

İLÂHIYYAT KÜLLİYATI

SAYI — 18

CİLD — 3

B.2
2 3

Varidât-ı Süleyman Şerhi

(DİN KÜLTÜRÜ)

YAZAN :

Ömer Fevzi Mardin

YAYAN:

İlâhiyat Kültür Te'lifleri

Basım ve Yayım Kurumu

S. yı — V

Acun Basımevi

İSTANBUL

1951

DÖRDÜNCÜ KİT'Â :

13 — Aklın kitabın içre fakat ol kitap sen

[8 nci haşiyenin devamı]

tertipsiz tesadüfe yer yoktur. Her şey; Allahın iradesi dahilinde ve takdir ettiğine göre cereyen etmektedir. Kur'anı Kerime göre bu böyledir.

Şeriat mertebesinde herkes faili muhtardır, istediğini işleyebilir.

Ve onun içinde hesap vermeğe mecburdur denilir. Hakikat mertebesine göre ise Allah'tan başka fail yoktur. Kulun kendi varlığı yoktur ki irade ve ihtiyarı olsun. Yine Kur'anı Kerimde Cenabı Hak : «Allah irade etmedikçe hiç kimsenin bir şey irade ve ihtiyar etmesine hak ve imkân olmadığı» buyurulmaktadır.

O halde bizim (irade-i cüz'iyeye) dediğimiz küçük irade; bize ayrılmış ve istediğimiz gibi kullanmak imkânı verilmiş bir hürriyet değildir. Bu; Allahın umum hakkındaki irade-i külliyesinden bizim hisselerimize isabet eden cüz'î kısımlardır ki onu olduğu gibi icra ve tatbik memur ve mecburuz. İşte (irade-i cüz'iyeye) nin hakikat mertebesinde ma'na ve mefhumu budur.

Ciddi bir düşünceye varırsak görürüzki bu: bir hakikattir ve bunun başka türlü olmasına imkân da yoktur. Madem ki yer yüzü Allahın mülkü'dür. Ve burada yaşayan insanlar Allahın mahlûkudur ve onlar bir maksad için yaratılmışlardır. Ve bir maksad için Allah tarafından yaşatılmaktadır. Elbette o maksatlara göre insanların gerek ferd olarak gerek zümre ve cemiyet olarak Allah tarafından sevk ve idare edilmeleri kat'î bir zarurettir. Aksi halde her kes istediğini yapar, her biri birer tarafa müşterek işi çekip dağıtır; Bu halde mukadderata uyma imkânı kalmaz. Hayat muayyen bir gayeye doğru akamaz. Hilkatten ve yaşatmaktan Allahın murad ve maksudu da kaybolur. Nasıl göklerdeki koca koca âlemler hareketlerinde hür ve müstakil

14 — Gökteki âlemler ve yer yüzü hep sen

[8 nci haşiyenin devamı]

değilse emin olalım ki insanlar da değildir. Filler Karıncalarda değildir. Bir insanın vücudunda yaşayan milyonlarca kürecikler nasıl faaliyetlerinde bir nizama tabi iseler insanlar dahî cemiyette öyledirler.

İmdi :

Dünyaya gelişimizin, hayat ye âkibetimizin Allahın elinde olduğunu bilmek kadar esaslı bir şey olamaz. Allah tarafından güzel bir maksatla getirildiğimizi ve güzel bir gayeye de götürülmekte olduğumuzu bilmek lâzımdır. Bütün çekilen ıstırapların bu güzel gayeye uymak istememekliğimizden ileri geldiğini bilmek, hatırlamak ve hakiki gayeye hemen doğrulmak lâzımdır. Tazyike ihtiyaç göstertmeden, hedefe doğru istiyerek yürümeliyiz ki ıstırap çekmeyelim, zora ihtiyaç göstermiyelim.

İmdi hayatta Allahın iradelerine fikren ve fi'len teslim olmak mukavemetsiz kaçamaksız teslim olmak, iyiliklerimizi arttırmağa fenalıklarımızı azaltmağa bakmak en esaslı vazifemizdir.

11 İNCİ MISRA:

«Bünyeden ihtirası atup aşk-ı safi tadmak»

İzahı:

İnsanları birbirine düşüren birbirini yağmaya, birbirine haksızlığa, türlü tecavüzlere sevk eden, Cemiyette daimi ihtilâf sebebi olan şey; insanların şahsi ihtiraslarıdır. Yani nefsin herşeyi bir taraflı düşündürmesi, başkasının zararına dahi olsa kendi manfaati için her fena hareketi hoş görmesi hastalığıdır. İnsanların anlaşmasına, sulh, sükün ve emniyet içinde yaşamasına, el birliği ile dünyanın i'mar ve islahına, medeniyetin terakkisine çalışmalarına mani olan; bu hastalıktır. Kimsenin hakkına razı olmaması, herkesin hakkından fazlasını istemesi, bütün kuvvetini haksızlığa sarf etmesi, Hakkın değil kuvvetin i'tibar görmesi, kuvvetsizlerin veya Hakkına rıza gösteren-

Viran yıldız da sen, [aşk ve ıstırap ile viran gönül de sen]

[8 nci haşiyenin devamı]

lerin hiçe sayılması, haksızlıklara uğraması bu yüzdendir. İşte dünyada ıstırapı yaşatan bu hastalığın tevlid ettiği kötü neticelerdir.

İmdi dünyanın ıstırabından kurtulması için insanların bu iptidailiğin vahşice kötü emellerinden, ihtiras hastalığından kurtulması lâzımdır. İnsanların arasını açan, insanları çarpıştıran bu kötü hamlelerden kurtulması lâzımdır. Kurtulmak için tek çare; Allah rızasını kazanmak tama'ını her isteğin üstüne geçirmektir.

İşte saf aşk budur. Allaha olan sevginin her sevginin üstüne çıkabilecek bir kuvvet ve safiyet, halisiyyet bulmasıdır. İmdi, saf aşk tadılmadıkça ihtiras; nefret uyandırmaz, ihtiras atılmaz. Ve ihtiras atılmadıkça insan oğlu ıstırabdan kurtulamaz.

12 nci Mısra :

«Ferman-ı Kibriya ile Aks-ül - Cemâl bu»

Dünyada Cemâlî tecellilerin akisler yapması, göklerin ve yerlerin insan yüzüne gülmesi için, ve insanı müsbet sahada, doğru yolunda destekleyip yardım etmesi için ihtirası atmak, saf aşkı tadmak lâzımdır. Yerler gökler bu aşkın insan göğsünde dalgalanmasına mütehasır ve müştahtirler. Yerler gökler insanı böyle yetiştirmek ve göğsünde mukaddes emaneti taşıtmak için yaratılmıştır. Bu mukaddes emanet Allahın zat nûru; Ruh-ül-Kudüstür. Kalbin safiyetini te'min için her Din ehlinde muayyen usuller vardır. Bu usullerin esasını (zikir ve fikir) tarzındaki ibâdet vücude getirir. Zikrin nûru ve fikrin celbettiği nûr kalbe dolar oradaki çeri çöpü yakar atar. Saf aşkın bem beyaz alevi orada doğar ve Allah oraya olur ki tahtını kurar. Devlet ve saadet işte o zaman o insanın başına konar.

Saf aşk zuhur edecek ki insanlar birleşebilsin. Bu zevk tadılacak ki insanlar bu zevki mihver edinsin. Ve insanlar el ele Allahın birliği ve muhabbeti etrafında, iradeleri yolunda birleşsin.

15 — Şevk ve meserretler içindeki her ıstırap sen

16 — Ferman-ı Kibriyâ ile aks-ül-cemâl bu

İzahı:

İlim dilinde insana; (Kitab-ı natık) denir. Yani nutk eden, söyleyen kitap, yazılı kitaba da (Kitab-ı nahık) denir. Yani söylemez kitap, hattâ Muaviye ; İmamı Âli Efendimize karşı harp için ordusunu ilerlettiği zaman [karşı taraf müslümanları Kur'ân-ı Kerimi görerek elleri savaşa kalkmasın diye] kendi askerlerinin mızraklarının ucuna Kur'ân-ı kerîm astırdı.

Bunu gören İmam Ali efendimiz askerlerine: (Bu Kitab-ı nahıktır ben kitab-ı natıkım) buyurarak savaştan çekinmemelerini ihtar buyurdu.

Yukarıdaki kıt'anın ruhunu belirtmek için bu noktadan hareket edelim :

Birinci mısra'da (aklın kitabın içre fakat o kitap sensin) buyuruluyor.

(Kitap sensin) deki ma'nâ (Kitab-ı natıka) işarettir.

(8 nci haşiyenin devamı)

Hakikat budur. Ve bu; San - Fransisko konferansının tevessül ettiği birlikle ve (Atlantik beyannamesindeki) insanlık haklarının bütün dünya için kabul ve insanlığa vaad edilmiş olması ile başladı. İntibah ve salah devrinin açılış alâmetleri; saf aşkın yer yer tecelli etmesi ile ve akl-ı selimin, fikr-i selimin hiss-i selimin hayatta yer almağa başlaması ile görülmeğe başladı.

Saf aşk; sevginin yükselmesi ve yayılması demektir. İşte bu Bezm-i Âlîde de, yukarıda tahliline girilen kıt'ayı (sevgi) emri takib ediyor, (sev, düşmanı sev!) cümlesi ile başlayan bu şah eserden ta'limi hakkında metinde sırası geldiği zaman inşaallah bahsedilecektir :

Rûh-ül-kudüs'ün bulunduğu insan bedeni kitap olur. Bu kitapdan maksad; [Allah kelâmının intiba' ettiği yer olduğuna göre] Rûh-ül kudüs'ün bulunduğu insandır. Vahy ile Kitap getirmiş Peygamberlerin bedenleri bu nev'iden olduğu gibi o muayyen zümre dışında Rûh-ül-kudüs'ü hâmil olan, ve Rûh-ül kudüsden âmmeye hitaben kelâm; [emirler, ta'limler, nasihatler] nakleden mutlu insan bedenleri de kitap demek olur.

Kelâmda: (Aklın kitabın içre) buyuruluyor. Kitap kelimesi tahsis ile söylendiğine göre bu kitabın vâridât kitabı olduğu anlaşılıyor. Ve kelâmın Enis beyde zuhur ettiğine göre Enis bey; kitap oluyor. Kâğıt ve yazı; kelâmın zuhuruna vasıta olduğu gibi burada da Enis beyin vücûdu ve lisanı; vâridât kitabı muhteviyatının tezahürüne vasıta oluyor.

(Aklın kitabın içre) cümlesindeki ma'naya gelince : Buradaki akıl; Rûh-ül kudüs'e işaretler. Zira akl-ı kül Allah'tır. Ve insanın aklı; akl-ı külden bir ışıktır ki Rûh vasıtasıyla insana tecelli ve cereyan eder. Rûh-ül-kudüs akl-ı külden bir kaynak olduğuna göre aklın yani aklı aldığın kaynak; senin içinde) demek oluyor.

Yani:

Cümle izahlı olarak şu ma'nadadır. (Senin vücûdun; Rûh-ül kudüs'ün söylediği sözlerin tecellî yeri olmak itibariyle kitaptır. Akıl aldığın kaynak da bu kitabın [senin bedeninin] içindedir. İmdi söyliyenin ve sözün birleştiği bir vücûtsun. Böyle olunca:

MISRA' 14

«Gökteki âlemler ve yeryüzü; hep sensin, viran yıldız da sensin. »

Zira :

MISRA' 15

Göklerin şevk ve meserreti, yer yüzünün her ıstırabı sendedir. Ve ıstırap ve heyecanlarla sarsılıb harab olmuş yürek de [yıldız da] sensin.

MISRA' 16

Ferman- ı Kibriyâ ile Aks-ül Cemâl budur.

Zira :

Cemâlî tecelliler; mahlûkda muhabbet heyecanı ve alâka ıstırabını yükseltir ve Rûh-ül-kudüs'ü taşıyanlar da son haddine vardırırlar. İşte Rûh-ül-kudüs'ün mevcudiyeti dolayısıyla muhabbet ve alâka menbaı da senin gönlündedir. Bütün âlemin zevki de, kederi de sende birikir ve sende taşar. Her türlü yüreğin derdi, her kederli kırık rûhun elemi ve her viran harâbe kalbin sıkleti, ıstırabı da sendedir. Çünkü Cemâl tecellîsinin akısları böyledir. Allahın Rahmân sıfatının iktizası budur. Cemâlî tecellî demek yalnız muhabbet değil hem de merhamet, şefkat ve acı duymaktır. Zira güzelliğin, iyiliğin, yakınlığın iktizası budur, alâkadır. Ve hali paylaşmaktır.

*

Nazmın devamı:

MISRA' 17 : 20

17 — Allah şanını övmek için tükenme bilmiyen misaller vardır.

18 — Ezeldenberi mu'cizeler silsilesi saman yolu yıldızları gibi sürüp gelmekte, Hakkın azametini göstermektedir.

19 — Sensin, Hakka iman bilgisini yayan şair Enis
sensin

20 — Fermanı Kibriyâ ile Aks-ül-Cemâl bu:

Yani:

Allahın şanı hakkında tükenmez misaller vardır. Ezeldenberi her kesin işittiği ve gördüğü mu'cizeler, (saman yolu) yıldızlar silsilesi gibi sürüp gelmektedir. Sen de bir şair olarak Hakkın şanını imanla ortalığa yayıyorsun. Cemâl tecellîsinin yer yüzündeki akislerine sen de bir vasıta oluyorsun. Naklettiğin sözlerle sen de Cemâl tecellîsinin akislerine yani anlaşılmasına, bilinmesine, zevkinin tadılmasına hizmet ediyorsun. Bu tecellî senden nakl olan kelâmıdır.

Bilelim ki:

«Allah yeter, güzel Allah, her an ve zaman güzellikleriyle kullarının ihtiyacına yeter.»

T A' L İ M

SEVGİ EMRİ

Sev, düşmanı sev, düşmanını sev, düşmanlarını sevmesini dostlarına söyle, öğret, güzelliği sev, çirkinliği de sev, çirkinliğin güzellik tarafını görmeğe bak. Çirkinlik yok güzellik var. Güzelin güzelliğini gören ; nazik bir ruhtur. Anma çirkinde güzelliği bulan ondan ince bir ruhtur.

İzahı:

Cemâl tecellîsi; muhabbet tecellîsi demektir. Mu-

habbet tecellîsinin iktizası; yalnız Allahı sevmek değil, Allaha ait her mahlûku, her şeyi, her nasibi; güzel telâkki etmek, sevmektir. Buna yalnız güzeller değil, çirkinler de dahildir. Bunun fi'len mümkün olması; saf aşkı tadmaklardır. Bütün kalbiyle Allahı seven, Allaha ait her şeyi de Allah için sever. Nefsinin kalpte bir hususî benliği, temayülü kalmaz ki Allaha ait şeyler de tefrik yapsın. İmdi :

Sevgi mevzuu meselelerin en mühimmi ve en esaslısıdır. Dindar bir adamın Dindeki nasibi halka sevgisi ile ölçülür. İmanlı bir adamın hayatta işlerinin iyiliği; sevginin iktizasına uygunluk derecesiyle ölçülür. Sevgi: o kadar esaslı bir mevzu'dur ki Allahın hilkatteki muradını ihtivâ eder. Hilkate saik sevgidir. Alâkaya saik sevgidir. Merhamete saik sevgidir, imdada saik sevgidir her türlü vermelere, cömertliklere sebep sevgidir. Her türlü af ve müsamahaya saik sevgidir.

Allahı ve dolayısıyla Allahın yarattıklarını seversek, Allahın istediklerini severek kabul ve icra edersek; Allahın hilkatteki muradına uymuş oluruz. Ve bu uyuşla Allahın kemalâtına yer yüzünde tecellî vasıtası, muhabbet işçisi olmuş oluruz. Aksi halde ma'nasız kalmış oluruz.

Allah bizi sevmek ve gerek kendini ve gerekse halkını sevdirmek için, sevgi işçisi yapmak için yarattı. Her şeyin hayatı, saadeti sevgiye bağlıdır. Sevginin zıddı ya alâkasızlık, ya derece derece düşmanlıktır. Allah muhabbet ve alâka demektir. Kul öyle olmak gerek. Allah kula düşmanlık taşımaz, kula kul öyle olmak gerek, Allah; inâyet eder, ihsan eder, bağışlar. Kul muhtaclar hakkında böyle olmak gerek. Allahta asıl olan sıfat Rahmaniyyettir. Yani ayırd etmeksizin her yarat-

tığına acımak, bakıp gözetmek, her mahlûkun her ihtiyacına cevap vermek, ve her birini kendi yolunda tatmin ve mes'ut etmektir. Kul kula da öyle cömert ve vergili olmak gerek. Kul kuldandan Allahın verdiklerini esirgememek gerektir. Kula ne verilirse sanki Allaha verilmiştir. Bu hakikati bilmek, duymak gerek.

Müslümanlıkta bir Hadis-i Kudsî vardır ki; anın karşılığı da İncil-i şerîfde vardır, ve şu mealindedir :

«Cenâbı Hak mahşer günü hesabımızı görürken sevgi ve alakanın iktizasına (hayatta) hakkıyla uymamış olan kusurlu kullarını muaheze ve şu gibi suallerle itab edecek.

Meselâ:

(Ey kulum, bir gün ben açtım senden ekmek istedim neye vermedin)

veya!

(Susuzdum su istedim niye vermedin)

Veya :

(Çıplaktım niye giydirmedin)

Veya:

Hasta idim veya ezâ'da idim niye yoklamadın?) Buyuracak bu suallere muhatab olan kullar da şaşırarak:

(Aman Allahım sen hiç acıdırmısın? veya susarmısın; veya giyim eşyasına ihtiyaç gösterirmisin? veya hasta olurmusun veya ezâ görürmüsün) diye cevaben hayretlerini izhar ederken Cenâbı Hak onlara:

(Evet ben böyle hallerde olmam fakat böyle haller bulunanlar senden istediler ve ben onların yanında idim Sen onlara verseydin Beni karşında bulurdun) »

Netice olarak edineceğimiz fikir şudur. Bir muhtacın karşısında kendimizi bulduğumuz zaman bilelimki Allah onun yanındadır. Verdiğimiz zahirde muhtaç olan

kul; hakikatte onu bizden Allah almış olur, vermezsek yalnız kula değil Allaha vermemiş oluyoruz.

Sıkıntıda olanları yoklarsak Allahı yoklamış gibi olacağız. Aksi halde Allaha bile alâkâsızlık, vazifesizlik, vefasızlık göstermiş dostluğun sadakatine uymamış dostluğu hiçe saymış gibi oluruz.

Düşmanı Sevmek

Kitap ehli Dininin iki şeriat kitabı vardır. Biri Tevrat-ı şerîf, diğeri Kur'anı Kerim. Her ikisinde (Düşmanı sevmek) emri yoktur. Çünkü her iki kitabında mu hatap olduğu kavimlerin o devrelerinde harp zarureti vardı.

Şöyle ki:

1) Musevîler Fırav'nun elinden kurtarılmış fakat emin bir saha olarak çöle nakledilmiş ve orada ancak Allahın mucizeleriyle yedirilip, içirilmiş idi: Lâkin ileride tabî bir yaşama imkanları olan yere nakledilmeleri zarurî idi ve en yakın yer, hemde Allah tarafından vaad edilmiş güzel yer (Filistin) sahası idi. Fakat her yer gibi burasıda putperestlerle meskundü. Musevîler buraya hem yerleşebilmek hemde yeni yerde putperestliğe kapılmamak için oranın Putperest ahalisini yok etmek lâzımdı. Yok etmek için de harp etmek, taarruz etmek ve bunun için de düşmanlık etmek zarurî idi. Aksi halde severek kimse kimseye kıyamaz, kendi ölür başkasını öldürmeye gönlü razı olamazdı. İşte bunun için musevîlerin şeriat kitabına düşmanı sevmek emri girmedi.

2) Hazreti İsâ musevîleri islahı, onları esas İlâhî vazifeleri etrafında toplamağa ve Musevîlik hayatının in-

hisar ettiği cemaat hayatını dünya cemiyeti hayatına kalbetmek idealini telkine geldi. Musevîlere bu yeni hayattaki insanlık vazifelerini, insanlığın sevgi vazifelerini, yardımlaşma ve dayanışma, koruma vazifelerini ta'lime geldi.

Fakat dünyaya istibdad idareleri hakimdi. İnsanlar insanlığa değil kendilerine hükmeden müstebidlere hizmet ediyordu. Millet vatan veya cemiyet mefhumunda bir şey yoktu. Toprak; kralların, imparatorların mülkleri, insanlar; onun hizmetkârları, kul ve köleleri menzilesinde idi. Her kes kralın işçileri ve namına ölecek askerleri idi. Onları kurtarmağa değil hazreti İsbânın serbest yaşamasına bile imkân yoktu. Netekim öyle oldu. Roma imparatorluğunun enbiya vücuduna tahammülsüzlüğü ve Nebî zuhurunda hemen yok edilmesi hakkındaki esaslı prensibi karşısında çok genç yaşında ve daha yüz yirmi kadar bir ümmet etrafına toplamışken kendisinin semaya alınmasını iktiza ettiren sû-i kasitler vukua geldi.

Hasreti İsbân dünya şumul insanlık idealini telkin ederken böyle bir cemiyetin kurulması için ve yaşaması için iktiza eden ahlâk, fikir, ve his esaslarını da söylemiş ve bu meyanda (düşmanını sev) diye emretmişti.

Bu emrin vechesi üç safha takip edecekti.

1) Düşmanlık eden sevilecekdi ki onunla birleşme imkânı hasıl olsun.

2) Düşmanlık eden sevilip müstebidlere kulluktan kurtarılacakdı ki, düşman insanlık haklarına kavuşsun ve başka insanlara insanca kardeş muamelesi edebilsin.

3) İnsanlık haklarına kavuşan insanlar kardeş gibi sevilecekdi ki;

İşte hazreti İsbân:

Geçmişdeki fenalıklar, düşmanlıklar yeni hayatta unutulsun, dostluk teessüs etsin. Her biri elindeki bir dilim ekmeğin yarısını ekmeğe, ve iki gömleğinden birini gömleğe versin. Ve birbirlerinin insanlık hakları veya hayatları tehlikeye girdiği zaman hepsi canına kadar onları kurtarma uğrunda seve seve versin demeğe geldi.

İşte hazreti İsanın bu esasadaki ta'limini İncil-i şerif şöyle yazar ;

(Matta - 5 - 43 : 48) : « Sen komşunu sevecek ve düşmanına buguz edeceksin buyurulduğunu işittiniz. [bu esas Tevrât-ı şerifin Levili kitabında — 19 — 18 de mukayyettir. Hazreti İsanın işittiniz demekten maksadı bu emre işarettir]
Fakat ben size derim düşmanlarınızı sevin. Ve size ezâ edenler için [yani onların salahı için] dua edin ki siz göklerde olan babanızın [Allahın] oğulları olasınız. Zira o güneşini fenaların ve iyilerin üzerine doğdurur. Ve salihler ile fasiklerin üzerine yağmur yağdırır. [Yani feyzini ni'metlerini kimseden esirgemez] zira eğer sizi sevenleri severseniz ne ecriniz olur. Vergi mültezimleri de aynını yapmazlar mı? Ve eğer yalnız kardeşlerinizi selâmlarsanız fazla ne yapmış olursunuz. Putperestlerde aynını yapmazlar mı. Bundan dolayı semavî babanızın kâmil olduğu gibi siz de kâmil olun.

Kamil olmak

Yukarıda sevgi emrinde hazreti İsâ (kâmil olun) emriyle bir hakikat ifade buyuruyor. Öyle ki :

Sevgi bir tekâmül mes'elesidir. Allahın istediği sevgi; kemalin, tekâmülün mahsulü olan sevgidir. Yoksa kemalsiz sevgi insanın kendi nefesine inhisar ederek onu kendine bağlar ve nefesine kulluk kölelik ettirir. Halbuki nefis hayvanî bir bedenın muhassalasıdır. Hayvana kulluk ne demektir. Dünyada ıstırap çekenler bilir. Hayatta gaye Nefsin esaretinden kurtulup Allaha kulluk edecek hale gelmek, hür bir insan olmaktır.

Netekim :

Hayatta insan evvelâ yalnız kendini sever. Ve başkalarından ancak kendine faydalı olanları sever. Hatta Allahı bile bu esasta kendi faydası için sever. Ancak tekâmül iledir ki insan ; insanı Allahın olduğu için kardeşlik hissi ile sever. Allahı da Allah olduğu için kulluk hissi ile sever.

Netekim bir Hadis-i Kudsîde şöyle buyuruluyor.

«Benim kullarımın beni en gazaplandıranı şol kimselerdir ki cehennemden korktuğu için ve cenneti umduğu için bana ibadet eder.»

İmdi nefsin esaretinden kurtulmak; saf aşkı tadacak hale gelmek ile mümkündür. Bu aşk yükseldikten sonradır ki insan Allahı da, Allahın halkını da bütün ruhiyle bütün kuvvetiyle sever. Ve kendinde Allah gayreti, halk gayreti zuhur eder. Ve her şeyinde bu uğurda cömertlik gösterir. Almağı değil vermeği düşünür.

Kur'ânı kerîmde bu gibilerin mazhariyyetlerini öven âyet-i kerîmeler vardır. İşte :

(27 - Nemil - 59) : «De ki: Allaha hamd olsun ve ıstıfâ eden [nefisleri temizlenip saf hale gelen] kullarına selâm olsun [selâmet olsun] »

Diğeri :

(38 - Sât - 46(47)) : «Onlar indimizde ıstıfâ olunmuş [halis olmuş] hayırlı kullardandır. »

Diğeri :

(39-Zümer-73 ve 74(73)) : «Cennetin hazinedarı onlara : (size Allahın selâmı olsun dünyada ıstıfâ edip pâk olmuşunuz ve ebedî kalmak üzere cennete giriniz) der. »

Diğeri :

(91 - Şems - 9) Nefsini pâk kılan muhakkak felâh [saadet] buldu.»

Sevginin iktizası

Sevginin iktizası; evvelâ kurtarıcılıktır. İnsan ıstıfâ ile Allahı ve insanları sevdikten sonra bu esaslarda zuhur eden gayret; insanı kurtarıcılığa sevk eder.

Yani kendini nefsinin esaretinden kurtarıp hür bir hale gelen Allah kulu; şimdi başkalarını kurtarma sevdasına girer. Allah kurtarıcıdır insanda Allah aşkı bu

sevdaya bürünür. Netekim bütün peygamberler yer yer ve zaman zaman kurtarıcılığa gelmiştir. Mesela : Hazreti İsa da İncil-i şerifdeki beyanatına göre Benî İsrâil'i kurtarmağa gelmiştir. Ve bütün insanların kurtuluşu idealini misyoner kavmine telkine gelmiştir. Fakat Roma imparatorluğunun kuvveti karşısında kendi kavmi hazreti İsa'yı koruyamamıştır. Ve nihayet göğe alınınca bu kurtarış işi nesillerin daha mütekâmil devirlerine, geleceğe kalmıştır. Netekim asırlar üzerinden geçmiş, beşeriyet; ma'nevî rüşdünü hissetmek devrine girmiştir. İşte o zaman Cenâb-ı Hak; fiili kurtarış işine hazreti Muhammed efendimizi göndermiş ve Peygamber efendimiz fi'lî bu kurtuluş devrini; bütün beşeriyete açmıştır. Fakat dünyada hüküm süren o günkü istibdad, tahakküm devrinde insanları kurtarmak için bu hükümlerinin kuvvetleriyle çarpışmak zarûrî idi. İnsanları hürriyete ve insanlık haklarına kuvuşturmak için, ve Allahın istediği bir haysiyetde insanların cemiyet kurtmalarına mani' olan bu engelleri bertaraf etmek için harp etmekten başka çare yoktu. Onun için Allah Kur'ânı kerîmde de (düşmanını sev) diye emretmedi ve bunu geleceğe bu mevâniin ortadan tamamen kalkması zamanına bıraktı. Ve şimdi o zaman geldi ki; bu Hak söz varid oldu.

Yani:

Allahın sıfatlarında tecellî eden nûrların vücude getirdiği istifâ ve tekâmül kanunları dünyayı (düşmanı dahi sevmek) merhalesine getirdi. Allah artık geçmişin, bütün düşmanlıklarını tasfiye ettirip dünyayı muhabbetle işbirliğine davet ediyordu. Allah istediğini yapmağa, yaptırmağa kaadirdir. Bütün şaşkınlık ve karışıklığa rağmen Allahın tekâmül kanunu yürüyor. Ve dünyayı düşmanı sevecek bir duruma, bir istifâyâ götürüyor. Öyle

bir zaman gelecek ki düşmanlık sözü insanı utandıracak [9] bu en müstekreh vahşi bir fikrin ifadesi olacak

[9]

Sevgi hakkında

Sevgi hakkında Peygamber efendimizin mübarek sözleri :

Hadis-i şerif:

«Ey Allahın kulları kardeş olunuz.»

Diğeri:

«Allaha imandan sonra en üstün iş insanları sevmektir. Ve onlara hizmettir.»

Diğeri :

«Kendin için sevdiğin şeyleri başkaları için iste»

Diğeri:

«Kendin için istediğin hayırını insanlar için dahi istersen müslüman sayılırsın.»

Diğeri :

«En baş akıllılık Allaha imandan sonra insanlara muhabbettir.»

Diğeri :

«Allah için yekdiğerine muhabbet eden mü'minler arş-ı azîmin etrafında yakutdan işlemeli kürsiler üzerinde otururlar»

Diğeri :

«Allah için sevişenler arşın gölgesi altındadırlar. »

O zaman ne sevilmiyecek, ne de sevmiyecek insan kalacak. Zira ıstıfâ neticesi hırs, kin, hased kalmıyacak.

[9 nci haşiyenin devamı]

Diğeri :

«Hediyeleşiniz, sevişiniz.»

Diğeri :

«Mü'min anlaşır ve anlaştırır. Birleşmiyen ve birleştirmiyen de hayır yoktur. İnsanların hayırlısı insanlara faydası olanıdır. »

Diğeri:

«Kendi nefsiniz için arzu ettiğinizi onlar için arzu ediniz. Kendi nefsiniz için istemediğinizi onlar için istemeyiniz. »

Diğeri :

«Huzuruna çıktığınız zaman Cenâb-ı Hakkın sizi nasıl tanıyacağını zannediyorsunuz. Sizi; çocuklarınıza muhabbetinizle, akrabanıza muhabbetinizle, vesair insanlara muhabbetinizle tanıyacaktır.»

Diğeri :

«Yaradanınızı seviyor musunuz? O halde evvelâ hem nev'iniz'i [insanları seviniz. »

herkes aşk-ı safi tadmış bulunacak. Umumî hayat muhab-
bete doğrulmuş olarak tam bir sükûn ve huzura erecek.

[9 ncu haşiyenin devamı]

Diğeri :

**Cenâb-ı Hakka yaklaşmak mı istiyor-
sunuz? [o halde] mahlûkatını seviniz
Kendi nefsiniz için arzu ettiğinizi onlar
için arzu ediniz. Kendi nefsiniz için is-
temediğinizi onlar için de istemeyiniz,»**

Sevgiye ait aşağıdaki güzel düşünceleri bir garplı
muharririn.

(İsânın insanlığı) adlı kitabından naklediyorum.

(Martin Luter) in sözü :

«Ruhum; hiç bir insanla düşman olmayacak derece-
de büyük ve zevklidir. »

Diğeri :

«Düşmanlara karşı doğru hareketin yalnız onlardan
öc almaktan çekinmekte değil, onları müsbet bir suret-
de kurtarmağa çalışmakda ve onlar için dua etmekde
onlara hayır dua etmekde, ve fedakârlık ederek onların
iyiliğini istemekte olduğunu kendi hayatında [İsâ] isbat
etti. »

Diğeri:

«Beşeriyet nerede bir ihtiyaç karşısında bulunursa
şahısların cinsi, milliyeti, mezhebi ne olursa olsun, İsâ-
nın rıza ruhu hizmet etmek fırsatını arardı. İsânın ali-
cenablığı işte böyledir. Ve insan kardeşliğinde yeni bir
devir açmıştır. »

Diğeri:

«Hayatınızın gayesi; insanları harab eden fenalıkla -

Benlik ateşi yerine digergamlık yani kendinden başkasının gayreti kaim olacak, Allah aşkıyle her ferd ni'mette başkalarını önüne sürecek, tehlikede kendi başkalarının önüne geçecek, yani analar gibi hareket edecek, evlâdını kendine tercih ve kendini evlâtlarına fedâ gayreti duyacak, Allah gayreti duyan insan; Allah kullarına karşı böyle olur ve o zaman herkes böyle olacak, ve işte dünyada muhabbetin ifadesi, Allahı sevmenin semeresi bu olacak.

[9 ncu haşiyenin devamı]

ra karşı mücadele etmek, ve bu fenalıkları azaltmak için uğraşmaktır.

Mesleği ne olursa olsun insan; bu gayeye hizmet edemez mi ? Ev, dükkân, san'at yeri, hepsi birer saha [hizmet sahası] değil midir?»

«Kötülükten nefret hissi olmadıkça şefkat; bir zaaf olur.»

«Bir başkasının yüzüne vurulduğu zaman; bize hid-det göstermek yakışır. Başkalarına haksızlık edildiğini görüp de ses çıkarmamak ne anlaşılır, ne de hoş bir şeydir.»

Dikkat :

Bu son fıkranın hayatta tatbikini izah ve ta'lim buyuran Pey-gamber efendimizin bir Hadis-i şerifi vardır. Tercemesi şöyledir :

«Bir fenalığı görenler eliyle, eğer kudreti yetmezse dili ile islah etsin. Kudreti ona da yetmezse kalbiyle muhalefet etsin. Ma'mafih sonuncusu ile iktifâ; iman za'fındandır.»

Netekim mukaddes kitaplar; bu gelecek muhabbet devrinin güzelliklerini bütün esasatı ile tarif ve tebşir eder. Ve hülâsası şu noktalara dikkati çeker.

- 1) O gün Allahı bilmiyen kalmıyacak.
- 2) O gün yer yüzünün tek padişahı Allah olacak [yani Allahın Cemâlî tecellîleri yer yüzünde istikrar bulacak]
- 3) Ve insan görecektir ki her ağızda söyleyen Allah'tır.

Netice itibariyle bu devirde muhabbetin hükmü carî olacak, artık harp etmeği kimse düşünmeyecek ve harp usulleri öğrenmeyecek ve her kes en hususî harekâtını bile Allaha danışarak ilham'la tanzim edecek.

Kur'anı kerimden :

(18 - Kehf - 44(110)) : « Rabbının Cemâlîni isteyen, iyilik işlesin. Ve Rabbının ibadetine bir kimseyi ortak kılmasın. »

Diğeri :

(2 - Bakara - 208) : «Ey mü'minlar cümleliz birden selâmete giriniz ve şeytanın adımlarına tabi' olmayınız.»

Diğeri :

(21 - Enbiyâ - 105) : « Yer yüzüne salih kullarım varis olacaklardır.»

Diğeri :

(7 - A'râf - 128) : « Âkıbet muttakilerindir. »

Mûsevî mukaddes kitaplarından:

(Eş'iyâ - 46 - 4) : «Ben yarattım ve ben taşıyacağım [yetiştireceğim] ben götüreceğim [kemale] ve ben kurtaracağım [kemmalsizliklerinden mütevellid türlü ıstıraplarından] »

Diğeri :

(Mezmurlar - 67 - 4) : «Ve zeminde milletlere hidayet edeceksin.»

Diğeri :

(Tesniye - 30 - 6) : «Ve Allahın Rabbi bütün kalbinden ve bütün canından sevmen için Allahın Rab kalbini ve neslinin kalbini hitan edecektir [açacaktır] ki hayatta kalasın.»

Diğeri :

(Tesniye - 29 - 4(3÷4)) : «Büyük mu'cizeleri gördünüz ve lâkin Rab; size bu güne kadar anlayan bir kalp ve görür gözler ve işitir kulaklar vermedi.»

Diğeri :

(Eremiyâ - 32 - 39) : «Ve daima benden korkmaları için ve kendilerine ve kendilerinden sonra evlâtlarına hayır gelmesi için onlara bir kalp ve bir tek yol vereceğim. »

Kemal devrinin vasıfları

(Eş'iyâ - 2 - 11) : «Ol günde müteâil [tek büyük] yalnız Rab bulunacaktır.»

Diğeri :

(Zekerıyyâ - 14 - 9) : « Ve Rab bütün zemin üzerine padişah olarak ol günde Rab bir ve ismi bir olacaktır. »

Diğeri :

(Eş'iyâ - 11 - 9) : «Sular denizi kapladığı gibi yer yüzü Rabı bilmekle dolacaktır [yani ilim ve irfan ile dolunca] Allah yer yüzünün padişahı olacaktır.»

Diğeri :

(Eş'iyâ - 32 - 17) : «[O zaman] salahın ameli selâmet ve salahın semeresi ilel'-ebed asayiş ve emniyyet olacaktır. »

Diğeri :

(Eş'iyâ - 65 - 20) : «Orada bir daha az yaşamış çocuk, ve günlerini tamamlamış ihtiyar bulunmıyacak.»

Diğeri :

(Eş'iyâ - 65 - 23) : «Onlar abes yere [hayatta] yorulmıyacaklar [boşuna çalışmış, boşuna yaşamış olmayacaklar] onlar bela için çocuk doğurmıyacaklar [harp-lere kurbanlık koyun yetiştirmeyecekler]»

(Eremiyâ - 31 - 33) : «Şeriatimi içlerine koyup kalpleri üzerine yazacağım.»

(34) Ve artık her kes kendi komşusuna ve herkes kendi kardeşine Rabbi bil diyerek ta'lim etmiyecektir. Zira küçük büyük onların cümlesi beni bilecektir.»

Diğeri :

(Eş'iyâ - 40 - 5) : « Cümle beşer birlikte görecekler ki Allahın ağzı söyler.»

Diğeri :

(Yuil - 2 - 28) : «Ve bundan sonra ruhumu cümle beşer üzerine dökeceğim. Ve oğullarınız ve kızlarınız ilhamla söyleyecek, ihtiyarlarınız [uyanık iken] rüyalar görecek [keşifleri açılacak] ve gençlerinize vahiy'ler gelecektir.»

Dikkat :

(Vahiy) yolunu Enbiyaya hasredip Enbiyâ devri kapandı binaenaleyh (vahiy) yolu da kapandı zan edenler yukarıdaki âyetden ibret alsalar gerek ve Enis beye gelen kelâm (vahiy) olamaz diye Allahın e'falini kayd altına almaktan vaz geçseler gerek.

Diğeri :

(Miha - 4 - 3) :« Ve onlar kılıçlarını sapan demirleri ve mızraklarını dehreler yapacaklar [yani faydalı aletler haline

kalbedecekler] millet; millet aleyhine kılıç kaldırmıyacak ve artık muharebe etmeği öğrenmiyecekler. »

Dikkat:

Yukarıdaki mukaddes vesikalar kemal devrinin vasıflarını ta'rif buyuruyor. Ondan evvelkiler ise kemal devrinin ön hazırlığını bildiriyor. Ön hazırlığının ruhu ise başlıca şu esaslarda beliriyor ;

1) Allahın Rab kalbini ve neslinin kalbini hitan edecektir. [açacaktır]

Zira :

2) Rab; size bu güne kadar anlayan bir kalp ve görür gözler ve işidir kulaklar vermedi.

Fakat:

3) Daima benden korkmaları için ve kendilerine ve kendilerinden sonra evladlarına hayır gelmesi için onlara bir kalp ve bir yol vereceğim.

İşte :

1) nci fıkra; beşeriyetin kemal devrine ma'nevî rüşde ererek gireceğini

3) ncü fıkradan; ma'nevî rüşd neticesi insanlarda kalp, fikir, his birliği hasıl olacağı ve hayata ; Allah muhabbeti, Allah gayreti ve Allahın insandan istediği güzellikler, iyilikler hakim olacağı ve dolayısıyla insanlar işde ve gayede birleşecekleri anlaşılıyor.

Acaba bu değişme nasıl olacak ?

Bu değişme; ıstifâ neticesi olacak. Bütün insanlar saf aşkı tadmış ve ona muhalif olan ihtirasları kalplerinden atmış olacaklar. Kalpler bu suretle Allahta bir-

leşince hayat yolları dahi birleşecek ve o; Allahın istediği doğru ve hakiki gayeye istikamet alan yol olacak. Bu haldedir ki cemâlî tecellî; dünyada istikrar bulacak zira menfî hisler, ve onları tevlid eden menfî hareketler Allahın tekamül kanunu terbiyesinde tedricen hep zail olup müsbetlere tahavvül edecektir. Yani Celâlî tecellîyi davet eden veya anı nakleden kesif unsur kalmıyacak. İnsan ruhları nasıl cennetde latif bir halde ve daima cemâl tecellîsi içinde zevk-u safaya müstagrah halde iseler, dünyadakiler de o zaman o halde olacaktır.

Çirkinde güzellik görmek

(Düşmanı sevmek) bahsinden sonra şimdi (çirkinde güzellik görmek) bahsine geliyoruz.

Gerek Kur'ânı kerîme ve gerek Tevrat-ı şerîfe göre abes olarak yaratılmış bir şey yoktur. Ve yine Tevrat-ı şerîfe göre: **(Allah insanı kendi sıfatı üzere halk buyurdu - Tekvîn - 1 - 27)**

Ve yine Tevrat-ı şerîfe göre : **(Allah onları [in-Sanı] mübarek kıldı - Tekvîn - 1 - 28)** buyurulmaktadır.

Aynı esası Kur'ânı kerîm şu ayetle te'yid buyuruyor: **(Biz Benî Âdemi mükerrem kıldık - (64 Tegâbün - 3)**

Diğeri :

(Muhakkak insanı en güzel surette halk ettik) (95 - Tin - 4)

Bu halde :

Bir insanın diğerk bir insanı çirkin görmesi; şahsî bir telakki meselesidir. Şahsî telakkiler; umumî kanaate müessir olacak bir kanun mahiyetini alamazlar. Hakikati aslından değıştiremezler. Bir adamın çirkinliğı onu çirkin gören adam içindir. Allaha göre değıl hakikate ve asla göre değıl. Bir adam olgunlaşmıcaya kadar çok kanaatler değıştirir. Bugün çirkin gördüğünü yarın güzel görebilir.

İmdi :

Ma'rifet onu bu günden güzel görmeğe bakmaktadır. Bir adamın çirkin gördüğünü diğerk bir adamın güzel gördüğü hatta sevdiği vaki' değıl midir? Bir kumaşçı dükânında görülen çeşitlerden bir müşterinin hiç beğenmediğini diğerk birinin pek beğendiğı vaki' değıl mi ?

Hem insan; nasıl kıyar da bir insana çirkin diye hükmeder. Bir ana evladına, bir kardeş kardeşine bakkarken bu hükmü hiç verir mi? Gözünü güzel bir yer bularak oraya tutunmaz mı ? Hiç değılse ruhu ruhuna sarılarak kalmaz mı ?

İşte her insanın insana yapacağı budur. Kendinde muhabbeti asıl olarak bulmak, karşısındakinde de ona uygun bir güzelliğı bulup onu güzel görmektir.

Hak ve hakikat budur zira :

İnsanı yaradan Allah güzeldir. Kusursuz güzeldir. Yarattığı her şey güzeldir. Çünkü hem buna kaadirdir, hem de bu; onun muradında, zevkinde asıldır. Allah ne için çirkin yaratsın. Allah ki her şeyi kendi için yaratmıştır; neye çirkin yaratsın, neye çirkine kıymet versin çirkinini yetiştirip nazarında çirkine yer versin.

İ'tibarî öyle bir güzellik vardır ki insanın dış derisi-

nin üstüne inhisar eder. Fakat derinin altında her insan birdir. Hepimiz Allahın ruhunu, Allahın nûrunu taşıyoruz. Bu güzellikler, halde, ahlakda da tezahür ediyor derisinin üstü cazip olmıyan ne insanlar vardır ki göz bebeklerinden taşan samimiyyet, ruhundan yayılan tatlılık insana huzur, rahatlık ve zevk verir. Halbuki birbirini güzel diye seçen eşlerin içi bu deri güzelliğini desteklemezse veyahut bir hastalık gelip o deri güzelliğini yok ediverirse o eşler tutunacak ne bulur. İç güzelliğinden başka neye tutunabilir. İmdi asıl olan iç güzelliğidir.

Hülasa :

İlim dilinde insana; (Âlem-i sagîr) denilir. Yani küçük alem, ve bütün gök ve yer aleminin hey'eti mecmuasına (Âlem-i kebîr) denilir. Yani büyük alem. İnsan bu büyük âlemin zübdesi, hülçası, en küçük ölçüde bir numunesidir. Göklerde (Arş) denilen hükümrânlık tahtı insanın kalbidir. Bütün mükevvenatın latif, kesif tarafları, ulvî süflî tabakaları olduğu gibi [gökler ve yerler gibi] insanın da ruhu latif ve bedeni kesif mahiyettedir, Ulvî ve sufi temayülleri vardır. Kainat güzel değil mi insan niye güzel olmasın.

Netice :

Kur'anı kerîmden :

(21-Enbiya - 16) . « Biz göğü ve yeri ve aralarındaki şeyleri oyuncak va abes olarak yaratmadık.»

(87 - A'lâ - 1(2)) : « Yarattı ve munasibini yaptı.»

**(32 - Secde - 7) : O Allah'tır ki herşeyin
yaradılışını güzel kıldı.»**

Nihayet

Huuu.. Eyvallaah

Nûra varasınız, nûr dileyüb nûr alasınız, nûr
olasınız, biz gideriz siz kalasınız.
Huuu... Eyvallaah;

Elhamdülillâh - 17 / 1 / 949

B E Z M-İ Â L Î : XXX III

Gülbang-ı şerîf:

ALLAAH BES, ve DER HEME AN ZÛL-CEMÂL BES

Tercümesi:

«Allah kâfîdir her an cemâli ile [kullarına] kâfîdir.»

Başlangıç:

Huuu...Eyvallah!

Huuu... Eyvallaah ! Eyvallaah, Fânûs-i kıymetdârım! Seni mâ'nâda önceden haberdâr eylemeden gelürem; hoş göresin şevk-ı rûh, feyzâver-i sünûh oldu.

Sükûn, sükûn, sükûn ! Ey yârân-ı Hak! Sükûn içre olasız! Fânûs'un kalbi heyecan götürmez. Düşünesiz ki Arz-ı fânî sükûna muhtacdır. Arz-ı fânîdekiler sükûna muhtacdır.

N A Z M

Nîyâz be mesih [10]

1 — *Ey Hüsn-i Mesih, Arz-ı perişandaki ziynet,*

2 — *Vîrânede yoksullar için hâle-i ni'met!*

[10]

Mesih

Mesih'in lugat ma'naşı; (el sürülmüş) tür. Mesih; Din lisanında mukaddes bir maksad için arkası mübarek bir el tarafından mukaddes

- 3 — *Sîmây-i cemîlinde senin kim leke görmüş?*
4 — *Ol nûr-i Îlâhîye elem- gâzeler örmüş.*

*

- 5 — *Sen dâ'vet idüb «Ahd-ı Cedîd» e kudemâyı,*
6 — *Ey Hüsn-i Mesih, açdın Urûc'unla semâyı.*

*

[10 ncu haşiyenin devamı]

yağ sürülerek sıvanmış kimse, kurtarıcı Allah memûru demektir.

Öyle ki :

Ahd-i kadimde Cenâb-ı Allah kurtarıcılığa tayin ettiği zevatı zamanın peygamberine mesh ettirdi. Yani peygamber Allahın emriyle o muayyen zatı mukaddes yağ ile bizzat yağlar sırtını sıvardı. Bu suretle mesh edilmiş olan zat; (Allahın Mesihi) yani Allahın te'yidâtına mazhar bir kurtarıcı memûru olurdu. Ve mü'minler böyle bir zatın etrafında toplanmağı ve onun peşinde yürümeğı ve ona vazifesini başarma yolunda her yardım ve fedakârlığı yapmağı Îlâhî bir vazife bilirlerdi. Ve ifa edilen hizmet; Allaha ifa edilmiş mukaddes bir hizmet kıymetini ihraz ederdi.

Kurtarıcılığın hedefi muhtelifti. Kimi benî İsrâîli sapıklıktan, kimi düşman pençesinden, kimi zalimlerin zulmünden, takakkümünden kurtarmaktı. Bu maksatlarla muhtelif zevat muhtelif zamanlarda mesh edilmiş mesih olmuştu.

Hakikatte kurtarıcı Allah'tır. Her peygamberin ve her ma'nevî şahsiyyetin veya her hangi bir şahsiyyetin veya her hangi bir insanın her hangi bir vesile ile insanlar için vaki' kurtarış hareketi Allah namına makbul bir mukaddes hizmet sayılır. Koca bir milleti kurtarmakla bir tek insanı kurtarmak arasında ma'na itibariyle fark

7- *Mi'râc-ı Muhammed ki muallâ-yi meâric,*

8- *İtmişdir Urûc'undakî ulviyyeti tetvic.*

*

9 — *Ey Hüsni Mesîh in şu heyâhâ yi zemîne !*

10 — *Gökten getürüb meş'ale tut Din i mübîn'e!*

*

[10 ncu haşiyenin devamı]

yoktur. Kurtarıcılığın şumûlü içine küçük büyük her iyi hareket girer. Bir zümreye veya bir insana daha iyi bir hal daha iyi bir fikir kanaat ve istikamet te'min edea her müdahale; fikrî veya fi'li her alâka ve yardım; mukaddes bir hizmettir. Yolunu bilmiyen bir adama iki kelime ile yolunu göstermekten, bir hayvana veya insana bir içim su veya bir lokma gıda vermekten, veya bir derdliye teselli verici bir iki sözden veya bir kimseye her hangi bir ihtiyacı üzerine bir kaç sözlük nasihat verip onu ikaz etmekten tutalım da dünyayı türlü ıstıraplarından kurtaracak büyük hizmet vesiyelerinin hepsi de bu kıymet ve ehemmiyyetedir ve Allaha hizmettir.

Bir hülâsa:

İsrâîl peygamberleri:

Benî İsrâîli: Firavn'un zulmünden, putperestliğin kötü tesirlerinden kurtardı, ve putperestlerin taarruz ve savletlerine karşı benî İsrâîl cemaatini müdafaa ile uğraştı.

Bu meyanda hazreti İsâ:

Benî İsrâîli ma'nevî durumlarındaki çöküntülerden, İlâhî misyonlarını ihmal edip her kesin kendi başına kendi için çalışmak fikrinden, maddî kazanç yollarına düşkünlükten kurtarmağa ve onları İlâhî misyonlarda iadeye çalıştı.

11 — *Ol Din-i Mübîn kim seni bağırında taşurken*

12 — *Her devrede olmakda Nesârâ ona düşmen !*

*

13 — *Ey hüsn i Mesîh, aşkına yandır da Yehûd'u*

14 — *Sar vahdet-i İslâma bütün bûd-ü nebûdu!*

*

[10 ncu haşiyenin devamı]

Hazreti Muhammed efendimiz:

Bütün beşeriyeti esaretten, tahakkümden, zulümden haksızlıktan kurtarma devrini açtı ve başarılar te'min attı. İnsanlara insanlık haklarını tattırdı. İctimâî adaletin hakim olduğu sınıfsız, kardeş müteavin, mütesanid bir cemiyet kurdu.

Kurtarıcılık işinde kitaplar Musevî mukaddes kitapları:

Ferd, aile ve cemaat terbiyesini verdi ve istikbalde beşeriyyetin bir kurtuluş devrine ereceğini müjdeledi.

İNCİL-İ ŞERİF :

Cemiyet terbiyesi verdi. Ve Musevî Mukaddes kitaplarının müjdelediği kurtuluş devrine ermek için kemâle ermek iktiza ettiğini ve kemalın insanlarla muâşeret hayatında icapları ne olduğunu öğretti

KUR'ÂN I KERÎM :

Beşeriyete kurtuluş devrini fi'len açma işine insanları başlattı, ve dünyayı nihaî kurtuluşa, kemal devrine erdirmek için insanlar arasında iş birliğinin iktiza ettirdiği terbiyeyi ve ferdlere kurtarıcılık uğrunda can ve mal her şeyin feda edilmesi zevkini verdi. Ve bunun karşılığı olarak ebedî cennet hayatını, İlâhî Cemalî ve sayısız ni'metler va'detti.

Mesih ve güzelliği

Bu Bezm-i Âlî'nin (Niyazbe- mesih) manzumesinin ruhu ki hazreti İsâda tecelli eden mesihlik güzelliğidir. Bu güzellik Cemâlîdir. Yani

15— İmdâd, benî Âdeme imdâd, semâdan!

16— Kurtar bizi, Tanrım, şu lâîn sefk-i dîmâdan

*

[10 ncu haşiyenin devamı]

Allahın Cemâlî tecellisidir ki hazreti İsâda yalnız bu tecellî zahir olmuştur. Anın için manzumeye (Mesihten niyaz) başlığı seçilmiş, ve hal-ı hazırım yalnız Cemâlî tecellîye ihtiyacı olduğuna işaret buyurulmuştur.

Demek ki :

Beşeriyetin tekâmülüne yarayan hazırlıkları meydana getiren ve kurtuluş mücadelelerini açan ve idare eden ve meşru' hakları ve insanlığı müdafaa eden mücadeleleri yaptıran Allahın Celâlî tecellîleri; yapacaklarını yer yüzünde yapmış, nihayet herkesi sükûna muhtac, emniyeti arar ve hakkına razı hak ve hakikate uyar bir hale getirmiş ve böylece Cemâlî tecellîlere kalbolmuştur. Zira bütün beşer ihtiyaçlarının nihaî karşılığı bu tecellîdedir.

Bundan şu noktayı da müjde olarak alabileceğiz ki inşaallah artık kemal devrine giriyoruz. Kurtuluşa hazırlık mücadele devrinin sonuna inşaallah gelmiş bulunuyoruz. Asârı da meydana, ikinci Cihan harbinden sonra bütün beşeriyet müşterek bir intibaha gelerek Birleşmiş Milletler temelini kurdu. Dünya birliğine doğru istikamet aldı. Şimdi Avrupa birliğini kurmağa çalışıyor, Garplıların Komünist zümrelerle araları açık, fakat atom bombası kullanmağa kimsenin eli varmıyor. Hiç kimse harp istemiyor, sabırlar tükense bile her şeyin hallini sulh yolunda arıyor.

Komünizm tehlikesi Garplıları birleştirdi. Demek bu tehlike ; huzursuzluk vermekle beraber birliği temin etmek bakımından büyük bir iş gördü. Zira kurtuluş; bu esasa, birliğe mütevakkıftır. Bu tehlike olmaydı, Amerika Avrupaya bu kadar nasıl yaklaşırdı. Komünizm ictimâî bir ihtilâldir. Bunu iktiza ettiren tabiî sebepler ortadan zâil olunca tabiatıyla bu tehlike; tehdidini te'sirini kaybedecektir.

17 — *Ey Hüsni-i Mesih, âteş-i beyzâ yi fegân ol*

18 — *Âhenleri del, bizlere aç sen yeni bir yol.*

*

[10 ncu haşiyenin devamı]

İmdi :

9 ncu mısra'daki davet; hazreti İsânın şahsına değil, şahsiyyetinde tecellî eden Cemâlî tecellîyedir. Kurtarma kudreti Allahındır. Allahtan gayrı da kuvvet kudret yoktur. Bir insan çağırılmakla bir şey çıkmaz. Allah te'yid etmedikten sonra bir insan değil bütün insanlar birşey yapamaz. Allah te'yid edilince de bir insan bile muvafakıyyet için kâfidir. Allaha yalnız mucizelerini tecellîye vasıta olarak bir mahlûk lâzım. Diğer büyük peygamberlerde olduğu gibi hazreti İsâ da da mu'cizeler izhar eden; onun şahsı değil o vücudda yer alan Rûh-ülkudüstür.

*

BİR NOKTA :

İstanbulda cereyan eden (Niyâz-be mesih) Bezm-i Âlîsinde kendim de bulundum. Ve vâridâtı kaydeden hazır bulunanlar arasında kendimde kaydettim ve sonra kendime göre mevzuu o hararetle biraz tahlil de ettim. Şimdi Bezm-i Âlî'ye haşiyeler olarak girmiş olan bu teferruat ve yazılar ; o kayıtlar ve tahl'lerden birer kısımdır.

25 Nisan 948 Bezm-i Âlîsi

Bu tarihte Fenerbahçedeki evde varid olan mübarek kelâm:

«Yine bir eski sözüm tekrar kılarım :

*Ey benim ma'kes fânî-i azim Fânûs
Hizmetinden bilirüm bazan olursun me'yûs
Çabucak düşme fütûra daha başlangıçta
Olamaz fırtınasız Rûh denen Okyanûs »*

19— *Vâhî vü tehi, sadme künan kalb-i beşerde,*

[10 ncu haşiyenin devemi]

[Ömer Fevzi'ye hitaben] sükûn, ey muhibb-i hâssım sükûn, ey Fânûs'un muhibbi hâssı sükûn [sükûn tavsiyesine ait diğer kısımlar kitapta mündericti.]

Nihayet

[(Niyaz-be mesih) manzûmesinin nihayetini ta'kiben ve Fânûs'a hitaben şu kelâm geliyor :]

«Fânûs-ı kıymettarım, sâkin ol, mekîn ol, metin ol, fermânı gelicek vasıl il'ây-ı illiyyin ol.»

TAHLİLLER:

Manzûmenin 10 ncu mısra'daki meş'ale; Allahın hidâyet nûruna işarettir. Ma'nevî rüşdün tezahürüne mani' olan kara cehalet veya cehalet karanlığı o mahiyettedir ki ferdî ve hususî teşebbüslerle bunun izalesi imkânsızdır. Ancak Allahın hidâyet nûru; alemşumûl umumî bir te'sirle bunu aydınlatabilir. Ve beşeriyetin çırpındığı bataklığı kurutabilir. İşte dünyanın bu gün ihtiyacı bu nûradır. Zira bütün ıstıraplara sebep olan ihtilâflar; insanların haklarına razı olmamalarından, ne istediklerini, ne isteyeceklerini bilmemelerinden Hak ile bâtlı ayırd edemeyecek bir rüşdsüzlükten, Hakka muhabbet, batıla nefret duymıyacak kadar kemalsizlikten, hırs, benlik ve taassub, kin hastalığının salgın halde umumî olmasındandır. İnsanları umumî ve müşterek bir nizamaya koymak, muayyen mukaddes fikirler etrafında birleştirmek için Din; vicdanlarda hissen belirmelidir. Din ışığını göstermek, vicdanları yaşatmak için Allahın hidâyet nûru yayılmalıdır.

Peygamberler, kitaplar gönderen Allah ; bu hidâyet nûriyle onları te'yid etmiştir. İnsanlar bu nûrun te'siriyle kitaplara sarılmışlar peygamberlere uymuşlardır. Mamafih her halâskârın bir Nebi olması lâzım gelmez. Her devrede de Allah halâskâr gönderir. Beşeriyet sıkışınca Allah imdad eyler netekim mukaddes kitaptaki şu fıkraya buna ne güzel bir misaldir.

20 — *Envâr- ı Muhammed'le devâ eyle şu derde*
âmîn âmîn âmîn

Nihayet

Huuu... Eyvallah
Nûra varasız nûr dileyüb nûr alasız, nûr olasız.
Biz gideriz siz kalasız. Huuu.. Eyvallaah

[10 ncu haşiyenin devamı]

(Mülûk-i ewel(Mülûk-i Rabi) - 19 - 1 : 5(1÷4)) : «Fakat A-sûrîleri [Mûsevîlerî son derece tazyik eden mûsevîlerin o günkü düşmanlarını] niyyetlerinden yine vazgeçiremeyince [Mûsevîlerin hükümdarı Hazekıya; Rab Yehova'ya [Allaha] iltica etti. Elbiselerini yırtıp [zillete düşüp] Beyt-ullaha [Kudüs-ü şerîfdeki Beyt-ullaha] girdi. Saray erkânını ve kâhinlerin ihtiyarlarını da çul giymiş [zillete bürünmüş] oldukları halde (Eş'iyâ) Peygamberin yanına gönderdi. Bunlar dahi ona : hazekıya [hükümdar] böyle diyor :

«Bu gün muzayaka, melamet ve hakaret günüdür. Zira çocukların [mesihlerin — halâskârların] doğacağı vakit geldi. Fakat doğuracak kuvvet yoktur. Ola ki Rab; hakkında [düşman putperestler tarafından] edilen şütûmu [ağır sözleri] işide ve bu sözler için onları takdir ide. bundan dolayı bu hususta duâ eyliyesin» dediler.

L Ü G A T

Ma'nâ — Rü'yâ

Şevk-ı rûh — Rûhun cezbesi

Feyiz aver — Feyiz getiren

Sünûh — Doğuş, ilham

Sükûn — Sakinlik

Yarân- ı Hak -Hak dostları

Arz-ı Fânî — Yer yüzü

Hüsn — Güzellik

Mesih -Allah tarafından kurtarıcılığa memur olan kul

Hüsni mesih — Mesih'in güzelliği, [yani Allahın Cemâlî tecellilerinin tam kemalde zahir olduğu kurtarıcı insan]

Hâle — Ay etrafındanki nûr dairesi

Sima-yi Cemîlinde — Güzeli yüzünde

Gâze — Tül

Ahd-i cedîd — İncil-i şerîf

Kudemayı — Evvelkileri [yani Mûsevîleri]

Urûc — Çıkış

Mi'râc — Hazreti Muhammed efendimizin göğe çıkıp Cenâb- ı Hakla konuşması

Maâric — Çıkışlar

Mualla-yi maâric — Çıkışların yükseği

Heya hay — Gürültü, hay huy

Zemîn — Yer yüzü

Meş'ale — Aydınlık veren ışık cihazı

Din-i mübîn — Hak ve hakikati belirtmiş Din

Devre — Zaman

Nasârâ — Hıristiyanlar

Vâhdet-i İslâm — İslâm birliği

Bûd-u nebûd'u — Olanı, olmıyanı

Lâin — Mel'un

Sefk — Akıtma

Dıma' — Kanlar

Dem — Kan

*Ateş-i beyzay-i feğân ol-
mak* — Ateş ağarınca
kadar feryad ve figan
etmek

Ahen — Demir

Vahî — Boşuna, faidesiz
esassız

Tehi — Boş

Sadme-künan — Çarparak

Devâ eylemek — İlacla-
mak

Metnin konuşma dilimizde ifade ve izahı

Başlangıç

Huuu... Eyvallah, Eyvallah, kıymetli Fânûs'un, sana rû'yada önceden haber vermeden geliyorum. Hoş göresin. Rûh cezbesi feyz getirerek tecellî üzere olan kelâmı nakle geldim.

Sâkin olun, sâkin olun sâkin olun ey Hak dostları sükûnet içinde olun. Fânûs'un kalbi heyecan götürmez. Düşünesiniz ki fânî yer yüzü sükûnete muhtactır. Yer yüzündekiler sükûnete muhtactır.

Me'al ve maksud:

Yukarıdaki emr-u talep sükûnettir. Bezm-i Âlî'de bulunanların sakinlikleri lüzumundan söze başlanarak Fânûs'un kelâmı rahatca nakle muvaffakiyyeti; etrafın heyecansız, sakin bulunmalarına ihtiyac gösterdiği gibi yer yüzünün de ihtiyacı sükûna olduğu belirtilmektedir. Zira sükûn; huzur ve asayişin, ve her hususta emniyetin vücûdun mütevakkıf ve her türlü ihtiyac ve zarûretin izalesine bağlı ideal haldir.

N A Z M

MESİH'E NİYAZ

Evvelâ Mesih ve Mesihlik hakkında fikir :

Mesih kurtarıcı demektir. Cenâb-ı Hak Kur'ânı ke-rîmde bilhassa hazreti İsâ hakkında bu mesih vasfını kullanmıştır.

Hazreti İsâ dahi İncil-i Şerifte yazılı olduğu üzere kurtarmağa geldiğini söylemişti. Ve kurtarıcılığını iki vecheye tahsis etmişti. Biri; Benî İsrâili kurtarmak, diğeri dünyayı kurtarmaktı.

Kurtarıcılık hazreti İsânın şahsında değil hamil olduğu Rûh-ül-kudüs'ün tecellî eden muradında idi. Ve bu tecellî; sırf Cemâlî idi. Binaenaleyh hazreti İsâ yalnız Cemâlî tecellîleri aksettiren bir vücuttu. Hazreti İsâ put-perest Roma imparatorunun müsait olmıyan idaresinde ve müşkil şartlar içinde yalnız vaaz ve nasihat etti. Fakat kurtarışın kılıcsız olmıyacağına da işaretle kılıç getirdiğini ve dünyaya ateş vermeğe geldiğini söyledi. Zira dünyaya hükmeden saltanatlar böyle dinsiz ve zalimdi. İnsanlık haklarını insanlardan gasbetmiş, onları köle olarak kullanıyordu. Hatta halkın Allahı tanınmasına da meydan vermiyordu. Hükümdarlar [yani Firavn'lar. Sezarlar silsilesine dahil hükümdarlar ve onlar gibiler] kendilerine İlâhî bir mahiyet veriyordu. Maksud; halkın gözünü, gönlünü bu saltanata bağlamak, maddî manevî her şeye tek merci' olmak ve kendi saltanatlarının haksızlıklarını halkın bilip anlamasına mani' olacak derecede halkı cahil, fikirsiz bırakmaktı. İnsanlara insanlık hakkını Allah vermiş. Ve buna tecavüz edenleri çok ağır suçlandırmıştı. Cemiyete hakimiyet hakkını Allah

halka vermiş, halk işini ne makamda kim görürse gör-sün onları halkın ecirî, cemaatin hizmetkârı saymıştı.

İşte dünya halkı bu musallat, zalim diktatörlerden kurtulmak için bunların temelinden yıkılmaları, Firavn-luğun, Sezarlığın dünyadan kalkması lâzımdı. Onun için hazreti İsa dünyayı ateşe vermeğe geldiğini söyledi. Ve bu iş harpsiz mücadelesiz olamayacaktı. Onun için kılıç getirdiğini söyledi. Bu mücadele kolay olmayacaktı. Onun için can, mal, her şeyin bu uğurda feda etmenin göze alınmasını istedi. Onun için de kendisinin şakirdi olmak isteyenlerin, kendi yolunda yürümek isteyenlerin canından da evlad ve ayalinden de, malından, mülkünden de vaz geçmeği göze alması lazım geldiğini söyle-mişti. Fakat beşeriyetin o günkü tekamül seviyesi; hakkı müdafaa ve gaspolunmuş hakları kurtarma işinde bu derece fedakarlığa müsait değildi. Düşman kavi. yü-rekler hararetsizdi. Kendinin me'muren geldiği Mûsevî cemaati Roma imparatorluğunun müthiş tehdidi altında son derece muhafazekar ve ferdietçi bir durumda idi. Her ferd yalnız geçim faaliyeti ile meşgul görünüyor-du. Mustarip diğer halk putperest idi. Mûsevîler gibi Din kültürü de hiç bilmemişler, görmemişlerdi. Yürek-leri hararetsiz olduğu kadar kafaları da boştu. Ecdad-dan gelme bir alışkanlık ile hükümdarların kulluğuna alışmış ve her şeyi ondan bekler olmuştu.

İşte bu durum dolayısıyla ki hazreti İsa hak ve hürriyet idealini yalnız getirip tebliğ etti. İdealin fi'len elde edilmesi için dünyayı yer yer dolduran maniaları yıkmak, kaldırmak, Allah yolunu düzlemek lazımdı, bu-nu yaptıracak insan kuvveti bulamadı yalnız öğretti. Ve bunun için kılıç lazım olacağına da işaret etti. Ve bü-tün bu işlerin husulünü; gelecek nesillerin bu işler için hararet duyacakları bir devre bıraktı. Kendi göklere

gitti. Yüzlerce sene sonra Allah bütün beşeriyeti kurtaracak bir devri beşeriyete açmak için hazreti Muhammedi gönderdi.

Hazreti Muhammed; islahat yapacaktı. Dünyayı hazreti İsanın telkin ve ta'lim eylediği salah devrine fi'len hazırlayacaktı. Bu maksadla beşeriyeti mücadele, temizlik ve hazırlık hareketine geçirecekti, öyle de oldu. Binaenaleyh hazreti Muhammed efendimiz hem Cemâlî hem Celâlî tecellilerin kâmil bir mazharı idi. Mücadele etmek için Celâlî tecellîye ihtiyac vardı. Netekim hazreti Mûsa Celâlî tecellînin kâmil bir mazharı idi. Bütün hayatını mücadele ile, İbranileri kurtarmak ve kurtarma işinin mevani' ve müşkilat dolu safhalarını ikmale uğraşmakla geçirdi. Ve Allah Celâlî mu'cizeleriy-le onu muvaffak kıldı.

İmdi, hazreti Muhammed efendimiz, hazreti İsanın beşeriyetden istediği mücadeleyi yaptı ve bu mücadele devrini bütün beşeriyete açtı. Bu kurtarma, ve yer yüzünü salaha hazırlama işi bu güne kadar fasılasız devam ediyor. Bu günkü son işi de Amerikanın önderliğinde dünyanın mühim bir kısmı uğraşarak yapıyor. Hazreti Muhammedin bu devri açacağını hazreti İsa dünyadan ayrılırken söyledi.

Buna dair İncil-i şerîfdeki ayetleri ve hazreti Muhammed efendimizin Peygamber olarak geleceği Tevrat ve İncil-i şerîfde yazılı olduğuna dair Kur'anı kerîm ayetini ve bu vesile ile hazreti Muhammed efendimizin kurtarıcılık memuriyyetine ait Kur'anı kerîm münderecatını dercediyorum.

İncil-i şerîfden :

(Yuhanna – 14 - 16) : « Ben de Babaya

yalvaracağım ve O size başka bir (tesellici hakikat rûhu verecektir. [Yani hazreti

İsâ buyuruyor ki ben gidiyorum fakat tesellisiz kalacak değilsiniz. Cenab-ı Hak yine Rûh-ül-kudüs'ünü taşıyacak diğer bir Nebi'yi — hazreti Muhammedi — gönderecek]

Diğeri :

(Yuhanna - 14 - 26): «Fakat benim isimle [yani Nebîlikle ve kurtarıcılıkla] Babanın [Allahın] göndereceği tesellici rûh [yani Rûh-ül kudüs'ü hamil Nebî Muhammed] O size her şeyi öğretecek ve size söylediğim her şeyi hatırınıza getirecektir. [Yani getireceği mübarek kitap; İncil-i te'yîd edecek ve ondan bahsedecektir.]

Diğeri :

(Yuhanna - 15 - 26(26÷27)) : «Amma Babadan [Allahdan] size göndereceğim tesellici [Nebî Muhammed] Babadan çıkan hakikat ruhu [yani Ruh-ül-kudüs] geldiği zaman benim hakkımda o şahadet edecektir. Siz de şahadet edersiniz çünkü iptidadan benimle berabersiniz.»

Diğeri :

(Yuhanna - 16 - 7 : 10(7÷8)) «Bununla beraber ben size hakikati söylüyorum. Benim gitmekliğim size faydalıdır, çünkü gitmezsem tesellici [Nebî Muhammed]

size gelmiyecektir. Fakat gidersem onu size göndereceğim ve o geldiği zaman günah hakkında salah hakkında ve hüküm hakkında dünyayı ilzam edecektir.

[yani Nebî Mahammed dünya şumul bir vazife ile bütün insanlığa hitab edecek bir salahiyetle gelecek ve günah hakkında, salah hakkında ve hüküm hakkında dünyayı ilzam edecek, şeriatı yani Kur'anı kerîmi getirecektir.

Diğeri :

(Yuhanna - 16 - 12 ve 13) : «Size söyleyecek daha çok şeylerim var. Fakat şimdi dayanamazsınız. [Yani beşerî tekamül seviyeniz bunu kavramağa ve iktizasını icraya müsait değildir.] Lâkin o hakikat rûhu geldiği zaman size her hakikate yol gösterecek zira kendiliğinden söylemeyecektir. Ancak [Alahtan] her ne işidirse [kendisine vahiy buyurulursa onu] söyleyecek ve gelecek şeyleri size beyan edecektir. [Yani Allahın iradesi ile Nebî Muhammed; beşeriyete kurtuluş yollarını açıp gösterecek ve o devrede insanlar; kurtuluş gayretini yüreklerinde bulacaklar, ve onun söylediklerine uyacaklar çünkü o zamana kadar insanlar beşerî seviyede yükselmiş olacaklar.]

Diğeri:

(Yuhanna - 14 - 29(29÷30)) : « Şimdi size olmadan evvel söyledim. [Yani Nebî Muhammedin geleceğini gelmeden evvel söyledim] tâ ki olduğu zaman iman edesiniz.

[Yani hazreti Muhammed geldiği zaman onun peygamberliğine ve size Allah'tan getirip bildirdiklerine inanmanız.] **Artık sizinle çok şeyler konuşmıyacağım zira bu dünyanın reisi geliyor.**

[Bütün beşeriyete kurtuluş devrini açacak olan Allah kulu Nebi Muhammed geliyor] **ve bende onun hiçbir şeyi yoktur.** [yani benim salahiyetim dahilinde olmıyan icraatı o fi'len icra edecek ve dünyaya kurtuluş mücadelesini fi'len açacaktır.].

Diğeri:

(Matta - 3 - 11) :« Gerçi ben sizi tövbe için su ile vaftiz ediyorum. Fakat benden sonra gelen; benden daha kudretlidir. Ben onun papuçlarını taşımağa lâıyk değilim. O sizi Rûh-ül-kudüs ile ve ateş ile vaftiz edecektir.»

(12) : Onun yabası elindedir. Ve harmen yerini tamamen temizleyecektir. Buğdayını anbara toplayacak fakat samanı sönmez ateşle yakacaktır.»

Yukarıdaki mukaddes vesikalar; hazreti Muhammed efendimizin Peygamber olarak geleceğinin hazreti İsa tarafından haber verildiğini göstermeğe kâfi hatta fazlasıyla kâfi birer sened olduğu halde bir hıristiyan ahbabım buna inanmak istemedi. Bu esas da tarafımdan ilmî tahlilleri ve mantıkî mütalâaları havî yazılar yazıldı. Bütün İslâm ve Hıristiyan âlemini çok yakından alâ-

kalandıran bu mühim meseleye ait muhabereyi kısaltacak haşiyeye dercediyorum. [11]

[11]

Bir mes'ele

*Hıristiyan ahbablarımdan Bay
(A) ya yazdığım mektuptan mes-
ele ile alakalı kısımlar :*

6 Eylül 949

Din :

Allah ki birdir, Allahın Dini de birdir. Yoksa Dinin taaddüdü Allahın taaddüdünü iktiza ettirir. Birden gayrı Allah yok ki birden fazla Din olsun. Dünya insanların (Allah bir !) derken birbirlerinin Dinlerine başka gözle bakmaları hazin ve acıdır. Kur'ânı kerîme göre hakikat şöyledir :

«Allah indinde bir tek Din vardır. O da teslimiyet ma'nasına gelen (İslâm) Dinidir. Bu Dine (İslâm) ismini veren hazreti İbrahimdir. Bu tek Allah Dini; hazreti İbrahimin iman esası olan Allaha teslimiyeti üzerine kurulur. Hazreti Mûsanın kitabı ile ilk cemiyeti [cemaat halinde] kurar. Dinin ilk mektebini açar. Hazreti İsâ ile yüksek ideal fikir devrini açar ve vechesini bütün beşeriyetin kuruluşuna tevcih eder. Ve hazreti Muhammed ile de bu ideal devrinin bütün dünyada amelî tatbikat devrine geçer.

Binaenaleyh Müsevîlik ve hıristiyanlık; insanlığın tek İslâm Dininin mektep devrelerini. Muhammedîlik de amelî hayat devrini vücûde getirir. Böylece bu devreleri; beşeriyetin rüşd çağından evvelki iki (terbiye ve ta'lim) devresiyle rüşd devrinde başlıyan (amelî hayat) devresi tamamlar. İmdi kitap ehli Dinleri birbirinden ne ayrı, gayrıdır, ne de birbirinin muhalifidir, Bil'akis birbirini tamamlar.

Hazreti Muhammed efendimizin Nebi olarak geleceğini haber veren Mûsevî mukaddes kitaplarından mu kaddes vesikalar

[11 nci haşiyenin devamı]

Hey'eti umumiyesi bir Hak Dinin müşterek safhalarıdır. Netekini hazreti Ömer ahdi kadimi sureti mahsusada ders alarak tetebbû' etmişti.

Ve Buharî şerîfde [Cumhuriyyet devrinde türkçeye çevrilip tabedilen (tecrîd tercemesi) nin 112 nci sahifesinde şu yazılıdır:

«Abdullah ibni Ömer hazretleri ahdi kadîme [yani evvelki mukaddes kitaplara] vakıf bulunuyordu. (Bezzar) in bir rivayetine göre Abdullah ibni Ömer bir rü'ya görmüştü. Rü'yasında bir elinde bal öbüründe yağ tutuyordu. Kâh bir elini kâh öbürünü yalıyordu. Bu rü'yasını ferdası sabah aleyh-issalâtu veesselâma arz etti. Resûlullah Abdullah'ın bu ru'sını iki kitap, Tevrat ile Kur'ân okuması ile te'vil buyurdu. Sonra Abdullah Tevrât mutalâasiyle de meşgul oldu. »

Allah Dini insanı ilk iki safhada kurtuluşa ve kurtarıcılığa hazırlar. Ve üçüncü Muhammedilik safhasında fi'len kurtarıcılığa geçirir. Zira Allah kurtarıcıdır. Peygamberler bu maksadla gelmişlerdir. Her mü'min dahi bu mukaddes hizmete me'murdur. Ma'nevî rüşde erenler bu gayreti yüreklerinde duyarlar. İşte beşeriyetin rüşd devrindedir ki hazreti Muhammed efendimiz kurtarıcılık devrini beşeriyete açmağa gönderilmiştir.

Kur'ânı kerîmin (7 nci A'râf sûresinin 157 ve 158) nci âyetleri ve (61 nci Sâf sûresinin 6 nci âyeti) bu hakikati bildirmiş ve evvelki ahid kitap-

(Eş'ya - 42- 1) : « İşte elini tuttuğum kulum, canımın hoşnut olduğu seçkinim,

[11 nci haşiyenin devamı]

larında da [Mûsevî mukaddes kitaplarında ve İncilde de] hazreti Muhammedin bu maksadla Allah tarafından gönderileceği haber verilmiştir ki onlar Mûsevî mukaddes kitaplarından (Eş'iyâ kitabının 42 nci babının 1 nci ve 4 ncü ve 6 ncı ve 7 nci âyetlerinde ve İncil-i şerîf de (Yuhanna kitabının (14 - 16) ve (14-26) ve (14-29) ve (15-26) (16 - 7 : 10) ve (16 - 12 ve 13) âyetlerinde bildirilmektedir.

[Dikkat = yukarıdaki yalnız numaralarını yazdığım âyetlerin mekteupta asıllarını yazmıştım. Fakat şimdi bu kitabın metninde onları aynen derc ettiğim için burada ihtisar için tekrar etmiyorum yalnız numaralarını göstererek iktifa ediyorum.]

Hazreti Mûsâ İbrânileri [Mûsevîleri] Mısırdan Firavn'un zulmünden kurtarıp çöle naklettikten sonra onları Filistine yerleştirmek işi halefine kalmıştı. Halefi Yeşû' bunu temin için putperestlerle harbe başlamış ve nihayet cümlesini yok ederek mûsevîleri münbit sahaya yerleştirmişti. [Hazreti İsâ harp etmedi. Zira zaman harbe müsait değildi. Hazreti İsânın değil harp etmesine hatta yalnız bir peygamber olarak yaşamasına bile Sezarların muhalif durumu ve halkın çekingen hali müsait değildi. İmdi Roma imparatorlarının müthiş niyeti karşısında hazreti İsâya muharebe imkânını verecek yardımcı bir kuvvet meydana çıkmadı. Fakat hak ve hakikatin te'sisi için mücadeleye lüzum olduğunu aşağıdaki sözleri ile hazreti İsâ belirtti. Ve bu işi te'mine Rûh-ül-kudüsü hamil diğer bir peygamberin [hazreti Muhammedin] me'mur edileceğini de yukarıdaki İncil âyetlerinde haber verdi. Bu âyetler; insanların müstebidlerin elinden mücadelesiz kurturulamıyacağını, dünyada hak ve adalet üzere bir cemiyet kurulamıyacağını, insanlar ; meşrû' haklarına kavuşamayacağını birer hakikat olarak göz önüne koymaktadır.

ruhumu onun üzerine koydum [Yani ruhülkudüsle onu te'yit buyurduğu] ve taifelere hakkı ilân edecektir. [Yani dünya, da insan haklarının temini devrini açacaktır].

(11 nci haşiyenin devamı)

**Hazreti İsnânın mücadele lüzumuna
ve fedakârlık talebine
dâir beyanatı**

İncil-i şerîfden :

(Lûka - 12 - 49) : «Ben dünyaya ateş atmağa geldim. Eğer şimdiden tutuşmuş ise daha ne isterim.»

Diğeri:

(Luka - 12 - 51) : « Dünyaya selâmet getirmeğe mi geldim sanıyorsunuz. Size derim ki hayır!..»

Diğeri:

(Matta - 16 - 24) : «Bir kimse arkamdan gelmek isterse nefsinin inkâr etsin. [Yani canından vazgeçsin] ve haçını [dar ağacını] yüklenip ardımca gelsin.»

Diğeri :

(Matta - 10 - 34) : « Yer yüzüne selâ-

Diğeri:

(Eş'ıya - 42 - 4) : «Hakkı yer yüzünde sabit kılıncaya kadar zayıflamıyacak ve fütûr getirmeyecek ve adalar onun şeria-tına muntazır olacaklar. »

[11 nci haşiyenin devamı]

met getirmeğe geldim sanmayın. Ben selâmet değil ancak kılıç getirmeğe geldim.»

Diğeri:

(Luka - 14 - 26(26÷27)) : «Eğer bir kimse bana gelir ve kendi babasına, anasına karısına, çocuklarına, kardeşlerine, kızkardeşlerine evet hatta kendi canına buguz etmezse [yani Allah yolunda bunları fedayı göze almazsa] benim şakirdim olamaz. Bunun için sizden her kim bütün varından böyle vaz geçmezse benim şakirdim olamaz. »

*

İşta bu fedakârlıkların yapılmasına beşeriyetin ilk rüşd devri olan Muhammedilik devrinde başlandı.

Allahın muradı beşeriyeti müstebidlerin elinden kurtarmaktı. Allahın bu mukaddes muradı müsevî mukaddes kitaplarında sarih olarak mevcuttur. İşte dercediyorum :

Diğeri:

(Eş'iyâ - 42 - 6(6÷7)) : « Ben Yehva [Allah] seni adaletle çağırdım [yani dünyada a-dâletin te'sisine seni me'mur ettim] ve

[11 nci haşiyenin devamı]

Mûsevî mukaddes kitaplarından :

(Hazakıyal - 34 - 8(8÷10)) : « Çobanlar [hükümdarlar] ancak kendilerini güdüp de [kendi menfaatlerine bakıp da] koyunlarımı [insanları] gütmediklerinden [bakıp gözetmediklerinden] işte ben [Allah] çobanlara karşıyım. Ve koyunlarımı onların ellerinden isteyeceğim. Ve onları koyun gütmekten el çektireceğim ve çobanlar artık kendilerini gütmeyeceklerdir, ve koyunlarımı onların ağzından kurtaracağım şöyle ki bir daha onlara yiyecek olmayalar.

Diğeri :

(Hazakıyal - 34 - 27) « Ve [kölelik boyunduruğu taşıyan insanların] boyunduruklarının bağlarını kırıp onlara kulluk ettirenlerin elinden kurtardığımda Rabben olduğumu bilecekler. »

Dikkat:

İşte bu âyetin muhteviyyatı; hazreti Muhammedin kurtarıcılık memuriyyetini

elinden tutup seni hıfzedeceğim [yani verdiğim vazifeleri fi'len başarıncaya kadar seni te'yid edip koruyacağım] ve

[11 nci haşiyenin devamı]

ve bu memuriyyetin gayelerini bildiren Kur'ânı kerîm âyeti ile (7 A'râf 157 ile) tam mutabakat halindedir. Ve her vesileyle hatırlatıldığı gibi bu mukaddes vesilede da görülüyor ki Allah kurtarıcıdır. Ve bütün peygamberler kurtarıcılık için gelmişlerdir.

Diğeri :

(Hazakıyal - 34 - 31) : «Ve siz, ey benim koyunlarım, ey mer'amın koyunları insansınız. Ve ben sizin Allahınızım diye Rab Yehoya buyurur. »

Dikkat:

İşte bu âyet bütün beşeriyyete insanlık haklarını, insanlık vakar, haysiyyet ve şerefini bahş ve ilân ediyor. İmdi her insan Allaha lâıyk bir kul olmak için (ben sürü hayvanı değilim, ben insanım) demesi ve (Allaha kulluk edebilmek için hür ve ihtiyarına sahip olması, nefsinin de başkalarının da kulluklarından kendini kurtarmağa bakması) gerekiyor.İşte Haz-

seni kavme ahd ve tâifelere nûr olmak üzere vereceğim [yani evvelki mü'minlerle olan ahidlerimi tatbik ve icraya ve

[11 nci haşiyenin devamı]

reti Muhammed efendimiz bu türlü kurtuluş devri mücadelesini beşeriyete açtı»

Allahın kurtarıcılık vaad ve tebşiri

(Hazakıyal - 36 - 11) : «Ve sizi evvelki halinizden daha iyi bir hale getireceğim ve Rab ben olduğumu bileceksiniz» [Yani Allahın kurtarıcı olduğunu ve kurtaranın Allah olduğunu bilecek ve ona sımsıkı sarılacaksınız demektir.]

Bu gün ;

Hazreti Muhammed efendimizin dünyaya fi'len kurtuluş devrini açmağa gönderildiği gündenberi bu mücadele yer yüzünde 14 asırdır fasılasız devam ediyor. İnsanlık lehine yer yer inkılâplar oluyor. İnsanlara kulluk kölelik ettiren saltanatlar yer yer yıkılıyor. İnsanlar insanlık haysiyet, şeref ve şahsiyyetine doğru her gün biraz daha yükseliyor. İnsanlar ve insanlık tamamıyla kurtulup hakkına, haysiyetine kavuşuncaya kadar, hak yerini buluncaya kadar, Allahın istediği vaad ve tebşir ettiği hale insanlar varıncaya kadar, bu müca-

milletleri uyandırıp kurtuluş yolunu aydınlatmak üzere seni göndereceğim.]

[11 nci haşiyenin devamı]

dele devam edecektir. Mücadele Allahın cemâlî hükümranlığı [melekûtu] yer yüzünde tecellî edinmeye yani yer yüzü; Allahın istediği Cemâlî tecellîye lâyük hale gelinceye kadar bu devam edecektir.

Netekim yer yüzünün salâhı işini, insanların kurtuluşu işini ; Amerika üzerine almış Allahın birlik bayrağını çekerek milletlerin kurtuluşuna çalışıyor. Yer yüzünü Allahın melekûtuna hazırlıyor. Harekâtına İlâhi ideali, insanlık gayreti hakim olmuş bütün varlığı ile çalışıyor. Allah da onu ne gûsel te'yid ediyor. Her adımda varlığını artırıyor, ona dünya ölçüsünde bir İlâhi hizmete imkân yaratıyor. Amerikalıların yalnız kalbine kuvvet, başlarına akl-ı selim, düşüncelerine isabet vermiyor, her şeylerine bereket veriyor, her işlerine muvaffakiyyet veriyor. Dünya ölçüsünde bir genişlikde sinâî, fennî, ilmi, zirai teşebbüslerinde onları muvaffak kılıyor. İlâcsız derdlere ilaç bulduruyor. Kaç senedir Avrupayı doyuruyor. Kıtık çıkan yerlere yetişiyor.

İşte önce Avrupadaki vatanlarında iken mecbur edildikleri vicdan hürriyeti kayıtlarından kurtulmak için hicreti ihtiyar eden bu günkü Amerikalılar, Allaha hür bir kul olarak hizmet için, evini, barkını, bahçesini, doğup büyüdüğü yerleri, çocukluğundan beri sevdiği ve alıştığı muhiti terk ederek vahşi ıssız sahralara göç eden, dünyanın öte ucuna kadar gitmeği göze alan Amerikalılar-

Diğeri :

**(Eş'ya - 42 - 7) : « Ki körlerin gözle-
rini açasın. Mahpusları hapisneden ve
zulmette oturanları zindandan çıkarasın»**

[yani gaflet uykusunda olanların gözlerini açasın. Hak

[11 nci haşiyenin devamı]

dır ki hâlâ o İlâhi gayretle bu ma'nevi ve insanî vazifeleri ifa için hudutsuz fedakârlıkları göze alabiliyor. İlk yükselen azim ruhu, bu gün dahi hiç bozulmadan eksilmeden aynı ma'nevi kuvveti, aynı fedakârlığı, aynı feregati, aynı Hakseverliği, aynı Hak perestliği muhafaza ve izhar ediyor. Yani müslümanlık devrinin bu gün faal hizmetlerini bu varlıklı, imkânlı millet üzerine almış bulunuyor. Çünkü Allah onları bu işe seçmiş ve hazırlamış ve harekete geçirmiş demek oluyor.

Fakat:

İbretle görülecek öyle bir neticedir ki:

Babilden dünyaya yayılmak için dağılan ırklar sanki Allaha hizmet için Amerikada buluşuyor. Ve en hür demokrat şartlar içinde birleşiyor. Her hususi benliklerin üstünde mükemmel bir insanlık hüviyyetinde birleşip işbirliği yapan bu muhtelit cemiyet; ne güzel bir ideal peşinde ne güzel ve yekpare bir vücut ortaya koyuyor. Bu suretle de bu yüksek birlikte ne güzel ni'metler, feyizler, kabiliyyetler, gayretler muvaffakiyyetler fıskırıyor.

Allah arttırsın, ve Allah onları korusun diye her mü'min onlara duacı, dünyanın mühim bir kı-

ve hakikati gösteresin, istibdadın hükmü altında esaret hayatı yaşayanları hürriyete kavuşturasin ve cehalet içinde zindan hayatı yaşayanları nûra çıkarasın. Yani hak ve hürriyet esasında insanlık haklarına kavuşturasin

*

[11 nci haşiyenin devamı]

sım insanların analar gibi emziren, kucagında ısıtan, teselli ve ümid veren, dünyanın derd ortağı Amerikalılara her insan ne yürekten duacı.

Mektubumun birinci cevabı

Okuyucularımı alâkadar eden kısımlarını alıp yukarıya dercettiğim mektubuma ahabım bay (A) şu cevabı verdi :

1 Şubat 1949

Hazreti Muhammedin geleceğinin İncil'de müjdelendiğini yazıyorsunuz. Bunu isbat için ortaya koyduğunuz âyetler arasında (Yuhanna) — 14 - 30) ve (16 — 12 ve 13) bulunmaktadır. Bu iki yerde (bu dünyanın reisi) ta'biri bulunmaktadır. Ve bu ta'bir ile hazreti Muhammedin kasd edildiğini zan etmektesiniz. Bilhassa (14 — 30) da ben hazreti İsa ile (bu dünyanın reisi) arasında tam bir zıdlık his etmekteyim. Dikkat buyurun. . . (artık sizinle çok şeyler konuşmıyacağım çünkü bu dünyanın reisi geliyor ve bende onun hiç bir şeyi yoktur.) buyruluyor. Bu ta'bir için çok salâhiyetli iki tefsir kitabımıza müracaat ettim, bunlardan (The Cam-

Şimdi hazreti Muhammed efendimizden Müsevî mukaddes kitaplarıyla İncil-i şerifin bahsettiğine dair olan ve kendilerinin me'mur oldukları vazifelerin, veche, hedef ve şumûlünü gösteren Kur'ânı kerîm âyetlerini mütalâa edelim.

[11 nci haşiyenin devamı]

bridge Bible) tefsiri (bu dünyanın reisi) ta'biri için şöyle yazıyor.

Bu ta'bir; yalnız (Yuhanna — 12 31 ve 14 — 30 ve 16 — 11) de bulunuyor (Gnostik) lere göre maddî âlemi yaradan ve onda hüküm süren kötü bir ruh idi. (Rabinik) yazılarda: [Bu ta'bir ile (Tevrât) mecmuasına girmiş İbrâni dini yazıları kastediyor] (Bu dünyanın reisi) ta'biri şeytan için çokça kullanılan bir ad idi. Nasıl Allah yahudilerin hükümetinin başı idi ise şeytan da yahudi olmayan milletlerin başı sayılırdı.

«Lûgat kitabı; (gnostik) kelimesini şöyle anlatıyor :

(Hıristiyanlığın başlangıcında rûhâni sırları bilmek iddiasında olan Dinî firkalar.)

Bir de (The Century Bible) tefsirine müracaat edelim :

Bu âyetin tefsiri onda böyledir. «Şeytanın ve ona âlet olanların hücumu artık hemen kapudadır. Konuşmak için artık vakit kalmadı »

Aynı kitap; (Yuhanna) 16 - 11) : «Çünkü bu dünyanın reisine hükmedilmiştir. » âyetini şöyle tefsir ediyor.

(7 - A'râf - 157): «Ehl-i kitabdan şunlar ki Tevrat ve incilde me'muriyeti vasıflarını yazılı buldukları o Nebiy-yi üm-

[11 nci haşiyenin devamı]

«Hazreti İsanın kazandığı ve kendisine tâbi' olanlar ile paylaşılacak olan iman zaferi şeytanın melekûtunu yıkacak ve bunun yerine bu dünyada olmiyan bir melekûti ikâme edecek. »

İmza

Cevaba cevabım

Aldığım 1 şubat 1949 tarihli mektuba 3 şubat 1949 tarihi ile verdiğim cevabın ihtisar edilmiş sûreti ;

Sûret

1 Şubat tarihli mektubunuzu aldım. (Yuhanna) İncil-i şerîfindeki: (14 — 30) ve (16 12 ve 13) de muharrer (bu dünyanın reisi) tabirinden maksûd (hazreti Muhammed) değil (şeytan) dır, diyor-sunuz!

Hayır /

Değil iki tefsîr bin tefsîr böyle yazsa yine bir hakikat ifade ve akl-ı selimi tatmin etmiş olmaz. Şöyle ki :

1— Reis; bir cemiyetin reisidir. Onun seçildiği cemiyet efradının cinsinden olması icabeder. İnsanlara insan reislik eder. Şeytan değil, hele bu; dünya ölçüsünde bir şumûlü hâiz olursa ona Allah reislik eder. Ve Allah namına bir peygamber bu

miy'e tâbi' olurlar o Nebiy-yi ümmî onlara iyilik etmekle emir ve kötü işlerden

[11 nci haşiyenin devamı]

riyasetin emirlerini tatbika memur olur ki o da hazreti İsa'dan sonra gelen ve getirdiği kitabın etrafına yüzlerce milyon insanı toplayan hazreti Muhammeddir. Bu gün yer yüzünün mühim bir kısmını işgal eden müslüman milletlerin vücûdu bunun en açık bir delilidir. Şeytan belki bir imansız, ferde hakim olur fakat bir cemiyete değil. Hele Allaha inanan ve kendini şeytana karşı korumak mükellefiyyetini taşıyan bir cemiyet için hiç değil.

2 — *Hiç bir peygamberin : (Ben gidiyorum çünkü şeytan geliyor) demesine imkân ve ihtimal yoktur. Kurtarmağa geldiği cemiyeti peygamber nasıl şeytana bırakıp gider. Dünyayı; zavallı insanlarıyla topyekûn şeytana bırakacağını söyler. Bu manada bir sözün hazreti İsa'dan zuhuruna ihtimal vermek büyük günahdır. Bu ; Allahın Allahlığına, peygamberin peygamberliğine mugayırdır. Hangi insan bu hükmü verir de gaflet etmiş olmaz. Kur'ânı kerimde : Bir yaprağın ve İncil-i şerif de bir serçe kuşunun bile Allahın iradesi lahik olmadan yere inemeyeceği musarrah iken ve bütün mukaddes kitaplarda Allahın gökte ve yerde mutlak surette hükümlerliği ve tasarrufu cârî olduğu ve Allah irâde etmedikçe hiç bir şeyin olamayacağı ; her mahlûk mukadderâtının Allahın elinde olduğu bildirilmiş iken şeytan; dünyaya nasıl reis olur ve şeytanın riyasetine bir zerre ihtimal nasıl verile-*

nehy idüb sakındırır. İyî şeyleri onlara helâl fena ve muzir şeyleri onlara haram kılar omuzlarındaki ağır yükü [tahakkü-

[11 nci haşiyenin devamı]

bilir Allahın mülküne şeytan nasıl tasarruf edebilir.

Eşref-i mahlûkat olan ve yine mukaddes kitapların bildirdiğine göre Allahın güzelliklerini yer yüzünde tecelli ettirmek için yaratılmış olan insanlara şeytan nasıl reis olur. Buna Allah nasıl razı olur veya şeytan nasıl muktedir olur. Bu babda ilmî ve aklî ve mantikî veya hikemî hiç bir delil getirilemez. Müslümanların ise hiç birinin havsı buna bir an için bile tahammül edemez. Bir ana ; evlâdını düşmana atarmı ki hâşâ Allah milyarlarca aziz kulunu şeytana terk etsin. Müjdeliler getiren, muhabbeti ta'lim eden hazreti İsâ böyle bir haberi nasıl verir. Ve ondan böyle feci' haber nasıl umulur.

Sonra :

(Dünyanın reisi geliyor) cümlesi ki (Yuhanna) kitabının 14 ncü babının 29 ncu âyetinin son fıkrasıdır. Aynı âyetin evvelki fıkrasında : (şimdi size olmadan evvel söyledim. Tâ ki olduğu zaman iman edesiniz) diyor.

Peki bu imân edilecek olan hüviyyet kimindir. Şeytanın mıdır. Şeytan nasıl olur. O halde bu ; daha evvelki âyetlerde zikri geçen tesellici hakikat rûhudur. Yani Rûh-ül-kudüs'ü hamil olarak gelecek Nebi Muhammeddir ve öyle de olmuştur

mü, gadir ve zulmü] kaldırır. Üzerlerinde bulunan zincirleri ve bukagıları [esaret zincirlerini, insanlık haklarından kendilerini mahrum kılan bağları] çıkarır.

(11 nci haşiyenin devamı)

Nitekim Hazreti İsâ bu evvelki âyetlerde

1): *(O size her şeyi öğretecek ve size söylediğim her şeyi hatırlınıza getirecek.*

2) *Benim hakkımda o şahadet edecek.*

3) *Benim gitmekliğim size faydalıdır. Çünkü gitmezsem tesellici hakikat ruhu sizlere gelmiyecek. Fakat gidersem onu site göndereceğim ve o geldiği zaman günah hakkında, salâh hakkında ve hüküm hakkında dünyayı ilzam edecektir.*

4) *Size söyleyecek daha çok şeylerim var. Fakat şimdi dayanamazsınız. Lâkin o hakikat ruhu geldiği zaman size her hakikate yol gösterecek; zira kendiliğinden söylemiyecektir. Ancak [Allahdan] her ne işitirse onu söyleyecek ve gelecek şeyleri size beyan edecek buyuruyor.*

Bu kadar târifat; netice itibarile ancak Ruh-ül-Kudsü hâmil olacak bir peygamberin vasıflarını ortaya koyar. Bu vasıflarla şeytanın ne alâkası var. Olmadığına, göre Hazreti Muhammed'den gayri bu evsafi haiz olarak gelmiş kim var? Bu vasıflan sözlerinde ve işlerinde tahakkuk ettirmiş, insanlık haklarına insanları kurduğu cemiyette fiilen kavuşturmuş ve bu kurtuluş devrini bütün beşeriyete açmış bir tek Nebî, en son gelen Hazreti Muhammed var. Hele ismi geçen tefsirlerin izahları ki efsane denecek sözlere ve efsane devirlerinden naklen gelen şeytan telâkkilerine aittir. Artık din devrinde bu telâkkilere dayanılarak nasıl fikir yürütülebilir ve (maddî âlemi yaradan ve onda hüküm süren kötü bir ruhtur. Veya İbranî yazılarına göre şeytandır.) Hurafesine dayanılarak dünya riyasetinde şeytana nasıl hükümranlık verilir?.

Veyahut diğer tefsirin ifadesine göre (dünyanın reisi)

İşte o Nebiye iman ile ona hürmet ve itaat eden ve düşmanlarına karşı onu

(11 nci haşiyenin devamı)

mevzuu ille Hazreti İsa'yı yakalamağa gelenlerin reisi birleştirilerek şeytana cismanî hüviyyet nasıl verilir? Hattâ bunda Roma imparatoru kastedilmiş olsa bile (tesellici hakikat ruhu) mevzuu ile putperest Roma imparatoru nasıl birleştirebilir?

Sonra: Bu ikinci tefsir (şeytanın melekûtu) diye bir tâbir kullanıyor. (Şeytanın ise melekûtu) yoktur. Melekût yerde gökte Allahındır. Mukaddes kitaplarda bu böyledir. Başka türlüsüne misalde bile yer yoktur.

Netekim (Danyal 4 - 17) de (insan hükümeti üzerine Allahın hâkim olduğu) buyurulmakta ve (Mezmûrlar -22- 28) de:
«Zira melekût Rabbındır. Ve milletler üzerine hüküm süren O dur. » buyurulmaktadır.

Diğeri :

(Mezmûrlar - 47 - 7) : «Zira bütün zeminin padişaha Allahtır. »

Diğeri :

(Mezmûrlar - 47 - 8) : «Allah milletler üzerine saltanat eder.»

Diğeri:

(Mezmûrlar - 68- 20) : «Allah bizim için kurtarıcı Allahtır. »

Destekleyip yardım eden ve onunla beraber inen nûra (Kur'ânı kerîme) tabî' olanlar kurtuluşa erenlerdir.

(11 nci haşiyenin devam)

Zan mertebesindeki kanaatlerine uyararak dünya reisliğini şeytana izafe edeceklerine bu tefsiri yazanlar eğer o günkü zamanın dalâlet devri olduğuna işaret etmek istedilerse [ki istedikleri o olduğu anlaşılıyor] mevzuu yanlış bir tarif ile çıkmaza sokacaklarına ve okuyanlarını ağır bir yanlışlığa düşüreceklerine ilmî bir hakikate dayanarak meselâ şöyle diye idiler maksatları hasıl olurdu. (Hazreti İsa'nın dünyadan çekileceği devreye Allahın celâlî tecellileri hâkimdi. Bu tecellîlerin iktizası olarak dalalet ehli [münkirler, menfiler] kuvvet bulurlar. Cemâlîlere, müsbetlere karşı muzaffer ve hâkim olurlar. İmdi Hazreti İsa ki şahsan cemâlî tecellînin mazhar-ı kâmilî idi. Dünyaya hâkim olan makûs tecellînin hükmü karşısında cemâlî faaliyetlerini ileri götürmeğe imkân yoktu. Getirdiği İncili bırakarak dünyadan çekilmesi iktiza ediyordu. Onun için (Hazreti İsa gideceğini söyledi; fakat yeise düşmeğe sebep yok. Dünyanın reisi geliyor) dedi. Yâni: (Allah bana bu kadar bir faaliyeti nasib etmiş, üst tarafını ikmale başka bir Nebî gönderecek o bu işe dünyayı hazırlayacak ve kurtuluş devrini açacak) diyeydi hakikati ifade etmiş olurdu.

İncilde bu hakikatler sarih olarak yazılı iken bir Nebînin geleceği fikrini hiç bir tefsir ortadan kaldıramaz ve Nebî yerine şeytanı ortaya koyamaz. İmdi hiç bir kaçamaklı fikir Hazreti Muhammedin geleceği haberini yok edemez. İncili Şerîfteki âyetlerin hepsi münferiden ve müctemian birinin geleceğini müjdeliyor ve dünya tarihi vekayi ile buna şehadet ediyor.

Asıl Hazreti Muhammed'e işaret eden vasıf (Paraklit) yâni tesellîci hakikat, ruhu kelimesi veya cümlesindedir ki işle o vasıf bir Nebîden başkasına verilemez. Elbette o da Hazreti Muhammed'di ve Hazreti İsa bir Nebînin yaşayacağı müsait bir devrede gelmediği için Hazreti Muhammed

Diğeri :

**(61 - Saf - 6) : «Vakta ki Meryem oğ-
lu İsâ; ey benî İsrâil ben size benden**

(11 nci haşiyenin devamı)

gelecek ve hidâyet ehline dünyada yaşanacak devri açacaktı. Bu hakikatleri daha ziyade aydınlatmak için şu âyete bir bakmak kâfidir ve (dünyanın reisi) vasfının şeytana değil Allahın yeryüzündeki Nebîsine ait olduğunu kat'iyetle anlamak mümkündür. Âyet şudur:

**(Yuhanna -16 - 11) : «Çünkü bu dün-
yanın reisine hükmedilmiştir. »**

Tahlil edelim:

Bu âyetteki hüküm ki dünyanın reisine ait bir hükümdür. Hakkında hükmedilen yâni Allah tarafından hüküm giyen kimdir? Eğer şeytan ise o halde dünyanın reisi geliyor değil, gidiyor demektir. Ve onun yerine elbette bir hidâyet temsilcisi kaim olacaktır. Yok eğer bu şeytan değil zamanın Peygamberi Hazreti İsâ ise riyaset sıfatı ona tevcih edilmiş olmakla aynı sıfat yine o neviden bir hidâyet temsilcisine izafe edilmek lâzımdır ki o da Hazreti Muhammed'dir. Şeytan, olamaz.

Hazreti Muhammed hakkındaki tebşirâtı Hazreti Muhammed'e yormak istemeyenlere ve hattâ Müsevî Mukaddes kitaplarındaki tebşirâtı Hazreti İsa'ya yoranlara aşağıdaki tahliller kat'î ve hakikî bir fikir vermeğe kifayet etse gerek:

Müsevî Mukaddes kitaplarından (Eş'iyâ) Peygamberin kitabında tarif buyurulduğuna göre ileride dünyayı kurtarmağa gelecek olan kurtarıcı Nebî şu vasıflarda olacaktı:

— A —

- 1 — Güzide bir kul
- 2 — Allahın ruhu ile müeyyed
- 3 — Tâifelere hakkı ilân eden
Olacaktı (Eş'iyâ 42 - 1)

evvel olan Tevratı tasdik eder ve benden sonra gelecek bir Resûl ile ki ismi Ah-

(11 nci haşiyenin devam)

Filhakika öyle aldu

Hazreti Muhammed :

- 1 — Seçkin bir insan oldu.
- 2 — Rûh-ül-kudüsle müeyyed oldu.
- 3 — Allah ve insan haklarını dünyaya ilân etti.

Hatta bu haklara hürmet eden cemiyet kurdu.

Yine mukaddes kitaba göre;

— B —

- 1 — Hakkı yer yüzünde sabit kılınca kadar zaiflamıyacak ve fütür getirmeyecek
- 2 — Ve Ada'lar onun şeriatine muntazır olacaktı (Eş'iyâ 42 - 4)

Öyle de oldu :

- 1 — Allah ve insan haklarına müstenid ve kardeşlik bağlariyle kenetli hür bir cemiyet ve âdil, demokrat bir idare kuruncaya kadar zayıflamadı ve hiç bir müşkilât ve mevani' karşısında ye'se düşmedi. Hepsini aştı ve muvaffak oldu.

metdir, müjdecî olarak gelmiş Allahın Resûliym dedi ve onlara mu'cizat ile geldi. »

(11 nci haşiyenin devamı)

- 2 — Bu hak, adalet, hürriyet esaslarına müstenid idare va muhabbet, samimiyyet ve digergamlık gayretleriyle birleşmiş cemiyet hayatı başka kıtalara ve Ada'lara cazib örnekler oldu. Putperestlik rejimleri yaşayan, istibdad altında ıstırap çeken, esir hayatı yaşayan kavimler; bu güzel idare ve cemiyet hayatının kendilerine gelmesini bekler oldu.

— C —

Yine mukaddes kitaba göre':

Bu seçkin kul:

- 1 — Dünyada adaleti te'sise me'mur edilecekti. (Eş'iya-42-1)
- 2 — [Bu me'muriyyetinde] Allah onun elini tutup koruyacak [sevk ve idare edecek] di. (Eş'iya-42-6)
- 3 — Ve onu kavme ahd ve tâifelere nûr olmak üzere verecekti (Eş'iya 42-6)(Eş'iya-42-7)

Bu izahattan sonra yine asla avdet edelim:

(11 nci haşiyenin devamı)

Öyle de oldu

1 — Hazreti Muhammed insanların beşerî rüşd devrinde adaleti te'sise me-mur edildi ve rüşd devri insanların a-melî hayatına ait hükümleri havi bir şeriat kitabı ile gönderildi.

2 — Ve Allah onu te'yid ve muhafaza ederek bütün vazifelerinde muvaffak kıldı ve me'muriyyetini başarı ile ikmale kadar yaşattı. Ve her müşkili yendirerek muammer kıldı.

3 — Hazreti Muhammed; Allah Dini'nin fi'len hayata tatbiki için ve beşerî hayat devrelerinde ki Allah taâlimini beşeriyetin rüşd devresine göre ayarlamak ve ikmal etmek için gönderildiğinden evvelce Cenâb-ı Hakkın diğer peygamberlerle olan ahidlerine de varıs oldu onların da hükmünü yerine getirdi. Yani evvelce tatbikine imkân bulunan ahidleri muhafazaya, ve tatbike imkân bulunmamış olanları da fi'len tatbike muvaffak oldu. Ve netice itibariyle Allahın birliği etrafında insanların bir İlâhî aile kurumları esasında her milletin önünü, yolunu

(Mesihe niyaz) manzûmesinin konuşma dilimizde ifade ve izahı

1 — Ey kurtarıcılık güzelliği, ey perişan yer yüzündeki ziynet

(11 nci haşiyenin devamı)

açtı. İşini aydınlattı ve kolaylattı. Kur'ânı kerîmdeki bu âyet o ahidlere işaret bu yurur.

(33 - Ahzâb - 7) : «Yâ Muhammed zikret şunu ki biz Enbiyâdan mîsak [ahid] aldık ve ya Muhammed; senden ve Nuhdan ve İbrahîmden ve Mûsâdan ve Meryem oğlu İsa'dan da mîsak aldık ve onlardan kuvvetli, müekked ahid ahzyledik. »

Yine mukaddes kitaba göre;

— D —

- 1 — [Gelecek olan peygamber] körlerin gözlerini açacak
- 2 — Mahpusları hapishaneden va zulmette oturanları zındand an çıkaracaktı (Eş'îya 42 - 7)

Öyle de oldu :

1 — Hazreti Muhammed; putperest idarelerin baskısı altında cahil, gafil her

2 — Viranede yoksullar için onları çevreleyen ni'met

(11 nci haşiyemin devamı)

haktan bîhaber ve atıl kalmış insanları uyandırdı.

2 — Esaret hayatı yaşayan, insanlık haklarından mahrum ve bir taraftan hükümdarlar elinde bir taraftan, asalet, servet ve nüfuz sahiplerinin tahakkümü altında ıstırap çeken insanları kurtarıp hayat nûruna kavuşturdu.

Halbuki:

Yukarıdaki B, C, D esaslarındaki vasıflar hazreti İsnânın hayatında tahakkuk etmedi. Hazreti İsâ muhalif, kuvvetli bir idare karşısında ancak yüz yirmi kadar insanın kendisine iltihak edebildiğini gördü daha fazlasına ahval hiç müsait değildi. Hatta peygamber olarak yaşamasına bile müsait olmadı ve bu yüzden genç yaşında semaya alındı, me'muriyeti; müsevîleri İlâhî misyonlarında ikaza ve müsevî cemaatine dünya çapında bir ideal telkinine ve bu idealin tahakkuku şartlarını ihtiva eden İncili ta'lime münhasır kaldı.

Ancak bu vasıflar kendisinden asırlarca sonra gönderilen hazreti Muhammed

İzahı:

Evvelâ başlığı teşkil eden (niyay mesih) mevzuunu ele alalım. Bu başlık (mesihe niyaz) ma'nasındadır.

(11 nci haşiyenin devamı)

de tahakkuk etti. Hazreti Muhammedden daha evvel veya daha sonra dahi bu vasıfları hâiz bir Nebî gelmedi.

İmdi:

Hazreti İsâdan sonra:

- A) Dünya şumûl bir vazife ile gelen
- B) Kurtuluş devrini fi'len beşeriyete açan
- C) Beşeriyetin rüşd seviyyesine göre hayat hükümlerini getiren
- O) Yine beşerî seviyyeye göre evvelki şeriat hükümlerini hafifletici hükümleri getiren
- E) Haramın, helalin müeyyidelerini beşeriyetin yeni seviyyesine göre ayarlıyan Kur'anı kerîmi getiren
- F) Vücûde getirdiği cemiyetde bilfiil getirdiği hükümleri tatbik eden ve

bu cemiyet hayatında Netice itibariyle :

Allah hakkına, halk hukûkuna hürmete ve ictimâî adalet, eşitlik, hürriyet ve

Burada mesihden maksud (kurtarıcılık) vasfıdır. Hakikatte ise kurtarıcı Allah'tır. Mesih diye anılan kurtarıcılar; Allah tarafından gönderilir ve onlar Allah tarafından kuvvetlendirilir. Ve me'muriyetlerinde Allah tarafından sevk ve idare edilir.

[11 nci haşiyenin devamı]

kardeşlik esaslarına uygunluğu tam bir mükemmeliyyetde cemiyet misali gösteren: hazreti Muhammeddir.

Öyle ki:

Fi'len ilk o; insanları esaretten, farklı muameleden kurtarmıştır. İlk o; sınıfsız, renksiz, birbirinden farksız bir kardeş cemiyet kurmuştur. Onun kurduğu idare de cemiyetin reisi ile bir garip kimse hakim huzurunda eşit muamele görmüş ve cemiyetin reisi ile hizmetkârı tek deveye münavebe ile binmiştir.

İdaresinde demokrasiye tam bir rûh veren, ve halk hakimiyeti esasında dünyaya mükemmel bir örnek gösteren, ve (hepiniz ferd ferd bu sürünün çobanısınız. Ve sürüden mes'ulsünüz) diyerek reisinden en küçüğüne kadar hepsine müşterek maksad için mes'uliyet yükleyen ve her birine çobanlık hürriyyet ve istiklâli veren, ve cemiyetin sevk ve idaresinde hepsine murakabe [kontrol] hak ve mükellefiyeti taksim eden , ve

İmdi kurtarıcıya [mesih'e] hitabetmek veya kurtarıcıya [mesihi] imdada çağırarak mesihde yer almış olan Rûh-ül-kudüs'ü çağırarak, Rûh-ül-kudüsden istimdad etmektir.

[11 nci haşiyenin devamı]

her birine en yüksek insanlık vakarı, şahsiyyet ve haysiyyeti tevzi' eden, ve her birini bunun muhafaza ve müdafaa-sı ile mükellef kılan; hazreti Muhammeddir. Yani Allahın rüşd devrinde beşeriyete ilân ettiği haklar ve ve mükellefiyetler ve mes'uliyetlerdir.

Netice

Tefsirler; her hangi bir insanın şahsî ictihad ve kanaatini ihtiva eder. Müfessir netice itibariyle ancak yaşadığı devrin fikir seviyyesine, ilim seviyyesine, ve bu seviyelerin açabildiği ufka göre görer ve düşünebilir. Halbuki zaman durmuyor. Zamanla beraber bu seviyeler dahi genişliyor ve yükseliyor. Her insan kendi zamanının ufkuna ve taayyün etmiş hakikat ölçülerine, tekâmül etmiş aklının selâmeti derecesine göre bir meseleye karşı kanaatini yürütmek imkânına maliktir.

Hele İslâm devri ki, beşeriyetin rüşd

Bir sual:

Niye doğrudan doğruya Allaha hitab edilmiyor da hazreti İsâda bulunmuş olan Rûh-ül-kudüs'e hitab ediliyor :

[11 nci haşiyenin devamı]

devridir. Vesayetle idareden kurtuluş devridir. Fikri hürriyet ve istiklâli devridir. Müslümana veya o devirde yaşayan her hangi bir insana (akl-ı selîm) den gayri bir şey hakim olamaz. Peygamberimiz bize şu anahtarı vermiştir :

«Müftiler fetva verseler dahi sen fetvayı kendinden al.»

Diğeri:

«Benden size bir söz nakledildiği zaman o söz [akl-ı selîminize ve elinizdeki hikmet ve hakikat ölçülerine göre] vicdanınıza mülâyim geliyorsa o söze ben sizden yakinim, aksi halde sizden daha uzağım.»

Her Din ehli bu gün akıl yolunda birleşebilir. Öyle ki dinsizler bile bir iş için aklın ışığında anlaşabilir. Bir darbu mesel vardır. (Akıl için yol birdir) denir.

Her hangi bir ahabım; bir müfessirin şöhretine akl-ı selîmini istemiyerek veya istiyerek feda edebilir. Fakat bu benim değil onun bileceği iştir.

Cevabı:

Çünkü Allah ismi; Cemâlî ve celâlî bütün tecellîleri kendinde toplıyan isimdir. Cemâl; lutfu merhameti, celâl ise gazab ve kahrı neşreder.

[11 nci haşiyenin devamı]

(Son):

Allaha emanet ve Allahta olalım azizim efendim

İşin sonu

Yukarıdaki cevabımı bay (A) ya gönderdikten bir ay sonra bir cevap aldım, [sureti aşağıdadır] ve bir müddet sonra da bay (A) bir vesile ile beni ziyaret ederken masama büyükçe bir zarf bıraktı. Bu zarf için ne ben bir şey sordum. Ne de o bir şey söyledi. O güzel güzel sohbet edip ayrıldıktan sonra gördüm ki bu mevzu' a dair yazdığım makalenin aslı aynen iade edilmiş, anladım ki hazreti Muhammed efendimizin mukaddes kitaplar tarafından vaktiyle tebşir edilmiş olduğu hakikatine ait yazıyı iade etmekle bu hakikati hiç işitmemiş gibi olmak istemiş.

Ahbabımın son cevâbı

3 Mart 1949

Mektubuma göndermiş olduğunuz uzun cevap için teşekkür ederim.

Çok yorulmuş, biraz da heyecanlanmışsınız özür diler, affınızı rica ederim, bahsi burada kapatıyorum.

İmza

Mustarip beşeriyetin, viraneye dönen yer yüzünün ihtiyacı tahsisen Cemâlî tecellîye yani lutuf ve merhametidir. Onun için sırf Cemâlî tecellî hangi insanda tecellî etmiş ise ona yalvarılıyor. Onda tecellî eden İlâhî Cemâlden güzelliklerden istimdad ediliyor.

Diğer bir soru :

Niye hazreti Muhammed veya hazreti Mûsadaki Rûh-ül-kudûsden istimdad edilmiyor da tahsisen hazreti İsâ dakinden istimdad ediliyor.

Çünkü söylendiğime göre hazreti Mûsadaki Rûh-ül-kudûs' de celâlî tecellî zahir olmuş. Zira hazreti Mûsânın Firavn ile mücadelesinde hazreti Mûsayı galip kılmak için Firavn'ı ve bütün kuvvetini kahredip kırmak lâzım gelmiş. Hazreti Muhammed efendimize gelince onda da İslâmiyeti putperestlerin imha hareketlerinden müdafaa için ve mazlum milletlere imdad için yerine göre kahr tecellîsi zuhur etmiş, ve peygamberliğini ifa için de lutuf ve Cemâl tecellîsi zahir olmuş. İmdi onda yer alan Rûh-ül-kudûsde bu tecellîlerin her ikisi de zuhura gelmiş demektir.

Böylece ;

Sırf Cemâlî tecellî hazreti İsâdaki Rûh-ül-kudûs'e inhisar ediyor. Ve bu hitab ona bunun için vaki' oluyor demektir. Öyle ki :

1 — (Ey hüsn-ü mesih) demek; ey mesih İsâ da özellikleri tecellî eden Cemâl sahibi Allah demektir. Senin kahrından lutfuna iltica ediyoruz. Senin celâlından Cemâlîne sığınmıyoruz. Günahlarımızdan kusurlarımızdan senin af ve merhametine sığınmıyoruz demektir.

İmdi bu esasları bilmiyerek, düşünmiyerek Allaha gayrisini merci' edinmek ve onun şahsında bir kuvvet

kudret tasavvur etmek dalaletdir. Fakat mercii zat i Bâri edinerek ve Allahın Cemâlîne iltica kasdiyle her hangi bir kâmil insanda yer almış ve sırf Cemâlî tecellî izhar etmiş olan Rûh-ül-kudüs'e hitab etmek yerindedir. Zira maksud Allahladır ve Allahta Cemâlî inayettir. Allahın kurtarıcılığı; yalnız mesih diye anılan peygamberlerde değil her zaman ve her insanın kurtarıcılık hareketinde zahir olmuş ve olmaktadır.

Birinci mısranın ikinci fıkrasında :

(Arz-ı perişandaki ziynet ! » deki ma'na dahi şöyle olsa gerektir.

«Ve ey ki bu perişan yer yüzünde tek ziynet, yani tek güzel varlık senin Cemâlî tecellîndir. İmdi bütün ümidimiz bu tecellîdedir, bütün tesellimiz budur. » demek.

2 — İkinci mısra'daki: «Viranede yoksullara ni'met» cümlesi birinci mısra'daki ma'nanın te'kididir.

Yani; dünya bir viraneye dönmüştür. Üzeri yoksullarla doludur. Her varlıktan mahrum bu zavallıların yüreğini kuşatan ni'met, kuvvet, teselli; ancak senin Cemâlî tecellîn, Cemâlî nûrundur. » demek isteniyor.

*

3 — Güzel simanda senin kim leke görmüş.

4 — O İlahî nûra elem, tüller örmüş.

Yani:

3 — Cemâlî tecellî; lekese olmıyan bir güzelliştir.

4 — Ancak mustarip beşeriyetin elem ve kederidir ki o İlahî nûru bir tül gibi duvaklar Öyle ki; Elemlî insanların yürekleri nasıl için için ağlıyor, sızlıyorsa, o lekesiz güzel nûrun menbaı da o sızı-

yı duyuyor, acıyor ve bu Cemâl tecellîsi bir merhamet nûru, muhabbet nûru olarak bütün dünyaya yayılıyor, ve kederli yürekleri, yüzleri kaplıyor.

*

5 — Sen Musevîleri İncile davet ettin

6 — Ey Mesih'in güzelliği, sen yükselişinde gökleri açtın

Yani :

5 — Sen musevîleri İncildeki muhabbetin iktizasını ifaya davet ettin.

6 — Bu davet yüzünden [dünya sana daraldı] yer yüzünde kalamadın göğe alındın. Fakat öyle bir muhabbetle ki sende tecellî eden güzelliğiyle yükselişinde gökleri açtın.

Me'al hulâsası:

Hazreti İsâ musevîlere İncil devrini açmak üzere gelmişti. İncil; musevîleri ferd, aile, ve cemaat benliğinden beşerî cemiyet benliğine geçirecekti. Bunu yaptıracak sevgi idi. Sevgi güzellikti. Güzellik sevgi idi. İktizasî; beşerîyete merhamet, alâka ile digergamlık gayreti, feragat ve fedakârlık hissi duymaktı. Hazreti İsâ; Allahın misyoner kavmi olan musevîleri münferiden ve müctemian buna davet etti. Fakat buna fi'lî icabete hal ve zaman müsait olmadı. İmdi hazreti İsâ bu davetin se-meresini zamanına bırakarak Allah tarafından göğe alındı. Bu davet ki Allahın Cemâlî tecellîsini yayan bir güzelliğin ifadesi idi. Gökler zaten muhabbetin eseri idi. Allah muhabbet için her şeyi yaratmıştı. İşte muhabbetin eseri olan bu gökleri muhabbeti yaymaktan

gelen hazreti İsbaya muhabbetle hürmetle açıldı ve onu kucakladı.

*

7 — Muhammedin mi'racı ki mi'racların yükseğidir.

8 — Senin göğre çıkışındaki yüksek ma'nayı taclandırmıştır.

Yani ;

Hazreti Muhammedin Allah tarafından mükâleme için göğre çağırılışı ki göğre çıkış vesiyelerinin en yükseğidir.

Onun bu vesiyeler ile çıkışı senin çıkışındaki ma'nanın yüksekliğini taclamıştır.

9 — Ey Mesihde tecellî eden İlâhî Cemâl, in şu hay huy içindeki yere

10 — Gökten nûrunu yere yay, Allah Dinine meşale tut [aydınlata]

Yani:

Ey Allahın güzelliğini tecellî ettiren İlâhî Cemâl birbirine giren, boğuşan insanların feryad ve figan ve davalarıyla çalkanan, velveleler dalgalanan şu yer yüzüne tecellî et, ortalık Cemâlî nûrunla aydınlansın, insanlar nasıl bir çıkmaza düşdiklerini, neden derde, ıstıraba uğradıklarını, bütün çektiklerinin sebeplerini Din ışığında görebilsinler. Emniyet te'sis eden, sükûn, huzur, saadet te'min eden Din nizamından ne kadar ayrıldıklarını böylece anlasınlar. Ve kendilerine gelerek Allaha sarılsınlar, Dinin muhabbet ve kardeşlik bağlarına bağlansınlar bu günkü felâketten kurtulsunlar.

11 — Ol Din-i mübin ki seni bağrında taşıırken

12 — Her devrede ona hıristiyanlar düşman olmuşlar

Yani :

O Hak Din; Kur'anında seni överek bağında taşıyan senin adına Din taşıyanların ona her devrede düşmanlık izharı revâ ve insafmıdır.

Değildir :

Çünkü Kur'ânı kerîmin iman ta'liminde her peygamberi bir tutmak ve her Semavî kitaba bir gözle bakmak esastır. Bu vesile ile buna dair olan ve müslüman ilm-i halinin esasını vücûde getiren âyeti kerîmelerden bazılarını dercediyorum.

Kur'ânı kerîmden :

(2 - Bakara - 4) . «Ve o mûttakîler ki sana indirilen Kitap ve Dine ve senden evvel gönderilen kitaplara ve Dinlere iman ederler. Ve ahirete şüphesiz olarak inanırlar.

(5) İşte onlar Rabları tarafından hidayet üzeredirler. Ve yine onlar felah bulmuş [kurtuluşa ermiş] olanlardır. »

Diğeri :

(2 - Bakara - 285) : «Resûl [hazreti Muhammed] ve mü'minler o Resûle Rabbindan nâzil olan şeye [Kur'ânı kerîme] iman ettiler. Bunlardan her biri Allaha ve meleklerine ve kitaplarına ve peygamberlerine iman eylediler. Resûllerinden hiç birinin arasını fark gözeterek ayırmayız. Yâ Rabbî emir ve nehyini işittik ve itaat ettik senden gufran isteriz. Ni-

hayet varacağımız ve merciimiz sanadır dediler.»

Diğeri :

(4 - Nisa - 134(136)) : «Ey mü'minler Allah ve Resûlüne, Resûle indirdiği kitaba bundan evvel inzâl eylediği kitaplara iman ediniz.»

Şimdi:

Hazreti İsbâyı öven âyetlerden bir ikisini dercediyorum.

(4 - Nisâ - 170(171)) - «Muhakkak Meryem oğlu Mesih İsbâ, Allahın Resûlü Meryeme ilka ettiği (kelime) si kendinden bir rûhdur. [Yani Allah tarafından Rûh-ül-kudûsle müeyyettir. Rûh-ül-kudûs; Allahın zat nûru demektir.]»

Diğeri :

(5 - Mâide - 113(110)) : «Cenâb-ı Hak: Ey Meryemin oğlu İsbâ benim sana ve validene olan nimetimi zikret, seni Rûh-ül-kudûsle te'yid ettim. »

Bir nokta ?

Hristiyanlar acaba musevîlere ve müslümanlara yani kendi Dininden olmayanlara hatta katolik kilisesi mensupları dahi katolik olmıyanlara karşı neden fena gözle bakarlar?

Bu; vaktiyle Roma kilisesinin siyasî zihniyeti netice-

si yaptığı telkinlerdir ki hazreti İsânın (muhabbet Di- ni) adına ne zıd şeyler yapmamışlar, katoliklerden gay- risine ne düşmanlıklar göstermemişlerdir. Dünya tarih engizisyon devirlerinin türlü imha hareketleri misalle- riyle insan ruhunu ne kadar üzer. Halis katolik olmi- yan hıristiyanları ve hıristiyan olmiyan başka Din adam- larını ateşe verip yakmışlar onlara türlü işkenceler tat- bık etmişler, onların malını canını her şeyini mubâh say- mışlar, haçlı ordular yalnız şarkta değil garpte de Av- rupada da bu mezalimi yapmışlardır. Sebep? Müesse- se menfaati siyaset! inhisarcılık siyaseti!

Öyle ki :

Kilise adamları; bir taraftan kilise haricinde [yani katolik kilisesi dışında] selâmet yoktur. yani dışda ka- lanlar Allahın gazabına lâyıktırlar. Merdud hatta mel'- undurlar. Onlar hidayet ehli değildirler, gibi fikirler icad edip ortalığa yaymışlar, bir taraftan da onları katı tahrip ve imha hareketine geçmişlerdir.

Bu siyaset nihayet iflas etmiş, Roma kilisesi aley- hine sona ermiş, ondan sonra kilisede okşama siyaseti başlamıştır. Amma ilk icraatın dünyadaki fena akisleri sürüp gelmiş, yani ne katolikler başka Din ve mezheb- dekilere karşı tamamen fikirlerini, hislerini değiştirecek bir telkine tabi' tutulmuşlar ne de katolik olmiyanların kalbinde onlara karşı şüphe ve tereddüt zâil olmuştur. Bu elîm siyasetin yalnız katoliklerle Protestanlar ara- sındaki bilançosunu göstermek için bu iki mezhep ara- sında (tahakküm — hürriyyet) davaları için ölen hıris- tiyanların sayısı otuz milyon insandır demek kifayet eder.

Din:

Din ki emniyyet nizamıdır. Din ki fenalıkları önleyen, fenalıklara mani olan ve iyiliklere yol açan ve iyiliklere sevk eden bir nizamdır. Bir Din müessesesinin propagandası insanları birbirine düşman yapacak mahiyette olursa o müessese Dinin ruhuna aykırı hareket etmiş olur. Hele hazreti İsanın getirdiği İncil'in ruhuna tamamiyle muhalefet olur.

İşte:

Manzûmenin 11 nci ve 12 nci mısra'larında bu yüzden hasbihal edilmektedir. Ve dünya mukadderatını kuvvetleriyle sevk ve idare eden hıristiyan müesseselere ikaz nûru dilemektedir.

Manzumeye devam :

13 — Ey mesihde tecellî eden Cemâl güzelliği, yahudileri aşkına yandır da

14 — İman esası Allaha teslimiyet olan [Allahın iradelerine teslimiyet neticesi sükûn ve huzur te'min eden] İslâm Dini birliğine [teslimiyetsiz, sükûnsuz] kimler varsa hepsini bir araya katıp birleştir.

Yani: Ey Allahın Cemâl tecellisi,

«Hazreti İbrahimin (İslâm) diye isim verdiği Allahın (teslimiyet) Dinine aynı dinin zümreleri olan musevîleri de hıristiyanları da fi'len katıp Muhammedilerle bir araya getir. Allahın birliği ve rızası etrafında birleştir. Cümlesini el ele verdirip kardeş ettir de, dünyayı; şark ve garp gerginliğinden ve Filistinli arap ve Yahudi mu-

harebelerinden ve onların tevlid ettiği harabîden, sefaletten kurtar. » ma'nasına olsa gerektir.

*

15 — İmdad, Benî Âdeme imdad göklerden

16 — Kurtar bizi Rabbım bu mel'un kan dokmeden

Bu iki mısra' ; beşeriyeti ancak Allahın imdadı kurtaracağını söylüyor zira beşeriyet kendi arasında müşterek bir fikre, müşterek bir kanaate müşterek bir imana uymaktan uzak bulunuyor. Halbuki insanların müşterek bir noktada birleşmeleri, müşterek bir hakikate inanmaları müşterek bir fikre tabi olmaları, yani mukaddes bir düstura müştereken itaat etmeleri mümkün değilse o insanlar Din çerçevesinden çıkmış, insanlığın iktizasından ayrılmış, akl-ı selîmden uzaklaşmış demektir. Bu halde insanları bir hakikat etrafına toplamak ve akl-ı selîme tabi' kılmak; ancak mu'cizeye mütevakkıftır. Yani bu maksadla tecellî edecek İlâhî ve Cemâlî bir iradeye ihtiyaç gösterir.

İkinci mısra' bilhassa kan dökmenin fenalığına dikkati çekiyor. O kan ki insanı yaşatan cevherdir. Ve insan ki Allahın hizmeti için yaratılmıştır. Öyle mühim bir hizmet ki bütün gökler ve yer öyle bir insanı yaşatmak için yaratılmış ve işe koşulmuştur. O insan ki onun hakkında Kur'anı kerîm : «Bir insanı öldürmek bütün insanları öldürmek gibidir. Bir insanı kurtarmak da bütün insanları kurtarmak gibidir buyurmuştur. (5 — Mâide — 35(32)) ve yine insan hakkındaki Din kültürümüzde (insandan daha değerli bu âlemde bir şeyin olmadığı) ta'lim buyurulduğuna göre o insanı ziyan etmek, onu kötüye kullanmak, onun kanını dökmek; ne ağır fenalık, ne ağır cinayettir. Halbuki tarih; insan kanı dökmekle övünmüş, şahsı için nice insanlar öldürmüş, ne hanümanları sön-

dürmüş ve bursu ma'rifet saydırmış nice haşmetliler kaydeder. Dünya ki nice zamandır ihya etmek yerine öldürmeği kahramanlık, ma'rifet saymıştır. Bu kadar ters yola giren insanı Allahtan başka kim kurtarabilir. Kim onu çırpındığı bataklıktan çıkarabilir. İşte şimdiki şu mısra'lar da bu hakikati belirterek gelmektedir:

17 — Ey kurtarıcılık güzelliği (nâr-ı beyzâ) halinde
hararetle figan ederek imdat et.

18 — Kuşatıldığımız demir perdeleri del de sen bi-
ze bir yeni yol aç,

Yani:

«İnsanlar öyle bir cehalet ve gaflet içinde ve bu-
nun neticesi olarak öyle menfî muameleler, tahakküm-
ler altında ve hakikatlerden öyle uzaklaştırılmış ve hak
ve hürriyetlerinden öyle demir perdelerle ayrılmışlar
ve siyasî maksadlarla, ferd zümre ve müessese menfa-
atleri uğruna birbirlerine öyle saldırtılmışlardır ki fecaati
Allahın rahmaniyyetini dahi figan edecek hale getirme-
ğe kifayet edecek ve acı ile yanarak nâr-ı beyzâ ha-
linde bir hararetle onu harekete ve imdada geçirecek
mahiyettedir.

İmdi :

Ey Rahmân olan Allah, Rahmaniyyetin tecellî etsin.,
Mesih İsâda kurtarıcılıkla tecellî eden Cemâlin bizleri
kuşatan demirleri delsin ve çıkar yolu, kurtuluş yolunu
önümüze açılınsın» ma'nasına gelmiş olması melhuzdur.

*

19 — Faidesiz, boşuna çarpıp duran mustarip be-
şer kalbine.

20 — Muhammedde tecellî eden kurtarıcılık nûru
ile devâ eyle

Yani :

Beşerin ıstırabı o derecededir ki ancak Allahın fi'li bir müdahalesi ile dünya gidişini değiştirebilir.

Fi'li kurtuluş devri iptidasında evvelce nasıl hazreti Muhammedde tecellî eden nûr bu işi başarmışsa bugünkü dünya şûmul muazzam işi de ancak o nûrun aynı bir tecellî başarabilir. İmdi ey mesihde güzellik neşreden kurtarıcı tecellî, Muhammedde tecellî eden irade ile dünyaya tecellî eyle ve kurtar.

âmin âmin âmin

Nihayet

Huuu... Eyvallaah

Nûra varasınız, nûr dileyüb nûr alasınız, nûr olasınız, biz gideriz siz kalasınız.

Huuu... Eyvallaah;

Elhamdülillâh - 23 / 1 / 950

—

B E Z M - İ Â L Î : XXXIV

Gülbang-ı şerîf

ALLAH BES, ve DER HEME AN ZÜL-CEMÂL BES

Tercümesi :

"Allah kâfidir her an cemâli ile [kullarına] kâfidir.»

Başlangıç:

Huuu .. Eyvallaah :

Ey Fânûs, son günler çok cenâze namazına gitdin. Fânîyyet-ü bekâyı enderûn-i derûnunda duydun. An Zül-Cemâl bes!

BEYT

«Her kim bizim kelâmımıza vakf-ı gûş ider, »

«Peymâne-i Îlâh ile iymânı cûş ider. »

Ey Enîsimin kelâmından müşterek kelâmımızı gûş eyliyen yârân ! Kulak tutasız:

N A Z M

Ba'sü Ba'del-Mevt

1 — *Temâm oldukda Arz üstünde icraât-ı Azrâil*

2 — *Hayât-ı sermedî emrin çalınca Sûr-i İsrâfil,*

- 3 — *Kül olmuş, nabadîd olmuş cesedler silkinüb*
kalkar
- 4 — *Ne âlem! Hey, aman! Kaç bin yıl evvelki*
halâik var!
- 5 — *Bütün zerrât-ı ebdan kim, hezâr-eşkâl-ü*
mahiyyât
- 6 — *Değişmiş, intikal-ü ihtilât etmiş hayâtiyyât*
- 7 — *Serâser cezbe-i hilkatle «Yâ Hay!» sırrını*
bulmuş
- 8 — *Cesedlenmiş, fakat fânîyyetinden dahi*
kurtulmuş
- 9 — *Olurken kulların â'mâli hep sencîde-i mîzân*
- 10 — *Hirâs-ü haşyet içre cümleten almakdalar*
lerzân..
- 11 — *Benî-Adem ki «İnsan» yâ «Beşer» vasfîyle*
canlanmış;
- 12 — *Kimi Allaha bağlanmış, kimi İblîs'e aldanmış*
- 13 — *«Aman, ben bir halâs olsam!» deyû her kes*
kılar feryâd
- 14 — *O demde kimse itmez kimseye bir nebzecik*
imdâd .
- 15 — *Ve lâkin, ansızın bir Kalb-i Kudsî ihtizâz*
eyler :
- 16 — *Cenâb-ı Fahr-i Âlem, ümmetiyçün hep niyâz*
eyler.
- 17 — *Habîb-i Kibriyâ kim «Rahmeten lil-âlemin»*
geldi;
- 18 — *O kim şu «Hilkat-i eflâke bâis» Nûr-i*
Ekmel'di.

19 — *Bu, tasvîr-i veciz-i Bâ'sü Bâdel-Mevt ey*

Fânûs!

20 — *Ne bir tehdid i vehmîdir, ne dehşetkâr bir*

kâbus!

TALİM

Fânûs! Bâ'sü Bâdel-Mevt-i Âmm'ın tasvîr-i vecîzi budur. Emmâ, bir de Bâ'sü Bâ'del-Mevt-i Hâas vardır. (Mûtû kable en temûtû) Kavl-i Şerîfin bilirsiniz. Bunun delâlet eylediği mâ'nâ, herkesin didiğinden, ben fakiyinizce, biraz başkadır : (Mûtû kable en temûtû) demek, estağfirullaah, estağfirullaah, «ölmezden önce ölünüz!» yâ'nî: kendinizi münzevî, dünyadan çekilmiş, mecazîb meyânına katılmış bir hiç haline getiriniz, nefsinizi öldürünüz, ve bilâ nefis, bir kaalib-i seyyar olarak kalınız demek değildir. Hazret-i Peygamber, (Nefsin senin binek atındır: ana rıfk ile hoş muâmele idesin!) buyurmuşdur. İnsan, emmâ «beşer» değil, «İnsan» vasfında olan Âdem oğlu, nefsini öldürmeden ana galib gelür. Nefsi öldürmek, rûhban işidir. Lâ rûhbanıyyete fid-din! Ölen bir nefsi yendim demekde ne mâ'nâ ola? Emmâ, Yârân-i Hak, ölmeyen nefsi tutasız! Ölme-

yen nefsi zaptetmekte ve onu böyle yen-
mekde ma'nâ ve kuvvet var. İmdi, Mûtû
Kahle en temûtû insânın kendi unsuriy-
yet-i hayvaniyesinin, kendi enderûn-i de-
rûnunda sanki cenâze alayın görüb, nef-
si insânîsini ise diri görmektir. Rûhun-
da Bâ'sü Bâ'd-el-Mevt'i görmektir.

Fânûs! Sen yirmi yıl akdem, bir kez,
mâ'nâda, kendi cenaze alayının ardından
bakdığın ve nefs-i hayvânînin bedmestî-
sin görüb utandıgın demden berû, ru-
hunda şebhâl-i kemâl ihtizâza başladı.
İnsân-ı kâmil, ruhunda nefs-i hayvânîsi-
nin cenaze namâzın kılmış gibi olub, em-
mâ yaşayan cesedinde yine ol nefsi ya-
şar halde hissedib ve ona, tarik-i dünyâ-
lar gibi, ezâ kılmayub galîb-ü hâkim olan
Bâ'sü Bâ'd-el-Mevt-i mâ'nevîsin geçirmiş
olan kuldur. İşbu Bâ'sü Bâ'd-el-Mevt-i
Hassı Allah cümnenize ihsâs-ü ihsân ey
leye.

Nihayet

Huuu... Eyvallah

Nûra varasız nûr dileyüb nûr alasız, nûra nûr
olasız. Biz gideriz siz kalasız. Huuu.. Eyvallaah

L Ü G A T

Fânîyyet -Fânîlik, yok
oluculuk

Bakaâ -Kalmak, bakî
olmak

Enderûn-ı derûn— İçin
içinde

An Zül-Cemâl Bes-O Ce-
mâl sahibi [Allah] yeter

Gûş — Kulak

Vakf-ı gûş etmek — Ku-
lak tutmak

Peymâne-i İlâh-İlâhî kadeh

Cûş etmek — Kaynamak

Ba's — Gönderme

Ba'd-el-Mevt — Ölümden
sonra

Arz - Yer yüzü

Azrâil — Rûhu kabzeden
melek

Sermedî — Ebedî

Sûr — Maşşere davet bo-
rusu

İsrâfîl — Maşşere davet
borusunu üfleyecek
olan melek

Nâbedid — Görülmez ol-
mak, kaybolmak

Halâik - Mahlûklar

Zerrat — Zerreler

Ebdan — Bedenler

Hezâr — Bin [sayısı]

Mahiyyat — Mahiyyetler

Intikal — Nakl olma, de-
ğişme

Ihtilat — Karışma, bulaş-
ma, aynı cinsten ol-
mayan şeylerin bir
araya gelmesi

Hayatiyyât — Hayâtiyyet-
ler, dirilikler

Serâser — Baştan başa

Cezbe-i hulkat — Hılkat
iradesi, cazibesi

Ya Hay — Ey yaşayan ve
yaşatan [Allah]

A'mal — Ameller, işler

Sencîde-i mizân — Tera-
zide tartılma

Heras — Korku

Haşyet — Ürkme, korkma

Lerzân — Titreyerek

İblis — Şeytan

Halâs olmak — Kurtulmak.

O demde — O anda

Bir nebzeçik — Bir par-
çacık

Kalb-i kudsî — Mukaddes
kalp

Ihtizaz — Sarsılıp titreme,
kıvılda

Fahr-ı âlem — Âlemlerin
iftihar ettiği peygamber
efendimiz

Habib — Sevgili

Kibriyâ — Büyüklüğün sa-
hibi [Allah]

Rahmenten lil-âlemîn —
Âlemlere rahmet için

Hılkat-ı eflâke Bais —
Göklerin ve âlemlerin
yaratılması sebebi

Ekmel — En mükemmel

Vecîz — Ma'na özü, hülâ-
sa, muhtasar müfid

Tehdit — Korkutma

Dehşetkâr — Dehşet veren

Kâbus — Korkulu rü'ya
ağırlığı

Aâm — Avam, kütle

Haâs — Seçkin, olgun

Mutû kable en temutû —
Ölmeden evvel ölünüz

Estağfirullah — Allahtan
af ve magfiret dilerim

Münzevi — Yalnızlığa çe-
kilmiş

Mecâzib — Meczublar

Bilâ nefis — Nefissiz

Ruhbân — Katolik hırıs-
tîyanlarda rûhanî bir sınıf

Yârân-ı Hak — Hak dost-
ları

Unsurîyyet — Uzvîlik,
madde-i asliyye, bir
aradaki cisimlerin be-
herinin esas hüviyyeti

Bir kez — Bir kerre

Bed-mesti — Kötü sarhoş-
luk

Şehbâl — Kanad

İhsas etmek — Duyurmak
his ettirmek

Metnin konuşma dilimizde ifade ve izahı

Başlangıç :

Huuu.. Eyvaallah, Ey Fânûs,

Son günler çok cenaze namazına gittin fânîliğin ve bakîliğin ne olduğunu içinin tâ içinde duydu. Kuluna Cemâl sahibi Allahın güzellikleri yeter.

Cenaze namazı:

Hazreti Süleyman cenaze namazı mevzuunu bu Bez-m-i Âlîde bir kaç defa tekrarlamıştır. Onları yan yana göz önüne koyarak bir bakışta bundan maksûdun ne olduğunu anlamağa çalışalım.

Ba'sü Ba'd-el- Mevt-i haâs:

Yani has kulların öyle bir ölümü vardır ki [nefs-i hayvânînin cenaze namazını kılmış gibi olmaktadır.]

2) Ama beşer değil, insan vasfında olan Âdem oğlu nefsini öldürmeden [de] ona galip gelir. [gelebilir]

Ölmiyen nefsi zaptetmekte ve onu böyle yenmekte ma'na ve kuvvet vardı..

İmdi (ölmeden ölünüz) emrinin muktezası şudur : İnsanın hayvanî tabiatını kendi içinde ölü ve insanlık nefsinin de diri görmektir. [Öyle ki] rûhunda Ba's-ü Ba-d-el-Mevt i görmektir. [Yani fena ahlâk, iptila ve tema-yüllerden için temizlendiğini görmektir.]

3) Fânûs. sen yirmi yıl evvel bir kerre rü'yada kendi cenâze alayının ardından baktığın ve nefs-i hayvanînin kötü sarhoşluğunu görüp utandığın zamandan beri

ruhunda kemal kanadı kımıldamağa başladı. Kâmil insan ; rûhunda nefsi hayvanîsinin cenaze namazını kılmış gibi olur. Amma yaşayan cesedinde yine ol nefsi. yaşar halde hisseder. [Ona] galip ve hakim olan; [batınında Ba's-ü Ba'd el-Mevt'i] geçirmiş olan kuldur. İşbu Ba's-ü Ba'd-el-Mevt-i hâssı [yani hâs kulların hayatta geçirdikleri bu ıstıfa halini] Allah cümlenize ihsas ve ih-sân eyliye âmîn.

Görülüyor ki :

Hâs kullar için cenaze namazı; rûhun hayvanî nefse kıldığı cenâze namazıdır. Yani, insanî ruhun, hayvanî nefisten doğan fena ahlâkların her birinin ölümüne bir cenaze namazı kılmasıdır. Böylece kötü ahlâktan rûhun kurtulması hâli; cenaze ve cenaze namazı misaliyle tarif buyurulmuştur.

O halde:

Başlangıçdaki kelâmıda: (Fânûs son günler çok cenâze namazına gittin) ifadesi; Allahın lutufları tecellîsi ile Enis beyin; cismanî nefsinin bazı fena meyillerinden birbirinin ardınca kurtulduğuna işarettir.

(Fânîliğin ve bâkîliğin ne olduğunu içinin tâ içinde duydun) fıkrası şu ma'nayı ifade etmiş olsa gerek : (Bakî olan rûhunun önünde fânî cismaniyet meyillerinin birer birer dökülüp eridiğini, yok olduğunu görmekle cismaniyetin fânîlik mahiyetini ve rûhun bakîlik hakikatini anladım kavradım.) gibi.

Nihayette :

(Kuluna Cemâl sahibi Allahın güzellikleri yeter) yani: (İnsanı, cismanî nefsin çirkin, menfî meyillerinden kurtarmağa, güzel Allahın güzel tecellîleri kifayet eder) demek olsa gerektir.

B e y t

«Her kim bizim kelâmımıza kulak verip dinlerse»

«İlâhî nûr ile imanı coşup yükselir»

Yani:

Hazreti Süleymanın naklettiği kelâmı dinleyip iktizasına uyanların kalbi nûr dolar. İmanda yükselir, amelde iyiliğini arttırır.

N A Z M

1 — Azrâfilin icraatı yer yüzünde tamam olunca

2 — İsrâfilin Sûr'u ebedî hayata giriş emrini ilân edince

3 — Kül olmuş, görünmez olmuş cesedler silkinip kalkar

4 — Ne âlem, hey aman ki içlerinde binlerce senelik mahluklar var.

Yani :

Dünya yüzünde herkes öldükten, rûh kabzına me'mur melek Azraîlin rûh kabzetme işi sona erdikten sonra insanların mahşerde toplanma günü gelecek, bu devir; bu devri açmağa memur melek İsrâfilin Sûr denilen vasıta [boru] ile vaki' daveti üzerine açılacak.

Burada aydınlatılacak iki mühim nokta var:

1) *Hazreti Azrâfilin icraatı*

2) *Hazreti İsrâfil'in daveti*

Şeriât lisanında ta'rif e göre her icraat; Allahın emri ile bir mahluk tarafından tatbik edilir. Hakikat lisa-

nında ta'rifeye göre ise her icraat; Allahın kullandığı vasıtada bizzat kendi iradesi tecellî ederek vukubudur.

Meselâ Azrâîl bir melektir. Ve her ölecek olanın rûhunu bedeninden ayırmağa şer'î ta'rifeye göre o memurdur. Halbuki bir anda dünyanın bir çok yerinde bir çok insan can veriyor. Hazreti Azrâîl aynı zamanda bir çok noktada nasıl bulunarak bu emri icra edebiliyor. Allahtan gayrı kim her yerde aynı zamanda bulunabilir. Yine şeriata göre mahluk için bu imkânsızdır. İşte bunu halledecek hakikat bilgisidir. Hakikatte Azrâîl bir tecellî kabıdır. Bu isim; tecellî kabının rûh kabzında aldığı umumî bir isimdir. Hakikatte Allahtır ki rûhu kabzeder. Fakat Allaha tecellî için bir mazhar [bir kab, bir tecellî yeri, vasıtası veya çerçevesi] lâzımdır. İşte Azrâîl bu mazharın umumî adıdır. Ancak Allahtır ki istediği yerde istediği irade ile aynı zamanda tecellî eder. Binaenaleyh aynı zamanda her yerde bulunan Allah, ruhları kabzetmektedir. Hatta imdad ve kurtuluş bahsinde hazreti Cebrâîl mevzuunda da keyfiyyet aynıdır. Allah, aynı zamanda her yerde Cebrâîl adlı bir melek mazharında veya kâmil bir insan rûhu mazharında imdad eder.

2) *İsrâfîl bahsi:*

Hazreti İsrâfîlin Sûr denilen boruyu öttürerek dünyaya gelmiş bütün insanları mahşere toplaması; şeriat lisanında yer almış bir ta'rifdir. Hakikatte bu boru bir remizdir. Aslı; Allahın tecellî edecek iradesidir. Yani Allah; hesapları görülecek kullarının mahşere toplanmasını bir tecellîsi ile mevkii icraya koyacak dünyanın her tarafındaki ve hatta göklerde yer almış olan insan rûhları bir anda bu tecellînin te'siri altında ve bir anda kendilerini Allah huzurunda bulacaklardır. Ve Allah; hesabını göreceği mahlûk adedince ve o insanın lâığı-

na göre bîr simada tecelli ederek konuşacaktır. Ve bütün bu işler bir tek günde olup bitecektir. Aksi halde bütün ruhların isticvap için bir tek merci' önüne gelmek üzere sıra beklemesi sayısız senelere ihtiyaç gösterir.

İsrâfilin Sur'u çalınca ;

3 — «Kül olmuş, yok olmuş cesedler, silkinip kalkar» Mısraındaki ifade; şeriat mertebesinde söylenmiştir. Bu ifadeye göre kül olmuş vücudlar yeniden vücüt bulacak ve mezardan silkinip kalkacak.

Hakikatte ise; insanlar mahşere cismanî vücûtlarını giyinerek değil, sırf ruhanî halleriyle yani rûh olarak mahşere gelecekler ve ahiret hayatında ebediyyen bu hal ve mahiyetde bulunacaklardır.

Zira:

Vücûtda asil olan ruhtur. (Ebedîlik) mahiyetini haiz olan; ruhtur. Cismanî beşer vücûdu dünyalıktır. Rûhlar; dünyaya gelmeden evvel vardılar. Ervah âleminde ve rûhanî halleriyle idiler. Dünyaya geldikleri için cismanî vücûdu giyindiler. Dünyadan ayrılınca da pek tabîî olarak bu vücudu toprağa terk edeceklerdir. Ve geldikleri yere yine geldikleri halde döneceklerdir. Hem mahşerde cismanî vücudla bulunmağa bir lüzum da yoktur. Mahşerdeki muamele; sual ve cevaptan ibarettir. Rûh kendi başına suale cevap verecek haldedir. Zaten müteakiben cennete de gitse cehennemede gitse yine cismaniyyetsiz yalnız ruh olarak bulunacaktır. Çünkü cismaniyyet; muayyen bir kesafeti havî tabakalarda kendini muhafaza edebilir o tabakadan uzaklaşınca eriyip yok olmağa mahkûmdur.

Meselâ cennetde: cismanî hayata imkân yoktur.

Orada kesafete tahammül veya kesafetin o letafete tahammülü yoktur. Orada kesif bir şey yoktur. Her şey ruhanî ve nûranîdir. Orada yenecek, içilecek, fakat yiyip içen de rûhtur. Yenilen, içilen de o şeylerin ruhudur. Her şekli yerinde ve güzel bulunacak tadı ve zevki de güzel olacak fakat uzviyyeti, pisliği, posası olmayacak.

Peki, acaba niçin şeriat lisanında mahşerde cismanî vücudle bulunulacağı beyan veya işaret edilmektedir. Hatta Kur'ânı kerîmde bu nokta üzerinde ısrarla durulmaktadır. Fikirler, mahşer mevzuuna inanmamak için daima (vücudumuz yok olduktan sonra nasıl varlığa erecek, ve o vücudla mahşere gideceğiz) yollu inkârda ısrar etmişler. Cenâb-ı Hak tarafından (Allah için bu keyfiyyetin hiç güç olmadığı, bütün âlemleri yoktan var eden Allahın vücudları yok olmuş insanları tekrar vücutlandırarak istediği hale koymas, istediği yere toplaması pek kolay olduğu ve bunun için de bir ol! emrinin maksadı te'mine kifayet edeceği beyan ve te'kid buyurulmuştur. Peki, hakikatte mahşerde ruhlarla toplanmak me'mûl iken cismanî vücudle toplanacağı yolunda idare-i kelâm edilmesindeki şer'î hikmet ve maksad nedir.

Bu maksadın şu hikmete mebni olması melhuzdur. Kur'ânı kerîmin nâzil olduğu devirde, hitabettiği insanların idrak ve ilim seviyesi, ruhun mahiyetini kavriyacak mertebede değildi. Hatta Cin ruhlarını ma'bud zannederek onlara tapanlar ve onların telkinatına İlâhî bir mahiyyet verenler vardı. O devrede hazreti Muhammed efendimizin mi'racının bile üç zât müstesna dört yüze yakın ashâb-i kiram cismanî vücudle vaki' olduğu zannında idi. Niçin böyle idi? çünkü o devirde beşeri idrak seviyesi bu halde idi. Bu halde olan bir

cemiyete anlamıyacağı şey söylenmiş olmamak için, zihinleri büsbütün karıştırılmış olmamak için böyle söylendi. Hatta Kur'ânı kerîmde bir âyet vardır ki onda Cenâbı Hak hazreti Muhammed efendimize (sana rûhtan sorarlarsa de ki o, Allaha ait bir iştir) buyurulmak suretiyle o zamanki halka rûh bahsi bil'iltizam hiç açtırılmamıştır. Yani bunun hakayıkını beşeriyetin tekâmülü nisbetinde anlamaları için gelecek nesillere bırakılmıştır. Netekim her kul gibi boş bir kab'dan ibaret olan bu âciz kul da bu yazıları ve rûhla alâkalı bahisleri Allah İlham ve ta'lim buyurmasa nasıl yazabilirdim. Demek vakti gelmiş ki yazılıyor.

(1 — 4) *mısra 'in hülâsası;*

Fânî yer yüzündeki hayat sona erince, yani rûhlar fânî bedenlerini toprağa bırakınca bu rûhların ebedî hayat devri başlayacaktır. Ruhlar kadimdir. İlk hılkat-i âlemde, ilk yaradılan onlardır ve o andan itibaren ebedî bir hayata girmişlerdir. Dünya onlar için bir dönüm noktası, bir ıstıfa yeridir ve bu ıstıfayı ahirette devam ettire ettire Allaha rücû' ederler. Rücû' ıstıfanın son matlup dereceyi bulması demektir.

Mahşer, ıstıfâ ihtiyaçlarına göre ruhların haklarında hüküm giydikleri yerdir. Çok geri kalmışlar, ıstıfa için cehenneme gönderilir. Kesafetlerini atıncaya kadar orada ateşten geçerler. Kesafetlerini atmış fakat kâfi letafetide henüz iktisab edememiş olanlar, cehennemle, cennet arasında bir uyku sahasına intikal ederler, onlar uyurken Allahın ıstıfa yaptıran isim ve sıfatları tecelliyatı ile mütemadiyen letafet peyda ederler. Ve sonra muayyen bir letafet derecesinde uyanırlar ve safâ sahası olan cennete intikal ederler.

İmdi cennete yükselecek letafette bulunanlar mahşerden doğru cennete giderler. Allaha rüçû' için muhtac oldukları letafet derecesini artık o safâ sahasının tabakalarında iktisab ederek rucû'a devam ederler.

İşte, insanlar öldükten sonra mahşerde böyle toplanırlar. Bu toplananlar içinde mezardaki vücudları kül ve yok olmuşlardır. Binlerce sene evvel, dünyadan geçmiş olanlar da var. Bu öyle bir âlemdir ki Allahın kudret ve azametini ve insanlara verdiği vazifelerin tahmil ettiği mes'uliyetlerin hesabını arayacağını gösterir. Ve her ruhun istifa kanunlarına tabı' olarak kesafetten kurtulacağını, kesafeti nisbetinde ezâ, letafeti nisbetinde safâ duyacağını öğretir. Ve cümlesinin nihayet tam bir letafetle asla kavuşacağını bildirir. Malûmdur ki her ruhun aslı, Allahın (Hay) isminden tecellî eden ruhtur. Ruhların rucû'u zuhur ettiği noktadır.

Manzumenin mahşer hayatına dair ta'rifatına devam :

- 5 — Bedenlerin bütün zerrelere ki bin şekil ve mahiyet almıştır.
- 6 — Hayatiyetleri değişmiş, intikaller, ihtilatlar yapmıştır.
- 7 — Baştan başa hilkatin cezbisile (ya Hay) sırrını bulmuş
- 8 — Cesetlenmiş fakat fânîyetinden dahi kurtulmuştur.

İzahı:

Beşinci mısra'dan anlıyoruz ki, ölmüş bir insanın vücudu toprağa intikal edince topraklaşınca kadar bir çok şekil ve mahiyet değiştiriyor.

6 ncı mısra'dan öğreniyoruz ki bu istihale işi bir takım münakale ve ihtilatlarla vukua geliyor ve her birinde hayatiyeti devam ediyor.

Bu hayatiyeti gösteren beden zerrelərini ayrı ayrı ihata etmiş olan Allahın rûh nûrudur. Zerreleri bir çok safhalardan geçirip toprağa kalbeden bu mükemmel ve ince işi yapan; Allahın rûhu yani o ruhda tecellî eden iradesidir. Hayatiyeti gösteren işte bu cevherdir ve bu; cevher-i aslıdır.

*

7 nci mısra'da cezbe-i hılkat ta'biri, hılkati iktizâ ettiren sebep demektir. Bu sebep malûmdur ki Hakkın muhabbetidir. Her mahlûk muhabbetten doğmuştur. İmdi cezbe, bu muhabbetin iktizasıdır. Ve hılkat anın eseridir. İnsan hayat sırrını Allahın (Hay) ismimden rûh olarak bulmuştur.

*

8 nci mısra'daki (cesedlenmiş fakat faniyyetinden dahi kurtulmuş) kelâmı; hem şeriat, hem de hakikat mertebesinde ifade buyurulmuş iki noktaya işaret ediyor. Öyle ki :

Mahşerde haşır olmağa gelen insan hüviyyetinin (hem cesedlenmiş hem de fâniyyetden kurtulmuş olacağı) hakkındaki ta'rif; insanın bildiğimiz cesetden kurtulmuş ve ruhanî bir beden iktisap etmiş olacağını ima etmiş olsa gerektir. Yani hazreti Süleyman; ifade; Kur'ânı kerîme muhalif olmamak için Kur'anı kerîmde şeriat mertebesindekilere bildirilen mevzuun hakikatini bu günkü insanlara, yükselmiş fikir seviyelerine göre bir fikir vererek ihsas ve ta'lîm buyuruyor.

Dikkat:

Her kese hatırlatmak faydalı olur ki : Bu günkü insanlar içinde kültürlü, ilmî techizatı kifayetli, mantığı kuvvetli kimseler iyi bilmelidirler ki Mukaddes kitaplar ve Kur'ânı kerîm vaktiyle geldikleri zamanın insanlarına hitabetmiştir. Onların öğrenmelerini istedikleri şeyleri onlara göre, yani anlayacakları tarzda ve o günkü bilinen, kullanılan misallerle söylemiştir, Ve o zamanki insanların kavrayabileceği, ihata ve idrak edebilecekleri ölçülerle anlatmıştır.

Bunun neticesi olarak bazı mevzu'ların hakikati açık ifade edilmiş olmasına rağmen bazıların hakikati şeriat lisaniyle gizlenmiş mevzu' özüne göre değil yüzüne göre yani şeriat mertebesinde söylenmiştir. Ve onun özünün anlaşılması beşerî tekâmül devrelerine bırakılmıştır. Onun içindir ki insanlar; her asırda değil hatta her nesilde, çeyrek asırda mukaddes kitapların ve bu meyanda Kur'ânı kerîmin en son tefsirlerini gözden geçirmek ihtiyacındadır. Günün fikrî tekâmül seviyesine göre evvelce gizli hakikatlerin mahiyetleri bu imkânla meydana çıkmış olur. Yani her devrede neslin, zamanın hakkı verilmelidir. Bu yapılmamış ise yapılmazsa fikirler açtır. Her âlim ancak kendi nesli içinde bir şey ifade eder. Ancak Allah'tır ki her nesil için her şeyi ifade edebilir. Her nesil âlimlerinin vazifesi; yeni icihad ve keşiflerle hakikatleri aydınlatmaktır. İnsanların aç ruhuna, muhtac fikirlerine gıda vermektir. Bu günkü nesil; değil binlerce sene hatta belki on sene evvelki fikri dahi kendi gününün ışığına göre sönük ve kifayetsiz bulabilir.

Mukaddes kitaplar; bu mukaddes emanetler bakılmaz ve her çeyrek asır pırıl pırıl parlatılmazsa dünya-

ya vereceği faydayı tam verimi ile veremez. Dünya i' mar ve ıslah edilmek, insanlar Allahın bir yolunda, müşterek ideal ve gayelerle birleşmek, sulh ve emniyyet içinde yaşamak için Allah kitaplarının ışığına muhtacdır. Başka türlü bin bir çeşit fikirde insan ; bin bir çeşit ihtilaf ve ıstırap ve ihtiyactan kurtulamaz. Allahın kitapları yalnız tarih değil, günün hayat rehberidir. Hükmü değişmiyen hayat esasları, ölçüsü bozulmıyan müşterek muşeret, muamele, ahlâk, seciye, fazilet, esasları ve sakınılacak rediet esasları bu kitaplardadır: Yani Hak ile batılın, iyi ile kötünün çeşitleri orada taayyün etmiştir. Onlar dünyaca makbul ve meta' olmazsa ve böyle olmak için onlar hayata ışık tutacak tarzda tefsir edilmezse bu dünya; diktatörler doğurur. Bu mütehakkimler de felsefeler doğurur ve netice itibariyle insanlar çarpışmada devam eder. İnsanları çarpışmadan kurtaracak tek şey; hakiki bir istikamettir. Her kesin yolu aynı istikamete ayarlı olursa insanlar birbirinin yolunu kesmez. Meşru' veya gayrı meşru' mücadeleler, çarpışmalar zuhur etmez. Her millet aynı istikamete yürürse dünyada harp olmaz. Harbiye bütçelerinde o en kabarık masraflara lüzum kalmaz. O para milletlerin kanını dökeceğine, kanını çoğaltmağa, canını muhafazaya yarar şeylere harcanır. Bir milletin ferdleri de aynı halde doğrusla polis, jandarma mahkeme masrafları kalkar medenî ve beşerî ihtiyaclara sarf olur.

Mahşerdeki insan haline ait mısra'lar :

9 — Kulların [dünyadaki] amelleri hep tartıdan geçip hesabı görülürken

10 — Cümlesi korku ve dehşet içinde kalıp titreyişler

11 — Adem oğulları ki insan veya beşer sıfatında hazır olmuş

- 12 — Vaktiyle kimi Allaha bağlanmış kimi şeytana
aldanmış
- 13 — Aman bir kurtulsam diye her kes feryad eder
- 14 — O anda kim kime bir zerre imdad eder
- 15 — Ve lâkin ansızın bir mukaddes kalp alâka ile
titrer
- 16 — Cenâb-ı Fahr-ı âlem [Peygamberimiz] ümmeti
için hep niyaz eyler
- 17 — Allahın o sevgilisi ki âlemlere rahmet için geldi
- 18 — O ki şu eflâkin hılkatine sebep en kâmil nûrdu
- 19 — Ölümden sonra haşrolmanın tasvir özü işte
budur ey Fânûs
- 20 — Bu ne vehme dayanan bir tehdid'dir, ne de
dehşet veren bir rü'ya ağırlığıdır.

Tahlil:

9 ncu mısra' ; insanların dünyada amellerinin bir hesap gününde muhasebesi olduğuna ve hiç kimsenin iyilikleri zayi olmayacağı gibi fenalıkları da yanına kâr kalmıyacağı hakikatine temas ediyor. Bu öyle mühim bir esastır ki insanların dünyadaki hayatlarının Din nizamı içinde fenalıktan sakınarak iyiliğe koşarak geçmesi, elinde olan iyiliği kimsenin kimseden esirgememesi, Hak ve halk hukukuna tamamiyle hürmet ve riayet etmesi mükellefiyyet ve mes'uliyetine dayanıyor.

Allah; kullarına: **«sizin hesabınızı göreceğim»** demekle siz **« bu dünyaya bir mak-sadla getirildiniz. Bu dünyada bir takım hizmetleriniz vazifeleriniz var. Allaha ve insanlara ödenecek borçlarınız var. Terk**

ve ihmalinden mes'ul olacağınız işler ve sakınmanız gereken memnu' fiiller var. Bunları Dindeki emirler ve nehiylerle gösterdim, bunlara riayet etmezseniz azab var, ederseniz mükâfat var» buyuruyor. Ve işte bu netice; Dinin insan hakkındaki müeyyidelerini vücûde getiriyor ki ve çok şayanı dikkattir ki (insanın hak ve mes'uliyet taşıdığı keyfiyyetini Cenâb-ı Hak Kur'ânı kerîmde; bu hesap gününe yani insanın dünyadaki hayatının mahşerde hesabı görüleceğine dair olan mevzua her vesile ile temas ederek ilân etmiş, hatta (Allaha inanmıyanları); Allahın (hesap gününe inanmıyanlar) diye vasıflandırmış, ve bu vasfi kâfirler hakkında devam üzere tekrar ve ihtar buyurmuştur. Demek ki bu; o kadar mühim bir mevzu'dur ve bunu Cenâb-ı Hak bu kadar ehemmiyetle ele almıştır. Biraz düşünülürse bu mevzuun ehemmiyeti gözlerimizde azametini gösterir. Meselâ:

Gafil insanlar kimlerdir?

Dünyaya niye geldiğini bilmiyenler, dünyevî mükellefiyyet ve mes'uliyetlerinden haberleri olmıyanlar veyahut dünyadaki amellerinin veya amelsizliklerinin hesabını vereceklerini bilmiyenler veya inanmıyanlardır. Dünyada yalnız kendi hesabına yaşamak isteyen, halkı şahsı hesabına istismar ve ızzar eden, Hak ve halk hukuna aldırımıyan, insanlık vecibelerini hiçe sayanlar dahi bu hesap gününe inanmıyanlar veya bu hesabın ciddiyetine ve onun ehemmiyetine ihtimal vermiyenlerdir. İşte gerek Kur'anı kerîmdeki adedi çok olan âyet-i kerîmeler ve bu Bezm-i Âlî'nin nazmında;

10 ncü mısra' bu günün ciddiyet ve ehemmiyyetine işaret etmektedir.

11 nci mısra' şu esasa dikkati çekiyor:

Mahşerde insan sıfatiyle haşr olunacakda var hayvan sıfatiyle haşr olunacak olan da

İnsan sıfatını kazanmış olanlar; dünyada Allaha bağlanıp ıstıfa yaparak hayvanî siyret ve sıfatlardan kurtulanlardır. Diğerleri de şeytana uymakla ıstıfa yapamıyanlar, beşerî yani hayvanî sıfattaki kalanlardır ki 12

*

13 ncü mısra' mahşerin dehşeti karşısında her kesin acz-i mutlak içinde feryattan başka bir şey elinden gelmez halde kalacaklarına

14 ncü mısra'; kimsenin kimseye imdad için elinden bir şey gelmiyeceğinc dairdir.

*

Hazreti Peygamberin şefaati:

15 nci mısra'; Peygamber efendimizin şefaati için yüreği çarpacağını ve 16 nci mısra' bu maksadla ümmeti için Allaha yalvaracağını gösteriyor.

Bu tarz dahi şeriat mertebesinde bir kelâmdır. Hakikatte şefaatiçi Allah'tır. Şu âyet-i kerîme bunu kat'iy yetle ifadeye kâfidir.

Kur'anı kerîmden :

(7 - A'râf - 3) : «Allahtan gayrı dost aramayın.»

(9 - Tövbe - 117(116)) : « Ondan başka sizin için bir dost ve yardımcı yoktur. »

(32 - Secde - 4) : «Ondan gayrı sizin için bir yardımcı ve bir şefaathçi yoktur. Hiç düşünüp tezekkür etmezsiniz.»

Bir mes'ele:

Şer'î zihniyete göre: [ki aslı Kur'ânı kerîmden mülhemdir] Allah indinde şefaath Allahın izin verdiklerine mümkündür.

Bu halde şefaath; şefaath arzusunu kalbinde duyan kulun bu hususta Allahın merhametini harekete getirmek için Allaha yalvarması demektir. Böyle olduğuna göre insanda şöyle bir zan hasıl olabilir. Kul merhamet ediyor, kulun duası üzerine Allah inayet ve merhamet buyuruyor. Halbuki hakikat mevzuunda hal bunun aksinedir. Evvelâ Allah merhamet eder. Ondan sonra Allahın merhameti kulda zuhur eder. Zira insan boş bir kab'dır. İnsanda ne varsa Allahındır. Ve ne zuhur ederse Allahtandır. Bir insanda diğher bir takım insanlar hakkında merhametmi zahir oluyor. Bu; Allahın merhametidir ki kulda zuhur ediyor demektir. Kulun kendi merhameti değıldir. Kulun kendi müstakil varlığı yoktur ki müstakil bir hissi olsun.

O halde Peygamber efendimiz mahşer günü merhamet edecek demek; Allahın merhameti; hazretü Muhammedde tecellî edecek demektir, yani Allah merhamet edip şefaath irade edecek de Peygamber efendimiz dua edecek demektir. İşte Kur'ân-ı kerîmin; (ancak Allah izin verirse kul Allah indinde şefaath edebilir) tarzındaki beyanı; şefaathin bu türlü vukuunun işaretidir.

İmdi Allah hangi kulunu hangi hususta şefaate sevk edecekse onun kalbine merhametini ve şefaate iradesini tecellî ettirir. Aksi hal, Allahın Allahlık şanına yakışmayan bir zihniyyete yol verir yanlış anlayışla insan günaha girer. Hep bilelim ki hazreti Muhammedi de hazreti İsâyı de, hazreti Musâyı da o hallere o mertebelere o olgunluklara getiren ; Allahın iradesidir. Muhammedlik, İsâlık, Mûsâlık şahsiyyetleri Allahın inayetidir. Ve bu şahsiyyetlerin çok yüksek çok güzel vasıfları onların kendilerinin değil Allahındır. Allahın güzelliği Allahın iradeleriyle onlarda Allahın istediği kadar tecellî etmiştir. Her iyi kulda derece derece tecellî ettiği gibi. İmdi her güzelliğin her iyiliğin sahibi Allahtır. Ve insanda iyiliği istiyen Allahtır. Müeyyideleriyle iyiliği destekleyip fenalıkları men eden de Allahtır. Peygamberlerin vazifesi tebliğden ileri geçmez. Mesnedlerini biraz evvel üç âyet-i kerîmede gördük. O halde: Allahın öğrettiklerinin hûlasaten ihtizasına göre; Peygamberleri Allah için sevmeliyiz. Peygamberler için Allahı sevecek değiliz. Peygamberlere elimizden geldiği kadar hürmet ve muhabbet göstermeliyiz. Fakat bunun hududunu Allah hukukuna tecavüz ettirmemeliyiz.

Kur'ânı kerîm; Allahtan başkasından bir şey istemek hakkını bize vermemiş ve kendinden gayrı bir merci' göstermemiştir. O halde ne istiyeceksek Allahtan istiyeceğiz. Ne umarsak Allahtan umacağız, ne beklersek Allahtan bekliyeceğiz. Yalnız Allahın değil peygamberlerin de bizden istedikleri budur. Evvelâ Allahın mukaddes hukukuna riayet, ondan sonra Allah için peygambere hürmet ve itaat.

Kur'ân-ı kerîmden :

(13 - Raad - 14) : « Ondan başkasına duâ edenlere hiçbir şeyde icabet olunmaz »

Fahrı alem vasfı ve ümmet kelimesinin şumûlü :
Peygamber efendimizin (Fahr-ı âlem); yani (bütün âlemlerin iftihar vesiylesi) olmasının sebebi ; onun bütün insanlara Nebî olarak geldiğindedir. Ve (ümmet) kelimesinin şumûlüne bütün insanların ümmet olarak gireceği de bu esas itibariyle bir hakikattir.

*

15 nci mısra'da merhametle kalbi titriyecek olduğu bildirilen hazreti Muhammed efendimizin kalbi; yalnız mahşerdeki Muhammedîler için değil [yine yukarıdaki esasa göre] bütün beşeriyet için titreyecektir. Netekim hazreti Süleymanın naklettiği kelâmda da bu umumiyet seziliyor. Zira kelâmda tahsis yok ve (ümmeti) kelimesine esasen bütün insanlar girdiği için başka bir zihniyetle bizlerin kendimize tahsis ve tefrik yapmamıza yani bu şefaati, sırf biz müslümanlara tahsis etmemize imkân yoktur.

Netekim;

17 nci mısra'da (Allahın sevgilisi ki âlemlere rahmet için geldi) mısra'ndaki ma'na yukarıdaki esası te'yid ve ikmal etmektedir.

Yani:

(O vücûd ki âlemlere rahmet için gönderilmiştir ve

O ki âlemlere iftihar [sevinç] mevzu'u olmuştur.) El-betteki şefaati hududuna bütün âlemler dahildir.

*

18 nci mısra'

Bu mısra' bir çokları tarafından yanlış telakkilere sebebiyyet veren bir mevzu'u ihtiva etmektedir. Bu mevzu 18 nci mısra'ın mülhem olduğu şu (Hadis-i Kudsî) dir. : «Eğer sen, sen olmayaydın? eflaki yaratmazdım.»

Bu Hadis-i kudsî'nin [yani hazreti Muhammed efendimin lisaniyle bildirilen Allah sözünün] ne ma'na kasd ettiği 18 nci mısra' ifadesi ile te'yid edilmektedir.

Bu ifadenin hakikatini bilmiyenler ma'nanın yüzünde kalarak şu düşünceye varabilirler: (Hazreti Muhammed doğmaydı gökler ve yer ve onlardaki şeyler yaratılmayacak mı idi?) Yani: (Hazreti Mubammed eşi doğmaz bir insan mıdır?) Hayır, böyle bir zan; Allahı tanıyamamak neticesine insanı götürür. Bilmeli ki Allah isterse bütün dünya insanlarını bir dakikada hazreti Muhammed cevherinde birer insan haline koyabilir. Fakat onu yapmamış ise o; bunun imkânsızlığından değil, beşeriyyetin tekâmül kanununa uygun bir tedricî tekâmül takip etmesini istemesindedir. Bu lüzumu Allah takdir etmiş ve bu kanunu Allah vazetmiştir.

Peki, Allah neden dolayı hazreti Muhammede müstesna bir mevki vermiş, bu mevki diğer peygamberlerle onun arasında bir fark olduğu fikrini vermez mi ?

Vermemesi lâzım. Çünkü Allah Kur'ân-ı kerimde bizlere peygamberler arasında fark gözetmememizi talep ve emrediyor.

Sonra:

Bu Hadis-i kudsî; göklerin ve yerin hazreti Mu-

hammed için yaratıldığını bildirdiği halde Kur'ân-ı ke-rîm yerlerin ve göklerin insan için yaratıldığını bildiri-yor. Bu esaslar birbirine aykırı mıdır ?

Hayır değildir. Hadis-i kudsîdeki murad; hazreti Muhammedin şahsı değil kemalidir. Bu; insanlığın rüşd devrindeki kemalinin en mükemmel bir örneğidir.

İmdi:

Hadis-i kudsi'deki ma'nanın hakiki ifadesi şu me'al-de mütalaa edilmek gerekir.

Allah buyuruyor ki: (Allahın kemalatını tecellî et-tirecek kabiliyyetde insan yaratmak ve onu nesillerce kemale erdirerek Allah kemalatını onda görmek ve göstermek muradım olmaya idi ne yer yüzünü ne de yer yüzünü yaşatacak olan gökleri yarattım) Hakikat bu olsa gerektir. Zira Mukaddes kitaplara göre: hilkat sebebinin iki esasından birini Allah kemalatının insanda izharı, diğerini de insan vasıtasıyla yer yüzünün i'mar ve ıslahı teşkil ediyor.

İmdi Allahın insandaki muradı kemal ve gökleri ve yeri yaratmaktaki muradı insana yararlığı yani in-sanı yaşatmak ve yetiştirmek olmayaydı; göklerin ve yerin işbirliğine, ve binaenaleyh onların vücûdüne de lüzum kalmazdı.

İmdi: Netice itibariyle hazreti Muhammedin bu Ha-dîs-i kudsîde şahsı değil örnek insanlığı ve bütün in-sanlığa memûriyeti mevzuu bahistir. Zira :

Hazreti Mûsadan itibaren hazreti İsâ'ya kadar [haz-reti İsâ dahil] gelen bütün peygamberler, Allahın has kavmi yani misyoner kavmi Müsevîleri yetiştirmek için geldiği ve vecheleri; bu kavim olduğu halde yalnız tek peygamber hazreti Muhammeddir ki vechesi bütün in-

sanlıktır. Yani bütün beşeriyetin kâffesine kurtuluş devrini açmak, ve bütün insanlara Allahın bir rahmeti olmak için gelmişti ki ona bunun için (Fahr-ı âlem) denildi ve yine onun için ona (alemlere rahmet için geldi) denildi.

Netice itibariyle her peygamber gibi hazreti Muhammed dahi aslında beşerdir. Allahın iradesiyle kamil insan olmuş ve her ne iş yapmış veya her ne işde muvaffak olmuş ise Allahın kuvveti ve yardımı ile olmuştur.

Bu hakikatleri gösteren ayeti kerîmeleri mütalaa edelim :

Peygamber efendimizin me'mûriyyetinin şumûlû ve şahsi imkânları hakkındaki Kur'an-ı kerîm, ayetleri :

(17 - Esrâ - 93) : «De ki Rabbim; her ayıb ve kusurdan münezzehtir ve mukaddestir. Ben beşer bir Resûlden başka bir şeymiyim? [değilim] »

Diğeri :

(19(18) - Meryem(Kehf) - 111(110)):«**Deki ben sizin gibi bir beşerim. »**

Diğeri :

(34 - Sebâ - 28) : «Yâ Muhammed, biz seni ancak bütün insanlara müjdeci ve korkutup sakındırıcı olarak gönderdik ve lâkin insanların çoğu bunu bilmezler.»

Diğeri :

(88 - Gaşıye - 21 ve 22) : «Onlara vaaz ve müzakere et. Muhakkak sen vaaz ve ihtar edicisin. Onlar üzerine cebredici [zorlayıcı] değilsin. »

Diğeri:

(3 - Ali imrân - 19(20)) : «Sana vacib olan yalnız tebliğdir. »

Diğeri :

(21 - Enbiyâ - 107) : « Biz seni ancak âlemlere rahmet için gönderdik.»

Diğeri :

(7 - A'râf - 158) : «Yâ Muhammed de ki ey insanlar, ben sizin cümledenize Allahın Resûliyim.»

Diğeri :

(7 - A'râf - 188) : «Ya Muhammed de ki: ben nefsim için celb-i menfaat ve def-i zarara malik değilim ancak Allah-ü taâlâ ne dilerse o olur. »

Diğeri :

(72 - Cin - 20 : 24(21÷22)) : « Yâ Muhammed de ki ben size bir zarar irasına veyahut sizi irşada kaadir değilim, de ki beni Allahın azabından kurtaracak kimse yoktur. Ve ondan gayrı sığınacak bir yer de bulmam. »

Diğeri:

(18 - Kehf - 25(26)) : « Bütün mahlûkatın ondan başka bir velîsi yoktur. Ve O; hük-müne kimseyi ortak etmez [yani işine kimseyi karışdırmaz] »

Diğeri:

(28 - Kasas - 56) : «Yâ Muhammed sen İstedîğın ve sevdiğin kimseyi hidayete kaadir değilsin. Ancak Allah dilediğini hidâyet eder. »

Diğeri:

(10 - Yûnus - 49) : « Deki ben kendi nefsim bile ne zarar etmeğe ve ne de fâide vermeğe kaadirim ancak Allah neyi isterse olur.»

Diğeri:

(7 - A'râf - 184) : «Onlar düşünmezlermi ki hâmelerinde [peygamberleri hazreti Muhammedde] cennet yoktur. [yani o kimseye cenneti veremez] o ancak aşikâr olan azab ile [fenalık işliyenleri] inzâr edicidir [yani korkutup sakındırıcıdır.] »

BİR NOKTA:

Biz Muhammedîler, peygamberimizin sadeliği ile iftihar ederiz. O; beşer üstü bir hüviyet değildir. O da Allah kulu bir beşerdir. Ve biz onun hakkında salavat-ı şerife getirerek hakkında Allahtan rahmet dile-
riz. Zira (Allahüm-me salli alâ nebiyyina Muhammed) demek (Alahım Nebimiz Muhammede rahmet buyur) demektir. Biz beşeriyetin rüşd devrinde meydana gelmiş bir ümmetiz. Vesâyete muhtac seviyede değiliz. Biz ancak örneğe ve ta'lim ve terbiyemiz için tebligata muhtacız. Bizden evvelki Dinler; beşeriyetin vesâyet altında bulunmaları lâzım geldiği devirlerin Dinleridir. Onlar ruhanî me'mursuz ne ibadet edebilirler, ne de kendiliklerinden Dinî bir harekete geçebilirler.

Biz ise ferden her şeyi yapmak ihtiyar ve salâhiyetine malikiz.

Hıristiyanların mühim bir kısmı Allah yerine hazreti İsbâyı merci' ittihaz eder. Onlara bakarak ve peygamberimizi kıskanarak peygamberimize Allahın ta'yin ettiğinden fazla mevki verirsek Allahın hukukuna tecavüz etmiş oluruz.

Enbiyâ da, evliya da, ve her bir insan da Allah fikarasıdır. Bütün varlık Allahtadır. Emzirdiği çocuğun anasına merhamet, muhabbet ve gayret veren Allahtır. Hamd-ü sena Allaha mahsustur. Medh-ü sena da onun hakkıdır. Bir eser çok olabilir. Eserin güzelliğine bakılırken onu vücûde getireni düşünmek onu takdirle anmak, evvela onu hakkiyle övmek lazımdır. Zira eser; kendini vücûde getirmiş değildir. O; onu vücûde getirenindir. Esere karşı duyduğumuz takdir ve hayranlık-

da eserin sahibinin hakkını unutmamak insanlığın esas, borcudur.

NAZMIN NİHAYETİ:

19 ve 20 nci mısra'lar, ölümden sonra haşr olma keyfiyetinin ne vehmî bir tehdit ne dehşet veren bir kâbus olmayıp vaki' olacak halin en muhtasar bir öz ifadesi olduğunu belirtiyor.

TA'LİM

Fânûs, (Ba's-ü Ba'd-el-Mevt'in) [yani ölümden sonra haşr olmanın) avam için muhtasar müfid tasviri budur.

Ama, bir de has kulların (Ba's-ü Ba'd-el-Mevt) i vardır. (Ölmeden ölü) kelim-i şerîfini bilirsiniz. Bunun delalet ettiği mana; ben; Allah fakirine göre her kesin dediğinden biraz başkadır. [Öyle ki]: (ölmeden ölü) demenin; estagfirullah estagfirullah (ölmezden önce ölü) ün ma'nası; inziva edinir, dünyadan çekiliniz, meczublar arasına katılmış bir hiç haline kendinizi getiriniz. Nefsinizi öldürünüz de nefissiz, seyyar bir kalıp olarak kalınız demek değildir. Netekim :

Hazreti Peygamber; « **Nefsin; senin binek a-tındır. Ona mülâyimlikle muamele edip hoş tutasın**» buyurmuştur. Çünkü insan; amma; beşer değil insan vasfında olan Adem oğlu; nefsini öldürmeden de ona galip gelir [yani nefisine hakim olur]

Nefsi öldürmek; ruhban işidir. Dinimizde ise ruh-

banlık yoktur. [La ruhbanıyyete fid'dîn — Dinde ruhbanlık yok] buyurulmuştur.

Ölen bir nefsi yendim demekde ne ma'na olabilir. [Lakin ey] Hak dostları [siz] ölmıyen nefsi tutasınız. Ölmıyen nefsi zaptetmekte ve onu böyle yenmekte manâ ve kuvvet vardır. İmdi (ölmeden evvel ölün) [demek] insanın kendi içinin içinde kendi hayvanî unsuriyyetinin cenaze alayını görmek, insanî nefsinı ise diri görmektir. [Has kullar için] ruhunda (Ba's-ü Ba'd-el-Mevt) i [yani ölümden sonra dirilmeği] görmek [bu] dur.

Fânûs, sen yirmi yıl evvel bir kerre rü'yada kendi cenaze alayının ardından baktığın ve hayvanî nefsinin kötü sarhoşluğunu görüp utandığın andanberi ruhunda kemal kanadları kımıldanmağa başladı.

Kamil insan; kendi ruhunda; hayvanî nefsinin cenaze namazını kılmış gibi olur. Amma yaşayan; cesedinde yine o nefsi yaşar halde hisseder. Has kul; târik-i dünyalar gibi nefsinde eza kılmayıp ancak onu yenip ona hakim olandır. Ve [insan] vasfındakiler manevî (Ba's-ü ba'd-el mevt) i işte böyle geçirir.

İşbu has kullara mahsus olan [ölümden sonra dirilme] yi cümlemize Allah duyursun ve ihsan eylesin [amîn]

İzahı:

Bu mevzuu hem toplayıp göz önüne koyalım hem de izah edelim :

Hazreti Süleyman Çelebinin buyurdıklarına göre : (Ölmeden ölünüz!) kelim-i şerifindeki emrin avama ve havassa göre iki vechesi ve iki nevi ma'na ve talakkisi var.

Avama göre olan tarzın hülasası nazımda tasvir edildiği gibidir.

Has kullarınkine gelince: Onların (ölmeden ölünüz!) emrinden anladıkları ma'na avamın anladıklarından biraz farklıdır.

Mamafih her iki sınıf için de bu emrin iktizası: (inziva, dünyadan çekilme, meczublar halini alma, nefsi öldürüp nefissiz seyyar bir kalıp gibi kalma) değildir.

Zira:

Dünyaya niye geldik? İbadete ve hizmete. İbadet; vasıtaadır. Hakikatte hizmete, zira Allah Kur'anı kerimde namazın da orucun da sebebi insanların fenalıktan el çekmek ve kendilerini iyiliğe vermek imkanlarını [yani bu imkanı verecek nûru] elde etmeleri için olduğunu bildiriyor. İmdi insan Allaha ve insanlara hizmet edebilir hale gelmek için namaz kılıyor, oruç tutuyor. Hizmet sahası ise dünya ve cemiyettir. Eğer insan nefisini öldürürse içindeki her arzuyu söndürmüş, dünya ile alakalarını kesmiş, kendini isteksiz, umursuz, boş bir kalıba çevirmiş olur. Böylesinin de yer yüzünde manası kalmaz ve böylesi cemiyete faydasız belki de bir yük olur. Binaenaleyh nefsi öldürmekten maksat ; nefsin fenalığa zorlayan muzir taraflarını uyuşturmak fakat iyiliğe yarayan taraflarını olduğu gibi diri bırakmaktır.

Hazreti Süleyman nefisten bahis buyururken onu (hayvanî nefis) (insanî nefis) diye iki halde ifade buyurmuştur. Bu pek güzel bir tariftir. Zira insan; iki cins varlığın bir vücûtda birleşmesi demektir.

Bunların biri uzvidir ki hayvanîdir diğeri rûhîdir ki insanîdir. Yani: Hayvanî vücûdumuzun; hayvanî tabiat ve mizacının; muhassalası veya ifadesi, veya hülasası

demek olan karaktere ; (hayvanî nefis) ve ruhumuzun; ruhanî ve ulvî, yani semavî temayül ve mizacına; (insanî nefis) denmiştir. Biz de yerine göre bu ta'birleri kullanırız.

İmdi :

Cenab-ı peygamberin emirleri gibi (nefsi; insanın binek atıdır. Ona güzel muamele etmek) lâzımdır. Aksi halde zararı insanadır yani, hizmetlerle mükellef ve hizmetlerden mes'ul olan insanın bineğine iyi bakmaması veya öldürmesi; onun hizmette âciz, isteksiz, cansız, gayretsiz, emelsiz, şevksiz hale gelmesine sebep olur. Ve bu fena bakım, insanı insanlığında takatsiz düşüre düşüre nihayet kabilîyyetinin sifra inmesine sebep olur. Hizmetten kalan insanın ise dünyada ma'nası ve yeri kalmaz.

O halde nefsi; insana bir binek atı gibi İlâhî bir veditir. Hizmet vasıtasıdır. Bu canlı veditaya iyi bakmak yani (fena huylar edinmemesine ve iyi huylarının kuvvetlenmesine itina etmek) insanın hizmetlerini hakıyla kolaylaştırmasına imkân vermek lâzımdır.

O halde :

Sürüye katılmış beşer değil fakat reşid ve hür fikirli ve fikrî teşebbüsde serbestiye sahip insan ; nefsi-ni öldürmez ancak ona hakim olur. At gibi kendini taşır. Tamamiyle faydalanır ve uyanık bir binici gibi dizginleri elinde onu sevk ve idare eder. Hayat ve hizmet yolunda bu suretle hem uçurumlara yuvarlanmaktan korur hem de ideali yolunda yorulmadan büyük mesafeler alır.

Ruhbanlık:

(Dinde ruhbanlık yoktur.) emrinin izahı : Ruhbanıyyetden iki türlü ma'na anlaşılır. Biri: Hıristiyan Dininde bilgili, vazifeli ruhanî memurluk.

Diğeri : Hıristiyanlığa girmiş bir akideye göre ezeli günahattan kurtulmak için inzivaya çekilerek ve kendini ezaya vererek yani riyazet hayatı yaşayarak, manastırlara kapanarak dünyayı terk etmişlerin hayatı.

Yukarıdaki emrin hedefi yani islam Dininde yokluğu bildirilen ruhbanlık ; bu ikinci sınıf ruhbanlıktır. Onlar nefislerine istediği şeyleri vermezler, ve evlenmezler. Bütün ihtimamları nefislerini kuvvetten düşürmektir. Halbuki müslümana göre bu Allahın binasını yıkmak, ve zürriyeti kesmektir. Nefsin istedikleri içinde helal öyle ni'metler vardır ki onlardan istiğna câiz olamaz. Bu halde zıd birer netice arz ederler.

Birinci sınıfdan olan rahibler; vaizlik, muallimlik, hekimlik, hastabakıcılık gibi içtimaî hizmetlere kendini vakfettikleri halde yani hilkatteki Allahın muradına tam uygun sosyal bir hayat yaşadıkları, her faydalı işe kendilerini verip bütün bir ömür kendilerini hizmete koşdukları halde ikinci sınıf münzevîler; kendi başlarını günahattan kurtarmak için kendilerini ezaya vakfetmektedirler. Vakıa tarzı yanlış dahi olsa samimi bir niyyetle insanın kendini Allah için bir eziyete koşması Allahın merhametini tahrik edip rahmet celbine vesile olabilir. Öyle ki bu yolda insan ruhu mertebelere yükselir. Amma öylesi kendi hesabına yükselmiş ve kendi hesabına yşşamış olur. Ve üstelik kendine czâ ettikçe Allaha da ezâ duyurmuş olur. Halbuki insan; Allaha

ezâ değil, safâ duyurmağa gelmiştir. Hilkat sebebi insanın kemalidir. Kemal; ezayı değil safâyı temsil ve nakleder. Allah insanların ezasını değil safâsını ister cemiyet; İlâhî bir tek ailedir. Allah insanları ondan ayrı değil onun içinde ister. Ve hepsinin yüzünü güler, ağzını şükürlerle hamd-ü senâ ile dolu, sıhhatleri yerinde, Allah sevinci ile yürekleri kaynar görmek ister. Yüzünden elem akan kadidi çıkmış yürümeğe takatsiz bir inhanın hali teessürden gayrı ne celbedebilir.

Netice itibariyle hazreti Süleyman :

Ma'rifet; nefsi zaptetmek ve onu iyi yolda kullanmak, ondan bu yolda faydalanmak lâzımdır. O bir kuvvettir buyurur [yani o; enerjinin kaynağıdır. Onu kurutmamak lâzımdır deniyor.] İmdi matlup olan; insanın ahlakında kötü sıfatların birer birer öldüğünü insanî nefsin ise yaşadığını görmektir ki (ölüp dirilmenin) ruhdan görünüşü budur, buyurulmaktadır.

HAYVANÎ SIFATLAR :

İzaha değeri olan bir bahis de bu hayvanî sıfatlar bahsidir.

İnsan anasından hayvan sıfatında doğar çünkü ana karnında vücud bulan beden ; hayvanî bir bedendir onun muhassalası yani tabiat ve mizacı da hayvanîdir, ve derece derece kötü veya iyi bir hayvan sıfatındadır. fakat doğduktan sonra Allahın tecellî eden esma ve safatı nûrlariyle bu sıfatlar [esas fıtratı tamamıyla menfî değilse] kötüden iyiye doğru tedricen değişir. Çok muzır hayvan sıfatından az muzıra ve sonra daha az, daha daha az muzır sıfata ve sonra gayrı muzır bir sıfata inkilap eder. Ondan sonra da faydalı hayvan sıfat-

ları dereceleri başlar. Az faydalıdan çok faydalıya doğru terakki eder, Nihayet nasib ise hayvan sıfatları sona erer. Ve insan sıfatı zahir olur. Bu pek büyük bir mazhariyyettir. Ve Allahın o kulu hakkında pek büyük bir inayeti demektir.

FÂNÛS'A AİT SON KISIM :

Bu kısmın hülâsasına göre :

Enis Behic bey Bezm-i Âlî tarihinden yirmi sene evvel rü'yada ahlâk değiştirmeye başladığını görüyor, Venefs-i hayvanîsinin kötü sarhoşluğundan o değişme neticesi utanc duyuyor. Ve bunun neticesi ile de Enis beyde kemâle doğru bir hareket beliriyor.

Umumî netice

İnsan-i kâmil

Kâmil insan; odur ki hayvanî nefsinin cenaze namazını ruhunda kılmış gibi olarak onun zararından kurtulan fakat nefsin iyi taraflarını yaşar halde hissederek ondan faydalanan ve (târik-i dünya) lar gibi nefsine ezâ kılmayıp ancak nefsini yenip ona hakim olan ve (Ba's-ü ba'd-el mevt) halini ma'nevî hayatında böyle geçirmiş olan kuldur.

O halde :

Kâmil insan ; nefissiz değildir. Nefsin fena taraflarından kurtulmuştur. İyi taraflarını taşır. Ve kurtulmak için nefsine ezâ dahi etmiş değildir.

Zira bu vücut bizim değildir. Allahın emanetidir. Bizim ibadetimiz, hizmetimiz onun sıhhatte, kuvvetli, neş'eli olmasına mütevakıftır.

Din ve irşad Korku ve muhabbet fenalıktan kaçınmak-iyiliğe koşmak

Bu Bezm-i Âlînin büyük ölçüde temas ettiği nefis bahsine bu vesiyle ile bir kerre daha ve evvelkilerinden daha mufassal bir şümül ile temas ediyorum:

D i n

Dinde esas gaye; cemiyetde emniyeti te'sistir.

Emniyeti tesis için :

Allah hukukuna riayet ve halk hukukuna hürmet lâzımdır.

Bu haklara riayet için :

Bu hakların neler olduğunu bilmek ve onların iktizalarına göre hareket lâzımdır.

Bu iktizalara göre hareket için :

Akıl ışığında ve dinin vasıflandırıldığına göre hayır ve şerri fark edip seçmek lâzımdır.

Fark ve temyizden sonrada iktizalara uyup fenalıklardan sakınmak ve iyilikler etmek lâzımdır.

Ve bu esas da bütün dünya için Mukaddes Kitapların müştereken bildirdiği ölçüleri ve vasıfları kabul etmek lâzımdır.

Zira Din :

Fenalıkları men eden, iyiliklere yol açan ve bu iki ana temeli Mukaddes müeyyideleri ile destekliyen hakiki bir nizamdır.

O halde:

Din gagesi olan emniyeti cemiyetde kurmak ve korumak için mukaddes hakları bilmek, Allahın bildirdiğine göre hayır ve şerri fark etmek, ve bütün Dinlerin müşterek ahlâk ve muaşeret ölçülerine göre samimiyyetle, kardeşce hareket etmek lâzımdır.

Bunun için neye ihtiyaç vardır?

Din bilgisine ve nefis terbiyesine ;

Yalnız bilgi maksadı te'mine kifayet eder mi?

Hayır!

İnsan vardır ki onu fenalıktan vicdanı korur. Başka bir müeyyideye ihtiyacı yoktur. İnsan vardır ki aklı da vicdanı da onu fenalıktan alıkoyamaz meğerki kuvvetli bir sakındırıcı müeyyide ona hakim olsun, yani İlâhî ceza ve kanunî tehdit onu yıldırarak, sindirecek derecede kuvvetli olsun.

Fakat :

Ceza müeyyideleri, tehditleri kötülüğe haris adamı kötülükten alıkoyar amma cemiyetin ihtiyacı yalnız buna, yani kötülükten kurtulmağa değil, iyiliğe de kavuşmağadır.

İyilik; cömertlik, fedakârlıktır. Kendinden bir şey ayırıp başkasına mal etmektir. İyilik kurtarıcılıktır. İlâhî bir yüksek sıfattır. İlâhî bu gayretin insanda zuhuru için insan ruhunun yükselmesi ve nefsinin kötü meyillerden kurtulması lâzımdır. İşte bu keyfiyet irşade ihtiyaç gösterir.

İrşad :

İrşad; nefsi tasfiye, ruhu takviye yoludur. Bu yol; Allahın irşadı ile gelecek nûru ile açılır, aydınlanır ve kendine çekici, koşturucu cazip bir mahiyet alır.

Zira irşad manevî bir ameliyyedir. Kalbin bâtinen açılması ameliyyesidir. Açılan kalbleri Allah açar ve açtığı kalbe nûrunu yayar.

Zekât ve vergi :

Dinde zekât ve kanunda vergi cemiyet menfaatine yani içtimaî adalet namına yardıma muhtaç olanları kaldırmak onları rahat yaşatmak için alınır. Fakat irşad görmemiş insanlar bunu seve seve isteye isteye vermez daha ziyade cezadan korkarak verir. Ve ne kadar tayin edilmiş ise ancak o kadarını verir. Fazlasını vermek ve her şeyi seve seve vermek irşad görmüş olan açılmış kalp taşıyanların kârı ve zevkidir. Onlar Allah yolunda, halk uğrunda canlarına kadar her şeylerini vermekten kaçınmazlar. Onlar vermekten haz alırlar. Hatta vermek için kazanmağa çalışırlar. Dünyadaki bütün hayır müesseseleri bunların İlâhî gayretlerinin, halka muhabbet ve şefkatlerinin yaşayan eserleridir. Onlar halka acıyan, kıyamıyan kimselerdir. Onlar halkçı, digergam, elcanlı kimselerdir. Onlar Allahın güzel sıfatlarının kendilerinde tecellî eden has kullarıdır. Onlar, benlikten, hırslardan kötü goizmalardan kurtulmuş kimselerdir.

O insanlar ki:

Yalnız Allaha inandım demekle her işi olmuş bitmiş zan ederler. Üst tarafta her işi kendi benliklerine kendi şahsî menfaatlerine ve halkın zararına göre ayarlarlar. Ve her fenalığı elleri, yürekleri titremeden yaparlar. Onlar dinsizdirler. Zira Dinin yukarıdaki söylediğimiz iktizalarına aykırı hareket edenlerdir. Allaha inandım demek, Allahın iradelerini kabul ettim, Allahın men ettiklerini yapmamağa, emrettiklerini yapmağa azmettim demektir. Bunu yapanlar Rahmanın yoluna doğ-

rulmuş olanlardır. Yapmıyanlar henüz şeytana bendelik edenlerdir.

Mamafih :

Dini öğrenmek ve iktizasını benimseyip icra etmekde ve irşad olup rûhen yükselmek, batınî terbiye görmek de Allahın iradesine mütevakkıftır. Allah hangi kulu hakkında ve ne derece zahir ve batın ilim ve terbiyesini irade buyurmuş ise o ona nâil olabilir. [12]

[12]

Hakikatte ;

Her mahluk Allah tarafından sevk ve idare olunur. Bunda âmîl olan :

- 1) *İnsana göre fikirler,*
- 2) *Hayvanlara ve nebatâta göre sevk-i tabiîlerdir.*

Meselâ ;

İnsan fikirleri ile harekete geçer. Bu fikirle kendince bir kanaatın bir icabın neticesidir. Aca-ba sonu iyi ve semereli çıkar mı. O bir ümit ile bir takım hesap ve kitaba dayanarak bu kararı alır. Fakat neticeyi talihe bırakır. Talihi Allahın takdiri olduğu gibi insanı harekete geçiren fikir dahi Allahtan gelen ilhamdır. İnsanın Allahtan başka bir his, fikir menbaı yoktur. Müsbet menfi her his, fikir Allahtan mülhemdir. İşte müeyyidesi;

(91 - Şems - 8) : «Fücûrunu da takvâsını da ona ilham etti. [Yani menfi müsbet her şeyi ilham eden Allahtır.]

Nasihat ile insan dinin güzel yollarını, hayatın iyi şartlarını öğrenir. İrşad ile de bu nasihatlere uymak,

[12 nci haşiyenin devamı]

Sevki tabiîye ait hakikate gelince işte onun da müeyyidesi :

(11 - Hûd - 56) : «Hiç bir hayvan yoktur ki Allah onun nasiyesinden tutmuş olmasın. »

Diğeri :

(6 - En'âm - 59) : «Bir yaprak düşmez ki Onu bilmesin.»

Ef'âl dahi öyledir. Allahın yarattığı fiillerdir netekim Kur'ânı kerîmde gelir;

(37 - Safât - 96) : «Ve Allah sizi ve a-meilerinizi yarattı. »

Bu esasî te'yid buyuran mukaddes vesikalar :

(77(76)-Mursilet(Dehr)-31(30)) : «Allah istemedikçe siz bir şey isteyemezsiniz.»

Diğeri:

(28 - Kasas - 68) : «Ve Rabbin dilediğini ve ihtiyar ettiğini yaratır insanlar için bir şey ihtiyar etmek hak ve. imkânı yoktur. »

Diğeri:

(81 - Tekvîr – 29) : « Siz ancak Rab-

amelî hayatta doğru ve iyi yürümek imkânını elde eder. Zira irşad; yükseliş ve ıstıfâ yoludur. Din hükümleri ise bir talim mevzuudur.

[12 nci haşiyenin devamı]

el-âlemîn olan Allahın dilediğini istersiniz. »

Diğeri :

(10 - Yûnüs - 100) : «Allahın izni olmadıkça bir nefis iman edemez. »

Diğeri :

(28 - Kasas - 56) : «Ya Muhammed sen istediğin ve sevdiğin kimseyi hidayete kaadir değilsin ancak Allah dilediğini hidayet eder.»

Diğeri :

(10 - Yûnüs - 49) : « De ki ben kendi nefsim bile ne zarar etmeğe ve ne de faide hasil eylemeğe kaadirim. Ancak Allah neyi isterse o olur.»

Diğeri:

(7 - A'râf - 188) : « De ki ben nefsim için menfaat celbine ve zarar def'ine malik değilim [muktedir değilim] ancak Allah-ü taalâ ne dilerse o olur. »

İrşad'ın neticesi ile terbiye edinilir. Din hükümlerinin neticesi ile bilgi ve intibâh elde edilir. Din; akla

[12 nci haşiyenin devamı]

Diğeri :

(72 - Cin - 20 : 24(21÷22)) : « De ki ben size bir zarar irasına veyahut sizi irşada kaadir değilim. Deki beni Allahın azabından kurtaracak kimse yoktur. Ve Ondan gayrı sığınacak bir yer de bulamam.»

Şimdi burada hatıra gelecek şu üç nokta vardır.

1 - Madem ki her şeyi yapan ve yaptıran Allah'tır mademki her insan ilham ile hareket ediyor. Nitekim hayvanlar dahi Allah'tan sevk-i tabiî ile hareket ediyor. Ve bir kitaba, dine malik olmadıkları halde ferden ve müçtemian pek güzel bir nizam içinde mükemmel bir hayat yaşıyorlar. O halde insanlara din ve kitap gelmesinin sebebi nedir.

2 - Madem ilham ve ef'al Allahındır. İnsan, ef'alinin neticesinden neden mes'ul oluyor.

3 - Mademki her türlüşünü yaratmak Allahın elindedir. Niye her kes müsbet fitratta ve iyi vasıfta yaratılmadı.

Bunların da cevapları şunlardır :

1) Kitap ve din gelmesi hak ölçülerin, hak ve batılın bilinmesi içindir. Bu ölçüler olmasa her kes işine gelen şeye hak, işine gelmeyene batıl derdi. Bu halde içtimai hayatta iyilik, fenalık mefhumu kaybolurdu. Kanunlar bu halde memnuat diye bir şey tesbit edemezler ve onu müeyyidelerle

hitap eder. İrşad kalbe, hisse hitap eder. Din zahir hayatını nizamlar. İrşad batın hayatını esaslar. Manevî

[12 nci haşiyenin devamı]

tahkime hak bulamazlardı. İnsanda zekâ ve akıl dahi olduğu için insanlar: hayvan cemiyetlerinden daha bozuk, daha vahşi bir cemiyetin girdabına düşerlerdi.

İşte müeyyidesi :

(57 - Hadîd - 25) : «Biz Resûllerimizi vazih âyetler ve mu'cizeler ile gönderdik ve onlarla beraber kitap ve mîzan inzâl ettik ki insanlar adalette kâim olalar. »

2 — *Mesuliyet: din esaslarındaki ve içtimaî kanunlardaki şer mefhumunda olan fiillere göre kabul edilmiş mantıkî ve umumî bir fikirdir. Bu fiiller dahi niyete göre değişir. Meselâ şekâvet şerdir. Fakat şakiyi cezalandıran hakim şakiye göre hususen şer olmakla beraber hakikatta ve umum hakkında hayırdır. Tahribat şerdir. Fakat meşrû bir müdafaa maksadile açılmış harbde müdafî taraf için hayırdır. Bir şey yıkmak şerdir. Fakat daha iyisini yapmak için olursa hayırdır.*

İnsanlar, yapıcı ve yıkıcı olarak iki fıtratta mahlûktur. Yıkıcılar harekete geçmedikçe yapıcılar harekete geçemez. Ve medeniyet, bu yıkılma ile yapılma hareketlerinin neticesi ve muhassasıdır. Allahın tekâmül kanunları daima yeniliği icabettirir. Ve yine Allahın tabiat kanunları her unsuru buna muhtac hale koyar. Hiç bir varlık olduğu

hayatının temelini kurar. İrşad yolu; ruhu kuvvetlendirilen ve nefsi ıslah eden nûra kavuşturur. Din; ruhun yolunu bilgilerle aydınlatır. Ve hayır ve şer vasıflarını,

[12 nci haşiyenin devamı]

gibi kalamaz. Bu varlık fikri, ahlâkî olsun veya maddî ve unsurî olsun bozulur tefessüh eder, çürür şeklini ve nihayet mahiyetini değiştirir. İşte aslın mahiyetini ve hakiki manasını devam üzere muhafaza için onu devam üzere fikrî tekâmüllere göre gözden geçirip ıslah etmek lâzımdır. İslah; yeni ilham ve ihtiyaçlara göre yenilemek demektir. Bu yenileme işi bir bakıma bozuk mevcudu tahrip demektir. Bu bakımdan şerdir. Fakat niyyetteki meşruiyete, ve İlâhî kanunlara olan uygunluğuna göre hayırdır.

Bir mühendis; kafasındaki güzel bir plânu yer üzerinde tatbika geçirmek için eli altında kazmalı kürekli yani yıkıcı ve tesviye edici bir takım amele kullanıyor. Güzel bir bina meydana gelinceye kadar bir çok yerler kazılıyor düzleniyor. Fakat netice itibarile bunların hepsi hayır oluyor.

Bütün mahlûkat; Allahın eli altında birer ameleden ibarettir. Allah onların her birini ayrı fıtratta yaratmış ayrı kabiliyetlerle techiz etmiş, ayrı temayül ve istidatlarda kemale erdirmiş ve her birini fıtrat ve kabiliyetlerine uygun işlerde kullanmıştır. Allahın her birine taksim ettiği bu müşterek dünya işini yine Allah kendi iradesine göre nnelara yaptırmaktadır. Her kes kabiliyeti derecesinde bir mes'uliyet deruhte etmektedir. Zira Ku-

ölçülerini tanıtır ve insana hâreketini Hakkın irâdesine göre ayarlamağı mümkün kılar.

[12 nci haşiyenin devamı]

ranı kerîme göre Allah bir kula ne vermiş ise onun karşılığını kuldan istemektedir. Yani: az verdiğinden az, çok verdiğinden çok istemektedir. Binaenaleyh mükâfat farklı olduğu gibi ceza dahi farklıdır. Bu mes'uliyet hissini insana her zaman duyuran insanda bir müş'ir vardır. Vicdan müş'iri !

İnsan mefhumuna dahil yani kendinde imân yer almış. Vicdan taazzuv etmiş bir adam Allahın verdiği vazifelerdeki noksanını veya hatasını bit vicdanın sızlarıyla duyar. Çünkü Allah o sızıyı hissettirecek tarzda ona nâzar eder. Yaptığı bir noksan veya fena iş ; Millî kanunlar tarafından takibe uğrayacak mahiyette ise, ve bu suçu görenler olmuş ise o mes'ul bir adam olarak sorguya çekilir ve cezaya uğrar. Bu onun istihkakıdır. Fakat kanun çerçevesine girmeyen veya kimse tarafından vukuu haber alınmayan suçların failleri Allahın elindedir. Ne bu gün dünyada ne yarın ahirette onlar Allahın elinden kurtulacak değillerdir.

3) : *Amma, ne o adam suç yapaydı ne de o cezaya müstahak olaydı mülâhazasına gelince: Onunda cevabı şudur: O halde insanların dünyaya gelmelerine ve dünyada iş birliği yapmalarına lüzum kalmazdı. Zira ruhlar göklerde yaşadıkları zaman suç işlemezlerdi. Suç; unsurî ve hayvanî şu bedeninin tabîî hükmü iktizasıdır. Dünya Allahın mülküdür. Bu mülkün imârı ve bu mülkte Allah kemalâtının tezahürü esastır. Bu imâr işini yapacak ve kema-*

Nefs

İnsan; dünyaya iki benlik temayülü ile doğar. Biri insanî diğeri hayvanî benlik temayülleriyle. İnsanî ben-

[12 nci haşiyenin devamı]

lâtı dünyada izhar edecek vasıta; yalnız güller, bülbüller, kelebekler değil, asıl insanlardır. İmdi insanlar cemiyet kuracaklar, bu cemiyette her insan güzel çirkin veya aşağı yukarı birer yer alacaklardır. Böylece her iş adamını ve her adam kendi işini bulacaktır. Aşağılık işleri görmeğe heves edecek insanlar içinde suç yapmağa teşne kimseler dahi bulunacaktır. Netekim bu gibilerden yüksek yerlere; ilmi mârifeti yüzünden çıkmış olanlar da vardır. İşte bu suç yapmağa kabiliyetli insanların suçlarını men etmek onu mes'uliyet ve ceza tehdidi altında mazbut bulundurmak için Din müeyyideleri nazil olmuş ve kanun müeyyideleri hüküm sürmeğe başlamıştır. Cezalar bir taraftan suça kabiliyyetli olanları sindirirken bir taraftan cemiyetde fenalık ve şer mefhumunu her kes nazarında kötü ve kötülük diye tesbit ve taayin etmiş oluyor. Yani hak ile batıl birbirinden ayrılıyor.

Hakka hizmet edenler şeref, i'tibar haysiyet kazanıyor. Onlar dünyada, ahirette Allah tarafından mükâfatlanıyor. Onlar rahat bir vicdan ile yaşıyorlar. Suçlular da cezaya, ezâya zillete, hakarete uğramamak için kendilerini fenalıktan alıkoymağa çalışıyorlar.

Binaenaleyh iyilik mu'teber ve fenalık menfür

liğin mihveri ruhtur. Hayvanî benliğin ise unsurî bedeninin muhassalası olan nefistir.

[11 nci haşiyenin devamı]

birer mahiyet olarak cemiyette yaşıyor. Ve cemiyetler bu kaidelere riayetleri nisbetinde yükseliyor veya alçalıyor.

Netice :

Îlâm büyükleri kalp kırmanın ehemmiyeti ve bir gönül elde etmenin ehemmiyeti hakkında çok mühim ikaz ve irşad edici sözler söylemişlerdir. Binaenaleyh insana muamelâtda gereken ilk iş huyunun sertliğini terk etmektir. Zira bu; Allahın gazabını tahrik edici tehlikeli bir haldir. Peygamber

*efendimiz: **(Mazlûmun duâ ve inkisarından sakınınız. Eğer kâfir bile olsa. Çünkü Allah ile arasında hâil yoktur.)** buyurmuştur.*

*Diğer bir Hadis-i şerîfde : «**Cenâb-ı Hak kâffe-i umûrda rıfk [mülâyemetle] muameleyi sever.** » buyurulmuştur.*

Gafletin en büyüğü insanı mühimsememektir. Kuvvetine güvenenin âciz ve zayıfı hiçe sayıp pervasız hareket etmesidir. Mazlumun bir inkisar göz yaşısı zalimi mahvedebilir. Ve mazlumun hakkını müdafaa eden bir adamın İlâhî ve insanî böyle bir gayreti insanı hem Allah indinde hem insanlar arasında en makbul bir mertebeye yükseltebilir. İmdi en çok dikkat edilecek nokta ; acezenin inkisarından son derece kaçınmak ve onların rızasını ve hayır duasını almağa son derece rağbet ve itina etmektir Bu gayret, bu itina insanın Allah indindeki mertebesini ta'yine kâfi bir ölçüdür.

Ruh; ulvi temayüllüdür. Nefis; süflî temayüllüdür. Ruh; kadimdir, nefis hâdistir. İnsan ruhları; lâtif alemlerin yani göklerin ve oradaki meleklerin yaratıldığı ilk hilkat devrinde yaratılmıştır. Ruhlarımızın vatanları göklere dir. Dünyaya iniş sıraları geldikçe göklerden üzüntü ile ayrılırlar. Zira orası safalıdır. Yer yüzü kesafetlidir. Binaenaleyh meşekkatlidir. Ruhlar bu sıkıntılı yere gebe bir kadının üç aylık karnındaki çocuğunun bedenine gelip girmek suretiyle inerler. Bu girişle bir bedende iki muhtelif menşeli ve muhtelif tabiatlı unsurların beraber yaşama mecburiyeti hasıl olur. Halbuki menşelerine göre tabiatları, temayülleri farklıdır. Vakıa toprak beden dahi ruhla kaplıdır. Fakat o ruhun insan ruhundan kesafet farkı vardır. Ve bu fark; yer ile gök kadar ayırdır. Biri lâtif biri kesif iki benlik (Her ikisinde aslında ruh olmalarına rağmen) kesafet farklarına göre birbirinden ayrı temayüller izhar ederler. Bedenin mayası aslında (cemâd) dan maddî bir unsurdur. Yani sudur. Bir bedenden diğerine bu mahiyette intikal etmiştir. Orada nebatî bir mahiyet almış inkişaf etmiştir. Daha sonra hayvanî uzuvlarla şekil almıştır. Daha sonra göklerden gelip içine giren ruhla insanî bir cevher edinmiştir. Bu cevher ezeli ve ebedî mahiyette bakidir. Beden ise maddiyyeti itibariyle hâdis ve fânidir. Ana karnından dünyaya doğan çocuk hayvanî tabiat içinde ve hayvan yavrusundan daha aciz tam bir himayeye muhtaç halde dünyaya gelmiştir. Sonradan büyür, kendi kendine hareket edecek, yiyecek ve yatacak hale geldikten sonra sıkı bir mürakabe ve terbiyeye ihtiyaç gösterir. Zira hayvanî tabiat bedeninin harekâtına hakimdir. Sıkı mürakabe ve terbiye ihtiyacı rüşd ve şuur devrine kadar yakından devam eder.

İnsanın hayvanî tabiatı; [yani nefsi] insanlık ruhu-na hakim olacak derecede kuvvetli ise ve yahut ruh kendi iyilik temayüllerini ileri süremeyecek derecede zayıf ve aşağılık ise bu murakabe ve terbiye ihtiyacı daha bir çok seneler devam eder. Nihayet ömür biter insan ölür. Ölümle insanlık ruhu bedenden ayrılır. Cesed uzviyet ruhu ile kalır.

Uzviyyet ruhunun vazifesi; tasarruf ve ihatası altında bulunan madde cüz'ülerini aslı olan toprağa tedricen çevirip kalbetmektir.

Rüşd devrinden evvel çocuk veya genç insan niye murakabeye muhtaçtır ?

Zira şuur tekemmül etmemiştir. Yâni: ruh istedikleri iyilikleri nefse kabul ettirmek ve fenalıklardan onu mennetmek için şuur yardımından mahrumdur. Zira bulunduğu çocuk bedenine şuur henüz hâkim değildir. Ruhun nefse firen yapması; vicdan duygusu, akıl ermesi, mantık ölçüsü gibi şuur çerçevesi içindeki yardımlar ile olur.

Şuur hakim olmadıkça insanlık ruhu istediklerini nefse yaptıramaz ve binaenaleyh nefis muhasalası bulunduğu hayvanî tabiata göre pervasız hareket eder durur. Ve onun için de o gibiler şuurulu velilerin vesaleti altında bulunur.

İşte ilk şuur devrindedir ki insan iki muhtelif cereyanın tesir ve tazyikleri arasında sıkışıp kalır. Nefis; adamı hayvanlığa götürmek, şeytanın ateşli yollarında yürütmek ister. Ruh ona mani olmak, onu insanlığın fazilet yollarına çekmek ister. Neticede insanlık ruhu kuvvetli olan kimse vaziyete hâkim olur. İnsanlığa bağlı ve sadık kalır. Aksi halde insan şerir bir mahiyet alır eşkiyalaşır.

İşte Din ve müeyyideleri eşkiyâlığa mani olmak, insanlığı emniyette yaşatmak içindir.

Peygamber efendimiz hem Kur'ânı kerîmi nakletmişler hemde Kur'ânı kerîmin emirlerine ve nehiyelerine bir itaat örneği ve güzel ahlâkın tam bir timsali olmuşlardır. Netekim kendileri de dinin (güzel ahlâk) demek olduğunu ve kendisinin ahlâkı tekemmül ettirmeğe memuren gönderilmiş olduğunu beyan buyurmuşlardır.

Yine Peygamber efendimiz Dinin (Nasihat) olduğunu buyurmuşlardır.

Nihayet

Huuu.. Eyvallaah

Nûra varasınız, nûr dileyüb nûr alasınız, nûra
nûr olasınız, biz gideriz siz kalasınız.

Huuu... Eyvallaah;

Nûra nûr olmak

Nûra nûr olmak; Allahta fânî olmak ma'nasına işaret olsa gerektir. Zira Kur'ânı kerîme göre Allah göklerin ve yerin nûrudur. İmdi Allaha ermek ve onda yok olmak için kesafetten kurtulup nûr olmak lâzımdır.

Elhamdülillâh - 28 / 1 / 1950

BEZM-İ ÂLÎ: XXXV

Gülbang-ı şerîf

ALLAH BES, ve DER HEME AN ZÛL-CEMÂL BES

Tercümesi :

«Allah kâfidir her an cemâli ile [kullarına] kâfidir.»

Başlangıç:

Huuu... Eyvallaah :

Ey Fânûs-i azîz! Kalbinde aşk-ı Sa-
medânî yanar. En dünyevî ânında, yine
ol Aşk'ın lem'asın taşursun sana:

«Aklın Kitâb'ın içre, velî ol Kitâb sen !

«Eflâk-ü hâak hep sen-ü necm-i harâb sen!»

«Şevk-u mesâr içindeki her ıztırâb sen ! »

«Fermân-ı Kibriyâ ile Aks-ül-Cemâl bu ! »

dimiş idim. Ol Aks-ül-Cemâl, dembedem
nevbenev, incilâ eyler.. Emmâ envâi nâ-
sûtî gâile ve dünyevî endîşe, anı sis-
lendürür. Geçicidir, korkma, ürkme, çe-
kinme; nûr'a sarıl, nûr ol; sükûn ile söy-
le tâ ki Yârân, sâfayâb ola:

Kitâb, temâm şüd. Emmâ, daha halkın
eline geçmedi. Geçinceyedek, Fânûs'um

bensiz kaldın deyû mehzûn olursan, ben belki, yine böyle gelürem. İmdi, söyle, Fânûs, söylediğim gibi, duyduğun gibi söyle:

Huuu... Zül-Cemâl, imdâd eyle fânûs-uma nûr-i cemâlin vir:

N A Z M

- 1 — *Zavk-i Bekâ olur mu şu fânîyyet olmasa ?*
- 2 — *Ölmek gerek midir Samedâniyyet olmasa ?*
- 3 — *Bizden sorardı doğmamızı, Tanrımızda, ger*
- 4 — *Mechûle koşdurulmamızâ niyyet olmasa..*
- 5 — *«Sırr-ül'Hafâ» ya irmede lezzet bulurmuyuz,*
- 6 — *Terkîb-i maddemizde alâniyyet olmasa ?*
- 7 — *«Kün !» emrine mutî' olarak itmişiz zuhur ;*
- 8 — *Allaahı kim bulurdu bu kevnîyyet olmasa ?*
- 9 — *Hîçî-i unsuriyyetin anlardı, pür-visâl,*
- 10 — *Âdem soyunda, aah.., enâniyyet olmasa .*

T A L İ M

Fânûsum, ey Yârân-ı Fânûs bu kelâm-ı müşterekimiz üzre düşünesiz.. Hîçî-i unsuriyyetiniz anlayasız.. Ve enâniyyet-den kurtulmağa cehd idesiz, cehd idesiz! Ol dem-i pür visâl, nûr ile dolasız ;

Âdem soyunda, aah..., enaniyyet olmasa;...

Huuu... Eyvallah; Nûr'a varasız, nûr dileyüb nûr alasız; Nûr olasız; Enaniyyetden halâs olub nûra nûr olasız;... Biz gideriz, siz kalasız; Huuu... Eyvallah.

Nihayet

Huuu... Eyvallah

Nûra varasız nûr dileyüb nûr alasız, nûr olasız. Enaniyyetden halâs olup nûra nûr olasız. Biz gideriz siz kalasız. Huuu.. Eyvallaah

LÛGAT

Samed — Allahın bir sıfatıdır. (Her mahlûk her şeyde Allaha muhtac fakat Allah hiçbir şeye muhtac değil) demektir.

Samadânî — Allahın samadlığı, ihtiyacsızlığı

Lem'a — Parıltı

Vefî — Lâkin

Eflâak — Gökteki âlemler gökler

Haâk — Toprak, yeryüzü

Necim — Yıldız

Şevk — Cezbe

Mesâr — Meserret, sevinç

Fermân-ı Kibriya ile

Aks-ül-Cemâl bu — Allahın iradesi ile Cemâlî tecellînin akisleri, [eserleri veya gölgeleri] bu

Aks-ül-Cemâl — Güzelliğin akisleri, Allahın akiseden güzellikleri veya hut Allahtan mahlûklara, eşyaya tecellî eden güzellik

Dembedem — An bean,
her nefes

Nev-benev — Yeniden ye-
niye

İncilâ eylemek — Parıl-
damak

Nasût — Hâlk

Sükûn — Sakinlik

Yârân — Dostlar

Safayâb olmak — Safa-
lanmak, safâ bulmak

Kitab tamam şüd — Ki-
tab tamam oldu

Zül-Cemâl — Cemâl sa-
hibi, güzellik sahibi

Nûr-i Cemâl — Güzellik
nûru

Zavk-i bakâ — Baka bil-
lah. Allahta bakî olmak
zevki

Fânîyyet — Fânîlik, yok
olmaklık

Samadâniyyet — Allahın
ihtiyaçsızlığı

Mechul — Bilinmezlik

Sırr'il-hafâ — Gizlilik sır-
rı, cevheri

Terkib-i maddemizde —
Bedenimizi terki eden
maddelerde

Alâniyyet — Alenîlik, a-
çıklık, görünürlük

Kün — (Ol) iradesi

Muti' — İtaatli

Kevniyyet — Yaradılmışlık

Hiç-i unsuriyyet — Vü-
cûdumuzu çatan mad-
delerin hiçliği, fânîliği

Pür visâl — Tam erişle

Ananiyyet — Benlik

Metnin konuşma dilimizde ifade ve izahı

Başlangıç:

Ey aziz fânûs, kalbinde Allah aşkı yanar. En dünyalık anında dahi yine o aşkın parıltısını taşırsın. Sana:

«Aklın kitabın içire amma ol kitap sen»

«Gökler ve yer hep sen, harap yıldızda sen.»

«Şevk ve meserret içindeki her ıstırap sen»

«Allahın irâdesi ile cemâlinin aksetmesi işte budur.»

Demiştım, [İşte] o cemâlin akisleri an-bean, yeniden yeni parıldıyor. Ancak [başındaki] halkın türlü gailisi ve dünyalık endişe; onu buğulandırır. [Fakat bu] geçicidir. Korkma, ürkme, çekinme. Nûra [Allaha] sarıl nûr ol. Sakinlikle söyle. Tâ ki dostlar safa bulalar.

Kitap [Vâridât kitabı] tamam oldu. Amma daha halkın eline geçmedi. Geçinceye kadar Fânûs'um ben-siz kaldın diye mahzun olursan ben belki yine böyle gelirim.

İmdi söyle Fânûs, söylediğim gibi, duyduğun gibi söyle.

Huuu Zül Cemâl, [Allah] imdad eyle Fânûsüme cemâl nûrunu ver.

Topluca meali:

Kalbinde Allah aşkı yananın dünyalık işe en dalgınlık zamanında dahi o aşkın parıltısı görünür.

[Müteakiben gelen dört mısra'lı şiir 32 inci Bezm-i Âlî de geçtiği için burada tekrar şerhine girişmiyorum meali] şu idi.

Sana; (gökler, yer, viran yıldız, hep sen, şevk ve-

ve meserret içindeki her ıstırap da sen. Çünkü Allahın Cemâlî tecellîsinin tesirleri, akisleri budur.) demiştim, İşte cemâlî akisler her an ve yeniden yeni parıldayıp duruyor. Dünya ailesi ile ne kadar meşgul olsan o silinmez yalnız üstü buğulanır o kadar.

Yani:

Allah bir kulunun gönlünde aşk ateşini yakarsa o kendi kendine yanmakta devam eder. Ona kimse mani olamaz.

Keza :

Allah; bir insan veya bir zümre hakkında veya bir kısım dünya veya bütün dünya üzerinde cemâlî ile tecellî ettiği zaman o cemâlî akisleri: Yani güzellik ve tatlılık ve mülayimeti teveccüh ettiği her nesnede her zerrede belirir. Ve her zaman parıldar durur. Dünya galesi ile dumanlı gözler onun parıltısını hakkiyle seçemezler bile o vardır. Ve hükmünü, güzelliğini yaşatmakta devam eder. Gözlerin sisli görmesi asla tesir etmez.

Her gaile geçicidir.. Sisli görmek de gelir geçer, Elverirki insan o tecellîden hakkiyle istifade için nûra sarılıp nûr olsun, yani Allaha sarılıp Allahın nûruna nûr olarak katışsın. Ve böylece hem kendi hem etrafı safa bulsun.

N A Z I M

- 1 — Bakâ zevki olur muydu ? Şu fânîlik olmasaydı.
- 2 — Ölmek gerekirmiydi? Allahın Samedaniyeti olmasaydı.
- 3 — Tanrımız doğmamızı bizden sorardı eğer,
- 4 — Meçhule koşturulmamıza niyet olmasaydı.
- 5 — Gizliliğin sırrına ermede lezzet bulurmuyduk.
- 6 — Maddemizin terkinde açıklık olmasaydı.
- 7 — (Ol) emrine itaat edip zuhur etmişiz.

- 8 — Allahı kim bulurdu bu yaratılmalar olmasaydı
9 — Unsuriyyetinin hiçliğini tam ermekle anlardı,
10 — Soyunda Ademin ah., benlik olmasaydı.

İzahı :

1 — Bakâ zevkini bize duyurup Bakâyı isteten; fânîliğimizdir.

2 — Allahın cemâlinde ebedî hayata kavuşmak olmaydı, ölüm niye yarardı.

3 ve 4 : Mechule koşturulmamız niyeti olmasaydı Tanrımız doğmak isteyüp istemediğimizi bizden sorardı.

Yani: Ezelf ebedî hayat ve mukadderatımız doğrudan doğruya Allah tarafından sevk ve idare edilmiş olmaya idi dünyaya getirilip getirilmememizi Allah arzumuza bırakırdı.

Sormadığına göre bilmemiz lâzımdır ki mukaddera-tımıza Allah hakimdir. Ve kendimizi bir mechule doğru koşturuluyor sanmayalım. Bize mechul görünen o hayat; bütün teferruatı ile Allahca malûm ve Allah tarafından hikmetle tertiplidir.

5 ve 6 : Maddemizin terkibi malûm olmaya idi. Gizli, kapalı sırları aramada lezzet duymıydık.

Yani:

Mahiyetimiz malûm olmaya idi. Allahı aramağa ihtiyaç duymıydık.

Yine : Aczimiz, ihtiyacımız, ıstırabımız olmaya idi; sığınacak, korunacak, ihtiyaçlarımızı verecek merci ararmıydık.

Yine :

Gönlümüzü yakan ateşin aşk olduğunu bilmiyeydik sevgilimize kavuşmada lezzet umarmıydık.

7 ve 8 : (Ol) emrine uyup Allahtan zuhur etmiye idik. Aslımızı nasıl, Allahı nasıl bulurduk.

Yani:

Allahtan zuhur ettiğimizi bildiğimiz için, Allahın ruhunu taşıdığımız için, ruhumuz; aslına hasretle çırpındığı için, muhabbetle yandığı için; Allahı duyuyoruz, biliyoruz. Bütün yaratılmış şeylerin müşterek hâl ve ahengi içinde Allaha kendimizi veriyoruz, ona kavuşmağa çalışıyoruz.

9 ve 10 : Adem oğlunun soyunda ah., Benlik olmasaydı. Herkes benliğinin hiçliğini anlar, Allaha ermeğe manî; kalmazdı. Tam bir erişle Adem oğlu daha bu dünyada iken Allaha erer, Allahta fânî olurdu.

T A L İ M

Fânûs'um, ve ey Fânûs'un dostları, bu müşterek sözüme göre düşünesiniz. Unsuriyyetinizin hiçliğini anlayasınız. Ve enaniyyetden [benlikten, varlık davasından] kurtulmağa çalışasınız. Öylece nûr ile dolup tam vuslata eresiniz. Adem soyunda ah enaniyyet olmasa [bu Hakka eriş ne kolay ne çabuk olurdu]

Yani:

Ey Allaha ermek isteyen Hak dostları, Allaha ermek için çare; şu esastan ibarettir :

Kendi esas hiçliğinizi bilmek :

İmdi :

Hiçliğinizi bilmek için terkinizi düşünmek kâfidir. Bunu düşündüğünüz takdirde anlayacaksınız ki siz yoksunuz. Siz ancak Allahın varlığında varsınız.

O halde:

Allahın benliğine uymıyan şahsî benlikleri bırakın.

O vakit mani' kalmaz, kendinizi Allahta bulursunuz. Yüreğinizi dolduran benlik çerini çöpünü atınca orası Allahın nûriyle dolar. Benliğiniz Allahın Benliğinde, irade ve temayülleriniz ; Allahın irade ve temayüllerinde fânî olur. Artık Allahta yürür, Allahta kalırsınız. Seddi aşan, deryaya dökülüp kavuşan su damlaları gibi benliğinizi aşın nûrla dolar, nûr deryasında bir damla nûr olun.

Nihayet

Huuu... Eyvaallah

Nûra varınız, nûr dileyip nûr alınız, nûr olunuz. Benlikten kurtulup Allahın nûruna nûr olarak katılıңыз. Biz gideriz siz kalınız. Huuu... Eyvallaah :

Elhamdülillâh - 29/1 / 1950

BEZM-İ ÂLÎ: XXXVI

Gülbang-ı şerîf:

ALLAAH BES, ve DER HEME AN ZÛL-CEMÂL BES

Tercümesi:

«Allah kâfidir her an cemâli ile [kullarına] kâfidir.»

Başlangıç:

— HUUU. . . Eyvallah !

«*Fânûs-i yeğâne-i Süleyman, »*

«*Sabrâver-i ıztırâb-ı yârân ! »*

Sana:

«*Ben Süleymân-ı beyânım ki sesim sendendir. »*

«*Sen Enîs-i heyecansın, nefesin bendendir. »*

dimişdim. Her def'a sen benden söyler-
sin. Bu gice ben senin ağzından söyle-
rim. Ben senin adına söylerim, bu kıt'a-
cık senin sözüdür. Bu kıt'acığın ilhâmı
benden sana değii, senden banadır:

KIT ' A - 1

1 — Önce şakirdi idim «*Mehmet Alî Aynî*» nin;

2 — Sonra *Fânûs-i «Süleyman Çelebi»* oldu gönül

- 3 — *Şimdi Bigânesiyim her heves-i fânînin ;*
4 — *Zül-Cemâl aşkı ile doldu gönül, doldu gönül*

*

Ey Fânûs, «Ben senim, sen de ben ! » sözümün en beli delili budur.

2 — K I T ' A

- 5 — *Benden sana, senden bana ilham aluruz biz*
6 — *Hakdan bana, Hakdan sana ikram aluruz biz*
7 — *İymânımızı tâm aluruz, tâm aluruz biz.*
8 — *Gâhîce Süleyman deyu bir nâm aluruz biz.*
9 — *Gâhîce Enîs olmak ile gâm aluruz biz.*

*

Ey yârân-ı Hak; şu mısraı fikredesiz:

«Zül-Cemâl aşkı ile doldu gönül, doldu gönül.»

Keyfiyyetin aslı budur, Huuu..!

Nûr olasız, Nûr olasız, Nûr olasız;
Huuu... Eyvallah.

LÛGAT

Yegâne — Biricik, tek
Sabrâvar-i ıztırâb-i yârân — Dostların ıstıraplarını paylaşıp çekmeğe takat getiren
Bigâne — Alâkasız

Zül-Cemâl — Cemâl sahibi Allah
Celî — Aşikâr, görünür
Gâhîce — Ba'zan, kâh
Gâm — Mûrad, meram

Metnin konuşma dilimizde ifâde ve izahı

Başlangıç:

Huuu... Eyvallaah

«Süleymânın biricik Fânûs'u»

«Dostların ıstırabını paylaşmağa takat getiren»

Sana :

«Ben Süleymân-ı beyânım ki sesim sendendir. »

«Sen Enîs-i heyecansın, nefesin bendendir. »

Demiştim.

Yani :

Ben kelâmı harice beyân eden Süleymanım. Senin sesini kullanıyorum.

Öyle ki:

Ben beyân için ifade vasıtasıyım sen, onun dışı çıkması için ses vasıtasısın.

Demiştim.

«Her defasında sen benden söylersin, »

Yani :

Benim beyânımı seslersin.

Bu gice ben senin ağzından söylerim ben senin adına söylerim.»

Yani:

Şimdiye kadar ben Allahın söylediğini beyan ediyorum. Bu gece senin söylemek istediğini senden söylüyorum. Senin namına ben söylüyorum.

Bu kıt'acığın senin sözündür. Bu kıt'acığın ilhamı benden sana değil senden banadır. » :

Yani :

Bu kıt'anın ifade ettiği şey; senin ifade etmek istediğin şeydir. O ma'nayı ben senden alarak ifade halinde tertipleddim. İmdi bu ma'nanın ilhamı bana senden oldu.

K I T ' A

- 1 — Önce «Mehmet Ali Aynî» nin şakirdi idim
- 2 — Sonra Süleyman Çelebî ye fener oldu gönlüm
- 3 — Şimdi fânî her hevesden sıyrıldım
- 4 — [Zira] Allahın Cemâl aşkı ile gönlüm doldu

Yani:

Ma'nevî hayat ile alâkam evvelâ fikir sahasında ve fikir mertebesinde Mehmet Ali Aynî Beyle vaki' muhabere ile başladı ve o kadarcıkla kaldı. Fakat sonra kalbim; İlâhî kelâm için Süleyman Çelebi ye Fânûs olunca Fânûsda nûr tecellî etti. Bu tecellî dışa kelâm halinde yayılırken feyzi ile de kalbimi doldurdu. Ve bu İlâhî feyz beni derledi topladı. Beni her fânî hevesden ayırıp manevî zevke yükseltti. Öyle ki gönlüm, güzelliklerin kaynağı olan Allahın Cemâl aşkı ile doldukça doldu..

*

Ey Fânûs; «Ben sen'im sen de ben» sözümün en açık delilî de bu [sözler] dir :

2 - K I T ' A

- 5 — Benden sana, senden bana ilham ahrız biz
- 6 — Hakdan bana Hakdan sana ikram alırız biz

Yani:

Allah ; ben sana ilham ediyordum gibi ve sen bana ilhâm ediyordun gibi ilhamlar eder. Bu bakımdan benden sana senden bana O ikram eder. Hakikatte muradı; kelâm izharıdır. Meramı üzere halka in'am eder.

7 — İmanımızı tam alırsız, tam alırsız biz

8 — Kâh kâh Süleyman diye bir nam alırsız biz

9 — Kâh da Enis olmakla murad alırsız biz

Yani :

İmânın kaynağını taşırsız. Öyle ki rûhumuzda Rûh ül-kuds'ü taşırsız. Beşerî bir hüviyyetde görünmek için Süleyman diye [gelişi güzel] bir nam alırsız. Gaye de mûrad almak için Enis ile olmağa kadar işi vardırız.

*

Ey Hak dostları şu mısra' üzerine fikrinizi sarıp düşünesiniz.

Mısra':

«Zül-Cemâl aşkı ile doldu gönül doldu gönül. »

İşte keyfiyyetin aslı budur.

Yani:

Her şeyin başı sonu, her saadetin başı ve hayatın gayesi İlâhî aşktır. İnsanın mayası aşktır. Hilkatî sebebi aşktır. Dünyadaki vazifesi aşk ile hizmettir. Saadet sermayesi kalbin aşk ile dolması, aşk ile ıstıfâya ermesi Allahın Cemâline kavuşması, dünyaya faydalı hayırlı bir insan olarak yetişmesidir.

Huuu ..

Nûr olasınız, Nûr olasınız, nûr olasınız. Huuu...
Eyvallaah .

Çünkü :

Nûr olmak demek, tam bir ıstıfaya [temizliğe] ermek kesafetden kurtulmak, benlikten, ve menfi temayüllerden tamamiyle kurtulup Allahın nûruna katılacak hale gelmek demek.

Elhamdülillâh — : 29/30 - 1 - 1950

B E Z M - İ ÂLÎ: XXXVII

Gülbang-ı şerîf

ALLAH BES, ve DER HEME AN ZÛL-CEMÂL BES

Tercümesi :

"Allah kâfidir her an cemâli ile [kullarına] kâfidir.»

Başlangıç:

Huu.. Eyvallaah :

Fânûs senden irağlandım sanursun.
İrağlanmam. Her dem seni kendime bağ-
larım. Seni bağlar, Allaahını sana sağla-
rım. Yolun açar, zulmetleri çerağlarım.
Fânûs yârânın bileler kim senin göz yâ-
şın, birer katre elmas-ı ilhâmdır; ol il-
hâm ki müjde-i iyman-ı tâmdır. Bu bir
İlâhî garâmdır. Enîs, âl-ül-âl merâmdır.
Merâm-ı İlâhî bu dur kim Sen-ü-ben ay-
rılmıyalım. Dergâh-ı Ülühiyyette sen-ü-
ben beraber olalım. Hak nasîb-ü müyes-
ser eyleye, Amîn.

N A Z M

Der beyân-ı Rûh-ü Cesed

1 — Niçün elçekmek istersin Cesedden, Nefs-i

fâniden

- 2 — *Cesedsiz kim kılar idrâk-i mâ'nâ Câvidâniden*
3 — *Sanurlar kim Cesed Rûha dışından bir gılaş*
olmuş !
4 — *Cesedle rûh beyninde müdâvim ihtilâf olmuş!*
5 — *Değildir sırrı Hilkat böyle bir tahmin- i*
bâtılda ;
6 — *Yaşar ruhun bütün cisminde her zerreyle*
her kılda,
7 — *Senin zebhettiğin kurbanda etler olsa sad pâre*
8 — *Görürsün titreşürler cümlesi biçare biçare !*
9 — *Dimek Can cismi yekden kâmilen terkeyleyüp*
gitmez.
10 — *Ölüb de can bulanlar az değildir, belki bin*
bir kez
11 — *Cesedle Rûh beyninde şıkak olmaz nifak olmaz*
12 — *Cesetle Rûhun akd i ülfetinden hoş vıfak*
olmaz

T A' L İ M

Fânûs dirler ki : Ruh ile cesed birbi-riyle çok kerre münaza'a halindedirler. Bilesin kî cesede isteği veren ruhun kendi temayülüdür: Cesed âciz âlettir. Ruh ister de cesed ol isteği izhâr ider. Ruh tekâmül ettikçe istekleri de güzelleşür. Ol sebebden güzel ruhun isteği dahî güzeldir. Bakarsın aynı fi'lin icra edilmesi şol ruhda başka denlû güzeldir, ol ruhda ise başka dürlü galîzdir.

Evvelce demişdim ki:

«Selsebîl-i pâakden bir câm içüb memnunlaşur;»

«Hazz-ı cismânîsi de safiyyete makrunlaşur »

Heman Zat-ı Zül-Cemâl, ruhumuzun kemâline göre sâfiyyet paydâ iden isteklerimizi Selsebîl-i pâk içre yıkayub, arıyub pür nûr-ü musaffâ eyleye ; Anınçün dirim ki: (Neden elçekmek istersin ceseden, nefsi-fânîden ?)

Cesed aslında fena değildir, kötü değildir. Cesedin zaiftir, âciz-ü tâbî'dir. Ruhundaki tekâmül ile «şeytanın nehr-i ateşnâk» i arasında cesed çırbinir. Ruhun kemâli, nûrânî olicak, hazz-ı cismânî dahî sâfiyyet kesbeyler. Emma «Nehr-i ateşnâk» in mevecât-ı cehennemîsi seni sararsa, nefsin ateşle kıpkızıl bir demir olursa ve ruhunun kemâliyle nâr-i beyzâ haline gelmezse, öylece kızgın demir gibi kalursa ol zaman sen yanarsın; iymanın yanar, yâranın yanar, yanar, niyrandan nişan verirsiniz. Niyran da budur oğul! Emma sen aşk ile nâr-i beyza olursan ve ol nâr-i beyzayı Selsebîl-i pakden geçürürsen ruhun da, cismin de, zevkîn de pak olursuz. Yaranın dahî pak kalurlar ve cennat-ı aliyattan nişan verirsiniz.

Allah Bes, ve Der heme An Zül-Cemâl Bes

Netice

Cemâle bakub Zül-Cemâli bütün bün-yende duyasin. Cemâl ile, ve Aşk-ı Zül-ce-mâl ile dolduğun dem; Hakikatı ve Hazz-ı cavidânîyi bulmuş olursun. Ol demde her fi'lin paak-ü müberrâ olur.

Fânûs, bu dünya-yı fânîden gayrı artık Barigah-ı Ülühiyyette benimle buluşmana Ferman-ı Kibriyâ sadır olıcağ. Andan öte yaranın benimle değil seninle buluşup «Bezm-i Âlî» kuralar. Zîra seni sevenler beni severler ve beni sevenler de seni severler. Ah, öylesi Allahı sever ve her kim Allahı severse bizimle sevişür. Allah anlardan razı ola, cümlesini muradların ihsan eyleye. Sen dahî benimle birlikte niyaz edesin. Nagme-i nay gibi ihtizaz idesin. Gönlün açub Allaha avaz idesin. Huu Eyvaallaah .

L Ü G A T

Çıraglamak — Aydınlatmak, ışık tutmak

Katre — Damla

Dergah-ı İlâh — Allah divanı

Nefs-i fânî — Fânî bedenin nefsi

Müdavim — Devamlı, devam üzere, bir düziye

Zebhetmek — Kesmek

Sad — Yüz aded

Kez — Kerre

Şıkak — Zıddiyet, muvaffakiyyetsizlik, anlaşmazlık, birleşmezlik, ihtilâf, münaferet

Vıfak — Şıkak'ın zıddı, anlaşma

Temayül — Meyletmek, içden bir tarafa rağbet etmek

Denlû — Türlü

Galiz — Kaba

Selsebül-i pâk — Tatlı, mülayim akar temiz su

Câm — Kadeh

Hazz-ı cismanî — Beden zevki

Sâfiyyet — Paklık, tertemiz olmak

Makrunlaşmak — Ulaşmak, yetişmek, kavuşmak

Zül-Cemâl — Güzelliğin sahibi [Allah] Cemâl sahibi

Arımak — Temizlemek

Musaffû — Pak olmuş

Tekâmül — Olgunluk

Ateşnâk — Ateş saçan

Nûranî olmak — Kesafet-den kurtulmak, duruluk

Kesbeylemek — Edinmek, kazanmak

Mevcat — Mevceler, dalgalar

Niyrân — Cehennem, ateş

Nar-ı beyzâ — Ağarmış ateş

Pak olmak — Tertemiz olmak

Cennet-i Aliyat — Cennet tabakaları yükseklikleri

Cemâl — Allahın tecellî eden güzellikleri

Hazz-ı Cavidânî — Ebedî haz

Ol demde — O anda

Müberrâ — Berî olmak, Uzak olmak

Nagme-i nay — Neyin sesi

İhtizaz — Titreme, kımıldama, kıpırdama

Avâz — Seslenmek, hitab etmek

Metnin konuşma dilimizde ifâde ve izahı

Başlangıç:

Huuu... Eyvallah

Senden uzaklaştım sanırsın. Uzaklaşmam. Her an seni kendime bağlarım. Seni bağlar Allahını sana sağlarım. Yolunu açar, karanlıkları aydınlatırım.

Fânûs, dostların bilmelidirler ki senin göz yaşın birer damla ilham elmasıdır. [Yani : bu damlalar elmas gibi kıymetlidir. Çünkü sana gelen bir kıymetin nişanesidir.

Zira Allahın nûru sana bu derece çok gelmese senin hassasiyyetin, yüksek duyguların artmaz, tahammül edemeyeceğin hale seni getirip ağlatmaz. İmdi bu nûrun artması; İlâhî nimetin hakkında artması demektir. Değil elmas, bütün dünyanın taşı elmas olsa bu nimetin ehemmiyeti yanında ne kıymeti var.]

Ol ilham ki iymânının tamamlanacağına müjdedir. [Yani : o nûr ki senin tekâmüle yol alacağına alâmet ve müjdedir.]

Bu bir ilâhî aşktır. [Yani seni ağlatan nûrun eseri sende aşk olarak vücud bulacaktır.]

Enis [Bu:] meramın [senin için] en yükseğidir.

Allahın meramı budur ki sen ve ben ayrılmıyalım. Allah divanında sen ve ben beraber olalım. Hak nasip ve müyesser eyle âmin.

İzahı :

Allahın meramı:

Allahın Enis bey hakkındaki meramını bildiren son fıkradan şu noktaları anlamak mümkündür:

1) Hazreti Süleyman; Rûh-ül-kudüs'ü hamil mübarek bir ruhtur. [Melek de olabilir. Kâmil bir insan ruhu dahi olabilir.]

2) Allahın irâdesi; Hazreti Süleymanın daima Enis beyi beraberinde bulundurması merkezindedir.

Btmdaa anlaşılan mâna şudur:

(Allah Enis bey ruhunun tekâmülünü ve Bekâ bil-lâh mertebesine ermesini irâde etmiş, bu ruhun terbiyesine Hazreti Süleymanın ruhunu memur etmiştir. Bu daimî refakat, bu terbiyeye; Enis beyin tasfiyesi ve ruhî mertebeler edinip Bekâ b'illah mertebesine ermesi için ceryan edecektir,

Nazım

Ruh ve cesed beyanındadır

1 — Cesetden, fânî bedenden niçün el çekmek istersin.

2 — Fânî cesedsiz kim mâna idrâk eder ebediyetten

Yani :

Ebedî hayatın ilerideki mânasını anlayabilmek için bu dünyada taşınan fânî beden işe yarar.

3 — Beden; ruha dıştan bir gılab olmuş sınırlar.

4 — Bedenle ruh arasında devamlı ihtilâf olmuş [gibi düşünürler]

5 — Hilkat sırrı böyle bir batıl tahmine uygun değildir.

6 — Rûhun; bütün cisminde, her zerre ile her kıl'da yaşar.

İzahı:

Bu mühim mevzua bir kaç ön sözle girmek lâzım: Neden insanın cisminiyyeti ile ruhaniyyeti arasında ihtilâf olduğu sanılır.

Çünkü :

Bazı düşünceler vesilesi ile insan kendi içinde ihtilâf halinde iki benliğin mevcudiyetini duyar. İşte bu güne kadar bu iki benliğin birine insanlık ruhumuz, diğerine de nefsimiz denilmekte idi.

İnsanlık ruhumuz; ezelde yaratılmış ve dünyaya gelinceye kadar (Âlem-i ervah) denilen göklerde yaşamış, ve uslu uslu durmuş, mizaç ve temayülü ekseriyetle müsbettir. Bu cevherin aslıda İlâhîdir. Çünkü Allah Ademe bu ruhu ruhundan üflemiş. Binaenaleyh Hazreti Muhiddin-i Arabînin buyurduğu gibi (sureti ruhiyyede her bir ahad [Ferd] ruh-ullahdır.

Beden Ruhu :

Bedenin her zerresi dahi ruhludur. Yani bedenin terkinde uzvî neler varsa hepsi de zerreler halinde Allahın ruhu ile muhattır. Zira Allah Kur'ânı kerîmde (Her şeyi muhit) olduğunu bildiriyor. İşte bu şeyi; (Atom) zerresi kadar en küçük, nihayetsiz küçük zerrelelere ayırıp Allahın bu zerreleri nûru ile [Yani mev-

zuumuza göre ruhu ile] ihata etmiş [sarmış ve her yandan kavramış] olduğunu düşünebiliriz. Nitekim ana karnında çocuğun iskeleti teşekkül edinceye kadar onu geliştiren şey; işte onun nebatî ruhudur.

Bir nebatî inkişaf ettirip şekil almasını temin eden ruh; nasıl o nebatın her zerresini ihata etmiş ise ve bu zerre ruhlarının hey'et-i mecmuasında Allahın iradesi tecelli ederek nebatın şekli, tabiatı, hassaları meydana geliyorsa ana karnında teşekkül halindeki çocuğun vücudunda da keyfiyet aynıdır.

Nitekim çocuk dünyaya çıkıp bilahara öldüğü zaman kendinden ayrılan ruh; evvelce ana karnında iken çocuğun şekil almış, tamamlanmış üç aylık vücuduna gökten gelip girmiş olan yabancı ruhtur ki insanın cesedini terkedip geldiği yere gitmek üzere ayrıldığı zamanda da bıraktığı cesed yine ruhsuz kalmıyor. Cesed zerrelerindeki ruh da cesedi aslı olan toprağa çevirmek için faaliyete geçiyor. Zaten aslında ve her safhasında hiç bir şey ruhsuz değildir. Yani Allahın nûrunun dışında değildir. Yerde, gökte her ne yaratılmış ise muhakkak ruhludur. Zira Allahın nûrunda yaratılmıştır. Ve Allahın nûru onu her taraftan sarmış ve kaplamıştır. Fen lisanında madeniyyata, yani hareketsiz ve irkişafsız duran şeye ruhsuzluk yorulmuş olsa da bu itibarıdır. Mesela ölmüş bir adamın ve hayvanın cesedi gösterilerek ona ruhsuz, cansız denmesi itibarıdır. Canlılık haline nisbetle itibar edilmiş bir haldedir. Hakikatte her ölü cesed, nebatî ruha maliktir. Bir nebat nasıl çürürse o da öyle çürür ve toprağa inkılap eder. İşte bu çürüme işi bir faaliyeti ifade eder ki o da ruhun varlığından ibarettir. Hem öyle bir faaliyet ki mükemmel bir şuurladır. Tabiat kanunlarına uygunlukladır. Çünkü her kanun Allahındır. Çürüyen maddedir. Çürüten ise ruhtur.

Yani, Allahın nûrudur. Allah en kamil bir şuurun sahibidir. Ve Allah göklerin ve yerin nûrudur. Kanunlarına göre Allahın iradeleri fasılasız, bitişik bu nûr zerrelere her an yayılıp her nesnede tesirini, hayatıyetini, meramını göstermektedir.

İmdi :

Beden zerrelere dahi kendinden ruhludur. İnsanlık ruhu; içinde olsun, olmasın bu böyledir. Amma insanlık ruhu içinde olduğu zaman insan her hangi bir teşebbüsünde, içinde bir şeyin yap dediği halde diğerinin yapma dediğini duyuyor. İşte buna bu güne kadar ruh ve nefis ihtilafı deniyordu. Ve bu ihtilafın müsbet, menfi mahiyetteki temayüllerden ileri geldiği de görülmüyordu. Mesela bir taraf şahsî menfaat için haksız bir işe insanı teşvik ederken diğer taraf olmaz, günahdır, ayıptır diyordu.

Netekim Peygamber efendimizin nefisle mücadele hakkında Hadis-i şerifleri var. Hatta buna en büyük cihad kıymeti vermektedir. Meselâ :

1) «Cihadın efdali insanın nefsiyle Zat-ullahta mücahededir. »

2) Harp dönüşünde :

2) «Şimdi küçük cihaddan büyük cihada dönüyoruz.» buyurmuşlardır.

Yani Peygamber efendimiz düşmanla muharebeyi küçük cihad diye tasvir buyurmuşlar. Nefisle mücadelelenin güçlüğüne ve kıymetine ve bütün bir ömür süreceğine işaretle ona büyük cihad demişlerdir.

İşte bir vücudde birleşen ulvî, süflî iki temayülün neticesi ki ihtilâfa müncer olurdu ve bunun birine in-

sanlık ruhumuzun temayülleriyle hayvanî cismaniyyetimizde temayüllerinin çarpışması derdik.

Şimdi bu Bezm-i Âlîde varid olan mübarek kelâmda : (Bedenle rûh arasında ihtilâf yoktur. Bu hilkat sırrına mugayirdir.) Buyurulunca evvelki zihniyyetimizle bu hakikati te'lif mecburiyyetindeyiz demektir. Te'lif dahi Allahın inayeti ile pek kolay olabilir.

Şöyle ki :

Daha evvel bu ihtilâfî rûh ile cesed arasında vaki' zan edenler, cesetde rûh olduğunu bilmiyenlerdi.

Bedende de ayrı mahiyetde rûh olduğunu bilenler bu mes'elenin te'lifinde Allahın inayeti ile kolaylık görürler. Ve derler ki (Madem ki ruhsuz nesne yoktur. Rûh ile cesed arasında ihtilâf var demek doğru değildir. Ancak ruhların izhar ettikleri temayüller arasında fark vardır. Biri gökten gelmiş diğeri yerde durmuştur. Temayülleri arasında gökle yer kadar fark olabilir. Biri derece derece latif diğeri derece derece kesif ve bulanıktır. Hayvanların ruhu ki yer yüzünün nûrundandır ve nasıl derece derece muzırsa insan da derece derece muzır temayül gösterebilir. Zira gökten gelen ruhun leffateti de bir değildir. Enbiyâ ruhları nasıl en latif yüksek tabakadansa eşkıyânınki de o nisbette aşağıdan yedinci tabakadandır.

Kur'ânı kerîmden :

(71 - Nûh - 14(14÷15)) : «Muhakkak O [Allah] sizi tavırlarla yarattı. Görmezmissiniz ki Allah yedi semayı tabakalar olarak yarattı. »

Diğeri :

**(84 - İnşıkak - 19) : «Siz insanlar hal-
den hale tahvil olunursunuz.»**

Netice :

İhtilâf; ruhla cesed arasında değil insanın insanlık ruhiyle cesedinin hayvanî ruhu arasındadır.

Gökten gelen ruh; bedene girince beden ruhiyle bi-
tişip iş birliği yapıyor. Ve sûreti umumiyyede rûh bedenin
her zerresini yaşamış oluyor. Ancak gökten gelen rûh
çok latif ise birleştiği kesif ruhun temayüllerine muka-
vemet ediyor ve derece derece ona hakim oluyor. Yok
eğer kesif ise zaten kesif olan beden rûhu kendi tema-
yüllerini öteki ruhun temayülüne hâkim kılıyor.

Diyip kesmek mes'elenin halli için her hangi bir
çaredir.

Nazmın devamı:

7 — Senin kesdiğin kurbanda etler yüz parçaya
ayrılrsa

8 — Görürsün cümlesi bîçare bîçare titreşirler.

9 — Demek can; cismi birden kâmilten terk eyleyüb
gitmez.

10 — Ölüp de tekrar canlananlar az değildir. Belki
bin bir kerre [vaki'dir]

İzahı:

7 : 10 ncu mısra'lardaki ma'nanın hülâsası şöyledir :

- 1) Başı kesilen kurbanın vücûdünde bir müddet ür-
perti sarsıntılarını görür.
- 2) Kurbanın bedeni parçalandıktan sonra da ayrılmış
parçalarla titreşmeler görür.

- 3) Eceliyle ölen her hangi bir insan veya hayvanın vücûdu da bir müddet sıcak kalır.

Sebebi :

Cesed cüz'ü ferdlerinin ruhuna yayılmış canlılık : cesed ecza ruhundan birdenbire çekilip yok olmaz. Bir müddet daha canlılık eserini muhafaza eder. Ve bedeni terk etmiş bir rûh meselâ insan ruhu ölü sayılan cesedine tekrar dönüp girse cesedin her zerresinin ruhu bu giren ruhla temasa gelerek beden tekrar canlanır.

Demek ki :

Ölmüş denilen cesedin uzviyyetini zerreler halinde ihata etmiş olan rûh kürrecikleri ki birbirleriyle temasdadırlar. Ve kül halinde beden nûrunu temsil ederler ve bunlar insanlığı temsil eden ruhun ayrılması üzerine dir ki Allahın kanunu mucibince bu bedeni toprağa çevirmeğe çalışırlar. Eğer çıkan insan ruhu tekrar bedene avdet ederse onlar tekrar insan rûhiyle işbirliği yaparlar. Ve cesedi canlı denecek hale koyarlar, hareket verirler.

Nazmın devamı :

- 11 — Cesedle ruh arasında ihtilaf olmaz, nifak olmaz.
12 — Cesedle ruhun ülfetinden daha hoş uygunluk olmaz.

Netice :

Madem ki cesed dahi [velev kesif mahiyetde dahi olsa] ruh taşıyor. Kendi unsuriyyetinde mevcûdiyyeti ruhla kaimdir. Ve zaten insanlık ruhiyle asılda birdir. Ayni kaynaktan intişar etmiştir. Binaenaleyh aralarında ki benzemezlik kesafet farkından ibarettir. Ve onlar birbirlerini buldukları yerde Allahın iradesiyle birbirine

sarırlar, birbirine yayılırlar. Hakkın irade ve kanunlarına göre iş birliği yaparlar. Bu akma, ve yayılma keyfiyeti ruhlarla yalnız ruhun kendi cesedi ile kendi arasında cereyan etmez. Hariçde de bin bir vesile ile carîdir. Bir susuzun suya kavuşması, bir açın ekmeğe kavuşması ile duyduğu zevk nedir. Aynı cinsten olan cüz'ü ferd ruhlarının birbirine kavuşarak bir ihtiyacı iş birliği ile te'min etmesidir. Bunalan bir adamın açık havaya çıkıp temiz bir hava alması aynı meseledir. Havadaki ruhun ciğerlerdekiyle işbirliğidir, Gurbetten gelen evladına kavuşan ananın evlâdın vücûdunu okşiyarak dolaşan eli aynı imtizac ile bir ihtiyacı tatmin eder. İnsan bîr yerde rastladığı adama hiç sebepsiz bir şirinlik duyar. Çünkü rastladığı adamın insanlık ruhu; kendi ruhunun vücud bulduğu semâ tabakasının ya daha üstünde veya aynı tabakada vücûd bulmuştur. Letafetce ya birbirine yakın veyahut birbirinin aynıdırler. Bi-naenaleyh rûh hemşehrisidirler.

Bir de bunun zıdları vardır.

Bir insan bir diğerini görür görmez., içinde bir nefret duyar. Meşhur bir ta'bir vardır, bir kazana koyup kaynatsalar birleşmez bir mahiyet hisseder. Ve bunu zahirî hiç bir sebepsiz duyar. İşte bu da her iki insan ruhunun yaradıldıkları sema tabakalarının birbirinden çok farklı olmasından doğar. Yani letafet ve kesafet farkından doğar, öyle ki :

İnsan hayvanını çok sevebildiği halde o adamı hiç sevemez gibi hisseder.

İşte insan rûhunun kendi vücûdunu da sevebilmesi o vücûdun hayvanî mahiyetine, ve ruhî kesafetine rağmen böyle vaki' olur.

Zevc ve zevce arasında, kardeşler arasında, ana ba-

ba evlad arasında, böyle rûhî münafereTLere rastlanır ve hiç bir şey buna dışdan çare bulamaz meğer ki Allah inayet edip, ıstıfa yoliyle her ikisinin ruhlarını yükseltip birbirine yaklaştıra, yani ruhları anlaşacak bir safiyete getirip birleştire :

T A' L İ M

Fânûs, derler ki rûh ile cesed birbiriyle çok kerre münazaa halindedir. [13] Bilesin ki Cesede isteği veren

[13]

Rûh, beden, mes'elesi

Rûh ve beden mes'elesi hıristiyanlıkta dinin mühim, hayatî bir mevzuudur. İncil-i şerîfden buna dair bazı âyetler naklediyorum.

(Galatyalılara - 5 - 16 ve 17) : «Rûh ile yürüyün ve bedenın arzusunu asla icra etmezsiniz. Çünkü beden ruha karşı ve ruh bedene karşı arzu eder. [Yani muhalif istek ve temayül gösterir]. »

Diğeri :

(1 - Petrus - 2 - 11) : «Rûha karşı cenkleşen nefsanî arzulardan garibler ve misafirler gibi çekinmenizi rica ederim.»

Diğeri :

(Galatyalılara - 5 - 19 : 21) : « Ve bedenın işleri aşikârdır. Onlar: zinâ, pislik şehvet, putperestlik, sihirbazlık, düşman-

ruhun kendi temayülüdür, cesed aciz alettir. Rûh isterde cesed o isteği izhar eder.

[13 nci haşiyenin devamı]

lıklar, münazara, kıskançlık, gazablar, çekişmeler, ayrılıklar tefrikalar, hasedler sarhoşluklar, sefahatler ve bunlara benzer şeylerdir. Önce söylediğim gibi bunlar hakkında önceden söylüyorum. Bu gibi şeyler yapanlar Allahın melekûtunu miras almayacaklardır [yani onlar cennete girmeyeceklerdir.] »

Diğeri :

(Yuhanna - 3 - 3) : «Bir kimse yeniden doğmadıkça Allahın melekûtunu göremez»

Diğeri:

(2 - Korintos'lılara - 5 : 6) . «Bedende mukîm oldukça Rabdan uzakdayız. »

Diğeri :

(1 - Korintos'lılara - 9 - 26(27)) : « Bedenime cefâ verip onu köle ederim. Tâ ki başkalara vâaz ettikten sonra ben kendim merdûd olmıyayım. »

Dikkat:

Yakarıdaki vesika bedene ezâyı lüzumlu gösteriyor. Netekim Ruhban dahi bu cefayı tatbik etmiştir. Fakat müslümanların ruhda yüksek mertebeler elde etmsk ve nefse hakim olmak için Allah yolunda seyr-ü sülûk edenler içinde riyazet yapanlar yani oruc tutmak az yemek ve basit yemek ve az uyumak gibi birer yol tutanlar dahi

Yani:

Bilmemiz gereken esas; şu oluyor. Cesed; eşyadır,

[13 nci haşiyenin devamı]

olmuştur. Riyazet icrasına dair Kur'ânı kerîmde bir emir yoktur. Hazreti peygamber efendimizin hadislerinde de ancak i'tidal tavsiyesi vardır. O halde Dinimizde Din bakımından riyazet yoktur, ancak tarik ehlinde sırf tekâmül ve seri' inkişaf için bu yola rağbet edenler olmuştur.

Hıristiyanlığa gelince :

Nefse karşı mücadele yani nefsi zebûn düşürmek için onun istediklerini ona vermemek yani onu istediklerinden mahrumiyete katlanmağa alıştırmak Dinî hayatta asıl olmuştur.

İncil-i şerîf ki muhteviyyatı hazreti İsanın ve onun güzide şakirdleri havarî azizlerin sözlerinden tereküb eder. Ve şu âyeti kerime ile de Kur'ânı kerîm İncil-i şerîfin İlâhî mahiyetini tarif eder.

(5 - Mâide - 49(46)) : «Ve Meryem oğlu İ-sâyı kendinden evvel gelen Tevratı tasdik eder olduğu halde Enbiyânın izi üzerine gönderdik ve ona hidayete rehber ve nûru muhtevî olan İncil'i verdik. »

Yine İncil-i şerîf den :

(Yuhanna - 3 - 5) : «Bir kimse sudan ve ruhdan doğmadıkca [yani hidayet ehli olarak doğmadıkca] Allahın melekûtuna giremez. »

(6) Bedenden doğan [dalalet üzere doğan] bedendir. [kesafette kelır] ruhdan doğan ruhdandır. [Hidayet ehlidir.] »

maddedir sırf kendiliğinden faaliyyet göstermez, bir te-

[13 nci haşiyenin devamı]

Diğeri :

(Matta - 12 - 35) : İyi adem; iyi hazinesinden iyi şeyler çıkarır. Ve kötü adam kötü hazinesinden kötü şeyler çıkarır. »

Diğeri :

(2 - Korintos'lulara - 4 - 16) « Derûnî [ma'nevî] adamımız [şahsiyyetimiz] günden güne yenileniyor [terakki ve tekâmül ediyor.] »

O r û c

(Luka - 18 - 12) : « Haftada iki kerre oruç tutarım.»

Diğeri:

(Filipinli'lere - 3 - 21) : « Bizim ednalık bedenimizin şeklini [mahiyyetini] kendi izzet bedeninin benzeyişine değıştirecektir. »

Diğeri :

(2 - Korintos'lulara - 7 - 1) : Kendinizi beden ve ruhun her murdarlığından temizleyip Allahın korkusunda kudsiyyeti ikmal edelim. »

mayül ifade etmez. Temayül; faaliyyet, istek; haiz olduğu hayatiyyetin eseridir.

[13 nci haşiyenin devamı]

Diğeri :

(Yakûb - 4 - 8) : «Ey günahkârlar ellerinizi temizleyin [kötülükten çekin] ve ey iki fikirliler yüreklerinizi saf kılın. »

Diğeri :

(2 - Petrus - 1 - 4) : «İlâhî tabiate [mizace, ahlâka] hissedar olasınız diye kıymetli ve çok büyük vaidler bize verilmiştir. »

Dikkat :

(Allahın ahlâkıyla ahlâklanınız) diye vaki' peygamber efendimizin emri ile yukarıdaki İncil-i şerîf âyetinin ma'nada müşareketi vardır.

Diğeri :

(Matta - 5 - 8) :« Ne mutlu yüreği temiz olanlara zira onlar Allahı göreceklerdir. »

Diğeri :

(Efesos'lulara - 1 - 19(17÷18)) : « Yüreğinizin gözleri nûrlandırılmış olarak size onu [Allahı] bilmekte hikmet ve vahiy ruhunu versin. »

İmdi rûhun isteğidir ki cesetde tezahür ediyor, ceset-

[13 nci haşiyenin devamı]

Digeri :

(Matta - 6 - 22) - «Bedenin ışığı gözdür imdi gözün [yüreğin] saf olursa bütün beden nûrlu olacaktır. »

(23) Fakat gözün kötü olursa bütün beden karanlık olacaktır. »

Diğeri :

(1 - Petrus - 4 -1 ve 2) : «Bedende e-lem çekmiş olan âdem, gûnahtan vaz geçmiştir. Tâ ki bedende kalan vaktinizi artık insanların keyfine değil ancak Allahın iradesine göre yaşıyasınız.»

Diğeri :

(Galatya'lılara - 5 - 17) : « Ve istediğiniz şeyleri yapmayasınız diye bunlar [ruh ve nefis] birbirine zıddırlar.»

Dikkat:

Görüyoruz ki Hıristiyanlıkta bir (ruh) ve (beden veya nefis) muhalefeti mes'elesi var. Ve nefse hakim olmak için oruc, perhiz yani riyazat mes'elesi de var.

Mevzuu bir de Musevî mukaddes kitaplarına göre tedkik edelim

de efendi mevkiinde olan ruhtur. Cesed onun vasıtasıdır. Bu vasıta ile arzularını elde etmeğe çalışıyor. Ve bu vasıta

[13 nci haşiyenin devamı]

R i y a z a t

(Daniyal - 10 - 3) . «(Daniyal peygamber lisanından] tam üç hafta tekmi oluncaya kadar lezzetli taam yemedim, ve agzıma et, veya şarab girmedim. Ve asla yağ sürmedim. »

Diğeri:

(Eyyûb - 5 - 7) : Ve ateş kıvılcımları yukarı uçar gibi insan meşakkat için doğar.»

Dikkat :

Bu âyeti te'kid eden Kur'ânı kerîm âyeti :

(90 - Beled - 1(4)) : « Biz insanı şiddet ve meşekatte yarattık. »

Beşerî tıynet:

(70 - Maaric - 19) : « (Muhakkak insan haris ve nekes halk olundu.»

Musevî mukaddes kitaplarından :

(Eyyûb - 25 - 6) : » Nerede kaldı insan ki kurtudur ve adem oğlu ki böcektir. »

Diğeri:

(Mezmûrlar - 49 - 12) : « Amma insan

ile herşeyin zevkine varıyor. Yine unutmamalıdır ki cese-

[13 ncü haşiyenin devamı]

**izzette kalmaz. Fânî hayvanlara müşa-
bihtir.»**

Diğeri:

**(Emsâl-i Süleymân - 20 - 21(27)): «İnsanın
ruhu Rabbin çırağıdır. İçinin hep gizli
yerlerini araştırır. »**

Diğeri:

**(Emsâl-i Süleyman - 25 - 28) : «Kendi
ruhunu [nefsini] zaptetmiyen adam yıkıl-
mış ve sursuz şehir gibidir. »**

Diğeri :

**(Vâiz - 3 - 18) : « Allah onları [insanla-
rı] tecrübe edecek ve kendileri hayvan
olduklarını görecekler.»**

Diğeri :

**(Vâiz - 3 - 19): « Zira adem oğluna ve
hayvanlara vaki' olan şey birdir. Biri na-
sıl ölürse diğeri öyle ölür. Ve kâffesinin
nefsi birdir. Ve ademin hayvandan ziya-
de fazileti yoktur. Zira cümlesi bâtıldır.»**

Diğeri :

**(Eş'iyâ - 33 - 11) : «Sizin nefsiniz sizi
telef edecek bir ateştir. »**

din madde ruhu ile insanın insanlık ruhu; isteklerde fark gösterirler. Birinin isteği insanî, diğèrininki hayvanîdir.

[13 ncı haşiyenin devamı]

Netice :

1) Mukaddes kitaplar nefsin ruha karşı muhalif temayülde olduğunu yazıyor, ve onunla mücadeleyi istiyor. Ve rıyazet; mubah veya lüzumlu bir mahiyet alıyor.

2) Peygamber efendimiz; nefisle mücadeleyi lüzumlu sayıyor.

3) İslam azizleri içinde nefisle mücadele ve rıyazet yolunu ihtiyar etmiş mühim zatlar bulunuyor.

Fakat :

Bu senelerin İlâhî varideleri olan Bezm-i Âfilerde mukayyed mübarek kelâmda ta'dilat emrolunuyor. Yani yukarıdaki esaslar hafifletiliyor. Ve i'tidal emrolunuyor. Meselâ :

A) Nefse ezâ etme, o sandığın gibi büsbütün şerir ve muzir değildir. Onun işe yarar tarafları vardır. Faydalı taraflarını i'tina ile muhafaza et. Aksi halde dünyevî vazifelerini ifa edemezsin.

B) Beden ruha karşı şıkak ye nifak halinde değildir. Beden zavallıdır. Rûhun temayüllerine vasita olmaktan gayrı başlıca menfi bir te'siri yoktur buyuruluyor.

Neticenin izahı:

Netice şöyle izah edilebilir :

Zaman değışmiştir. Zamanla beraber hükümler kuvvetini tedricen hafifletmiştir. Netekim bir hakikattir ki İncil-i şerif Tevrat-ı şerifin hükümlerini zamanın iktizasına uyarak hafifletmiş. Kur'ânı kerim de İncil-i şerifin hükümlerini aynı maksatla hafifletmiş, bugünkü gelen Vâridât-ı hazreti Süleyman da aynı hikmet ve tekâmüle uygun olarak hepsini hafifletmektedir. İmdi ortada birbirine muhalif bir kelim yok ancak Allahın iradesine göre tekâmülün tabii seyrini ta'kip var.

Zamanın iktizası demek; beşeriyetin rüşd esasında idrak ve ihtiyaç seviyesi demektir. Yani beşerin söz anlama ve söz dinleme

Metne devam :

Ruh tekamül ettikçe istekleri de güzelleşir. Ol sebepten güzel ruhun isteği dahi güzeldir. Bakarsınız aynı fi'lin icra edilmesi şu ruhda başka çeşit güzeldir. O ruhda ise başka türlü kabadır.

Evvelce demiştim ki:

« [İnsan] hayat suyundan [nûrdan] bir kadeh içip, hoşlaşır. »

«Cismanî zevkleri de saflaşır yükselir. »

[13 nci haşiyenin devamı]

kabiliyyeti demektir. İnsanlığın idrak esasında geçirdiği yaş devreleri haklarındaki muamelenin de değişmesini icab ettirmiştir. Bir insanın çocuk iken, delikanlı iken ve sonra yaşlı başlı iken göreceği muamele elbette ki bir olamaz. İnzibat hükümleri tedricen hafiflemek iktiza eder. İşte beşeriyet; muhakkak ki nefsin gayrı meşru' temayüllerine karşı ihtiyac gösterdiği derecede şiddetli tedbirler almıştır. Bir takım devreler için bu şiddetli muamelenin türlü sü tatbik edilmiştir. Fakat zamanla bu ihtiyacın her derecesi zail olmuş olacak ki vâridât-ı hazreti Süleymân kitabında mülayemet tavsiye buyurulmaktadır. İmdi bu yeni hüküm insanlık namına İlâhî bir ni'met güzel bir müjdedir. Allahın tekâmül kanunları beşeriyeti bu insanî seviyyeye getirmiş demektir.

İmdi yeni zihniyete göre artık (nefis) mefhumu ehemmiyyetini kaybetmiş ve yerini doğrudan doğruya bir tek asla ruha bırakmış oluyor. Madem ki rûh; yalnız gökten gelen ve göğe dönen insan ruhundan ibaret değildir. Gelip giyindiği ve giderken soyunduğu cesedin cüz'ü ferdlerinde de ruh vardır. Ve iki nevi ruhun iltisakı ile ruh vücûdde birleşmektedir. O halde fena temayüllere; bundan sonra ruhun aşağılık temayülleri, kesafeti, demek yerinde olacak ve ıstıfa ile tedricen hepsi yükselip salah bulacak inşaallah,

Elhamdülillâh - 1/2/1950

Yani:

İnsan bir düziye bir halde kalmaz. Allahın tekamül kanunu, Allahtan tecelli eden sıfat nurlariyle insanı devam üzere kemale, safiyyete götürür. Böylece ruh; insanda ve cesetde tekamül ettikçe istekler de güzelleşir. İmdi istekler ruhların halisiyyetine, safiyyetine göre mahîyyet alır. Derece derece salah bulur güzelleşir. Aynı iş iki kişide olgunluklarına göre mahiyyet alır. Birinde ince bir güzellik diğesinde kaba bir güzellik belirir.

İmdi :

İnsan ; evvelce buyurulmuş olan beyıtde öğretildiği

üzere :

«İrşad nûru içerek ıstıfa yolunu tutmalı. Cismanî hazları da bu yolda yükselerek safiyyete ermelidir. »

*

Metnin devamı:

Hemen Cemâl sahibi Allah ruhumuzun olgunluğuna, göre safiyyet peyda eden isteklerimizi hayat suyu [nûru] içinde yıkayıp, temizlesin musaffa, çok nûrlu eylesin. [Amîn]

Onun için derim ki: (Neden el çekmek istersin. Cesetden mi? nefsi-fânîden mi?) cesed aslında fena değildir, kötü değildir. Cesedin zayıftır. Âciz ve tabî'dir. Ruhdaki tekâmüliyle şeytanın ateş yayan nehri arasında cesed çırpınır. Ruhun kemali nûranî olunca cismanî zevki de safiyyet elde eder. [selâmeti bulur.]

Amma nehrin ateş yayan cehennemî dalgaları seni sarsarsa, bu halde senin nefsin; ruhunun kemaliyle ak ateş haline geleceğine kendi süflî ateşiyle kıpkızıl bir demir

haline gelir de öylece kızgın demir gibi kalırsa işte o zaman sen yanarsın. İmanın yanar, dostların yanar, yanar cehennem ateşinden nişan verirsiniz. *Cehennem de budur oğul.*

Amma sen aşk ile ak ateş olursan. Ve o ağarmış ateşi Allahın nûrundan (ebedî hayat suyundan) geçirirsen; ruhun da, cismin de, zevkin de böylece pak olursa (o vakit) dostların dahi pak kalırlar ve cennetin yüksekliklerinden nişan verirsiniz.

«Allah kuluna kâfidir. Güzelliklerin sahibi Allah her an ve zaman kuluna güzellikleriyle kâfidir. »

Yani :

Dileyelim Allah; irşad nûrunu içirsin. İnsanlık ve cesed ruhlarımızı safiyyete erdirecek bir kemali nasip eyledin. Böylece nûrla dolarak, içimizdeki çirkin istekleri nûrânileşdirsin. Kara vücudumuzu tekmil nûr etsin. Halis birer nûr damlası olarak bizleri nûr deryasına katsın.

Dünyada nûr kazanılır, dünya hayatı için ise cesed lâzımdır. Cesed aslında kötü değildir. Ne kadar faydalı hayvan gibi o da işe yarar elverir ki terbiye görsün. Hayvanî bünye; insan ruhunun tekâmülü sırasında bir taraftan onun te'sirleri bir taraftan şeytanın aksine çekişleri arasında iki tarafa çekilirken çırpınır durur. Ve bu çırpınma ruhun nuraniyyetinin tamamen bünyeye yayılıp şeytana yapışacak yer kalmayınca kadar devam eder. Ondan sonra beden kurtulur. Çünkü o da nûr olur. Amma beden şeytanın hakimiyeti altına düşerse netice aksi olur. Bedendeki nefis kıpkızıl ateş kesilir cehennemî bir mahiyet alır.

Öyle ki :

Beden ruh terbiyesinde ak ateş olacağına nûranî mahiyet alarak kesafeti atacağına, bil'akis kesafetten

ibaret bir kızıl ateş olup kalırsa nefis de kızgın demir gibi kalır. İşte o zaman o seni de, imanını da, dostlarını da yakar ve hepiniz cehennemden nişan veren birer ateş olursunuz. Cehennem de bu demektir.

Amma, sen aşk ile ak ateş haline gelersen, o ak ateşi Allah nûrundan geçirtir. O zaman rûhun da, cismin de, zevkin de, tertemiz olur. Dostlarında öyle olur. Ve her biriniz cennetden, yüksek âlemlerden birer nişane olursunuz.

«Bunları kuluna müyesser etmek için Allah kuluna kâfidir. Güzellikleri ile Allah kuluna her an ve zaman kâfidir.»

Metnin devamı :

Netice

Cemâle bakıp bağlan [tâ ki] Cemâl sahibi Allahın varlığını bütün bünyede duyasin.

Cemâl ile ve Cemâl sahibi Allahın aşkı ile dolduğun zaman hakikati ve ebedî hayat zevkini bulmuş olursun [öyle ki] o zaman her işin pak, saf ve halis olur.

Yani :

İnsan; Allahın Cemâline kalbini verip Allahın varlığını ve güzelliklerini bütün bünyede duymalıdır. Hakikî ve ebedî hayatın zevkini bulmak ; Cemâle kendini vermek ve sahib-i Cemâl olan Allahın aşkı ile dolmakla mümkün olur. İşte o zamanda her iş temiz ve saf olur. Zira fikîr, niyyet, istek, yürek, her his temiz ve halis olur.

Metne devam :

Fânûs, bu fânî dünyadan ayrılıp Allahın divanında benimle buluşmana Allahın emri çıkınca, artık ondan sonra dostların benimle değil seninle buluşup Bezm-i Âlî kurarlar. Zira seni sevenler beni severler. Ve beni sevenler de seni severler. Ah., öylesi Allahı sever. Ve her kim Allahı severse bizimle sevişir. Allah onlardan razı olsun. Cümlesinin muradlarını ihsan eylesin. [Âmîn] Sen dahi benimle birlikte niyaz edesin. Ney sesi gibi niyaz edesin. Gönlünü açıp Allaha yalvarasın. HUUU... Eyvaallah :

Me'al:

Bu son fıkradan anlaşılan ma'nanın hülasası :

1) Enis Behic bey vefatında Hak divanında hazreti Süleyman Çelebi ruhu ile buluşacak.

2) Enis beyin vefatından sonra Bezm-i Âlîler devam edecek fakat bu kurullarda hazreti Süleyman Çelebi yerine Enis Behic beyin ruhu kelamı nakle vasıta olacak.

3) Her kim Allahı severse hazreti Süleymanı ve Enis Behic bey merhumu sevecek.

Onlar hakkında hazreti Süleymanın hayır duası ve Enis beye dua etmesi hakkındaki vesâyası böyle.

Nihayet

HUUU... Eyvaallah:

Elhamdülillâh - 31/1/1950

BEZM-İ ÂLÎ: XXXVIII

Gülbang-ı şerîf:

ALLAAH BES, ve DER HEME AN ZÜL-CEMÂL BES

Tercümesi

:

«Allah kâfidir her an cemâli ile [kullarına] kâfidir.»

Başlangıç:

— HUUU... Eyvallah !

Fânûs, kendi kelâmın gibi sâkin kelâm eyle hâlâ niçün hitabıma alışmazsın! Fânûs, niçün alışmazsın? Senin içinde benim kelâmım daima tannân iken niçün alışmazsın? Birden yabancı ses duymuş gibi ürkersin, titrersin. Sesimi tanımazmısın Sâkin ol, sâkin ol; iki lahn-î tam ile Gülbank dinle:

Allaah bes, ve der heme an Zül-Cemâl bes! Ey benim Fânûsum.

NAZIM

Der beyan-ı Zevk-ı İntikaal

1 — *Ezel, Ebed yüreğinden taşub sarınca sani*

- 2 — *Duyarsın ürpererek Nay-ı Vahdet'in sesini..*
3 — *Kelâam sırrını lâbis olunca ilhâmın*
4 — *Dağıt gönüllere sen Hüsn-ü aşk neşvesini*

*

- 5 — *O neşveden ki yağar selsebîl-i şevvk-i hayât*
6 — *Anınla kalbe dolar musîki-i mevcudât ..*
7 — *Nesim-i nûr-i müebbedle ohşanub âdem,*
8 — *Bilür ne dir o büyük sırr-î İntikâl-ü Memat*

*

- 9 — *Tefekkür it : «O büyük sırr-ı intikaal» derim*
10 — *Bu sözle sanma ki ben şöyle böyle «kaal»*
derim !
11 — *Visal-i Hazret-i Zat-ül Cemâl kim ona ben*
12 — *Hayaldir, diyemem «Zevk-i Hakk'a» «Haal»*
derim.

*

- 13 — *O hal-i mestî-i kudsîye garkolan nevcâh*
14 — *Bulur neşimen-i Vahdetde bârigâh-ü penâh*
15 — *Varınca secde-i Rahmâna hâşi'-ü giryân,*
16 — *Garâm-ü Nûr ile der : Lâ ilâhe illallaah.*

Elhamd-ü-lillaah, Elhamd-ü-lillaah

TA'LİM

**Asl-ül-esas-ı ibadet, hamd itmekdir.
Her kim hamd itmeği nisyan kıla; sonra eş-
kâl-ü-merasimle nemâzın eda eyleye. Onun**

nemâzı namaz değil. Her kim daima gönlünden ve dilinden hamd-i firâvan eyleye ve bazan nemâz-ü niyaz-ı nisyan eyleye, Cenâb-ı Vacib-ül-vücûd'dan me'mûl ve müstercâ olur kim nisyan ettiği nemâz için nâil-i gufran ola ve kalbinden taşan hamd-i pür îmânı ise makbul-i Bârigâh-ı Rahmân ola! Bir küfran bin savm-ü selât ile ödenmez; emma bir hamd-ü pürîman bin nisyânı öder. Ödenmemiş borçlarımızı bir hamdimizle ödenmiş tutmağa Allah kaadir değil midir ? Semahat-ullah hamd idene gelür.

Allaah bes, ve der heme an Zül-Cemâl bes!

Kelâmın sonu

Kelâm, temâm ve kitab, şimdicek miskiy-yül hitâmdır. Bilesin kim kitâbın intişar edene dek sana gelmez isem hüzün gerekmez. Her ânında omuz başındayım. Ne buyurur Allah: «Biz sizin şah damarınızdan size daha yakınız» bunu böyle bilesin ki, ey Fânûsum, ben herdem seninle bileyim. Ve her kârına da böyle âgaaz idesin. Dünyây-ı dündan korkmı-

**yasın. Aklın başında, imanın sadrında
nûrun alında, gözlerin ilerûde Allahına
yürüyesin.**

Nihayet

Huuu... Eyvaallah

Nûra varasız, cümleliz nûr alasız, nûr
olasız. Biz gideriz, siz kalasız, Ârife işa-
ret kâfî, Eyvaallah Huuu.. Eyvaallah :

L Ü G A T

Sakin — Duru, sakinlik,
sükûnet

Tannan — Tınlayan

Lahin — Makam, beste

Zevk-ı intikal — Göçme
zevki

Ezel — Geçmişin nihayeti
sonsuzluğunda

Ebed — Geleceğin sonsuz
luğunda

Nây-i vahdet sesi —
Vahdet neyinin sesi, yani
bir noktadan üflenen
bir şeyden bir çok na-
meli seslerin zuhûru

Labis olmak — Giymek,
giyinmek

Hüsn-ü aşk neşvesi —
Güzellik ve aşk zevki

Selsebil — Ab-ı hayat, e-
bedî hayat nûru

Şevk-i hayat — Hayat ca-
zibesi

Nûr-i müebbed — Ebediy-
yet nûru

Sırr-ı intikal — Göçme
sırrı

Memât — Ölüm

Kaal — Söz

Visâl — Vuslat, kavuşmak

Hazreti Zül-Cemâl — Ce-
mâl sahibi hazreti Allah

Hal-i mest'îi kudsi —

Mukaddes sarhoşluk,
gönlün nûr sarhoşluğu

Gark olan — İçe batan

Nev — yeni

Cah — mertebe,

Nevcah — yeni mertebe

Neşîmen — Topluluk yeri,
içtima' yeri

Barigâh — Huzûr, divan

Penâh — İltica yeri

Hâşi' — Huşu'lu, içi tit-
riyen

Giryan — Ağlıyarak

Garâm — Aşk

Nisyan — Unutmak

Feravân — Bol, çok, aşırı

Canâb-ı vacib-il vücûd —

Vücûdu kendinden olan

Cenâb-ı Allah

Me'mul ve müsterca o-

lur — Umulur ve yalvarıp
dilenmiş olur.

Gufrân — Af ve magfîret

Hamd-i pür îymân — Tam
imanla hamd ü sena

Barigâh-i Rahmân — Rah-
mân olan Allah indinde

huzurunda

Küfran — Küfretmek, Al-
lahın mukaddes huku-
kuna tecavüz etmek,
inkâr etmek hak ve
hakikati örtmek

Savm — Oruc

Salat — Namaz

Semâhat'ullah — Allahın
cömertliği

Miskiy-yülhitam olmak—
Güzellikle sona ermek

Kâar — İş

Agaz etmek — Başlamak

Dünyay-i dîn — Aşağılık
dünya

Sadr — Göğüs

Metnin konuşma dilimizde ifade ve izahı

Başlangıç :

Huuu... Eyvaallah

Fânûs sözü sen söylüyormuşun gibi sükûnetle söyle. Hâlâ niçin sözüme alışmazsın. Fânûs niçin alışmazsın. Senin içinde benim sözlerim daima tınlarken niçin alışmazsın. Birden yabancı ses duymuş gibi ürkersin, titrersin, sesimi tanımazmısın? Sükûnetli ol! sükûnetti ol! iki tam makamı ile gülbang sesini dinle: «*Allaah bes ve der heme an Zül Cemal bes*»

Dikkat:

Yukarıdaki ibarede (sesimi tanımazmısın?) buyurulmaktadır ki bu cümle bir mühim meseleyi esasından hallediyor. Yani:

(Enis beyde çıkan sesin hazreti Süleymandan gelen sesin harice aksetmesi) demek olduğu anlaşılıyor. Demek ki Enis beye kelam, ma'na halinde doğup ve Enis bey tarafından kelam haline konup söylenmiyor. Kelam ; kelam olarak tertibi ile ahengi ile sadasiyle gelip zuhur ediyor.

*

Ey benim Fânûsum

N A Z M

[Âhirete] göçmenin zevki beyanındadır

- 1 — Bekanın geçmiş ve gelecekte sonsuzluğu nûru
yüreğinden taşıp bütün vücûdunu sarınca
- 2 — Birlik neyinin birleştiren sesini ürpererek ken-
dinde duyarsın.

Yani:

[Ma'lûmdur ki] ney üflenerek ses çıkarır. [Yine bi-
linir ki] türlü ses ve nağmeler bir tek nefhadan yani üf-
lemeden hasıl olur. Bu misal üzere ta'lim buyuru-
luyor ki:

İnsan Allahın rûhunu taşır, bu rûhu insana Allah
kendi rûhundan üflemitir. Kur'ânı kerim böyle buyu-
rur. Fakat hayret ve ibretle görülüyor ki bir üflemeden
ney sesi gibi ne kadar çeşitli ruh, ne çok mertebeli,
ne türlü kabiliyetli ruhlar peyda olmuştur. Fakat hep-
si bir şeydir, ve bir üfleyişte vücut bulmuştur. Bunun
hakikati ve zevki; beka nûru insanın kalbini doldur-
duktan, vücutda her zerreyi sarıp taşırdıktan sonra
anlaşılır.

*

- 3 — İlhamın kelam sırrını giyinince
- 4 — Hüsn-ü aşk zevkini artık gönüllere dağıt
- 5 — O zevkten ki (ab-ı hayat) olarak hayat cazibe-
leri yağar
- 6 — Mevcud şeylerin musikîsi anınla kalbe dolar
- 7 — Ebediyet nûrunun latif rüzgariyle okşanır adem
- 8 — O büyük göçme ve ölme sırrının ne olduğunu
anlar

İzahı :

Sana Allaha gelen ilham; [ma'na] söz sırrını giyinince, yani ifade halinde tertiplenip söz mahiyetine bürünce ondaki esrar yani te'sir işidenlere yayılır.

Bu halde:

Sen güzellik ve aşk zevkini işidenlerin gönüllerine dağıtırsın.

Bununla:

O gönüllere ab-ı hayat olarak hayat cazibeleri, yani hayatın zevki yağar ve dolar.

İşte:

Ney sesindeki nağmeler gibi bütün mevcut ruhların zevk ahengi bir musıki gibi kalbe dolar.

Böylece :

Ebediyet nûru ile adem tatlı tatlı okşanınca; ölüm denilen o göçmenin büyük sırrını anlar. Yani;

Ölüm; ebedî hayata giriştir. Bu hayata bedensiz ruhun girişidir. Ruh bendine mahsus hayatın zevkini tadınca onun ne farklı büyük bir safa hali olduğunu anlayarak dünyadan göçmüş olur. Ve bu göçüş ona geçmiş hayattan bir mahrumiyet değil yeni hayatın büyük zevkine ebediyyen kavuşmak olur. İmdi ölüm bu mer-tebede olanlara ani bir büyük ni'met olarak gelmiş bulunur.

*

9 — Düşün [ki ölüme] ; (o büyük intikal sırrı) [göç-me sırrı] derim.

10 — Bu sözle sanma ki ben şöyle böyle bir (laf) derim.

- 11 — [Zira ölüm] Allahın cemâline kavuşmaktır ki
ona ben
12 — Hayaldir diyemem [ona] Hakkın zevkini tadış
hali derim.

İzahı:

- 1) Ölüm; hayatın değişmesidir.
- 2) Vukuu değil yeni hayatın mahiyyeti çok mühim-
dir. Zira:

Ölüm; netice itibariyle Allahın Cemâline kavuşmak ve bu halde ebediyyen yaşamaktır. Allahın güzelliklerini tecelli ettiren, emsalsiz zevk, safa veren nûrlar içinde ebedî bir hayata kavuşmaktır.

Bu Cemâl tecellisi zevkini bir şeyle ölçmek istersek dünyada nadiren rastladığımız pek güzel tabîî manzaralar ve ufukta fecir ve gurup anlarının bazan fevkal'ade güzellikleri bhusus bu manzaraların ibadet sırasındaki te'sirleri veyahut rû'yada görülen emsalsiz güzel manzaraların duyulan zevki en asgarî bir ölçüde bir fikir verebilir.

*

- 13 — Gönlün o mukaddes sarhoşluğuna yeni erip
gaşyolan mutlu kul,
14 — Birliğin huzuru içinde sığınağı bulur.
15 — Yaşlı gözlerle içi titriyerek secde-i Rahmana
varınca
16 — Aşk ve nûra gömülü der : La ilahe illallah
Elhamd-ü-lillah Elhamd-ü-lillah

Yani;

- 1) Ahirete göçüp Cemâl-i İlahîyi gören zevkten gaşyolur eriyecek hale gelir.

- 2) Aradığı saadeti, emniyyeti, safayı Allahın birlik nûrunda bulur.
- 3) Minnetle, şükranla ağlıyarak, titriyerek secdeye kapanır.
- 4) Aşk ve nûr içinde söyleyebileceği tek söz; (Allahtan gayrı Allah yok) demek olur.

Bu ne güzel bir akıbet, Allah Allah Elhamd-ü-lillah
Elhamd-ü-lillah

T A' L İ M

İbadetin asıl ve esası; [Allaha] hamd etmektir. Her kim hamd etmeği unutursa velev adab ve erkanına uygun namazını kılsa dahi onun namazı namaz değildir. Her kim daima gönlünden ve dilinden çok hamd eylesen öylesi bazan namaz ve niyazı unutsa dahi unuttuğu namaz için Allah indinde magfirete nail olması ve iman dolu kalbinden taşan hamd'in Allah yanında makbul olması me'muldür. Ve böyle olması yalvarılır.

İzahı :

Hamd; gönül meselesidir. Namaz fikir meselesidir.

Allaha gönlü hoş olan, Allahtan razı olan [yani Allahın muamelesinden, nasip ve takdir kıldığı hayattan memnun olan] kimsenin kalbi şükranla çarpar, hamd-ü senâ ile dolar ve mütemadiyyen duyduğu minnetin, şükran hissini sevki ile Allaha devam üzere hamd-ü senâda bulunur. Yani umumi ta'birle dilinden her vesiy-le ile hamd-ü senâ eksilmez.

İşte Allahın istediği budur. İbadette her şeyden öz-lü, ma'nalı ve şumullu olan hareket budur.

İbadetin ruhu; kökü yürekte bir ulu ağaç gibi mü-

temadiyen göklere yükseliyor ve hamd meyvesi veriyor ve minnet bağları bağlıyor demektir.

Lâkin namaz; bir borç işidir. Her borç gibi bu da bir fikir işidir. Yani düşüncenin edâya sevk ettiği bir vazifedir. Namaz isteksiz de olabilir. Zira ; dil ve vücud hareketleriyle ifa edilir. Şeklen namaz kılanlar içinde yüreğinde hamd-ü senâya uymıyan şeyler duyanlar ve hatta Allahın rızasından başka maksadlarla namaz kılanlar olabilir. Bu namazından dolayı Allahtan teşekkür ve minnet ummağı bile düşünecek kadar ileri gidenler, kıldığı namazdan dolayı kibirlenenler bile vardır denebilir. Nihayet, namaz borçtur. Her borç gibi bu da sevilerle yapılmayabilir. Amma hamd-ü senâ sevgisiz, yapılamaz. Görülüyor ki ikisi arasında ne büyük fark vardır.

İşte:

Allah; sevgiden yükselen şeyleri daha makbul görüyor. Borcun karşılığı zaten Allaha fayda verecek değildir. Halka fayda verecektir. Namazı Allah kötülüklerden el çekmemize çare ve vasıta olsun diye bize emretmiştir. İmdi namaz; ibadette gaye değil vasıtaadır. Fakat hamd; gayeden biridir.

Namaz dahi hamd-ü senâdan bir kısımdır. Veyahut hamidden başka bir şey değildir. Namazın hamidden farkı basittir, esasının borca dayanmasıdır. Namaza niyet ederek kibleye doğrulan bir adam ne okur? Fatiha-i şerife sûresi değil mi ? işte onun ilk âyeti okunmakla yani (Elhamd-ü-lillah Rabbel'âlemîn) denmekle namaz kılınmış olur. Zira Cenâb-ı Hak Kur'ânı kerîmde (namazda size kolay olanı) okuyun buyurmuş. İslâm âlimleri de ma'nası tamam bir âyet okunmakla bu maksad termin edilir demişler ve misal olarak fatiha-i şerîfenin ilk

âyetini göstermişlerdir. Bu vesiyile ile de hatırlayalım ki namaz Kur'ân ta'birinde (zikirdir) meselâ Cuma namazı hakkındaki ayeti kerîmede: (Allahın zikrine koş!) buyuruluyor.

Zikir nedir? Allahı anmaktır. Allah her türlü anılabilir. Fakat en mühim anış hamd-ü senâ vesiylesi ile ki Cenabı Hak Peygamber efendimize (sana Kur'ânı hem de hamd-ü senâyı müstemil sûreyi) indirdim diyerek fatiha-i şerîfe suresine ayrıca dikkat ve ehemmiyeti çekiyor. Ve onun içindir ki fatiha-i şerîfe sûresi; bir müslûman için günlük hayatda her vesiyile ile okunan başlı başına bir mübarek sûre olmuştur. Müslûman analar babalar evlatlarına her şeyden evvel bir fatiha-i şerîfe okumasını öğrettikleri herkesce malûmdur. Dirilerimiz ve ölülerimiz hakkındaki bütün dilekelerimizi fatiha-i şerîfe ile bitiririz. Ve şahsımız için ettiğimiz hiçbir dua yoktur ki sonunu bir fatiha-i şerîfe okuyarak bitirmiyelim. Meğer ki fatiha-i şerîfeyi bilmiyecek derecede bir zavallı olalım.

Cenab-ı Hak Kur'ânı kerîmde hamd'i sabah gündüz ve akşam tesbih etmeğimizi de ayrıca emir buyurmuştur. İşte emreden ayeti kerîmeler.

Kur'ânı kerîmden:

(30 - Rûm 16 ve 17(17÷18)): «Akşam ve sabah vakitlerinde Allah-ü taalâyâ tesbih ve tenzih edin. Göklerde ve yerde hamd yalnız onâ mahsustur. İkinci ve öğle vakitlerinde de ona hamd eyleyin.

Diğeri :

(20 - Tâhâ - 128(130)) «Güneş doğmadan ve batmadan evvel ve gece esnasında Rab-

bının hamdi ile tesbih et. Günün iki tarafında da tesbih eyle tâ ki razı olasın.»

Diğeri :

(52 - Tûr - 48) : «Ve meclisinden kalktığı zaman Rabbının hamdı ile teşbih et.»

Diğeri :

(50 - Kaaf 39 ve 40) : «Kâfirlerin söylediklerine sabret güneş doğmazdan evvel ve batmazdan mukaddem Rabbının hamdı ile tesbih et ve gece saatlerinde ve namazın arkasında da tesbih et. »

Diğeri :

(40 - Mü'min - 57(55)) : «Ve akşam ve sabahları da Rabbının hamdı ile tesbih et.»

Diğeri :

(27 - Nemil - 58(59)) : «De ki Allaha hamd ve istigfar eden kullarına selâm [selâmet] olsun. »

Diğeri :

(110 - Nasr - 2 ve 3(3)) : «İmdi Rabbının hamdi ile tesbih et ve Ona istigfar eyle O son derece bağışlayıcıdır. »

Ta'lime devam :

Bir küfranda bulunmanın günahı bin oruc ve namazla ödenmez.

Amma iman dolu kalple bir hamd; unutulmuş bin şeyi öder. Ödenmemiş borçlarımızı bir hamdimizle ödenmiş tutmağa Allah kaadir değildir. Allahın cömertliği hamd edene inayet eder.

«Allah kâfidir. Cemâl sahibi Allah Cemâliyle her an ve zaman kullarına kâfidir.»

Dikkat :

İşte yukarıdaki ta'limin rûhu; bize pek muhtac olduğumuz en çok ümid ve teselli verecek müjdeleri veriyor.

Netice :

Netice olarak şu hakikat tavazzuh ediyor ki : Halk hukukuna riayet edersek [yani halka karşı mükellefiyetlerimizi ödersek] ve Allahın hakkı olan hamd-ü senâda kusur etmezsek diğer ibadet borçlarımızın af ve magfiretini Allahın inayetinden, merhametinden çok ümid edebiliriz.

Kelamın sonu

Kelam; tamamdır. Ve kitap dahi şimdilik güzel sonuna ermiştir.

Bilesin ki: Kitap basılıp yayınlanıncaya kadar sana gelmezsem hüznün gerekmez. Her anında omuz başındayım. Allah ne buyurmuş: «Biz sizin şah damarınızdan size daha yakınız.» Buyurmamış mı? Bunu böyle bilesin ki ey Fânûsum, ben her dem seninle böyleyim. Ve her işine de böyle [bu kanaatle] başlıyasın. Bu aşığılık dünyadan korkmıyasın. Aklın başında, imanın göğsünde, nûrun alnında gözlerin ileride Allaha yürüyesin.

Huuu.. Eyvaallah. Nûra varasınız, cümleliz nûr olasınız, nûr olasınız biz gideriz siz kalasınız. Ârife işaret kâfi. Eyvaallah . Huuu... Eyvaallah:

İzahı:

Bu kısım; Enis bey merhumun şahsına ait vesayadan ibaret olduğundan umumun istifadesine arz için izahlık tarafını göremedim. Yalnız nihayetde (ârife işaret kâfi) cümlesi geliyor. Bu işaret; vesayanın son kısımlarındaki kelamdan çıkarılabilecek ma'naya yani Enis

beyin ahirete intikal zamanının yaklaştığına işaret olsa gerek, netekim öyle de oldu. Allah rahmet etsin, her an ve zaman rahmetini bezil buyursun. Cemâli tecelliyatına ebediyyen onu müstegra kılın. Âmîn.

K İ T A P

Enis bey merhum dünyaya mübarek bir kitap bırakıp gitti. Bu kitabın kıymet ve ehemmiyeti her nesil ile beraber yaşayacak, alâka ; idrak nisbetinde artacaktır. Ehli Kitap dinlerini iyice tetkik etmiş bir insan; bu kitabın ne mühim esaslara temas ettiğini ve kapalı ne mühim sırları açıp cevherini beşeriyete mal etmek değerini taşıdığını iyi anlar. Ve hayret, ve hayranlıkla düşünceye dalar ve bu düşünce ile ilk araştıracağı şey; Allahın bu kitabı yaratmaktaki muradı olur. Bu muradı anlamak için de güçlük çekmez. Kitabın kendi üzerindeki te'sirlerini ölçmek ona hakikî fikri verir, ve derhal tasdik eder ki bu kitap; her millet aydınlarını yürekte, fikirde amelde aşk ile birleştirecek en aç ruhları da en

tok zihinleri de iştiha ve Şevk ile peşinde yürütecek ve tatmin edecek İlâhî bir ni'mettir. Öyle bir ni'met ki, hayatın; önünde, sonunda, cazibesidir, gayesidir. Hayatın İlâhî bir muhtırasıdır. Terennüm edilecek bir İlâhîdir. Seve seve okunur her defasında yeni bir zevk, yeni bir ni'met tatdıran feyzi tükenmez bir hazinesidir. İnsan bu kitabı okurken yükselir, en seviyesi düşük bir insan bile yükseldiğini hisseder. Aşağılıktan nefret, yükselmeğe muhabbet duyar.

Allahı uzak sanan yaklaşır, kötülüklerle alışan irkilir, bütün ahlâk noksanlıkları birer ateş olup vücûde yapışır. Hak ve bâtil her şey gözde ve hisde hakikî mahiyetleriyle kendilerini duyurur. Ve insan nedamet azablarıyla kıvrandır, çünkü Dinin insana verdiği yüksek şahsiyeti bir kaç saat olsun giyindir, ve onun zevkine mahrumiyetler içinde varıp imrenir, mahrumiyetin acılarını da duyar utanır, utanır. Evvelâ kendi kendinden utanır. İnsana ilk lâzım olan da budur. Hayanın içde duyulmasıdır. Anın içindir Peygamber efendimiz hayâ üzerinde çok durmuştur. Müteaddit öğütler vermiştir.

Ve hayayı imana bağlıyarak (haya imandandır) buyurmuştur.

Filhakika her zaman ve her yerde kötülükten insanı alıkoyan (firen): hayâdır hayalı insan; kötülüğü yalnız polis yakalamasın, ve halka karşı utanmasın diye yapmaz. Polisin ve halkın bulunmadığı yerde de Allahın ve kendi vicdanının, yani insanlık şahsiyyetinin hakimiyetinde bulunduğunu bilir. Onun için tenhada da Allahtan ve kendinden utanarak kötülük işlemez.

Bir nokta :

Bazıları hayayı anlamazlar, çünkü duymazlar onların felsefesine göre :

Hayâ; utanmaktır. Ve utanan aç kalır. İnsan şahsî menfaati için ma'nevî itibarı haiz her telakkiyi hiçe saymalı, insanlardan ne derece mümkünse koparacağını koparmalıdır [derler] Allah cümlemizi böyleleriyle karşılaşmaktan korusun. Bunlar; içi şekavet dolu şehirde dolaşan örtülü eşkıyalardır. İnsan gibi görünürler. Söz vererek aldatırlar, doğruluklarına kanaat getirtmek için insanlık mukaddes sıfatlarını hep rehine yatırır. Ve bir daha onu kurtarmazlar. Aldattıklarına uzaktan bakıp hayâsız hayâsız gülerler. İşte bunlar öyle yılandır. lar ki zararları beşeriyete deliklerde gizlenen yılanlardan pek çok fazladır.

İmdi:

Hazreti Süleymânın Enis beye son ta'limi gibi insan; aşağılık dünyadan korkarak aşağılığa düşmiyerek, akli başında, imanı yüreğinde, nûru alnında gözleri ileride [tertemiz] Allaha yürümelidir.

HATİMET-ÜL-KİTÂB

Gülbang-ı şerîf

ALLAH BES, ve DER HEME AN ZÜL-CEMÂL BES

Tercümesi :

"Allah kâfidir her an cemâli ile [kullarına] kâfidir.»

Başlangıç:

Huuu... Eyvallaah :

N A Z I M

ALLAHIN MAKSÛDU

- 1 — Gülbânkimizde sanma ki bir zühd-i hâm var
- 2 — Temrîn-i kalb-ü fikre büyük ihtimâm var.
- 3 — Bir müddet işte ders devam itdi, şimdicek
- 4 — Ol dersimizden özge muallâ meram var.
- 5 — Muksûd-i Zül-Cemâl ki ahlâk-u hayr-ü hak
- 6 — Kim der ki bundan üstün olan bir kelâm var
- 7 — Her kim duyarsa nagme-i Lâhût-i nazmunu
- 8 — Anlar ki sözlerinde senin sıdk-ı tâm var
- 9 — Çün sıdk-ı tâma mâ'kes olur sözlerin, Enîs,
- 10 — Elbet bu denlû şî're heman ihtiram var.

**Kalbimde bir garâm, bir engin garâm
var..,**

Emir

Ey vâridât-ı Süleyman'ı okuyub rû-
hunda nûr ve gönlünde huzûr duyanlar!
Pest sadâ ve ağır edâ ile üç kerre söy-
leyiniz.

Allaah bes, ve Der Heme Ân Zül-Ce-
mâl Bes.

Huuu.. Eyvaallah:

LÛGAT

Hâtîme — Son

Zühd — Sofuluk

Zühd-ü ham — Ham so-
fuluk

Temrîn — Alıştırma alıştırma
öğretmek, ta'lim ve ter-
biye etmek

İhtimam — Dikkat ve iti-
naya himmet göstermek

Özge — Bilhassa

Muallâ — Yüksek

Maksûd-u Zül Cemâl —
Cemâl sahibi Allahın
maksadı

Nagme-i lahût-i nazmını —
Nazmının İlahî nağmesini

Sıdkı tam — Sadakat bü-
tünlüğü ile

Ma'kes olur — Yer bulur

Garam — Aşk

Pest — Alçak

Metnin konuşma dilimizde ifâde ve izahı

NAZM

[Allahın murad ve maksûdu]

- 1 — Gûlbangımızde sanma ki bir ham sofuluk var.
- 2 — Kalp ve fikir terbiyesine büyük himmet var

Yani:

Gûlbang edindiğimiz (Allah kâfîdir ve Cemâl sahibi Allah; her an ve zaman kullarına kâfîdir) İbaresinin ma'nası; basit bir ifade değildir. Maksad yalnız Allahın Cemâl sahibi olduğunu, her kulun her an ve zaman her ihtiyacına Allah güzelliği ile yeter olduğunu bir fikir olarak telkinden ibaret değildir. Bu mevzuu bu basitlikte düşünmek ham sofuluk olur.

Hakikat şudur ki :

Allah; her an ve zaman mütemadiyen tecellide olan Esmâ-i Hüsnâsı — yani güzel isim ve sıfatları ile mahlûkatını terbiye ve ta'lim edip yetiştirmektedir. (Rab) mukaddes kelimesinin iktizası (Rübûbiyyet) dir. Yani (Rab) sahip demektir. Rübûbiyyet; Rablîğin iktizasını yapmak demektir. İmdi ma'nası çok geniştir. Her ihtiyac ve ihtimamı içine alır. Bir şeyin sahibi ; sahip olduğu şeye karşı nasıl alâkalı ve alâkasını her vesile ve icabda nasıl gösterir ise (Rübûbiyyet) i iktizası Allahda yaratarak sahibi bulunduğu her mahlûkun yetişmesi ve kemale ermesi için [mahlûku terbiye ve ta'lim etmek,

korumak ve yolunu açmak ve onu istediği maksada erişirmek gibi) bütün vesile, sebep ve amilleri, vasıtaları, imkânları yaratır ve mükemmel bir tertip üzere hikmetle onları kullanır.

Mahlûk her nefes Allahın inayet ve imdadına muhtac haldedir. Allah da mahlukuna her an ve zaman imdad edecek haldedir. Nimetlerini inayet ve ihsan buyurmaktadır. Öyle ki: Kul düşünmeden Allah verir. Kul istemeden Allah verir. İmdi kulun istemeden Allahın verdikleri istediklerinden pek çoktur. Ve kulun haberi olmadan Allahın hazırladığı nimetler kulun hayalinden bile geçmiyecek derecede çoktur. Dünya için böyle olduğu gibi ahiret hayatı için de aynidir.

İmdi :

Gülbangı şerîfdeki ma'na ile Allahın bu genişlikdeki Rübûbiyeti belirtilmektedir. Fakat bu kitabda Rübûbiyyetin cismanî hayata yarayan ni'metleri değil ancak insanlığa yarayan kalp ve fikir terbiyesi mevzu'u bahistir. Bunun hedefi şu mısra'larda tasrih buyurulmaktadır.

- 3 — Bir müddet işte ders devam etti [fakat] şimdilik:
- 4 — O dersimizden bilhassa yüksek [bir] meram var : [ki onda]
- 5 — Allahın maksûdu ahlâktır. Hayırlı işler ve haklara riayettir.
- 6 — Kim der ki bundan [bu esaslardan] üstün olan bir kelam var [yani bu esaslardan daha mühim-bir mevzuu kim bulabilir.]

Öyle ki ;

Bu kitapdaki mübarek kelimeler silsilesinden netice-i meram yani muradı İlâhî ahlâk ve fazilet ve hukuka riayet esaslarında kalp ve fikir terbiyesidir. İnsanlığa en lâzım olan budur. Ma'nevî hayatın dayandığı ana temeller bunlardır.

İnsan ne kadar iyi ahlâklı olursa o kadar fenalıktan uzaklaşır. Ve ne kadar faziletli olursa o kadar iyiliklere koşar ve elinden gelen hiçbir iyiliği hiç kimseden Allah için esirgemez. Ve insan Allah ve halk hukukuna ne kadar riayetkâr olursa o kadar indallah makbul ve halk nazarında mu'teber olur. Yani Allah ve halk tarafından o kadar çok sevilir ve iltifat görür.

Bu esaslar; her mukaddes kitabın emrettikleri, Allahın insanlardan istedikleridir.

İmdi bu kitapdaki ta'lim ve terbiye; o Kadim, ve-vedî esasların temrini yani kalbe, fihre yerleşmesi için tekrar tekrar müzakeresi ve ta'limidir.

İmdi :

7 — Her kim duyarsa İlâhî nagme taşıyan nazmını

8 — Anlar ki sözlerinde senin bütün bir doğruluk var.

9 — Sözlerin tam isabetle hakikatte yerlerini bulur.

[Veyahut hakikatler sözlerinde tam yerini bulur]Enis

10 — Bu türlü şiire elbette ki hemen ihtiram var. «Kalbinde bir aşk, engin bir aşk var. »

Yani:

Kalbini aşk bu hakikatleri nakle hazırladı, o engin aşk ile bu ma'nası engin kelamı nakledebildin. Bu kelâm ki İlâhîdir. İlâhiliği hakikatlere isabet ve tam uy-

gunluğundan bellidir. Elbette ki bu türlü şî're hürmet duyulur. Hürmetle benimsenerek kalplerde, fikirlerde yüksek yer bulur.

E m i r

Ey vâridâtı Süleymanı okuyup ruhunda nûr ve gön-
lünde huzur duyanlar, alçak ses ve ağır edâ ile üç ker-
re söyleyiniz :

«Allaah Bes ve Der heme An Zül-Cemâl Bes »

Huuu.. Eyvaallah

Yani :

Gûlbang-i şerîfi tekrar ederek, ondaki maksud ve muradı fikrinizden geçirin ve kalbinize yerleştirin. Allah nasıl Cemâl sahibi ise ve Cemâl tecellilerîne gönüllerimizi açmak nasıl elzemse, Allahın kullarına da Cemâlî kul sıfatlariyle muamelede bulunmamız elzemdır. Bu güzel tecellilerin minnet borcu ancak Allah kullarına tam bir güzellelikle mukabele ve muameleyi iktiza ettirir. Tâ ki insan bu güzel tecellinin layık bir unsuru ve ona hizmet edip yarayan nakili olsun. Âmin, cümleye müyesser etsin. Allah Âmîn

Elhamdülillâh - 5/2/1950

İkinci Devre

— 1 —

(Vâridât-ı Süleymân) kitabı basıldıktan sonra Enis behic bey İstanbula geldi. Bir müddet İstanbulda kaldı. Bu müddet zarfında üç defa buluştuk. Her üç defasında da Vâridât zuhur etti. Yani üç defa Bezm-i Âlî kurulmuş oldu. Bu devreye (İkinci Devre) diyorum ve şimdi bu Bezm-i Âlîlerdeki vâridâtı tarih sırasıyle ve tafsilâtiyle dercediyorum.

BEZM-İ ÂLÎ:XXXIX

İstanbul - Kadıköy 16/8/1949

Enis bey söylüyor :

«Yığınla geliyor, yığınla geliyor. Oh oh oh. .
Müfide, korkma! [Zevcesine hitab ediyor] »

Gülbang-ı şerîf:

ALLAAH BES,veDER HEME AN ZÜL-CEMÂL BES

Tercümesi:

«Allah kâfidir her an cemâli ile [kullarına] kâfidir.»

Başlangıç:

Huuu... Eyvaallah (Hazreti Süleymândan nak-
lolunyor]

[*Enis bey ağlıyarak söylüyor :*]

Tekrar Gülbang-ı şerîf: **«Allaah Bes ve der
heme an Zül-cemâl bes »**

Vâridât:

VESAYÂ

Fânûs-ı felek pîra [ağlaması şiddetlenen Enis
beye hitaben buyuruluyor] sükûn, sükûn, sü-
kûn, sakin ol. Kendi kelâ-mın idesin. Be-
nîm savtım sadrına girân gelür. [Enis bey
helecanlı nefes alarak ağlamağa devam ediyor]

Yine hazreti Süleymandan naklen :

Hem geleceğim bilirdin hem gelmez diye korkardın. Bunca zamandır senin yanında iken dûr idim. Ben senin yanında, sen benden uzak! Nasıl olur bu iş?

[Enis bey: oh oh oh diye ağlıyarak hasretle içini çekiyor]

Hazreti Süleyman devamla :

Sakin ol, bir az ârâm kıl Arâm, arâm arâm. Bilesin ki hikmet arâm etmektedir. Hareketdeki (heyecan ve helecan) hikmet değildir. Fânîyyetin acelesidir. Acele kılan fânîyyet şayanı merhamettir, onu teskîne muktedir olasin. Sen Enis !

Sâkin olmiyanları teskin etmek senin vazifendir.

Enis bey kendi kendine söyliyerek :

«benim vazifem mi ? ben nasıl sükûnet bulayım? ben nasıl sükûnet bulayım?»

Hazreti Süleyman devamla

Evlâd, sükûn; gurûbun renginde, tulû'un rengindedir. O renklere erişebilirsen sükûn bulursun O renklere irişirsün irişirsün de geçersin de!

*

[Bu esnada dışarıdan kuvvetli bir düdük sesi geliyor. Bu ses Enis beyin zihnini karıştırarak huzurunu bozuyor ve dolayısıyla söz kesiliyor. Buna işaretle Enis bey kendi kendine şöyle söyleniyor :] « Amma o düdük

yok mu o dışarıdaki düdük ?» Sonra yine hazreti Süleymandan vâridâtın devamından dolayı duyduğu sevinç ve bahtiyarlığı izhar ederek kendi kendine şöyle konuşuyor : «Oh gayet güzel, gayet iyi, pek iyi pek memnunum, konuşacağım, konuşacağım daha.. Amma bana bir yudum su [versinler] başkaları gelmesin, yabancılar gelmesin. Of, onsuzluk [yani hazreti Süleymansızlık] pek fena geliyordu bana. »

Vâridât yine başlıyor:

«Allaah bes ve der heme an Zül-Cemâl bes» Huuu.. Huuu.. Huuu..

Telaş, telaşlanma! Gözünde renk yalnız yeşildir. Kitabına yeşil ziynet koydun yeşil senin rengindir. Ol rengi içesin. İçinde göresin, dışında göresin. Yeşil; bahar. Yeşil; sükûn rengidir. Diğerleri başka türlü düşünür. Sanurlar ki beyazda sükûn var. Beyazda sükûn yok. Her renge girmeğe temayül var. Seciyyesi nama'lûm kimesne gibi. Bismillah.

Bejt :

«Hüda'ra sipis'i dil'em bişumar est»

«Ki nûr'ış zi Fânûs'men lem'a kar est»

Ne istersin çocuk? senden o nûr ilti—ma' eyler. Senin fikrinse; akl-ı fânî ile o ilfima'dan dembedem imtina' eyler şöyle :

La havle vela kuvvete illa billah-il- aliyyül'azim

La havle vela kuvvete illa billah-il- aliyyül'azim

Allah:

Allah işte böyledir: budur. Nasıl olduğunu düşünmeyesin, düşünmeyesin, düşünmeyesiz. Allah işte böyledir: Budur. «Bir anı mestî, bir an-ı heyecan, bir an-ı âram!»

Bir an-ı aram :

Mesti'yi bulan âram eder. «An-ı mestî, an-ı heyecan, an-ı arâm.» İşte Allah budur.

Sen kendine sahıpsin. Kendine sahıpsin. Sen bir sam içinde nabud değilsin sen hakikati görürsün. Sonra gördüğüne bilmem dersin, abdal, abdal derim. Ama takdir değil. Seni okşarım, seni okşarım, başın göğsüme koy.

Evlâd, sen azizsin. Azîz olacaksın, daha azîz olacaksın. Seni sevenler seni ta'zîz edecek. Sen dime ben azizim. Dime, dime, sen azizsin. sen kendine ben azizim dime. Senin hasletin hayâdır hayâdır

N A Z I M

- 1 — *Hüdâ'ra sipas-i dil'em bişumâr est*
- 2 — *ki nûr'ış zi Fânûs'men lem'a kar est*
- 3 — *Fikir eyledin mi, derk edebildin mi ey hakîm*
- 4 — *İz'ançığınla layetenahi-i hilkati*
- 5 — *Ne söylerim, derk idermisin?*

[Enis bey : ederim ederim efendim dedi]
[hazreti Süleyman 3 ve 4 ncü mısra'ları tekrar ederek] :

«*Fikr eyledin mi, derk edebildin mi ey hakîm* »

«*İz'ancığıyla layetenahi-i hilkat-i?* »

6 — *Bir an-i insilah'da bakdın mı kalbine*

7 — *Gördün mü cûş-i nevha'da deryay-i hasreti*

Ah, ah, ah

[Enis bey zevcesine hitaben: «Korkma, korkma, hasret fena. ya o hasret olmasa ben ne yapardım?»]

Enis bey gülbang çekiyor:

Allah Bes, ve Der heme An Zül-Cemâl Bes

Yine Enis bey hazreti Süleymâna cevap olarak demiş olacak :

«Efendim. evet. »

Hazreti Süleymandan :

«**Haydi ne durursun söyle!**»

«*Fikr eyledin mi, derk edebildin mi ey hakîm*»

«*İz'ancığıyla layetenahi-i hilkati*»

Ne mümkün, ne mümkün., İz'anı ile, budala olmadığını zan eden hakîm. Ne mümkün,

«*Bir an-ı insilahında baktın mı kalbine* »

«*Gördün mü cûş i nevhada deryay-ı hasreti* »

Niçün o kalbin içinde deryây-i hasret var. Kime hasret çekersin. Kimedir o hasret bilmezsin. Sor, yârânına sor, onlar ne derler, onlara göre bu hasret kime. Sen an-ı insilahı bitirmisin. ?

[Enis bey; galiba biliyorum, galiba biliyorum]

Hazret-i Süleymândan :

«Çünkü, uyanırken insilâhı bulmadın, uykunda ba'zı insilâh oldu, ne a'lâ ki o anda seni kimse görmedi. Bîçare fânîler seni ölmüş sanacaklardı. Sen o zaman en büyük hayatı yaşıyordun. Sana çok zaman vermem, o insilâhı vermem sana dayanamazsın. Hasretin; insilâhında bildiğine, gördüğünedir.

«Bir an-ı insilâhda bakdın mı kalbine»

« Gördün mü cûş-i navhada deryây-i hasreti »

Allaha hasret, Allaha hasret, ayrılmış gibi olduğuna hasret, ayrılmış gibi görüldüğüne hasret, seninle beraber olana hasret, senden ayrı gibi görünene hasret:

8 — Tatdın mı hasret içre figan ettiğin zamanı,

lezzet-i vuslatı

9 — Ol hasret içre figan etdiğin zaman tatdın mı

lezzet-i vuslatı

Ya vaktiyle sen değil mi idin ki burada vezin eksik diye akıl furuşluk ederdin. Şimdi vaz geçtin? öyle mi? Daha sen kelimeler eksik olduğu zaman da vaz geçeceksin. Sen bir şey söylenmediği zaman da bin şey söylendi bileceksin on-

lar da, yaranın da, onların mes'udları da bunu anlayacaklar. Sana, sen bunları, bunları söyledin diyecekler. Sen öyle mi? diyeceksin hayret edeceksin, O hayret-den hepimiz şâdan olacaksınız.

« *Allaah Bes ve der heme an Zül-Cemâl bes* »

Yârân-ı Hak, niyaz ediniz, yegziban ve dil niyaz ediniz. Bu niyazı bırakmayasız, bunun ma'nası çok büyüktür. Bunun mâ'nâsı lûgatle yerilmez, kalp ile verilir. Tevfik, [Bezm-i Âlîde hazır bulunan ve evvelce Ankaradaki Bezm-i Âlîlerde bulunmuş olan ve Vâridât-ı Süleyman kitabının basımı sırasında bu kitap hakkında (Edebiyat Âlemi) dergisinde beş makalesi in-tişar eden sayın Tevfik Ararad)

« *Tevfikini refik edicek zât-i Zül-Cemâl* »

« *Elbet bulur hakikat-i ekvâna ittisâl* »

Demedim mi ben sana?

İttisâlin bir askısı; Gülbang-ı Cemaldir. Ol askılara ilhamınız örümcek gibi tutuna. Örümcek gibi üzerinde yürüye yürüye yavaş, yavaş ağlarınızı hakikate doğru kurasız. Fazla istemeyin, fazla istemeyin, takatiniz kadar isteyin.

Enis aczini, unutma, unatma çocuk, çocuk, çocuk. Sana böyle derim. Seksen yaşında da olsan böyle derim. İyi ki çocuksun Allah sana büyük lutuf etmiş de

çocukluğu vermiş, kendine gel, kendine gel. Bak etrafına [Enis bey hâlâ ağlıyordu. Ve etrafına ağlıyarak baktı]

Huuu... Eyvaallah

L Ü G A T

Felek pîrâ—Feleğe ziyenet veren

Savt — Ses

Sadr — Göğüs

Girân — Ağır

Dûr — Uzak

Arâ — Dinlenme, rahatlanma, karar kılma, ikmet etme

Fânîyyet -Fânîlik, ömürsüzlük

Teskin — Sakinletmek

Temayül -Meyletmek, arzu göstermek

İltima' — Parıltı

Dembedem — An bean

İmtina' —Sakınmak, çekinmek

La havle vela kuvvete illa billah-il aliyyül'azîm-Büyük ve yüksek olan Allaktan gayrı da kuvvet, kudret yoktur.

Bir an-ı mesfî — Bir gönül sarhoşluğu anı

Sam — Ortılığı kum fırtınası ile karartan cenûp rüzgârı

Nâ'bud — Yok olmak

Ta'ziz — Aziz tutmak, görmek

Hüdâ'ra sipas-i dilem bişumâr est — Allah için gönlümün hamd-ü şükran ve senası sayısızdır

Ki nûr'ış zi Fânûs-ı men lem'a kâr est» — Ki nûru Fânûsumdan parıldamaktadır.

Derk etmek — İdrak etmek, anlamak

Hakîm — Hikmet bilen kul

Layetenahi-i hilkat — Hilkatin sonsuzluğu

İnsilah — Rûhun kalıptan muvakkaten çıkması

Cûş — Kaynamak
Navha — Yas ağlaması
Vuslat — Erme, kavuşma
Akil fûrûşluk — Ukala-
lık, akıl satmak
Mes'ut — Saadetli, bahtiyar

Şâdân — Mesrûr, mahzuz
Yekzebân — Bir dil ile
Dil — Gönül
Zat Zül-Cemâl — Allahın
Zatı
İttisâl — Bitişme

Metnin konuşma dilimizde ifâde ve izahı

V ESÂYA

Fânûs, cihanın ziyneti! Sükûn, sükûn, sükûn, sakın ol. Kendin konuşuyorsun gibi sözlerimi heyecansız söyliyesin. Benim sesimi olduğu gibi aynen dışa nakletmek göğsüne ağır gelir. Hem geleceğimi biliyordun hem de gelmez diye korkuyordun, bunca zamandır senin yanında iken [sana göre] uzaktım. Ben senin yanında, sen benden uzak! nasıl olur bu iş ?

Yani ;

(Hazreti Süleyman her zaman Enis beyin yanında bulunduğu halde Enis bey; kendisine söz söylemediği için hazreti Süleymanı yanında değil sanmış.)

Asla devam :

Sakin ol, biraz rahatlanıp huzur bul. Bilesin ki hikmet huzur bulmadadır. Hareketindeki (heyecan ve helecan) hikmet değildir. O beşerî fânîliğin acelesidir. Acele eden fânîlik hali merhamete lâyıktır. Ona sükûnet vermeğe muktedir olasin. Sen Enis!

Sakin olmıyanlan teskin etmek senin vazifendir.

Yani:

Bu vesâyadan alınacak fikir şu olsa gerektir :

Fevkal'ade ahval; fânî beşeri tabiatıyla heyecan ve helecana getirir. Halbuki ma'nevî âlemlerle münasebet ve muamele; huzur ve sükûna mütevakkıftır. Zira insanın batından varid olan ma'nayı, kelâmı veya ilhamı işidebilmek, anlayabilmek veya vaki' olacak zuhuratı görüp seçebilmek için insan hislerinin duru olması, heyecanla bulanmış, karışmış, düzeni bozulmuş olmaması lâzımdır. Akıl ve hikmetin iktizası budur.

İmdi bu huzur ve sükûne insan muktedir olmağa azmetmelidir. Bunda muvaffak olmak ise ; helecayı, heyecanı vücûde getiren halin fevkal'adeliğinden, onun üzerinde ve onun teferruatı üzerinde durmaktan vaz geçmelidir. Yani: bu halin saadetini ölçmekten ve bu halin devamı için çare aramak yollu türlü anî mülahazalardan fikri, hissi kurtarmalıdır. Bu ise fikir ve yüreği doğrudan doğruya ve yalnız ve yalnız Allaha vermekle mümkündür. Her insan beşeriyetinde telâşcıdır. Fakat acaba her insan niye aynı derecede telâşlı değildir? Çünkü biri halin iktiza ettirdiği esas fikre kendini tamamıyla verir. Teferruat üzerinde mütemadiyen dolaşarak hüzne veya sevince kendini hiç kaptırmaz. Ve böylece fikir ve his selâmetini muhafaza eder. Binaenaleyh böylesi türlü mahrumiyet ve müşkilât ve tehlike içinde veya türlü sevinç ve muvaffakiyetler içinde düzenini bozmaz hiç şaşmadan şaşırmadan zihnini, hissinin dağıtıp perişan olmadan asıl gaye ne ise ona doğru yürümekte sarsıntısız devam eder.

Asla devam:

Evlâd, sülûn; gurubun renginde, tulû'un renginde-

dir. O renklere erişebilirsen sükûn bulursun. O renklere erişirsin, erişirsin de geçersin de.

Yani:

Güneş batarken tabiat nasıl gece ile örtünerek sükûna hazırlanıyor ve bu devre ufukda görülen güzel renklerle başlıyorsa ve sabahleyin güneş doğarken faydalı hayat bu renklerden sonra başlıyorsa insan da gerek sükûna kavuşmak gerekse huzur içinde çalışıp Allaha ermek için bir takım mertebeler geçmeğe ve o mertebelerin renklerini görmeğe muhtacdır. Bu renkler Allanın nûrundan göze gözüdür. Yani nûr; mertebeye göre türlü renklerde görünür. Meselâ :

İlk kalp mertebesinin nûru gurup renginde kızıl, ondan sonraki ruh mertebesinin rengi; şafak renginde sarımtırak turuncudur. Sonraki (sır) denilen mertebenin rengi gelir ki yeşildir. Hazreti Süleyman kelâmı renklere getirerek zannımca şöyle demek istiyor. (Tabiatın tabîî düzensizlik hallerinden kurtulması için beşer denilen zayıf mahluk, müsbet menfi her te'sire kendini veren veya kaptıran o zavallı insan; her tarafa kaymamak kapılmamak, yolundan kalmamak için Allaha yüzünü dönmeli. Allah yolunda yürümeğe azmetmeli. Ve bu yolun adab ve erkânına riayet etmeli, ancak bu suretle tekâmül yoluna girmiş ve hayatın binbir sarsıntısından yüreğini fikrini koruyarak huzura nâil olur, selâmetle yürür. Hem kendine hem âleme faydalı bir unsur olur. Zira kemal içinde Allaha erer ve kemaliyle insanlığa hâdim olur.)

Asla devam :

Telaşlanma, gözünde renk ; yalnız yeşildir. Kitabına yeşil ziynet koydun. Yeşil senin rengindir, ol rengi içesin, içinde göresin, dışında göresin. [Yani nûru yeşil

olan o mertebenin nûrunu kendine sindirip o mertebeyi kendine hal edip daha yükseğine hazırlan]

Yeşil; bahar yeşil sükûn rengidir.

İzahı:

Bu kelâma göre: Bu Bezm-i Âlî'nin varid olduğu sırada Enis bey; nûrunun rengi yeşil olan üçüncü mertebede bulunuyormuş. Netekim kitapdaki Bezm-i Âlîlerin birinde hazreti Süleyman Enis beye: (üçüncü mertebede durma benimle dördüncü mertebeye geç) mealinde bir ihtarda bulunduğu hatırlardadır.

Asla devam :

Diğerleri başka türlü düşünür. Sanırlar ki beyazda sükûn var, beyazda sükûn yok. Her renge girmeğe temayül var. Seciyesi belirsiz kimse gibi, Bismillah

Yani :

Beyaz; renk olmaktan ziyade diğer renklere zemin olmağa, katılmağa ve diğerlerin rengini ta'yine yarayan nisbet vasıtasıdır. Renk denince beyazdan gayrı bir şey hatıra gelmesi münasıptır. İnsan için renksizlik; seciyesizlik ifade eder. Öylelerle muamele ve münasebette Allaha sığınmak gerektir. [14]

[14]

Seciye — İdeal

Seciyyenin ehemmiyetine binaen bir haşiye açarak bu mevzu önünde daha fazla durmak ve netice itibariyle de sözü ideal mevzusunda bitirmek istiyorum.

Asla devam:

Farisî beytin tercemesi :

«Allah için gönlümün şükran ve hamd-ü senâ
hisleri sayısızdır»

«Ki anın nûru Fânûs'umdan parıldamaktadır »

[14 ncü haşiyenin devamı]

Evvelki Bezm-i Âlilerde de sırası geldikçe bu mevzu'lara temasa çalıştığımı zan ediyorum, Seciye; çok mühimdir, zira idealin temelidir. Seciyesiz insan idealsizdir. Seciyesiz adam sürüklenen tarafa giden, kendi kanaatinden mahrum veya kanaatine bağısız, sadakatsiz bir zavallıdır. Hayatta yüksek bir fikre hizmet etmiyen, ahlâkta belirli güzel bir renk ve şekil göstermiyen, güne göre iyi, fena ve bazan pek fena bir adam olan kimse itimada şayan değildir. Emniyet edilmiyen bir adam mukaddesatına, vatanına, milletine, insaniyete veya ailesine ne va'd edebilir. Hiç ! Bil'akis herkes onun da-ima bir tehlike unsuru olabileceğini düşünerek ondan çekinir ve o ufak bir menfaat uğrunda insanlık haysiyetini, millî şerefini aile itibarını feda edebilir.

Öyle bedbahtlar vardır ki :

Sırf menfaati yolunda her kötü kişi ile kötü yolda iş birliği yapar. Veyahut öylesine uşaklık kulluk kölelik eder.

24 saat yaşayan böceklerin bile, ruhunda bir asâlet gördüğünü işidiyoruz. Yumurtadan çıkıyor yumurtluyor. Ve o yumurtadan çıkacak olan yavrusunun çıkar çıkmaz muhtaç olduğu gıdayı da ona te'min edip yumurtası yanına bırakıyor. Ve hayata gözünü öyle kapıyor.

Diye bilirim ki dünyada cemiyet hayatı teşekkül ettikten sonra beşeriyetin çektiği bütün ıstıraplar; bu seciyesiz ve idealsiz insanların satılık vücutlarından ve onların kendi şahsî menfaatlarından başka mukaddes bir hak tanımadıklarındandır.

[Daha] ne istersin çocuk? senden o nûr parıldar senin fikrinse fânî aklın ile o parıltıdan an be an çekinir.

Yani :

Sen Kelâmın nakline vasıta olduğun anlarda yalnız kelâm değil kelâm sahibinin nûru da sende zuhur edip durur. Halbuki sen : (Bu halimle el bana ne der ? beni tenkit mi eder? Bu tenkidin halime, geleceğime bir zararı dokunur mu? diye envai tereddütler içindesin! Ruhun ; bu hali iştiyak ve tam bir ihtiyaçla isterken, günlük fikrin; dünyalık zihniyyetin türlü menfi mülâhazalarla seni çekingenliğe sevk eder. Sen iki tarafa böyle şiddetle çekilirken elbette ki sende huzur kalmaz. Kâh saadet diye çırpınırsın, Kâh dünyalık durum belki ziyan görür diye kaçınır durursun. İmdi Allaha teveccüh et ve sığın.

Asla devam :

La havle velâ kuvvete illâ billah-il aliyyül azîm.

Yani : (Bîyükülüğün ve yüksekliğin yegâne sahibi Allahtan gayrı da kuvvet ve kudret yoktur) de ve böyle diyerek müteselli ol. Hak söz budur. Kim ne derse desin, herkes kendi mertebesinden senin halini nasıl görürse görsün senin bilmen gereken şey ikidir:

1) Allahtan gayrıda kuvvet yoktur. Kimse bana fenalık edemez.

2) Bu hal; tekâmüle yarayan ve Allahın kullarına yarayacak olan bir mazhariyettir. Bu; ma'nevî büyük bir kazançtır. Bu ni'meti bana Allah veriyor ve bütün dünyaya bu ni'meti vermek için beni kullanıyor. Hülâsa Allah beni mübarek işinde kullanıyor. Elbette beni

ziyandan zarardan da korur de. Zira Allah izin vermedikçe kimse kimseye ne faydâ ne de ziyan verir. Ve Allah beni mübarek bir hizmette kullanmak için ne maksatla hazırlıyorsa o hizmetin husuli için de beni korur ve gözetir demek yerinde olur.

*

Ve hazreti Süleyman sonunda hayaya işaret diyor ki bu mevzuun büyük ehemmiyyetine binaen kitabın 38 nci Bezm-i Âlisinde izahat verdim.

Asla devam:

Allah işte böyledir. Budur. [şimdi tarif edeceğim üzeredir]

Nasıl olduğunu düşünmiyesin. Düşünmiyesin, düşünmiyesiniz. Allah işte böyledir budur.

(Bir anı mestî, bir an-ı heyecan, bir anı ârâm)

Bir an-ı ârâm.

Mesti'yi bulan arâm eder.

(An-ı mestî, an-ı heyecan, an-ı ârâm)
işte Allah budur.

Yani

Allah nûrdur. Kur'ânı kerîm; Allahın nûr olduğunu bildiriyor Allahın ta'rifi budur. Allah; âyeti kerîmeye göre göklerin ve yerin nûrudur. Nûr ; zat nûru ve sıfat nûru olmak üzere hilkatın vukuundan sonra iki mahiyet almıştır, Her yerde hâzır ve nazır olan; her zerreyi ihata etmiş olan, her yerde bizimle beraber olan ve bize şah damarımızdan yakın olan ve nereye yüzü-

müzü dönersek yüzü orada olan Allah; bu nevi telakkilerde sıfat nûriyle mütecellidir.

Zat nûru; Rûh-ül-kudüs'dür. Rûh-ül-kudüs daima Allah hizmetinde olan dört büyük melekte ve dünyaya gelmiş, olan büyük Nebîlerle onların varisleri büyük velîlerde yer alır. Hazreti Süleymanda da yer alıp Enis beyin kalbine geldiği gibi.

Hazreti Süleyman (Allah işte böyledir, budur) demekle Allahın bir insan tarafından nasıl his edilebileceğini anlatıyor ve şöyle buyuruyor.

Allah; bir an duyulan gönül hoşluğu, andan sonra bir an heyecan ve daha sonra bir an huzur ile kendini hissettirir.)

Allah (nûrdur. Ve her şey bu nûr deryasına müsteğraktır. Allah; istediği noktada dilediği maksadla tecelli ederek fevkal'ade hal yaratır. Meselâ bir insana mı kendini duyurtacak? Onun kalbinde bir an tecelli buyurur. Bu tecellinin feyzi insanda fevkal'ade bir hal vücade getirir ki insanın kendi duygusuna göre tarifi şu üç ânın zuhurundan ibarettir. (Bir an gaşyolma derecesinde gönül hoşluğuna dalma, arkasından heyecanla yani şiddetli bir cezbe ile kalkınma, arkasından tam bir tatlılık ve huzura varma)

Netice:

İşte Allah nûrdur ve onun bir insanda tecellisi şu üç anlık duygu iledir.

Asla devam:

Sen kendine sahipsin, kendine sahipsin ! Sen ; bir sam içinde yok olmuş değilsin!

Yani :

Sen kendine sahiptin, çünkü; sahibinin hakîm bir sevk ve idaresi altındasın! Sen velayet altındasın. Seti bir kum fırtınası karanlığı içinde yok olmuş değilsin !

Asla devam:

Sen hakikati görürsün. Sonra gördüğüne bilmem dersin, abdal! abdal derim, amma tekdir değil, seni okşarım, seni okşarım.

Yani ;

Sen hakikati görürsün çünkü sana gösterilmiş hakikatler var. Fakat tereddüt ve şüpheden henüz kurtulamadığın için bilmem dersin.

(Abdal) kelimesi tasavvuf lisanında pek başka ma'nadadır. (Abdal) rûh mertebesinde muayyen bir mertebeye yükselmiş mutlu kulun sıfatıdır. Bu zümreye (abdâlân) denir. Bunlar nefis ve ruh mertebelerinde yüksele yüksele ahlâkları, halleri tebeddüle uğramış bütün fena huyları değişmiş güzel hal almış mühim zatlerdir.

Hatta dualarda gıyaben bu zümre dahi anılır ve onlara hayır dua etmek kadirşinaslık vecibesi ve şefaat vesiylesi sayılır. Bu zatlara (abdal) denmesinin sebebi, lûgat ma'nasındaki asla göre (bedel) den (tebdil) den ötürü bir iyi değişme görmüş insan demek kasdiyledir. Bunlar, nefislerinin fena taraflarına (bedel) iyilerini almış ve ruhlarının zayıflıklarına bedel kuvvet bulmuş yani zaafalarını kuvvetle ve fena taraflarını iyisiyle tebdil etmiş, canla başla Allaha hizmet arzetmiş ve kendilerini ibadullahın hayrına vakfetmiş kimseler demektir.

İmdi ;

Hazreti Süleymanın Enis beye: (Abdal derim amma takdir değil) ve (seni okşarım) buyurması bu ma'na ile alâkalı olsa gerek. Zira Enis bey de anlattığına göre mazideki hali ile son hali büyük tebeddüle uğramış mahiyette imiş.

Asla devam:

Başını göğsüme koy: Evlâd sen azizsin. Aziz olacaksın. Daha aziz olacaksın [yani daha mertebeler katedeceksin] seni sevenler seni ta'ziz edecek [yani aziz tutacak ve seni aziz diye anacak] sen; ben azizim deme, deme. Sen azizsin [Fakat] sen kendine ben azizim deme. Senin hasletin hayâdır [öyle ki şükür yetiştiren Allaha]

Beyt :

«Allah için gönülümün şükranlarının hamd-ü senâsı
sayısızdır. »

«Ki nûru Fânûsumdan parıldamaktadır. »

Yani :

(Başını göğsüme koy) dan maksad; Enis beyin hazreti Süleymâna, dolayısıyla Rûh-ül-kudüse dayanabileceğine işarettir.

Aziz olmak:

Hazreti Süleyman Enis beye sen azizsin demekle Allahın izzeti tecellisine mazhariyyetini tebşîr ediyor. Ve daha da aziz olacaksın demekle bu mazhariyyetin artacağını müjdeliyor, ve netice itibariyle dünyada seven ve kadir bilen zümre tarafından hayır ile yâdedilecek bir iz bırakacağını hatırlatıyor.

Bu müjdelerini şu ikazla bağlıyor :

(Sen kendine aziz deme) buyuruyor, yani izzete azizin sözüyle tezahür etmez, halkın görüşü ile tezahür eder. Sen kendine azizim demekle hem başkasını kıskandırırısın ve kendinden soğutursun, hem bu sana belki bir gurur da verebilir. O vakit sen bu yüzden ziyanlı çıkarsın. Zira Allah yolu tevazu' mahviyyet, feragat yoludur. Bu yolun adâb ve erkânı bir takım esaslara dayanır ki tevazu' ve feragat onların başında gelir. Bu yolda benlik olmaz. Bu yolda gaye; benlikten, kurtulmak, elcanlı, cömert, ve fedakâr olmaktadır.

Beyt:

MISRA' 1 ve 2

Beytin ma'nası hem umumiyyeti hem hususiyyeti ihtiva ediyor. Umumiyyetine göre şu örnek ve misâl ta'lim buyurulmaktadır. (Allah kulunun kalbi ; Allaha şükran hisleri ve hamd-ü senâ ile dolu olmalıdır.) Hususiyyeti; ikinci mısra'la belirlemektedir ki o da: Enis beyin yetişmesi ve ondan İlâhî nûrun parıldamasından, mütevellid şükran ve hamd-ü senâdır.

Asla devam:

MISRA'

3 — Düşündün mü, idrak eyliyebildin mi ey hikmet adamı

4 — iz'ancığınla yaradılışın sonsuzluğunu

5 — Ne söylerim idrak ediyormusun.

[Hazreti Süleyman 3 ncü ve 4 ncü mısra'ları iki defa tekrarlıyarak tekrar tekrar dikkati çekiyor.]

Yani :

(Ey insan, yaradılışın sonsuzluğuna hikmet göziyle

bakıp ondaki mahiyeti ve İlâhî gayeyi güzel bir anlayışla idrak ede bildin mi?) buyurulmaktadır.

Acaba hilkatin nihayetsizliğinden murad bu aciz kulun zan ettiği gibi andaki mahiyet ve andaki İlâhî gayemidir. Daha başka bir şeyler midir. Büsbütün başka bir şeylermidir. Bu çok kapalı bir mevzu' olduğu için her kesi kendi ichtihadına göre bir kanaate varabilmesine bırakmak en doğrusu olur.

Kendi içimden gelene göre bu; hilkatin mahiyetidir. Ve Allahın hilkatteki muradıdır ki :

1) ncisi: vücud; Hakkın vücudu olduğuna göre andaki zuhûr da Hakkın zuhûrudur. İmdi hilkatteki sonsuzluk Allahın vücudundeki tezahüratın sonsuzluğunu ifade etmektedir.

2) ncisi ki hilkatteki gayedir. Gayenin de bundan evvelki Bezm-i Âlîlerde sırası geldikçe söylendiği gibi kemaldır.

Öyle ki :

Hilkatin sebebi muhabbetdir. Gayesi kemaldır. Ya ni insanda tecelli edecek Allah kemalatını Allahın muhabbetle görmek muradıdır.

İmdi :

Bu kemal insanda zahir olmak için insan kemale ermeğe mecburdur. Ve insan yer yüzünde bu İlâhî kemali her şeyde, her karış yerde göstermeğe, bütün dünyayı ve kendini güzelliklerle donatmağa me'mur ve mecburdur.

Metne devam:

«Bir an kendinden geçtiğinde kalbine baktın mı»

«Hasret deryasında yas göz yaşlarının nasıl coştüğünü gördün mü»

Yani :

Kalbinin hasret ve yası göz yaşlarıyla coşarak der-yalar gibi dolduğunu bir an ruhun senden ayrılıp sen kendinden geçtiğinde gördün mü

Metne devam:

Niçin o kalbin içinde hasret deryası var. Kime hasret çekersin. Kimedir o hasret bilmezsin, sor, yârânına sor. Onlar ne derler, onlara göre bu hasret kime ?

Sen an-ı insilahlı [yani ruhun bedenden muvakkat bir an için ayrılışını] bitirmişsin ?

Çünkü uyanık iken insilahımı bulmadın. Uykunda bazı insilahlı oldu. Ne alâ ki o anda seni kimse görmedi. Biçare fânîler [göreydiler] seni ölmüş sanacaklardı. [Halbuki] sen o zaman en büyük hayatı yaşıyordun. Sana çok zaman [onu] vermem. O insilahlı vermem sana, dayanamazsın.

İzahı:

Bu kısımda iki esas mevzu' var.

- 1) Hasret
- 2) İnsilahlı

İnsilahlı; hasretin neticesidir. Hasret Allahadır. Kalbinde Allaha aşk zuhur eden; Allaha hasret çeker. Bu halde kalp; ıstıfa [temizlik] görmeğe başlamış demektir. Hasretin cazibesi ve bu temizliğin derecesi öyle bir dereceyi bulur ki insan rûhen uzvî varlığından boşalır. Yani Rûh; Allaha doğru lâtif âlemlere fırlar gider. Ve insanın beşeri varlığı, benliği de bu anda sifira iner, yok denecek bir dereceye düşer. Fakat mani' gidince memuu' avdet eder. Allah o anda o kalpte tecelli eder

İşte:

İnsilah; bir nevi boşalmadır. Fakat akabinde Allahın nûru ile dolmağa yer veren, İlâhî tecellilere yol veren, bir boşalmadır. Bu; insanın kendinden, beşerî hayâtıyyetinden sıyrılması demektir. Kalbi; bu temizlikle boşalmaya hazırlıyan; aşk ateşidir. Bu ateş bir taraftan o kalpde çeri çöpü yakar, bir taraftan da hasret göz yaşları orayı yıkar.

Hazreti Süleymanın; (Sen o zaman [yani insilah anında] büyük hayatı yaşıyordun) demesi; işte o anın fevkal'ade ehemmiyyetine işaretir. Ve yine (sana çok zaman [insilah halini] vermem. O insilahi vermem dayanamazsın) buyurması da o anın fevkalâdeliğine alamettir.

Metnin devamı :

Hasretin; insilahında bildiğine gördüğünedir. [İnsilaha ait beyit tekrarlanıyor] Sonra: Hasretin kime olduğu tasrih buyurularak: «Allaha hasret, Allaha hasret, ayrılmış gibi olduğuna hasret, ayrılmış gibi görüldüğüne hasret, seninle beraber olana hasret senden ayrı gibi görünene hasret»

Yani :

İnsan; Allaha hasret çeker, Allahtan uzakta imiş gibi Allahtan ayrı imiş gibi hasret çeker. Halbuki insan Allahın nûr deryasında bir uzvî madde gibidir. Tabîi su muhteviyatında uzvî maddeler nasıl bulunuyorsa balık suda nasıl yaşıyorsa; insanda Allahta yani Allahın nûrunda bu nûrla her taraftan [içten dışdan] kaplı olduğu halde yine hasret çeker. Sebebi ruhun beden kafesine kapalı durmasındandır. Kafesdeki kuş nasıl göklerde uçmağa hasret çekerse balık nasıl suya doy-

maz ve her an ana arzı ihtiyac eder. Ve su iştıyakı onda daimî ise, insanın da ihtiyac ve iştıyakı Allahın nûruna böyledir. Murad; Bu nûra nûr olarak katılmaktır. Bedenin cismaniyyetinden, kapanık çevresinden kurtulmaktır.

Metne devam:

MISRA'

- 8 — Tatdın mı hasret içre figan ettiğin zaman vuslat
lezzetini
9 — O hasret içinde figan ettiğin zaman vuslat
lezzetini tatdın mı?

Yani :

Hasret içinde feryad ve figan eden aşığın bu hasret zamanının acılarını çekerken sonra kavuşma lezzetini tadması ; hayatın ve her kese nasip olmiyan en büyük hadisesidir.

Herkes bunları tadamaz çünkü herkes Allaha aşık olamaz. Bu yüksek aşkın ateşinden geçmiyenler temizlenemezler, safiyyet edinemezler. Binaenaleyh dünyada iken insanlığa eremezler. Ve henüz bu dünyada iken Allaha kavuşamazlar. Pek çoklarının bu tekâmül işi ahiret hayatına kalır. Onlar orada ihtiyaçlarına göre yanarlar veya az çok sıkıntı çekip temizlendikten sonra safâyâ ererler. Zira safâyâ mani olan; ruhun ke-safeti, bulanıklığı, ağırlığı, tam safiyyetden mahrumiyyetidir. Bu safiyyet çoğaldıkça sıkıntı azalır. Ve nihayet tam safiyyete erenler safâyâ ve Hak Cemâline kavuşurlar.

Asla devam :

Ya vaktiyle sen değilmi idin ki burada vezin [şiirin vezni] eksik diye ukalâlık ederdin. Şimdi [ukalâlıktan] vaz geçtin öyle mi ?

Daha sen, kelimeler eksik olduğu zaman bile bun-

dan vaz geçeceksin. Sen bir şey söylenmediği zamanda bin şey söylendi bileceksin. Onlar da dostların da onların bahtiyarları da bunu anlayacaklar. Sana, sen bunları, bunları söyledin diyecekler. Sen öyle mi? Diyeceksin. Hayret edeceksin o hayretten hepiniz ibret hissenizi alıp faydalanacaksınız.

Yani :

İnsan ilk hallerinde teferruat üzerinde çok durur. Az ehemmiyetli şeylerle çok meşgul olur. Zira asıl ehemmiyet verilmesi gereken esasa vukufsuzluğu yüzünden tamamiyle kendini veremez. Asıl olan esasın genişliğinde, derinliğinde insan kendini kaybedecek bir geniş alâkadan, geniş bir zevkten, geniş bir idrak ve ihatadan bidayetde mahrumdur. Bu tedricen peyda olur. Kemallendikçe insan fikrinin ve gönlünün ufku genişler ve nazarları uzak ve derin görmeğe başlar. Bidayette meselâ bir şiirin vezin veya kafiyesi üzerinde zihni takılan insan tekâmül ede ede öyle bir hale gelir ki fikri ve gönlü şiirdeki ma'nanın aslı ve hakikati özüne takılıp kalır. O derece ki onun yüksek te'siri altında gaşy olup kendinden geçer. Vezin eksikliği değil kelime eksiklikleri bile olsa insan farkına varamaz hatta o sıra fazla bir şey söylenmediği halde bile bin şey söylenmiş gibi insanın ruhu ilhamlarla dolar, kalbinde ma'nalar kaynar taşar. Ve insan o halde öyle güzel sözler söyler ki kendisine bilâhare o söyledikleri hatırlatılsa şaşar kalır.

İşte o vakit söyleyen de, etrafındakiler de anlarlar ki o vecd halinde o yüksek sözleri söyleyen; o kendinden geçmiş insan değil onu kendinden geçirip onun içinde yer alandır. Yani yüksek bir ruh veya Rûh-ül-kudüs veyahut Allahın (kelîm = söyleyen) isminin tecel-

lisi ile o yüksek sözler söylenmiş ve meydana gelmiştir.

Asla devam:

«*Allaah Bes ve der heme An Zül-Cemâl bes* »

Hak dostları niyaz ediniz dil ve gönül birliği ile niyaz ediniz. Bu niyazı [yani (Gülbang-ı Cemâlî) niyazını] bırakmayasınız. Bunun ma'nası çok büyüktür. Bunun ma'nası lûgatle verilmez kalp ile verilir.

Yani :

Bu kısmın hey'eti umumiyesi «Allaah bes ve der heme an Zül Cemâl bes, gülbang-ı şerîfinin ehemmiyetine teveccüh ve inhisar etmektedir. Bunun ehemmiyeti hakkındaki izahatı gerek şerh kitabının başlangıcında ve gerekse ilk zuhur eden vesiyelerle Bezm-i Âlî şerhlerinde de verdiğim için burada tekrarından sarfi nazar ediyorum.

Asla devam :

Bu kısım; vaktiyle Ankarada Bezm-i Âlîde bulunan Tevfik Ararad beye aittir. Sonra İstanbulla gelen ve şimdi İstanbulda lise edebiyat muallimliğinde bulunan bu zat ile yakından tanıştım. Ve hazreti Süieymânın onun hakkında vaki' kelâmının kendinde tahakkuka başladığını takdir ve hürmetle görmeğe başladım.

Yine Gülbang-ı Cemâl hakkında:

Allaha varıp bitişmenin bir askısı gülbang-ı Cemâl-dir. O askılara ilhamınız örümcek gibi tutunsun. Örümcek gibi üzerinde yürüye yürüye yavaş yavaş ağlarınıza hakikate doğru kurasınız. Fazla istemeyin. [Takat getireceğinizden] fazla istemeyin takatiniz kadar isteyin.

İzahı:

Gülbang-ı Cemâlî'nin insanı Allaha erdirecek hasayı haiz olmasının sebebi önünde duralım. Bunun sebebi ikidir :

1) ncisi: bu gülbang-ı şerif Allahtan tecelli etmiştir. Allahın bu tecellide muradı, hidayettir. Bu bir satırlık kelâm sanki hidayet ipidir ki Allahtan beşeriyyete uzatılmıştır. Bütün ehemmiyeti bu bir satırlık ibarenin yalnız kelimeleri ma'nasında değil. Allahın muradındadır. Allah her nebatta bir hassa tecelli ettiriyor. Hangi hasta bu nebattan istifade etmesini bilir ve (Allah) in dahi o hasta hakkında sureti mahsusada inayeti tecelli ederse onu kullanan hasta iyileşiyor. Kur'ânı kerim kelâm-ullahıdır. Bir insan her hangi bir âyetin cevherinde saklı hassadan istifade etmeği bilir ve niyetine Allahın inayeti lahik olursa o ayeti o niyetle okuyan insanın muradı hasıl ve sıkıntısı zâil olur. İşte bu misallerde zikredildiği gibi Allah yarattığı şeylerde neyi murad etmiş ise o şeyi; o hassayı ebedîyyen taşır ve mahlukata o yüzden faydalı olur.

(Gülbang-ı Cemâlî) de bu nesilden itibaren dünya durdukca bütün beşerî nesillere Allaha ittisal peyda etmeleri için Allahtan uzatılmış bir ni'mettir. Bu ni'metin hassaları beşeriyyete mal olmuş demektir. Bunun hassası zamanla zail olmaz. Allah verdiğini geri almaz. Her kim halis niyetle bu gülbang-ı şerifi Allaha münacatına esas ittihaz ederse ve [öğrendiğimize göre] hiç değilse üç kerre onu diliyle ve yüreğiyle Allaha söylerse örümcek, ağında yükselir gibi her defasında Allahın istediği kadar insan yükselir ve nihayet Allaha ererek muradına nâil olur. Gelelim ikinci sebebe :

2) Sebebin ikincisi:

Gülbang-ı şerîfi vücade getiren ibarenin dayandığı ma'nalardır. Bu ma'nalara yürekten inanan yani (Allahın kuluna yeterliğine) ve bilhassu (güzellikleriyle, iyilikleriyle yeterliğine) inanan insan; Allahı sever, Allaha güvenir, ve teslim olur. Böylesi hem müslüman olur, hem aşık olur. Müslüman olur çünkü islâmiyyet teslimiyet demektir. Aşık olur çünkü o kadar güzelliğe, nasıl aşk duyulmaz. O güzel Allah ki her güzelliğin sahibidir. Kulun sahibidir, kulun sonsuz derece kuvvet de dostu, velîsi, koruyucusu, doyurucusu, giydircisi zevk, safa vericisi, her sıkıntıda imdad edicisi, her müşkilden kırtarıcısıdır. Bu dünyada da, ahirette de her an ve zaman ni'met vericisi, merhamet ve inayet edicisidir. O Allah ki; kul için tek mercii ve tek sığınak ve tek himaye kanadıdır. Şuurlu yürekli insan onu nasıl sevmez, ona karşı hasretle, minnetle, muhabbetle nasıl yanıp tutuşmaz, ve onun uğruna, onun yoluna her şeyi nasıl vakfetmez.

Fazla istememek :

Şimdi kelâmın son fıkrasındaki fazla istememek mevzuunda duralım :

İstemek bir irfan işidir. İnsan için istemekte ölçü Allahın insan hakkındaki (verme isteği) ölçüsüdür. Her neyi Allah kuluna ma'nen ve maddeten vermediği ister biliyorsak onları istemeliyiz. Yani hayrı istemeliyiz. Şerri istememeliyiz takat getirebileceğimiz şeyi istemeliyiz. Takat getiremeyeceğimizi istememeliyiz. Bir çocuk ister gibi manasız şeyler, zararlı şeyler istememeliyiz.

Maamafih ister iken [hâşâ] Allahı insan gibi de telakki ederek çok istemiyeyim bıktırırım veya sıkırım gibi zihniyetlere kapılmamalıyız. Allah ne edilen duadan usanır ne de mahluka vermekten. Allah için ne ek-

siklik vardır ne de imkânsızlık. Bir anda her istediğini yaratır, her yere imdad eder yetişir. Her kes hakkında verme ölçüsü bir değilse bu onun ince hikmetleri iktizasıdır Her kes aynı ihtiyacda değildir. Birini bolluk ifsad eder, birini darlık birini bolluk islah eder, Birini darlık.

Asla devam :

Enis aczini unutma, unutma çocuk. Çocuk, çocuk sana böyle derim. Seksen yaşında da olsan böyle derim, İyi ki çocuksun. Allah sana büyük lutuf etmiş de çocukluğu vermiş

İzahı:

Çocuk ve acz mevzu'ları :

Beşer; zayıf ve aciz olarak yaratılmıştır. İmdi hiç kimse; her ne mertebeye ererse ersin, hiç bir zaman zaaf va aczden kurtulamaz. Kuvvetli ve kudretli görünen bir insanın bu vasıfları kendinden değil Allahtan gelen kudret ve kuvvetledir. Allahın kuvvet ve kudretini ise insan; kendi istediği gibi değil ancak Allahın istediği gibi kullanabilir. Daha doğrusu kuvveti, kudreti insanı da Allahın kendisi istediği gibi kullanır. Evvelki Bezm-i Âlilerde bu hakikati ortaya koyan âyeti kerîmeler gördük. Ve netice itibariyle öğrendik ki peygamber efendimiz bile ne kendine bir menfaat elde etmeğe ne de kendine teveccüh eden bir zararı def etmeğe muktedir olmadığı gibi başkaları hakkında da böyle bir imkâna kendiliğinden malik değildir.

Çocukluk ;

Çocukluğun insanda ikinci bir devresi vardır ki bu devre; insanın kemâl devresindeki safiyyet, samimiyyet

halisiyyet devresidir. Tevazu' ve mahviyyet devresi de hürmet ve muhabbet devresidir.

Yani :

İnsan ilk çocuk iken saftır. Sonra tabiatindeki menfi kabiliyyetler inkişaf eder. İçi dışı başka türlü görünmeğe başlar. İnsan bu iki taraflı yüzü ile tehlikeli bir mahiyyet alır. Zira içi görüldüğü gibi değildir. Sözüne niyyetine kolayca inanılmaz olur. Fakat İlâhî aşk zuhur ederek neticede içi dışı birleşir. Kemâl halinde bir çocuk kadar saf ve samimidir. Fenalıktan her kesten fazla korkar. İyiliğe her kesten fazla ihtiyac ve temayül duyar. İncil-i şerîfde bu esasa temas eden âyetler vardır. Dercediyorum:

(Matta - 18 - 4) : «Her kim bir küçük çocuk gibi kendini alçaltırsa [tevazu' gösterirse] göklerin melekûtunda en büyük olan O'dur.»

Diğeri :

(1 - Petrus - (2) - 2 ve 3(2)) : «Yeni doğmuş çocuklar gibi ruhanî, hiylesiz südü [hidayet nûrunu] özleyin tâ ki kurtuluş için onunla büyüyesiniz. »

Diğeri :

(1 - Korintos'lılara - 14 - 20) : «Akılda çocuk olmayın fakat şerirlikte küçük çocuk olup akılda kâmil olun. »

Diğeri :

(Matta - 18 - 3) : « Doğrusu size derim. Siz dönmez ve küçük çocuklar gibi

olmazsanız göklerin melekûtuna asla giremeyeceksiniz.»

Diğeri;

(10 - Luka - 21) : «Ey baba [yâ Allah] göğün ve yerin Rabbı [Allah] sana şükür ederim ki bu şeyleri [hakikatleri] hikmetlilerden ve akıllılardan gizledin ve onları küçük çocuklara açtın [ilhâm ettin.] »

Asla devam ve son

Kendine gel, kendine gel, bak etrafına,

— HUUU... Eyvallah !

Yani :

(Kendine gel) işareti; Bezm-i Âlînin sona erdiğini ihtardı. Fılhakika Bezm-i Âlî esnasında Enis beyin aldığı fevkal'ade hal gitti ve Enis bey yavaş yavaş eski halini aldı, çünkü fevkal'ade hale sebep olan mübarek ruh Enis beyin içinden ayrıldı.

HUUU... Eyvaallah

Elhamdülillâh - 9/2/1950

İKİNCİ DEVRE

— 2 —

(Vâridâtı Süleyman) kitabının tab'ından sonra zuhûrat olarak kurulan bu Bezm-i Âlî de de bulunma bahtiyarlığına nâil olmuşum. Kayıt ve zaptettiğim vâridâtı teferruatıyla dercediyorum.

Ömer Fevzi Mardin

Kadıköy 31/8/949

—

B E Z M - İ ÂLÎ:XXXX

Gülbang-ı şerîf:

ALLAAH BES,veDER HEME AN ZÛL-CEMÂL BES

Tercümesi:

«Allah kâfidir her an cemâli ile [kullarına] kâfidir.»

Başlangıç:

[Hazreti Süleymanın Enis beye emri]

«Şimdi ağlıyan Enis değil, ağlama acaba-
ib olma. Kalk, dik dur!»

Akabinde :

Enis bey derhal ayağa kalkıp toparlandı ve dik du-
rarak kendine geldi.

Enis bey kendi kendine şöyle konuştu :

Hayır ben ağlamıyorum ben ağlamıyorum. Elhamd-
ü-lillâh sakinim, sakinim Elhamd-ü-lillâh.

Sonra zevcesine hitaben:

Yok bir şey, korkma Müfide, zerre kadar korkula-
cak bir şey yok.

Hazreti Süleyman kelama devam buyurarak ;

T A' L İ M

Allahtan korkulmaz. Allahtan ancak

insanın insanlarla muamelesinde korkulur. Allahın dehşeti insanın insana fena muamelesindedir. Allahtan korkulmaz, Allah sevilir. O'na tapılır O'na perestiş edilir.

Enis bey kendiliğinden söylüyor:

Ben şimdiye kadar böyle heyecana düşmüş adam değilim.

Siz sizmisiniz? Ben benmiyim. Siz başka adamlarsınız. O başkadan biri de ben'im.

Hazreti Süleyman:

«*Vardır derûnun içre senden ayrı sen*»

«*Ol senden ayrı sen kim ola, bilemedinmi? ben*»

Ben kimim sen kimsin?

«*Senlik de yoktur benlik de bizde* »

«*Zerrat-ı âbız bir tek denizde*»

Enis bey :

Hayır, hiç heyecanım yok. Hiç bir fevkal'âdelik yok Allah lutfetti. O söylesin ben söylüyeyim. Siz söyleyiniz, ben dinliyeyim. [Ağlayarak] layetenâhiyi dinliyorum. Layetenâhinin sesi, ah ne güzel ses.

Anî bir heyecan yükselişiyle hazurundan Aziz isimli birine [Aziz Çınar'a] hitaben Enis bey : (Aziz, benim gibisin) dedi.

Enis bey kendi kendine konuşarak :

Bu; şairliğin budalalıkları ve budalalıkların şairliği, Şairliğin budalalıkları hazin. Budur başıma sarılan derd çünkü şair gururunu bulur. Bilmez ki zavallı budala! budala olmak güzel şey. Akıllılar aklımızla övünmeyin. Akıl nedir. ?

Hazreti Süleyman :

Sen gurûbun, sen tulû'un rengindedin
oraya ereceksin. Orayı geçeceksin, gu-
rûbun renginde olan var mı, ben oraya
eremeyeceğim diye ağlama

«Bir an-ı insilahda bakdın mı kalbine»

« Gördün mü cûş-i nevhada deryay-ı hasreti »

Enis, Enis kendi kendine ne konuşur-
sun budala

Enis bey :

Bitti, bitti. Hiç bir şey kalmadı.

«Allaah Bes ve der heme an Zül Cemâl bes»

Ah ona tutulup meczub olunur, meczub olunur.
Meczub olmak ne güzel şey; inşaallah her şair ona tu-
tudur ona meczub olur.

Boşluk, boşlukta kalmak ne güzel.

Boşluğun nâmütenahîlik olduğunu düşünün. Bunlar
boş gibi, boşlukta kalmak güzel şey. Uçmak güzel şey.
Eriyip boşlukta dağılmak, Allah gibi nâmütenahîlige da-
ğılmak ve o nâmütenahîlik içinde toplu olmak. Ah ne
güzel şey.

Budala gibi bir hal benim halim.

Ben bir müddet söylemeyeceğim susacağım.

Elhamd-ü-lillâh gayet iyiyim, gayet iyiyim. Çünkü
[derin derin ağlıyarak] bütün iyiliklerin menbaı ile te-
mas ettim.

Hazreti Süleyman:

Sözle söyle, bu fânîyyete bakıp da ö-
lecek diye korkma.

Fânûs! Ben sana zevk-i intikal diye bir şiir ilham etmedim mi? Rûh orada nasıl sevinür, her an dirilürsün, sen orada dirilirsün buradaki ölümü dirilik sanırsın oraya gittikçe ölür; geldikçe dirilür [sanırsın]

Haydi Fânûs, haydi Fânûs haydi, sen bu buhranda kalmamalısın. Sen bu buhranda kalmamalısın. Buhransız ol artık yeter, Allah bes, Allah yeter. Allah yeter Allah yeter Allah yeter. Evet o yetince daha ne istersün.

Enis bey :

Hiç bir şey istemem, hiç bir şey istemem sulh isterim, sükûn isterim.

Hazreti Süleymân:

Sevmediklerinizi unutun. Sevmediklerinizi silin, en nefret ettiğinizi sevin.

Enis bey :

Nefret etmek kimin haddine, ne hakla nefret eder.

Hazreti Süleymân:

Fânûs, senin gibi yaratılmış bir kuldan nefret edermisin? Nefret edilmez. Nefret edilmez.

Huuu... Eyvaallah :

LÛGAT

Derûn — İç, batın

Âb — Su

Zerrat — Zerreler

İnsilah-İç geçmesi, boşılması, ruhun bedenden muvakkat ayrılması

Cûş — Kaynama

Nevha -Yas ağlayışı,acı ağlayış

Meczub — Yürekten Allaha çekilen

Nâmütenahî — Nihayetsiz sonsuz

Menba' — Kaynak

Fânîyyet — Fânîlik, ömürsüz varlık

Zevk-i intikal—Ahirete geçme, göçme zevki

Buhran — Taşkınlık, heyecan, coşkunluk

Bes — Yeter, kifayet eder

Metnin konuşma dilimizde ifade ve izahı

Enis bey; Bezmi Âlî başlarken ağlamağa başlamıştı. Çünkü kitap basılmağa başlandıktan sonra Ankarada hiç Bezm-i Âlî kurulmamıştı. Bu mahrumiyyet; onu ne kadar üzmüştü. Bu (Bezm-i Âlî) hayatını ne kadar özleterek üzmüştü. Onu hiç bir şeyle teselli kabul etmez bir hale koymuştu.

Hatta :

Son üç Bezm-i Âlîden birinde Bezm-i Âlî'nin sonunda cezbe haliyle ayağa kalkarak pencereden semaya ve ufuklara derin derin bakmış ve (uçmak istiyorum. Başka bir şey istemiyorum) demiş ve bu suretle o alıştığı ruhanî zevke, ma'nevî hayatın yüksek derecedeki tadına pek düşkünlüğünü, bu hayatı büsbütün deği-

cek kadar sevip hoşlandığını îmâ etmişti. Sonra şu sözleriyle de dünyada durdukça ma'nevî vâridâtsiz, hazreti Süleymansız, Bezm-i Âlîsiz yapamayacağına sarîh ikrar, da bulunmuştu:

«Başımı yere koysam, toprak yesem, başımı taşavursam gözlerim aksa; fakat bu zevkten mahrum olmasam» demişti.

«İşte Enis beyin göz yaşları içinde bu gibi ma'naların hepsi vardı. Ağlaması; fazla hassasiyyetinden; uzviyyetin yorgunluğu, sinirlerinin za'fa düşmesi de buna zam olmasından ileri geliyordu.

Enis beyin ruhu ağlamıyor uzviyyeti, fânîyyeti ağlıyordu. Ruhu bu anlarda aman ne kadar zevk içinde yükseliyor, ne kadar hoşlukta yükseliyordu. Bu incizab- da Allaha ne kadar yakınlık, ne kadar muhabbet ve bağlılık duyuyordu. Bu halde ne kadar sevinç, iftihar ve saadet duyuyordu. Dünya hayatiyle bir mukayese anı geçirince, geçmiş hayatından ne kadar ikrah ediyor tekrar yerlere serilmekten topraklarda sürünmekten ise ölümü tercih ediyor ve uçsam uçsam diyordu. Bu güne kadar kendisini oyalyan zevkler artık zevk olmaktan çıkmış her fânî zevk gözünde sönmüş tek zevk; vuslat Hakka vuslat olarak kalmıştı, Bütün gönlünü bu iştiyak doldurmuş varlığına bu iştiyak hakim olmuştu.

İşte bu kadar iştiyaklar, ve mahrumiyyet korku ve endişeleri içinde uzviyyeti sarsılan Enis beye derlenip toplanması için hazreti Süleyman bir an geldi: (kalk dik dur.) diye emretti. Bu emirle beraber Allah kuvvet ve tam bir zindelik ihsan etmiş olacak ki Enis bey hakikaten şayanı hayret ve dikkat bir çeviklikle ayağa kalkıp dimdik dikildi. Sonra kendine gelerek oturdu.

İzahı gereken bir nokta :

Enis beyin ara sıra zevcesine hitaben : (Korkma, merak etme) yollu sözler söylemesi ciddî bir lüzumun neticesi idi. Zira zevcesi Bezm-i Âlîler vukuundan pek korkuyor tansiyonu çok yüksek, ve hastalık da geçirmiş olan zevcinin her an tehlikede olduğu kanaatini taşıyordu. Onun için Bezm-i Alî vukuuna Enis bey ne şiddetle istiyorsa o da onun vukuundan o şiddetle korkuyordu.

TA'LİM

Allahtan korkulmaz, Allah sevilir. Bu çok mühim bir mevzu'dur. Önünde bütün dikkatimizle durmak lâzımdır.

Çocukta anaya karşı asıl olan muhabbet hissimidir korku hissimidir ?

Hiç şüphe yok ki muhabbet hissidir. Hatta korku hissini de en büyük kaynağı anadan uzak kalma, anayı kaybetme korkusudur. Yaramazlık neticesi ana tarafından uğrayacağı ceza ; sonuncu derecede kalır. Çocuk ananın cezasını bile tatlı bulur ve tatlı karşılar. Bir yabancı; çocuğa ceza ettiği vakit bunun çocukdaki müthiş farkı görülür.

İşte iki fânî vücutde tecelli eden bu İlâhî his ve rabıtayı yerinde bırakarak Allaha yüzümüzü dönelim.

Mukaddes kitaplar insanı; Allaha değil Allahın kudreti ile yani insanı fenalıktan korkutan büyük, sonsuz müeyyideleriyle korkutur, iyiliği destekliyen, fenalığı men eden icraatiyle korkutur. Bütün ezâlar, cehennemler ve

sair ukûbetler bu fasiledendir. Fakat iyi bilinmeli ki Allah kendi elinin işi, kendi eseri, kendi mahlûku olan insanı ezaya koymaktan hiç zevk duymaz, hiç haz etmez o ancak lutuftan, ni'metler vermekten, iyilikler etmekten hoşlanır. Peygamber efendimizin (Allahın ahlâkı ile ahlâklanınız!) emri bu ma'nadadır.

Allah her şeyden evvel, sahip, velî hakîm, adil olduğu için icabında ve en sonunda şiddet gösterir. Zira adaletin cari olması, Hakkın mahfuz olması, bunları bozan, bunlara mugayir hareketlerin men'ine bağlıdır. Şiddet me'mul olmazsa korku mevcut olmaz, korku ortadan kalkınca dünyadan emniyyet kalkar. Ve herkes birbirini yok etmeğe, kendi varlığını hakim kılmağa, kuvvetli, zayıfları istismara kalkar. Zayıfı büsbütün zavallı hale koyar. Kendi de daha müthiş bir afet olarak meydana doldurur. İşte buna mani olacak tek şey Allah, korkusudur. Korku; korkması gerekenler içindir. Gerekmeyenler için ise bu korku emniyyete, Allaha güvene ve muhabbete vesile olur. Ne vakit ki Allahın tekâmül muradına göre bütün insanlar tekâmül edecektir. O vakit korku yerine bütün insanlara muhabbet inzi-batı hakim olacaktır.

İmdi :

Cahil, aklı kıt hasta ve asabi bile olsa çocuk anasından korkmaz onu sever, yalnız ve yalnız sever. On-dan ceza bile görse yine ona sokulur. Teselliyi onun af ve merhametinde arar bulur. Çocuk anasına karşı böyle olursa kul Allahına, her merhametin, muhabbetin insaf ve şefkatin her hikmetin kaynağı olan Allahına karşı nasıl olmalıdır. Mutlak muhabbet, mutlak ve tam bir muhabbetle ona güvenir ve ona bağlı olmalıdır. İşte onun için hazreti Süleymân;

(Allahdan korkulmaz, insanın insanla muamelesinde gösterebileceği fena niyet ve fena muamele esasında Allahtan korkulur) buyuruyor. Ve ondan bu esasta son derece çekinilmesini ihtar ediyor.

Daima hatırdâ tutulmalıdır ki Allahın kendi hukukundan dolayı kulun kusurlarını af etmesi me'muldür. Ve (Vâridâtı Süleyman) kitabında 14 ncü Bezm-i Âlîde hukuk bahsinde buyurulduğu üzere bu çok me'muldür fakat âciz kul, hakkını istihsal ve te'minden aciz kul, her hakkı Allah tarafından kefalet altına alınmış olan zayıf kul; uğradığı haksızlıktan dolayı yegâne mercii Olan Allaha davacı olursa Allahın şanı adaletten gayri neyi iktiza ettirir.

Enis beyin vâridâtı naklederken hali:

Enis beyin vâridâtı naklederken hali değişiyordu. Kendinde fevkal'adelik zuhur ediyordu. Öyle ki, ağlıyor terliyor, kızarıyor. Bakışları mestâne oluyor, heyecanı son dereceyi buluyordu. O derece ki işte şöyle konuşuyordu.

«Siz sizmisiniz, ben benmiyim. Siz başka adamlarsınız o başkadan biri de benim. »

Niçin böyle söylüyordu?

Çünkü kendini ve kendine ait her şeyi bu halde değişik görüyordu. Ve acaba yalnız değişen benmiyim. Karşımdakiler de değişmişmidir. Nasıl oluyor da ben ve bunlar herkesin halinden ayrılıp bir hususî hale giriyoruz. Biz esasen başka türlü adamlarız da ondan mı ileri geliyor. Yoksa sırf girdiğimiz âlemin te'sirlerine ait bir hususiyetimiz mi var ? Diye kendinde merak uyaniyordu.

Böyle söylemeğe mecburdu. Çünkü kabına sığma-

yacak bir coşkunluğa uğruyordu. Yani içine gelen Rûhül-kudüs'ün tecelli eden Cemâlî nûru; onu doldurup etrafına taşıyordu. Ve onu en yakından tamamıyla mest ve meczub hale koyuyordu.

Hazreti Sûleymanın :

«Senlik de yok benlik de bizde»

«Su zerreleriyiz bir tek denizde »

Diye cevap vermesi her kese öğretiyordu ki coşan Enis beyin cismaniyyeti değil ruhudur. Bu ruh; coşkun denizin bir damlasıdır. Bu ruh; vâridâtı nakil esnasında derya ile ittisal peyda edip bitişiyor. Artık o damlalıktan çıkıp deniz oluveriyordu. İşte onun zayıf bedendir ki bu denizin dalgalarına [tecellilerine] alışmamış olduğundan dayanamıyordu.

Netekim Enis beyin müteakip sözleri heyecan halini tamamiyle gösteriyordu.

Hazreti Sûleymanın (sen gurubun, sen tulû'un rengindesin. Oraya ereceksin, orayı geçeceksin) esasındaki kelâmının delalet ettiği ma'nayı bundan evvelki Bezm-i Âlîde izah etmiştim.

Beyt;

«Kendinden bir geçiş anında kalbine baktın mı»

«Acı ağlayışlarınla hasretini çektiğin deryayı

gördün mü»

Birinci mısra'daki asıl (insilah) kelimesini kendinden geçiş diye açıkladım. Fakat bu kelime önünde biraz durmak lâzım zira insilah muayyen bir ma'naya delalet ettiği halde (kendinden geçiş) umumî mahiyettedir. Meselâ bayılmak, sızmak ve emsali hallerde de insan kendinden geçtiği halde insilahda bu; sırf ruhun beden'den ruhanî bir hadise neticesi ayrılması demektir.

Öyle ki :

Rûhî mertebelerin bir derecesi vardır ki o dereceye varıldıktan sonra ruh sık sık bedenden ayrılır, uyanık olduğu halde rû'yada imiş gibi gezintiler yapar uzaklarda yakınlarda bir takım işler görür. Başka ruhlarla temas ve muamelede bulunur.

Hazreti Süleymanın bu beyitte kullandığı (insilah) tabirinden maksadı şu olsa gerektir:

Enis beyde insilah evvela şu sebeple vaki' olmuştur. Rûh-ül-kudûs Enis beyin kalbine inip girmekle Enis beyin ruhu alışmadığı bu mukaddes ruha dayanamıyarak bedenden ayrılmıştır. Bu itibarla Enis bey o anda kalbine bakmış ise Rûh-ül-kudûs'ün nûrunu kalbinde görmüştür. Hakikatte bu gördüğü nûr Enis beyin acı göz yaşlariyle ağlıyarak hasretini çektiği deryadır yani bu deryanın kalbe dolan kısmıdır. Zira Allah göklerin ve yerin hudutsuz nûrudur. İstedığı kalbi bir an için veya bir müddet için veya bir ömür için işgal edip doldurur ve uzun müddet bulunacağı kalplerin ruhu; daimî bir insilaha uğramaz. Zira Rûh-ül-kudûs en müte-kamil en musaffâ ruhların kalbinde uzun zaman ikamet buyurur.

*

Bundan sonraki Enis beyin sözleri yine cezbe ve heyecan haliyle söylenmiş hasbihaller mahiyetindedir. ma'naları açıktır. İzahlık tarafları yok gibidir. Geçiyorum ve yine hazreti Süleymanın :

«Fânûs, ben sana zevki intikal diye bir şiir ilham etmedim mi? Ruh orada nasıl sevinir, her an dirilirsin, sen orada dirilirsin. Buradaki ölümü dirilik sanırsın, O; gittikçe ölür. Geldikçe dirilir [sanırsın]» mevzuuna gelelim

Hazreti Süleyman bu mevzu ile öyle hakikate te-

mas etmiştir ki pek çok kimseler bundan habersizdir. Bunu bilen ilham ehli enderdir zannındayım.

Şöyle ki :

Dünya hayatı; ahiret hayatına nazaran ölüldür. Zira ölüldük denecek derecede zevksiz, şevksiz, sönük ve karanlıktır. Ve gerek Kur'ânı kerîm gerek diğerk mu-kaddes kitaplar ve bu meyanda bilhassa İncil-i şerîf hidayetden mahrum zulmet ve dalalet ehli kimseleri (ölülük) diye anar. Hatta hazreti İsa vaaz için köylere gideceğı bir günde ona şakirdlerinden biri; vefat etmiş olan babasının cesedini gömmek üzere orada kalmasına izin istemişti. Hazreti İsa cevabında: (bırak babanın ölüsünü ölüler gömsün sen yürü Allahın melekûtunu insanlara müjdele) buyurmuştu.

İşte :

Dünya hayatı; hidayet mazhariyyeti derecesine göre bir kısım insanlar için uyku; bir kısmına göre de uykudan daha ağır bir hal, ölüldük addolunur. Bu iki hale göre de insanlar ahrete göçtükten yani vefat ettikten sonra uyanırlar veya dirilirler. Ruh-î letafetine göre vefat edenlerin bir kısmı cennetde safaya gözünü açıp uyanır. Bir kısmı da kesafetini gidermek için ezâ görmek üzere cennetden uzak tabakalarda dirilir.

Uykuda dünya hayatı geçiren hidayet ehlinin ruhları letafet derecelerine ve ruhî mertebelerine göre ara sıra göklere cennet tabakalarına muvakkaten yükselirler ve sonra yine avdet ederler. İşte hazreti Süleyman bu esasta Enis beye hitabederek : (Sen göklere çıkmak üzere bedeninden ayrıldıkça dirilirdin bedenine avdet ettikçe ölüldün) buyuruyor. Ölümün ve diriliğın nisbî halini bu misal ile tarif ediyor. Ve ruhun göklerde nasıl

sevineceğini (zevk-i intikal — yani ahirete göçme) şiirinde bildirdiğine işaret ediyor.

Boşluk :

Enis beyin: «Boşluk, boşlukta kalmak ne güzel» diye başlayıp boşluk hakkında devam eden sözlerine gelince :

Buradaki boşluk, akla gelen ma'nadan ayrı, tamamıyla aksi ma'nadadır. Yani boşalma; insanın fânî benliğinden boşalması. Allahın zat nûriyle dolması ma'nasınadır. Bu; büsbütün bomboşluk değil, her zamanki halden boşalip en yüksek bir hal ile dolmak demektir. Fânîlikten boşalip ebediyet nûriyle dolmak demektir. İşte böyle yükselen ve en yüksek mertebelerin hislerini duyan Enis bey bu mertebelerin halini şu sözlerle pek güzel tarif ediyor :

«Boşluğun nâmütenahîlik olduğunu [yani Allahın hudutsuz nûru içinde bir hayat olduğunu] düşünün. Bunlar [dünya hayatı hep] boş gibi. [Bundan boşalip] boşlukta kalmak güzel şey [Allahın nûru ile dolup] uçmak [göklere, cennetlere yükselmek] güzel şey, eriyip boşlukta dağılmak [yani Allahta fânî olup benlikte yok olmak] Allah gibi nâmütenahîliğe [sonsuzluğa] dağılmak [yayılmak] ve o nâmütenahîlik içinde toplu olmak [yani bulunduğu muazzam varlığın bütün zevkini duymak] ah ne güzel şey.

Yine cezbe haliyle Enis bey bir kaç cümle hasbihal ettikten sonra hazreti Süleyman ona :

«Söyle söyle, bu fânîyyete bakıp da [sonunda insan] ölecek diye korkma. »

Buyuruyor ve (zevk-i intikal) şiirindeki hakikate dikkati çekiyor.

Ma'nalı bir ihtar :

Hazreti Süleyman bu mevzu'daki kelamın sonunu (haydi Fânûs haydi Fânûs, haydi sen bu buhranda kalmamalısın !) buyurmakla şu hakikati anlatmış oluyor :

«Sen göklerin hayatını tattın. Onun zevkine vardın, o derece ki artık hep oralara uçmak ve oradakilerle birleşmek ve oralarda Cemâlî tecellilerde yaşamak, hudsuz nûru safâsında erimek, gaşyolup ebedî zevke dalmak istiyorsun. Bu dünyaya döndükçe bu fânî kalıba girdikçe hasret ve mahrumiyet duyuyorsun. Asabın bozuluyor. Huzur ve sükûna artık kavuşamıyorsun. Dünya hayatı sende bir buhran mahiyetini aldı sen bu buhranda kalmamalısın ! [Yani ya tamamıyla yeni hali hazmedip sükûna ererek veya büsbütün ahirete intikal ederek buhrandan kurtulmalısın]»

İşte akıbet; neticeyi tayin etti; Allah ahirete intikal suretiyle küllî bir saadete ermesini murad buyurmuş, o irâde tecelli etti, ve Enis bey Cemâl ve rahmet-i Rahmâna kavuştu. Allah rahmet eylesin Âmîn.

Sevmediklerinizi unutun,

Enis beyin son olarak : (Hiç bir şey istemem, hiç bir şey istemem sulh isterim, sükûn isterim) demesi üzerine hazreti Süleyman yine dünya çapında bir şarta, umumî bir nasihate sözü getirerek o halde diyor: «Sevmediklerinizi unutun, sevmediklerinizi [gönlünüzden gözünüzden] silin en nefret ettiğinizi [bile] sevin. »

Çünkü :

Sulh, sükûn, emniyyet ve netice itibariyle saadet buna bağlıdır. Düşmanlığın yerini dostluk doldurmalı ki anlaşma mümkün olsun, ihtilâf kalksın korku ve emniyetsizlik kalksın sükûn ve emniyyet kaim olsun.

Enis beyin : (Nefret etmek kimin haddine [insan] ne hakla [Allahın yarattığına] nefret eder demekle bir hakikate işaret ediyor ve hazreti Süleyman da bu itirafı te'yid ve tasdiken: «Fânûs senin gibi yaratılmış bir kuldan nefret edermisin. Nefret edilmez nefret edilmez» buyuruyor. Bu netice kemal devrinin yani gelecek devrin haline işaret ve beşarettir.

Huuu... Eyvaallah :

Elhamdülillâh - 12/2/1950

İKİNCİ DEVRE

- 3 -

(Vâridât-ı Süleyman) kitabının tab'ından sonra zuhurat olarak kurulan Bezm-i Âlilerin sonu olan bu üçüncüsünde de bizzat hazır bulundum. Vârid olan mübarek sözleri teferruat ve husûsiyetleriyle derc ediyorum.

—
Ömer Fevzi Mardin

Kadıköy — 27/9/949

BEZM-İ ÂLÎ: XXXXI

Gülbang-ı şerîf

ALLAH BES, ve DER HEME A N ZÜL-CEMÂL BES

Tercümesi :

«Allah kâfidir her an cemâli ile [kullarına] kâfidir.»

Başlangıç :

Huuu... Eyvallaah :

T A' L İ M

Adem; budur:

Öyle merasim ola ki ona riayet gerektir. Senin kelâmın benim kelâmım dürür benim kelâmım anın kelamı dürür. Bu; behemahal böyle dürür.

Yorgun değilsin, seni yoran; yorulmıyam korkusudur.

Bir dost-ı aziz var ki doğruyu diler, doğruyu söyler:

Beyt :

«Ey dost senden olmak için dehre müjderes»

«Fânûsumun hadika-i ilhamı üzre es»

Dünyây-i fânîde bir de dost fânî var ki anın yanındasın. [Bu büyük iltifat; Allahın lutuf ve inayet-i mahsûsasıdır.

Ömer Fevzi Mardine büyük bir ni'met olarak bezil ve ihsan buyurulmuştur.]

[Enis beye hitaben] sana söylerim, vaz geç bu galeyandan kendin tutacak kuvveti sana verdim. Latif, sakın, halim [bir halde] tatlı göz yaşın dökülmesi ile kendini bilmez halde çırpınış; bir değil olduğunu kalbinde his etmez misin ?

(Tâbi' ol imanının recfe-i ilhamına) dedim. Bununla demek istediğim nedir ? Bunu anlamaman kabil değildir, anlayacaksın, kelâmsız anlayacaksın, fânîyetdeki dostunla [yani Ömer Fevzi Mardinle] anlayacaksın. O; senin duyduklarını anladı. Daha kimlerle bağlanırsan bağlan, bu tecellâda Süleyman diye bir nâm aluruz.

Seni bundan geri üzmem, sen nûrun büyüklüğünden sarhoş olursun, amma bedmest olmazsın. Alnın açık, yürü meydana çık.

Sen ağlarsun, âlem ağlar sen gözyaşlarından bir şey ümid edersin, âlem de bir şey bekler. O bekledikleri şeyi alenen söylemek için sana izin vermediler. Bir gün infilak edip söyleyeceksin. Söyleyeceğin [söz] Allahın murad ettiği'dir.

«Allah bes ve der heme an Zül-Cemâl bes»

İşte merasim budur. [yani gülbang-ı şerîfdir.] Sen burada, başka yerde, huzur-ı kibriyâda hep bunu [gülbang-ı şerîfi] söylemeden kelama geçme. Buna bir lahin tertip kılındı onu biz verdik. O lahnı tertip kılan; saz oldu. Biz nagme-saz olduk.

Seni ben nasıl diriltem? Söyle gafil, sözlerimden duyduğun telezzüzle ağlarsın. Sen muztarip değilsin, mübahîsin, mübahîsin, mübahî saadet ver ve sıhhat ver ilâhî.

Bu sıhhati senin için dilerim sanursun fânî olduğun için dimağının fânî olan maddesinin asliyle düşünürsün, dimağı bırak, ruhunla düşün.

Senin hareketlerine, senin canın için [sıhhatini, hayatını korumak için] mani olan [zevcen] ey hatun, ağlama, sevin, sevin. Burada bu dost evinden [Ömer Fevzi Mardinin ikametgâhından] mes'udane gidesiniz. Allaha bağlanıp sevinesiniz.

*

Sen kendi ilhamınla bir söz dedin ki o; sana benim vasıtamla gelmedi. Kendiliğinden o ilhamı elde etdin Enisim.

(Elhamd-ü-lillâh alâ külli hâl) dedin hamdını şarta bağlamadın, (seva-el-küfr vedalâ!) demedin. Sen her hale hamd etdin. Allah beni kâfir etse da hamdolsun dedin. (Elhamd-ü-lillâh alâ külli hâl) i isterim dedin. Fânûsum, Enisîm

Ve dedin ki Allah kâfiri mü'min kılar. Allah kâfirlerin cümlesini mü'min kılar. Kâfir sandıkların pek çok kimseler mü'mindirler. Mü'min sandıklarının çoğu kâfirdir.

*

Enis, dostum derim Allaha (ey dost!) deriz biz Allaha. Ondan in'ikâs olarak da sana dost derim.

Küfür ve iman diye ayırdığın şey; bu dünyanın yüzüne mahsus muamelâta ait bir keyfiyyet-i zahiriyyedir. Kâlp var, gönül var Allah o gönlü pak etsin. [Hakikatte] küfür denilen şey yok, putperest [de] yoktur. Putperest; putda Allahı görüp perestiş ediyor, putperest o kuvvetle [yine] Allaha varır. Ve der ki: Lâ ilâhe il-lallâh. İşte O kadardır ol hikâyet bakîsi dürûg'i bînihayet.

Beyit :

«*Sofî-i bî küşayîş ve nâ puhte'den sakın* »
«*Vesvâsı fitne sadrına hiç olmasın yakın* »

*

Sen küfr edemezsin, küfr edemezsin, söylediklerini kendilerince fenaya yoralar; Allahın gufranına nâil olalar. Çoğunun fenaya yoruşu fart-ı imandan ve tefrit-i iz'andan gelip. Fart-i imandan ve tefrit-i iz'andan Allah seni de, yârânını da ve ümmetleri de mâsûn etsin. Herkesin niyazını kabul etsin.

*

Bundan böyle hep bir kelâmında Fânûs; gülbang-ı Cemâliyi lahn ile oku.

*

[Ömer Fevzi Mardine hitaben]

Ey Ömer, ey Ömer, ey Ömer ismin gibi fevz-ü felah üzere ol. Yârânına söyle ki gülbangı lâhn ile öğreneler tâ ki bir râsîmenin letafeti tam ola. Evet letafet; ruhlar içredir. Fakat terennümden mütevellit bu letafet; ruhları birleştirir. İşte bundan niçün gaflet edesiniz.

Ömer; Enisi seversin. O da seni sever
onu sev, o da seni sevsin.

[Enis beye hitab] Elhamd-ü-lillahi Rab-
bil-âlemîn diyerek gözlerini aç.

Enis bey — Elhamd-ü-lillâhi Rab-bil-
âlemîn velhamd-ü-lillâhi alâ külli hal
[dedi]

Nihayet

Huuu... Eyvallah

LÛGAT

Dehir — Dünya

Res — Resandan masda-
rından—eriştirmek
ulaştırmak

Hadika — Saha, güzel sa-
ha, çiçek bahçesi

Gussa — Gam, keder, en-
dişe

Recfe — Titreme, ihtizaz
ürperti

Bedmest — Kötü sarhoş

İnfilak — İçden zorla
patlama

Huzur-u kibriyâ — Allah
huzuru

Lahin — Makam, ahenk

Telezüz — Lezzet, tadal-
mak

Mübahî — Memnun, mes-
ut, bahtiyar

Mes'udâne-Bahtiyarlıkla
Elhamd-ü-lillâh alâ küll-i hal - Her hal üzere Al-
laha hamd ederim
Seva-el küfrü veddalâl —
Küfür ve dalâlet müsavî
În'ikâs — Aksetme
Durûg — Yalan
Bî nihayet — Nihayetsiz
Bî küşayiş — İnkişaf et-
memiş, olgunlaşmamış
Napuhte — Pişmemiş
Vesvas-i fitne — Fitne
eken vesvese

Sadır — Göğüs
Güfran — Af ve magfiret
Fart-i iman — İnanca if-
rata varıp hakikatten
ayrılma
Tefrit-i iz'ân — İdrak ki-
fayetsizliği
Yârân — Dostlar
Masûn — Uzak, selâmet-
de, bulaşmamış
Terennüm — Makamla
söylemek, okumak

Metnin konuşma dilimizde ifâde ve izahı

T A' L İ M

Adem budur:

Öyle merasim, [yani yapılır öyle âyinler] vardır ki ehemmiyeti; ona riayeti gerektirir.

Yani :

Hazreti Süleyman bu esasta gülbang-ı şerîfi [misal olarak] kasd ediyor. Ve kelâmın başlangıcında, ve so-

nunda, gülbang-i şerîfin hep bir ağız ve gönülle tekrarlanmasını istiyor.

Asla devam:

Senin sözün benim sözümdür. Benim sözüm Allahın kelâmıdır. Bu her halde böyledir.

Yani :

Allahın zat nûru olan (Rûh-ül-kudüs) ; Süleyman Çelebi diye bir nâm almış olan yüksek, mübarek bir ruhda yer almıştır ki (Rûh-ül-kudüs) den tecelli eden kelâm ; hazreti Süleyman ruhunda kelâm olarak zuhur etmektedir. Ve bu kelâm; Enis bey tarafından dışa sesle nakledilmektedir. Anın için Enis beyin sesle dışa çıkardığı kelâm; hazreti Süleymânın kelâmı ve aslında kelâmullahtır.

Asla devam:

Yorgun değilsin, seni yoran; yorulmıyayım korkusudur.

Aziz bir dost var ki doğruyu diler, doğruyu söyler.

Beyt :

«Ey dost, senden dünyaya müjde vermek için»

«Fânûsumun kalbine ilhamınla tecelli et. »

Yani:

Bezm-i Âlîlerin kurulmasını irade eden Allahın muradı; beşeriyyete Cemâlî tecelli devrinin açıldığını müjdelemekti. İşte bu esas müjdenin vasıflarını ve iktiza ettirdiği şartları ve bu esasta muhtac olduğumuz ta'limleri, izahları elde etmek için [buna bir mübarek kürsi olarak seçilen] Fânûsun kalbine ilhamınla tecelli eyle.

Asla devam :

Fânî dünyada bir de Fânî dost var ki anın yanındasın

Yani :

Şu anda yanında bulunduğun Ömer Fevzi Mardin bu fânî dünyada senin fânî bir dostundur.

Asla devam :

Bu kısım; ötedenberi (Bezm-i Âlîlerde geçen hayatın Enis beyin sıhhatine ve maiyşet esasında hal ve istikbale fena te'sir edeceği mülâhazası ile devam üzere korku çeken Enis beyin zevcesine nesayihî ihtiva ediyor. Burasını geçiyorum.

Asla devam:

Sana söylerim [Fânûs] vaz geç bu galayandan kendini tutacak kuvveti sana verdim. Göz yaşının senin latif, sakın, halim bir halde bulunarak tatlı dökülmesi ile kendini bilmez halde çırpınarak acı acı dökülmesi bir değil, bunu kalbinde sen de his etmez misin ?

(İmanın ilham esintilerine tabi' ol)dedim. Bununla demek istediğim nedir ? Bunu anlamaman kabil değildir, anlayacaksın, kelamsız anlayacaksın. Fânîyetdeki dostun [Ömer Fevzi] ile anlayacaksın. O; senin duyduklarını anladı [ondan başka] daha kimlerle bağlanırsan bağlan, [Elverir ki yolun aynı, hedefin bir olsun] bu tecellide [biz] Süleymân diye bir nâm alırsın. Yani Süleymân adı örtü diye alınmış bir nâmdır. Süleyman nâmı ile kullanılan ruh; Allahın tecellisi için bir vasıta dır. Hakikatde kelâm; Allahındır. Ve bütün beşeriyeti ferden ve küllen sevk ve idare ettiği gibi Enis beyi de bir hikmet ve maksad-ı mahsus ile kullanan Allahtır. Sevk ve idare Allahın elinde olduktan sonra Fânûs kime bağlanırsa bağlansın, Fânûsu da, bağlandığı kulu da, sevk ve idare ederek muradına göre kullanacak Allahtır.

Asla devam:

Seni bundan sonra üzmem artık, sen nûrun büyük-

lüğünden sarhoş olursun amma kötü sarhoş olmazsın.
Alnın açık olarak yürü meydana çık.

İzahı:

Bu kısımda şu üç nokta dikkati çekiyor.

- 1) Seni bundan sonra üzmem.
- 2) Sen nûrun çokluğu te'siriyle fevkal'âdelik duyar, gönül sarhoşu olursun amma sarhoşluğun kimseye ziyan vermez.

3) Alnın açık olarak yürü meydana çık

Birinci ve ikinci madde; Enis beyin yeni bir mertebeye erdiğine ve bu mertebenin hal ve nasibi icabı olarak çok nûrlandığına ve bu nûr çokluğundan hallererek sarhoş gibi olduğuna fakat ne kendine ne de harice bir ziyanı olmayacağına dairdir.

Üçüncü madde ise: yeni bir vazifede kullanılacağına ve bu vazife amme ile alâkalı olduğuna yani er meydanına çıkacağına ma'nevî er olacağına delalet ve işaretir.

Asla devam:

Sen ağlarsın, âlem ağlar. Sen göz yaşlarından bir şey umarsın. Âlem de bir şey bekler, o bekledikleri şeyi alenen söylemek için sana izin vermediler. Birgün zorlanıp söyleyeceksin. Söyliyeceğin [söz] Allahın murad ettiğidir.

Yani:

Sen ağlarsın, etrafın ağlar çünkü sana gelen nûrun çokluğu; seni ağlatır ve bu tecelliden sana bir güzel netice umdurur. Hem de senin içine dolup taşan nûr ; etrafına da yayılır, onların da hassasiyyetini arttırır. Onların da gözlerini yaşartır ve onlara dahi bu İlâhî

nûrun fevkal'âdeliğinden bir güzel şeyler, hayırlı âkıbetler bekletir. Fakat o bekledikleri şeyi alenen söylemeğe sana henüz izin verilmedi. Lâkin bir gün gelecek zorlanıp söyleyeceksin söyletileceksin ve söyleyeceğin söz de Allahın murad ettiğidir.

Dikkat;

Allahın muradı olan sözü sonradan her hangi bir suretle söylediğinden henüz haber yoktur. Enis bey de şimdi Allah rahmetine gark etsin ahırettedir. Şimdilik bizlere düşen vazife beklemektir. Allahın istediği bir günde Enis beyin ruhaniyyetine söyleteceği bu mühim sözü tam bir alâka ile beklemektir.

Asla devam:

«*Allaah bes ve der heme an Zül-Cemâl bes*»

İşte merasim budur. [Yani gülbang-ı şerîftir] sen burada başka yerde, Allah huzurunda hep bunu söylemeden kelama geçme, buna bir ahenk tertip kılındı. O ahengi biz ilham ettik o ahengi tertip kılan saz oldu biz nagmesaz olduk.

Yani:

Allah huzurunda, Allah için tertiplenen Bezm-i Âlîlerin kuruluşunda kelâma başlarken ve kelâma nihayet verirken ve ortalarında ara fasılları verilince (gülbang-ı Cemâli) yi bir ağızdan sesle ve bir gönülden teveccüh ü-tam ile söylemek elzemdir. Bu; ruhanî ayinin rasimesi, yani edeb ve erkânı iktizasıdır. Hem de ayinin dayandığı iman temellerini göklere yükselten bir ma'nayı havîdir. Zira mustarip beşeriyetin bu gün başlıca ihtiyacı ; Allahın kula yeterliğini bilmesine ve Allahın Cemâli tecellileri devri açıldığını öğrenmesinedir.

Gülbang-ı şerîfin öz ma'nası: (güzel Allah, güzel-

likleriyle her an ve zaman kullarına yeter,) dir. Kul bunu tamamiyle bilmeli ki gönlü bin türlü endişe ve korkudan kurtulup bir rahat nefes alsın. Allaha sarılsın onun yeterliğine, güzelliğine inanarak ve ona güvenerek sarılsın. Ve artık hayatta hiç bir şeyden korkusu kalmasın. Zira insan Allaha sarıldıkça Allah kuluna feyz rahmet ve bereket ihsan eder.

İmdi ;

Sen her nerede olursan kelama geçeceğin zaman bil ki huzuru İlâhidesin. Ve kelâm İlâhî kelâmdır. Bu rasimeye yani gülbang-ı şerîf okumağa ve etrafındaki-lerle müctemian okumağa itina et. Makamlı ve aynı makamda ahenkli, kusursuz okumağa çalışın. Bu; hep beraber makamla okunsun makamda ve ma'nada ağızlar ve gönüller birleşsin diye beste tertip edildi. O besteyi biz ilham edip verdik. Sanki bestekâr Ziya bey elimizde saz oldu. Biz nağmesaz olduk yani gülbang-ı makamla okuduk ve sizlere bellettik.

Asla devam :

Seni ben nasıl dirilteyim söyle gafil, sözlerimden duyduğun lezzetle ağlarsın [imdi] sen mustarip değilsin bahtiyarsın, hoşnutsun, hoşnud.

Saadet ver ve sıhhat ver İlâhî

Bu sıhhati senin için diliyorum sanırsın. Fânî olduğun için bunu da dimağın fânîliği ile düşünürsün. O fânîlik [ölçüleri içine sıkışık] dimağı bırak ruhunla (ruhanî şuurla) düşün.

Yani ;

Sıhhatden maksad; hakikattir. Hakiki zaviyeden her şeyi sana göstermek için seni hakikate nasıl dirilteyim. Fânîyyete bürünmüş gafil, sen sözlerimden acı

duyarak değil lezzet duyarak ağlarsın. İmdi sen mustarip değil bahtiyarsın. (Fânûs) olmak mertebesine seni Allah eriştirmiş, seni; k e l â m ı n ı aleme izhar vasıtası olarak seçmiş, bunlar emsali ender mazhariyetlerdir ki o sana nasip olmuş. Bu mübarek vazifeyi ifa ederken hem kelâmın nûriyle doluyorsun, hem de seni bu hizmete elverişli kılmak için sana teveccüh eden İlâhî nazarın feyziyle yükselip gidiyorsun. Bu halde olan mutlu insan ancak bahtiyarlıkla ağlar. Kelâmın nûru ve kelâmın ma'na zevki ile dolup taşar da ağlar.

İstedğim sıhhat; ma'nevî sıhhatdir. İdrak selâmetidir. Hakikatleri anlayış sıhhatidir, ve bunu her kes için dilerim. Anın için sıhhat dilerim, ve saadet dilerim. Zira saadet; bu nevi sıhhate bağlıdır. Ma'nevî hayatı sahih ve sıhhatde olmıyan; hastadır. Hastalığın en zararlısı da budur. Ma'nevî hastalığın zararı insanın imanına da, ahlâkına da ef'aline de müessir olur. Bu üç esas da temelinden bozar, ve zararı ahiret hayatına da sırayet eder. İşte bunları ruhî şuurun ile düşün, ve her şeyin hakikat ölçüsüne göre kıymetini ver. Haline sevin, rahatlan, şükret.

Asla devam :

Senin bu mukaddes vazifedeki hareketlerine, bu mübarek güzel işlerine sırf senin fânî sıhhatini korumak gayretiyle mani' olmağa çalışana [zevcene söylüyorum]

Ey hatun, ağlama sevin, sevin [yani cereyan-i hal] Fânûs için nasıl büyük bir İlâhî ni'met ise nasıl ona sevinmek, şükretmek, ni'metin kadrini bilmek lazımsa onun hayatına şerik olan sen eşine de bu hislere ve takdirlere ortaklık gerekir. İmdi sevin.

Bu dost evinden bahtiyarlık içinde yerinize gidesiniz, Allaha bağlanıp sevinesiniz.

Yani kederi, endişeyi korkup atıp sevinmek için, huzura ermek için ilk şart; Allaha teslim olmak Allaha bağlanmaktır. Hak ve hakikatin, akl-ı selâmin ruhi şuurun icabı budur. Bütün Allah kitaplarının ta'lim ve talep ettiği de budur. Allaha teslim olmak Allahın gelene razı olmak !

*

Asla devam:

Sen kendi ilhamınla bir söz dedin ki o sana benim vasıtamla gelmedi. O ilhamı kendiliğinden elde ettin, Enisim, sen böyle dedin (Elhamd-ü-lillâh ala külli hal), yani (her halde Allaha hamd-ü-şükür olsun) diyerek hamdini şarta bağlamadın. Öyle ki: (yalnız şu hallerde Allaha hamd-ü şükrederim şu hallerde etmem) demedin. Ve (küfür ile dalalet müsavîdir.) de demedin. (Yani ister kafir ve dalalette olayım ister mü'min ve hidayet üzere olayım. Hepsi benim için müsavidir. Zira hiç birinin fikrimce ehemmiyeti yoktur. Hepsine karşı kendim umursuzum, alakasızım) da demedin.

Sen ne güzel her hale hamd ederek her halde hamd-ü sena lüzumuna kanaatini izhar etdin. Allah beni kafir etse de hamd olsun dedin. (Elhamd-ü-lillâh ala külli hal) demek isterim dedin. Fânûsum ve Enisim şu kanaati de izhar ederek Allah kafiri isterse mü'min kılar. Allah kafirlerin cümlesini mü'min kılar demek istedin. Öyledir. Hatta her şey görüldüğü gibi değildir. Kafir sandıklarının pek çoğu mü'mindir. Mü'min sandıklarının çoğu da kafirdir.

Yani :

Küfür; örtmek, inkar etmek demektir. Kafir; hakikati örten, hak ve hakikati inkar edendir. İmdi ismine veya şöhretine bakarak mü'min sandığın nice

kimseler vardır ki ya cehaletleri veya içlerinin fenalıkları neticesi hakikati görmezler veya görmek istemezler, inkara meyillidirler. Cenab-ı Hakkın hukukuna riayet etmezler. İmanları selametsizdir, kanaatleri temelsizdir. İmanın değil kendi, menfaatlerinin icablarına tabi' olurlar. Allah için bir şey yapmazlar, bir şey vermezler. Bu gibileri isim ve şöhretlerine göre imanda mü'min olarak bilinirler, hakikatde amelde kafirdirler. Kötü amellere istinad eden iman bozuktur. Bozuk imanlı amel de kötüdür, kötü olur. İmanda gaye inanmaktır. İnanca gaye uymaktır, yani Allaha inananın Allahın iradelerine uyması lazım gelir.

İman Dinin temelidir. Din; Allah hakkını ve halk hakkını, ferdî hayat ve ictimâî nizam şartlarını ve bu şartları teşkil eden Allah iradelerini ihtiva eder.

İman; Allah hakkından bir esastır. İman ile amel birleşecek ki insan Dinli olabilsin.

İslamiyyet Allaha teslimiyyet demektir. Allaha teslimiyyet; Allahın emir ve iradelerini kabul demektir. Yani Allahın istediklerini istemeği, istemediklerini istememeği kabul etmek demektir.

Amel ve Din, Allahın istedikleri ile istemediklerinin heyeti umumiyyesini vücude getirir ki insanın islam olması; amel sahibi olması demektir. Amelsiz insan; islamiyyetde tahakkuk etmiş olmaz. Kur'ân-ı kerîm amel sahiplerini bir çok ayetlerle övüyor. Ve bu nevi ameli (amel-i salih) yani (elverişli amel) veya (iyi amel) veya (iyi iş) ma'nasında dikkate alıyor. Ve ahiret ni'metlerini amel sahiplerine tahsis ediyor.

Yani:

Kur'ânı kerîmin sarahatine göre bir insan ister Mu-sevi ister sabii, ister İsevî, ister Muhammedî bir baba ve

ya anadan doğmuş ve bu Dinlerden birinde kayıtlı olsun eğer Allaha imanı olur, ve salih amel de işlerse onlar için hüznün ve kedere sebep kalmaz. Onlar cennete girerler ve Allaahın nimetlerine nail olurlar. Bu hakikati tevsik buyuran ayeti kerimelerden işte bir kaç:

Kur'ânı kerîmden :

(29 - Ankebût -7) : «Şunlar ki : iman etdiler. Ve salih ameller işlediler onların günahlarını kefarete edeceğiz [iyi işlerinin karşılığı olarak af edeceğiz] ve işlediklerinden daha iyisi ile mükâfatlandıracağız.»

Diğeri :

(29 - Ankebût - 9) : «İman eden ve salih ameller işleyenleri Salihler [eyiler] ümresine katacağız.»

Diğeri:

(18- Kehf - 44(110)) : «Rabbının Cemâline kavuşmak isteyen salih amel işlesin ve Rabbının ibadetine bir kimseyi şerik kılmamasın.»

(95 - Tîn - 6) : «Ancak iman edip salih amel işleyenlere ardı arası kesilmez ecir ve mükafat vardır. »

Diğeri :

(17(98)-Esrâ(Beyyine)-72(7)):«İman edip salih amel

**işliyenler mevcûdatın [bütün insanların]
en hayırlılarıdır.»**

Diğeri :

**(2 - Bakara - 223) : « Ve nefsiniz İçin
[yani kendiniz için] salih ameller takdim
ediniz [Allaha]. »**

Diğeri :

**(42 - Şûrâ - 26 : 28(26)) : «Allaha iman e-
dip salih amel işliyenlerin dualarına ica-
bet eder [kabul eder] ve kemal-i fazlından
sevaplarını artırır.»**

Diğeri :

**(19 - Meryem - 78(76)) Bakî olan [ahiret-
te de faydası olan] salih ameller Rabbin
indinde sevap ve âkıbet cihetinden daha
hayırlıdır.»**

Diğeri:

**(7 - A'raf - 42) : «Şunlar ki iman etti-
ler ve [güçleri kadar] salih ameller işle-
diler. Biz bir nefse vüs'ü takatinden fazla
teklif etmeyiz, [yani Allah bir kuluna ne
derece imkân vermişse ancak o kadarı-
nı ister] işte onlar [salih amel işliyenler]
cennet ehli olup orada ebediyyen kalır-
lar.**

**(43) Onların kalplerinden buguz ve
hasedi çıkarırız. »**

Diğeri:

(36 - Yâsîn - 12) : «Ve herkesin önlerinde gönderdikleri amelleri ve arkalarında bıraktıkları eserlerini yazarız. [yani herkes ne iyilik işlerse kendi ahirete gitmeden onun sevab ve karşılığı ahiretde onun hesabına yer alır ve dünyada bıraktığı hayır eserleri hayrın sahibi ahirete gittikten sonra da onun hesabına arkasında işler durur. »

Diğeri:

(64 - Tegâbün - 9) : «İman eden ve salih amel işliyen kimseyi Allah günahlarını af ederek ebedî kalmak üzere ağaçları altından nehirler akan cennetlere korbu büyük bir kurtuluştur. [Saadete eriştir.]»

Diğeri:

(2 - Bakara - 195) : « Ve iyilik ediniz. Zira Allah iyilik edenleri sever. »

Diğeri:

(5 - Mâide -10(9)) : «Allah-ü taalâ iman eden ve salih amel işliyen kimselere magfîret-i İlâhiyyesini ve büyük ecir ve mükâfatı vaad buyurdu.»

Diğeri :

(16 - Nahil - 97) : « Mü'min olduğu hal-

de salih amel işliyen erkek ve kadını dünyada iyi hayat ile yaşatırız ve amellerinin mükâfatını ondan daha iyi olarak veririz. »

Diğeri:

(27 - Nemil - 19) : «[Hazreti Süleyman Allaha] senin razı olacağın salih ameli işliyeyim Ve beni rahmetinle salih kulların zümresine kat diye dua etti. »

Diğeri :

(2 - Bakara - 25) : « İman eden ve iyi işler işliyen mü'minlere müjde eyle ki onlar için ağaçları altından nehirler akan cennetler vardır.»

Diğeri :

(22 - Hac - 50 ve 51(50)) : «İman eden ve salih ameller işliyenlere magfiret ve rızk-ı kerîm [ikram olunacak ni'metler] vardır.»

Cennete kimler girer

SALİHLER

Kur'ânı kerîmden :

(3 - Ali İmrân - 114) : «[Onlar ki] Allah ü-taalâyâ ve ahiret gününe iman, iyiliği emir ve fenalıktan men ederler. Hayrat

ve hasenata koşarlar onlar salihlerdendir. »

Müttakîler

(3 - Âli imrân - 115) : «[Onların] hayırdan işledikleri her şey inkâr ve ketm olunmayıp mükâfatı noksansız verilir. Allah-ü taalâ müttakîlerî bilir. »

Cennet

(2 - Bakara - 111) : « Kitap ehlerinden ancak yahudi ve hıristiyan olanlar cennete girer dediler. Bu onların hülyalarıdır. »

(112) Bu; ancak şöyledir.: Muhsin yani iyilik ve ihsan eder olduğu halde Allah-ü taalâyâ bütün mevcudiyetini teslim edip [onun iradelerine uyan] kimse için Rabbi indinde ecr-ü mükâfat vardır. Onlar için korku yoktur. Ve bir endişe ile mahzun dahi olmazlar.»

Diğeri:

(2 - Bakara - 62) : «Şunlar ki iman eylediler. Ve onlar ki Musevî, İsevî ve Sâbiî oldular. Onlardan Allah-ü taalâyâ ve ahiret gününe îman edenler ve iyi amel

işliyenler için Rabları indinde sevap ve mükâfat vardır. »

Diğeri:

(5 - Mâide - 72(69)): «Şunlar ki iman ettiler ve şunlar ki yahudi, hıristiyan ve sâbiî oldular. Onlardan Allah-ü taalâya iman eden ve salih amel işliyen kimse-lerin üzerine azab korkusu yoktur ve mahzun dahi olmazlar.

*

İşte hakikat budur :

Kim olursa olsun, Allaha iman eden, ahiret gününe inanan yani dünyada bir mes'uliyet ve mükellefiyet taşıdığına ve onun hesabını ahiretde mahşer gününde vereceğine inanan ve elinde olan iyiliği yapan kimseler için her hangi bir Dinde bulunmak şartı olmaksızın Allah'tan mükâfat, ni'met, cennet ummak vardır. O gibiler için hüzne, korkuya sebep yoktur,

Halbuki ne gariptir ki, insanların çoğu kendi Dindekilerin cennete ve ma'dasının cehenneme gireceğini zan ederler. Bu; ne kadar acınacak bir şeydir ve ne kadar ma'nasız, asılsız gururlara, benliklere, taussublara ve başkalarına karşı his ve fikir ayrılıklarına sebep olmuştur. Her Dinin bazı cahil adamları, yalnız kendini görmek hevesindedir. Hodbin, kıskanç, olmak zevkindedir bu bozuk fikirle, bilgisiz kafa ve karanlık yürekle yaşayan zavallılar Allahın her ni'metini de yalnız kendi dindeşlerine, hatta yalnız kendi mezhebdeşlerine hasır ve tahsis ederler. Başkalarına karşı merhametsiz, insafsız

kupkurudurlar. Ma'nen dünyanın en bedbaht adamları bunlardır. Zira insanları yaklaştıрмаğa değil ayırmağa yararlar. Türlü fitne ve huzursuzluklara sebep olurlar.

Onlar Allahı tanımazlıktan, hakikatleri topyekûn inkârdan gelirler. Allahın Rahman ismini her gün her vesile ile tekrarlayıp dururlar da Allahın Rahmaniyyeti ne olduğunu düşünmezler her mahlûku yaradan, yaşatan ni'metlerine bu dünyada gark eden Allahın Rahmaniyyeti olduğunu akıllarına getirmezler. Allahın ayırd etmeksizin, karşılık beklemezsizin kullarına her suretle rahmet eden, muhtac oldukları ni'metleri veren ve onların her zaafına merhametle bakan, her ıstırabına acıyan alemşumûl bir sıfatı olduğunu düşünmezler.

Hiç demezler ki: Allah yalnız benim gibi bir zümreyi cennete alacaktaki büyük bir ekseriyeti cehenneme ne diye atacak. Düşünmezler ki böyle sui zan etmekle insan küfre girer. Zira Allah kullarının ezâ çekmesinden hoşlanıyor demek olur. Bu ise Allahın Rahmaniyyetine mugayirdir. Onun bu sıfatını inkâr demektir. Buna ceza ma'nası verilemez zira cezada gaye ikidir. Biri kötü amelin karşılığını vermek, diğeri başkalarına ibret ve intibah dersi göstermektir.

Kur'ânı kerîme göre insan âcizdir, zayıftır. Allah istemedikçe insan hiç bir şey isteyemez, Allah irade etmedikçe insan bir şey yapamaz ve kulu da, kulun fiillerini de yaradan Allah'tır. Ne iman, ne hidayet, ne inkâr ne dalalet kulun elinde, ihtiyarında olan imkânlar değildir. Cezayı ceza olarak tasavvur eden cahil; bu hakikatlerden tamamıyla gafil ve habersizdir. Veya haber almış olsa bile insaf edip üzerinde düşünecek halde değildir. Zira nefsinin, benliğinin kulu ve esiridir. Bu çeşit gafil insan; hem bilmiyerek Allahın şanını küçültür. Allahın Allahlığına yaraşmayan şeyleri ona izafe

eder. Hem de insanları Allaktan ve birbirinden ayırıp uzaklaştırır. Bu; Allaha da, insanlara da hıyanetdir. Dinin temelinde de hıyanetdir. Bu ; insanı Allaktan ve birbirinden ayırmak, insanları birbirine saldırtacak hale düşürmek demektir. Dünyanın çektiği bütün ıstırap bu ihtilaflardan doğmuş değildir. Bütün dünya ıstıraplarında bu yanlış, fena düşünce ve telkinlerin başlıca âmil ve müessir olduklarında şüphe var mıdır ?

*

Asla devam :

Enis; Allaha dostum derim. Ey dost deriz biz Allaha. Onun dostuğunun sende aksetmiş halini görek sana dost derim.

Yani :

Dostluk Allahın dosluğudur ki her insanda birbirine karşı tecelli ediyor. Muhabbet; Allahın muhabbetidir ki her mahlûkta birbirine karşı kendini gösteriyor, ve her mahlûkta cüz'en tecelli ediyor. Yani o muhabbet deryasından her mahlûk nasibi kadarını alıyor ve gösteriyor.

*

Asla devam:

Küfür ve iman diye ayırdığın şey ; bu dünyanın yüzüne mahsus muamelelere ait ve görünüşe göre itibar edilmiş bir keyfiyettir. Kalp var, gönül var, Allah o gönlü pâk etsin.

Yani:

Küfür ve iman; bu (kesret) aleminde, bu çokluk ve

çeşitlik âleminde göze çarpan zahirî şeylerdir. Hakikatde her şey aslında bir şeydir, aynı şeydir. Her mahlûk Allaha zuhur etmiştir. Allah bir çok isim ve sıfatların sahibidir. Birbirine vasıfları zıd gibi görünen bu isimlerin hepsi evvelâ (huuu) isminde birleşir ve sonra (Allah) isminde cem olup zuhur eder. (Hadî) isminin terbiye ve te'siri altında bulunan insanlar; (Hadî) isminden mütemadiyen hidayet alır İmanla dolarlar ve imanlı görünürler. Allahın (Daâl) ismi terbiyesinde bulunanlar; mütemadiyen dalalet alırlar. İnkârla dolarlar. Ve imanın her safhasında sapıklık gösterirler. (Daal) ve (Hadî) isimlerinin zıddıyeti; (Allah) ismine zarar vermez. Allahın tam kemalini gösterir. İmanlının imanı ve imansızın inkârı da bir hikmet tahtında tezahür etmektedir. Bütün eşyadaki müsbet, menfî unsurların lüzumlu yerleri almaları ve fayda temin etmeleri gibi zıd unsurlar birbirinin tekâmülüne sebep ve müessir olur. İmanlıyı imanda düşündüren, derinleştiren, ufkunu genişleten; münkirin inkârıdır. Münkir inkârını inceledikçe derinleştirdikçe mü'min de imanda incelmeğe, derinleşmeğe mecburdur. Yüreğini rahatlandırmak ve imansızın verdiği fikir rahatsızlığından kurtulmak için bunu yapmağa mecburdur. Bu mütemadî düşünceler neticesinde de Allahın hüviyeti, mahiyeti, güzellikleri ve alâkaları dereceleri ile Rahmaniyyeti ne güzel meydana çıkar ve beşeriyyete irfan olarak mal olur.

İmdi küfürde, imanda aslında birleşir, birleşince çokluk, çeşitlik ortadan silinir. Allahın birliğinde her şeyin bir olan özü hakikati belirir. Münkirin (münebbih) rolü bitince inkâr, inkâr gayreti de ortada kalkacaktır. Bu rol bitmek için ilim ve irfanın yayılması ve her türlü ihtilaf, ve ıstırapı tevlid eden cehaletin ortadan kalkma-

sı lâzımdır. Netekim (gelecek) de bir kemal ve saadet devrinin geleceğini müjdeleyen musevî mukaddes kitabı o devre için şu tarifi ediyor. (Ne vakit ki dünya bilgi ile kaplanacak o vakit dünyanın padişahı; Allah olacak) buyuruyor. Bu neticeye İlâhiyyat lisanında Allahın melekûtunun yer yüzünde zuhuru denir. Yani bu dünyanın cennet gibi Cemâlî, müsbet bir hayata tamamiyle girmesi ve daha evvel menfî unsurların menfilik kabiliyetlerini tedricen kaybetmesi demek olur. Yine o mükemmel devrin vasıflarına dair Musevî mukaddes kitabı şu ta'rifde bulunur. (O gün kimse komşusuna Allahı bil demiyecek zira Allahı bilmiyen kalmıyacak) buyuruyor.

İşte bütün ölçü; insanın Allahı bilmeklik derecesine, irfanına bağlanıyor. İnsan Allahı iyi bildiği kadar ona güven, muhabbet, yakınlık duyar, ve ona sarılır. Ve ancak o zaman elini yıkar yüreğini açar ve yollarını doğultur.

Kâlp:

Yine Musevî mukaddes kitabı; kemal ve saadet devrinin insan vücûdundeki tahavvülüne işaretle kalp esasını ortaya koymaktadır. Cenâb-ı Hak bu mevzu'da fikirleri hazırlamak üzere şu ihtarlarda bulunuyor.

(Tesniye - 10 - 16) : «Kalplerinizin gı-lafını sünnet edip artık serkeş olmayınız.»

Diğeri :

(Eremiyâ - 9 - 26) : « Ceza verdiğim zira cümle milletler hitansızdır. Ve bütün İsrâil evi [çocukları] kalben sünnet-sizdir. »

Diğeri :

(Tesniye - 30 - 6) : «Ve Allahın Rabbi bütün kalbinden, ve bütün canından sevmen için Allahın Rab kalbini ve neslinin kalbini sünnet edecektir ki hayatda kalasın [ebedî hayata livakat elde edesin]»

Diğeri :

(Eremiyâ - 4 - 4) : «Rab için kalbi sünnetli olunuz. Ve kalbinizin gılafını def ediniz.»

Diğeri :

(Mülûk-ü evvel - 16 - 7) : «İnsan yüze bakar. Amma Rab kalbe bakar. »

Kemâl devri

(Tesniye - 29 - 4(3÷4)) : «Büyük mu'cizeleri gördünüz ve lâkin Rab size bugüne kadar [duyan] anlayan bir kalp ve görür gözler ve işitir kulaklar vermedi.»

Diğeri :

(Eremiyâ - 31 - 33): «O günlerden sonra İsrâil evi [evlâdları] ile âkd edeceğim ahd budur. (Rab buyurur) yani şeriatimi içlerine koyup kalpleri üzerine yazacağım. »

Diğeri:

**(Eremiyâ - 32 - 39) : «Ve daima ben-
den korkmaları için ve kendilerine ve
kendilerinden sonra evlâdlarına hayır gel-
mesi için anlara bir kalp ve bir tarik [yani
bir tek yol ve bir tek hedef] vereceğim.»**

Diğeri:

**(Hazekıyal - 11 -19) : «Ve onlara bir
tek kalp vereceğim ve içlerine yeni bir
ruh koyacağım ve bedenlerinden taş yü-
reği çıkarıp onlara etden yürek vere-
ceğim. »**

Diğeri:

**(Hazekıyal - 36 - 26) : « Ve size yeni
yürek vereceğim ve içinize yeni ruh ko-
yacağım ve bedeninizden taş yüreği çı-
karıp size etden bir yürek vereceğim. »**

**(27) Ve içinize ruhumu koyacağım ve
sizi kanunlarımda sülûk ettireceğim [yü-
rüteceğim] ahkâmımı hafzedip onlarla
âmil olacaksınız. »**

İmdi:

Madem ki insan kalp taşıyor, insanın yüreği var bu cihaz İlâhî tekâmül kanunlarının te'siri altında daima hassasiyete doğru ilerlemekte ve canlanmaktadır. Bir gün gelecek Allahın takdîr buyurduğu hal zuhur edecek, taş yürekler değışecek, hassas, rakik muhabbet ve merhamet dolu yürek peyda olacak ve bu yürekde Al-

lahın ruhu yani Allahın Rahmaniyyeti tecelli edecek, artık ne kin, ne garaz, ne şiddet, ne hiddet kalacak, ne kötü hisler, hırslar, tama'lar kalacak, her his iyi olacak her gayret iyilik için duyulacak, insanın iyi ma'nası her halinde, her sahadaki işinde zahir olacak, ve o devrin adı Allahın yer yüzündeki (melekûtu) devri olacaktır.

Umumî tekâmül kanununa göre hal ve netice budur. Fakat sureti hususiyede Allah istediğini bir anda rahmetine, hidayetine, mazhar kılar. Kırk yıllık kâfiri bir anda mü'min kılabilir. İmdi bir kimsenin haline, zahirine bakarak onun yarını, geleceği hakkında kat'î bir hükme varmamalıdır. Allah isterse bir anda karanlık bir gönlü nûra gark eder. Küfür ile dolu bir kalbi pak eder.

Asla devam :

Küfür denilen şey yok, putperest yoktur. Putperest putda Allahı görüp perestiş ediyor, putperest o kuvvetle Hak ve hakikate bir gün varır ve (Allahtan gayri İlâh yoktur) der. İşte o kadardır ol hikâyet, bakîsi nihaysiz yalandan ibaret.

Yani :

Mü'min kâfir, hepimiz Allahtan geliyoruz. Allahın ruhunu taşıyoruz imdi küfür yoktur. Zira küfrün dayandığı bir temel yoktur. Kış, gece nasıl geçici ise bu da geçicidir. İman Allah vergisidir. O verilmedikçe kalp imanla dolmaz.

Allahın gazabı nasıl geçici ise ve Allahta merhamet nasıl asıl ise beşerde de iman asıldır. Ve küfür geçicidir.

Fakat beşer imanda da bir tekâmül devresi geçirir. Evvelâ bir ma'buda apınmak ve ona sığınıp korunmak

ister. Mahlûk kendi gücü kuvveti üstünde bir kuvvet menbaina dayanmak ve her ihtiyacda merci' olarak ona uzanmak ve melce' olarak ona sığınmak ister. Beşer; içten gelen bir ihtiyac ile, sönmez, şaşmaz bir hararetle bir ma'bud arar. İlk hamlede belki Allahı bulamaz beşerî seviyyesi ne ise o seviyyeye göre bu mefhumda bir şeye ve gözle görülür bir şeye inanır ve ona bağlanır. İşte bu şey meselâ putdur. Fakat putda da insanı terbiye eden ve cazibe gösteren yine Allah'tır. Allahsız nesne yoktur. Ve hiç bir cazibe yoktur ki o cazibede Allahın nûru bulunmasın. Bu put bir kademedir. Tedricî tekâmül ile insan putdan put'a tutunarak Allaha doğru ilerler. Zira Allahı bulmadıkça rahatlanmaz, rahatlanmadıkça da içindeki o zorlayıcı kuvvet, o ihtiyac ve hararet onu halı üzere bırakmaz. İşte insanı ilk adımda bir puta diz çöktüren kuvvet; her batıl nesneden küstüre, bıkdıra nihayet Allahını buldurur. Ve ancak o zaman ruhu doyar ve kalbi Allahın nûru ile dolar. Putun tesiri yalnız gözde ve fikirdedir. Ona ma'bud göziyle bakış ve fikirde ona böyle bir yer veriş insanın kendi işidir.

İnsan ise kendi işinden ne çabuk cayar, ve kendi zavallılığını ne çabuk anlar. İşte ancak Allahı bulduktan sonradır ki insan lâ ilâhe illâllah der. Aradığının o olduğuna ve ondan gayrı olamayacağına kanaat getirir. Rûhu, gönlü her hissi bu hakikate şahadet eder. Ve artık yüreğini Allaha verdikçe acıkır, acıdikça Allahı çağırır, çağırdıkça acıkır, bir doymazlık, tadına doymazlık devrine girer.

Asla devam:

Beyt:

«Olmamış, pişmemiş kuru sofudan sakın»

«Fitne çıkaran vesvese; göğsüne hiç olmasın yakın.»

Yani :

Yalnız şeriat mertebesinde her şeyi gören, hakikatle hiç ünsiyyeti olmıyan, her şeyi kuru taassubla en dar zavıyede ölçen, kendi sığacak kadar en dar bir ufukda yaşayan kuru sofudan öyle kuru adamdan sakın.

O kupkuru adam esnemez. Hakikatin, akıl ve mantığın icabına uymaz, bütün işi bilmediği şeye karşı durmak, her yeniliği kötü görmek ve ileri fikirli kimseleri türlü günahlarla töhmetlemektir.

İmdi :

Ne sen böylesine yaklaş ne de seni ona çevirecek şüphe ve vesveseleri göğsüne yaklaştır.

Asla devam :

Sen küfredemezsin, küfredemezsin. Söylediklerini kendilerince fenaya yoranların yani sözlerinde küfre vardığına hükmeden ham sofuların Allah taksiratını af buyursun. Çoğunun fenaya yoruşu; imanda ifrata varmalarından, aşırılıklarından ve iz'ân kıtlığındandır. İmanda ifratdan, ve iz'an ve idrakde tefritden ve zaafdan Allah seni de, dostlarını da ve ümmetleri de masûn etsin korusun. Herkesin niyazını kabul etsin [âmîn]

Tahlil:

Bu kısımdan alacağımız fikrin hülâsası şudur: İmandan anlayışsızlıkla edinilecek yalnız kuru bir taassub; her şeyi fenaya yormak, her kese sui zan ile bakmak gibi i'tidalsizliklere ve haksızlıklara insanı sevk eder. Böyleleri muhatabında fena te'sirler bırakır. Başkalarını imana getireceğine imandan uzaklaştırır. Çirkin şey, çarpık fikir; dar görüşlü kanaat; hiç bir şeyde sevilmez,

hele Din gibi İlâhiyyat gibi muazzam, yüksek mevzu'larda hiç tahammül bırakmaz ve müthiş aksülâmel yapar. İz'an ve idrak kıtlığından, mantık zaafından dolayı varılan gülünc hükümlerin te'sirinden de insan çok acı ve fena aksül'ameller duyar. Binaenaleyh her ikisi de zararlıdır. Allah cümleyi o halde olmaktan o haldekilerin hükmünden korusun.

Taassûb :

Taassûb; Allahın her Dinde insanlardan istediği kardeşlik, birlik ve beraberlik ruhuna mugayir ayırıcı, dağıtıcı zihniyetler doğurur. Taassûb hastalıktır, afettir zararı ; mutaassıbın muhitine yayılır. Mutaassıp; yalnız cahil değil, ruhunun, nefsinin kesafeti de çok bir zavallıdır. Öylesine taassûb benlik zevki verir, öylesi egizmanın sarhoşluğu içinde başka doğru bir şey düşünemez, kendini hasta, zararlı saymaz ki kurtuluş çarelerine baş vursun, ve haris, azgın nefsi ile mücadeleye girsin. O ki Allahı bir diye tanır. Sonra da Allahın kullariyle birliği kabul etmez, kimseye kendine müsavi hak tanımaz. Herkesi fena görür. Ve fenaya lâıyk adeder. Ondan acınacak, şaşkın kim vardır.

*

Asla devam :

Bundan böyle her bir kelâmında Fânûs; gülbang-ı Cemâli'yi makamla oku.

Yani:

Bu emre göre her Bezm-i Âlide söze başlarken gülbang-ı şerîfi okuyan Enis beyin bundan böyle bunu tesbit edilmiş makam üzere yani hazreti Süleymân tarafından bestekar Ziya beye ilham buyurularak ziya bey tarafından zaptedilmiş beste üzere okuması ve ha-

zır bulunanların da aynı ahenkle Enis beye uyararak bir ağız ve gönülden okumaları emir buyurulmaktadır.

Asla devam:

Ey Ömer, ey Ömer ey ömer ismin gibi fevz-ü felah üzere ol [yani Allahın inayeti ile kurtuluşa er ve selameti bul]

Yaranına söyle ki gülbang i makam üzere öğreneler ta ki bir rasimenin [gülbang-i şerîf okumanın] letafeti tam ola.

Evet, letafet ruhlar içredir, fakat terennümden mütevellid bu letafet; ruhları birleştirir. [yani gönül birliğini vücade getirir, her gönlün kendine göre cazibesi kudreti birleşerek büyük bir kudret haline gelir. Allah nezdinde o nisbette büyük te'siri olur ve büyük miktarda nûr gelmesine sebep olur. Allahın lutfu ile gelebilecek olan bu büyük nûr; hazırundan her ferdi o büyük miktariyle doldurur, ni'metlere gark eder.]

İşte bundan niçin gafet edesiniz.

Yani :

Bezm-i Âlilere gönül bağıyan her dost [ne yapıp yapıp bir an evvel kltapdaki notasına göre] usûlü üzere gülbang-ı şerîfi makamla okumayı öğrenmeli ve heyetce okunacağı zaman tam bir ahenkle okunmalı ki birlik hasıl olsun. Öyle birbirine acemice bakarak, uymağa çalışarak ve bu yüzden aksaklıklar yaparak değil, ruh ve gönül birliğine yarayan ahenk birliğinde kusur etmiyerek okunmalı. Bunda kusur gaflet olur. Birliğin faydalarını bilmiyerek ondan mahrumiyet olur.

Asla devam:

Ömer, Enisi seversin. O da seni sever onu sev o da seni sevsin.

Enis beye hitaben : — (Elhamd-ü-lillâhi Rabbil-âlemîn diyerek gözlerini aç) buyuruldu ve Enis bey: (Elhamd-ü-lillâhi Rabbil-âlemîn velhamd-ü-lillâhi alâ külli hâl) diyerek gözünü açtı.

Huuu... Eyvallah! niyazı ile bu Bezm-i Âlî dahi sona erdi.

*

Niyazım:

Bezm-i Âlîler vesilesiyle ve beşeriyyete ilk defa kurulan ma'nevî kürsi usuliyle, mübarek ruh vasıtasıyla söylenen bu yüksek sözler, öğretilen İlâhî fikirler, mukaddes vazifeler ve anın başında gelen «Gülbang-i Cemâlî» niyaz-ı şerîfi bütün beşeriyyete ni'met olsun, bereket olsun, kurtuluş yoluna nûr olsun. Zira hepsi hal ve gelecek için İlâhî ni'metleri, İlâhî müjdeleri ihtiva ediyor. Bu hakikatler elbette tedricen duyulacak, anlaşılacak. Ve insanlar günden güne bunun ehemmiyyetini daha ziyade takdir eder hale gelecekler. Ve daha ziyade zevkini alacak mertebelere ereceklerdir.

Şahsım :

Şahsen Allaha nasıl hamd ve şükredeceğimi tayin ve bu esasta kendimi tatminden âcizim. Esas aczime ilâve olan bu ifade aczinin hicab ve sıkılmaları altında ezgin ve perişanım. Hiç bir kıymetim yok iken Allah bu mübarek kelâmın intişar vasıtası olan (Vâridât-ı Süleymân) kitabımı izah imkânını ihsan etti. Öyle ki hem cesaretini verdi hem bilgi verdi. Hem de bu yazının yazılabilmesi için ihtiyac gösterdiği şartları ve onun karşılıklarını verdi.

Bu yazıların içindeki her kelimeyi Allahtan gelme bir imkân biliyorum ve bunu bütün ruhum, kalbim fikrim ve vicdanımla şahsıma İlâhî bir ihsan ve büyük bir ni'met biliyorum. Ve bu kitabın her kelimesi her kelimesinin her harfi için Allaha hamd-ü-senâ ve şükür ve minnet borcu duyuyorum. Hemen şurada Allah huzurunda ve âlem önünde Allaha şükran secdeleri arz ederek Elhamdülillâh Elhamdülillâh Elhamdülillâh diyerek, ve hepsini Allahın inâyeti, rahmeti ve hepsini Allahtan bilerek şükranlarımın kabulünü Allahtan diliyorum.

(Allah) ın dünya işlerinde büyük muvaffakiyyetlerine, türlü lutuflarına, inayetlerine mazhar olmuş bir kulum. Allahın ni'metlerine karşı aczi mutlak içinde, çırpınan bir kulum. Şu hakikati bütün heyecanımla hemen söyleyeyim ki ma'nevî âlemden gelen bu: Ey Ömer, ey Ömer ey Ömer hitabına mazhariyyetde duyduğum zevki, saadeti, bahtiyarlığı hiç bir dünya ni'meti zevkiyle ölçebilecek halde değilim.

İmdi :

Bu dünya; bütün varlıklarıyla öteki alemin önünde ne kadar ufalıyorsa ruhanî âlemin, batını seai de o nisbette büyük bir ma'na, büyük bir te'sir taşıyor. Tekrar tekrar Allaha şükrederek sözümü acz içinde bitiriyorum. Allaha kul olmak ya Rabbî ne tatlı şey, iç alemden bir hitaba mazhar olmak aman ne tatlı şey, Ömer ismine ilave olmuş bir vasıf var muhib vasfi ki ona temas etmeğe ne dilim varıyor ne terbiyem müsaait. Hepsini Allahın ölçüsüz büyüklükte lutfu keremi, inayeti vessalam ve lillâh-il hamd.

Beni bu mutlak aczimle bu tam hiçliğimle Enis Be-

hic beyle tanıştıran Allaha, onunla seviştiren Allaha
Bezm-i Âlîlerin bir kaçında ihzar buyuran Allaha bu
kitap için yazı yazdıran Allaha bu mürüvvetli anı idrak
ettiren Allaha. Cemâliyle beni her kelimedede okşayıp
gayret veren Allaha sonsuz minnetler hamd-ü senâlar
olsun. Peygamberim efendime sonsuz salat-ü selam ol-
sun. Bircümle Enbiya ve mürseliyne Allahın sonsuz rah-
met ve selameti ve kullarının ihtiramı olsun. Enis beye
de sonsuz rahmetleri olsun. Âmîn.

İKİNCİ DEVRENİN SONU

Vâridât'ın Enis beyin kitabında basılı olan ve birinci devre saydığımız kısımlarla kitabın basımından sonra devam eden ve ikinci devre saydığımız kısım burada bitiyor.

Enis beyin vefatından sonra dahi yeni bir üçüncü devreyi bekliyoruz.

Zira bu devrenin geleceğini şerhe geçirilen vâridâtın birinden anlıyoruz.

Bu devrenin gelmesini Allahtan diliyor, ümid ve teselli dolu bir yürekle bekliyoruz. Her iki devre vâridâtından nasihatler, bilgiler aldık. Allaha şükrediyoruz.

Hak ve halk hukukuna riayete davet edildik. Can ve yürekten kabul edip söz verdik. Her günkü hayatımızda, her türlü muamelatımızda bu esaslara riayet ederiz İnşallah, Allah müyesser buyursun âmîn.

Yüreğimiz sevinçle dolu, zira önümüzdeki güzel hayat için Allahtan müjdeler aldık,

Vâridât kitabının özü müjdedir. Allah; beşeriyete Cemâlî bir devir açtığını müjdelemiştir. Ve o devrin saadetine tutunmak için, o devri şükranla karşılamak ve anmak için bizlere (gülbangı Cemâlî) yi ta'lim buyuruyor : «Allaah bes ve der heme an Zül-Cemâl bes = Allah kâfidir. Her an ve zaman kuluna Cemâlî ile kâfidir. » Gülbangını imanımıza esas kılıyor Ve her namazdan sonra 9 kerre tekrarlanacak bir dua başlangıcı öğretiyor, bütün bunlar Cemâlî tecelli müjdesini tevsik ediyor :

Dua başlangıcı aynen şöyledir :

«YA RAB-BİL CEMÎL, YA SETTA-İL-ÜYÛB
YA GAFFAR-İL-ZÜNÛB.»

Tercemesi şöyledir :

Ey güzel [ve her güzelliğın sahibi] Rabbim, ey ayıpları örten Rabbim, ey günahları af ve magfi-ret buyuran Rabbim. »

Allaha; ya Rab-bil Cemîl — ey güzel Rabbim di-ye hitab etmemizi Allahın zamanımızda emir buyurmuş olması; bugünkü ve yarınki insan nesilleri için, yalnız insan değil her mahluk için en büyük bir ni'met ve saadet müjdesidir.

Demek ki :

İstirap çekip terbiye gören, intibah duyan nesille-rin devri Allahın inayet ve merhameti ile sona ermiş, bütün beşeriyyete saadet yayacak olan Cemâlî, güzel devir açılmıştır.

Malûmdur ki: Celalî tecelliyi yani Allahın gazabı-nı; günahlarımız, fenalıklarımız tahrik edip meydana getirir. Akabinde çekilen ıstıraplar, acılarda zavallı her insanı intibah ve nedamete getirir. Bu acıklı hal; Alla-hın merhametini tahrik edip Cemâlî tecellînin avdetini hazırlar.

Mustarip beşeriyyet; nice zamandır, Cemâlî devri diliyor ve bekliyordu. Nice insanlar göz yaşlariyle Ala-lahı çağrışıyor kurtuluş diliyordu. İşte şimdi gelen de-vir; bu göz yaşlarıyla beklenen, güzellik, iyilik devri-dir. Her birimiz bunu dünyaya bildirmemiz, bu müjde-yi dünyaya yaymamız İlâhî ve insanî vazifemizdir. İlk

işimiz Allaha şükretmek, Cemalî devre liyakat göstermek üzere Hak ve halk hukukuna riayet etmek, fenalıktan ikrah, iyiliğe muhabbet etmek, iyi fikir, iyi niyet ile iyi işlerde birbirimize güzel örnekler olmaktır.

Hepimiz dünyaya Allahın mülkünü i'mar etmek için ve Allahın güzelliklerini işlerimizde meydana getirmek için geldik.

*

Vâridâtın birinde hazreti Süleyman Çelebi Enis Behic beye şu me'alde bir hitabda bulunmuştu :

«İlâhî vazifenin büyüklüğü nisbetinde karşılaşacağın müşkilat; seni ilk hamlede [beşerî zaaf ve aczin dolayısıyla] ye'se düşürebilir. Fakat me'yûs olma, vazife büyük ve müşkildir amma; sen tek başına da olsan yine fütur getirme, zira iş; Allahın işidir. Allah seninlidir. Ve Allah kuluna kâfidir.

En basit hayat bile mücadelesiz değildir. Rûh; bu hayat enginlerinde fırtınalar geçirir. Dünyevî vazife ; azm ve [Allaha] iman ve güvenle başılır. Bu vazife; seni kemallendirecek, ve bu kemal; senin gerek bu dünya için ve gerek ahiret için en büyük mükafat sermayen olacak. [Sonunda] cenazen musalla taşına konduğu zaman, acz-i mutlak içinde gözlerin Allahın rahmetine dikildiği anda Allahtan hediyeni, yolluk nûrunu Şems-i tebrizî gibi Rûh-ül-kudüs'ü hamil olmuş bir kamil mazharın elinden alırsın.

*

İlâhî vazifemiz:

İlâhî vazifemiz; insanlara ıstıraptan kurtuluş çaresi

olan Hak ve hakikat yolunu göstermek, gafletten uyan-
dırmak, şuura, akl-ı selîme davettir.

Gafletten uyanan insanın vazifesi:

Uyanan insanın vazifesi; Allaha arzı hizmet etmektir.
İman ve güvenle Allahtan Allah için görülecek iş
istemektir.

Öne çıkacak her fırsattan istifade ile [küçük büyük
demeyip] Allaha hizmet etmektir.

ENİS BEY HAKKINDA Kıymetli hatıram ve muhaberem

Bu şerh kitabını okuyup bitirinceye kadar fikirlerini çalıştırmış genişletmiş yürekleri feyz ile zevk ile dolmuş okuyucularla Enis Behic beyin bahtiyar şahsı, muhterem şahsiyeti, okşayıcı sevdirci ruhu önünde durup biraz dinlenelim. Yüreğimiz; şükranla doludur. Allahın ona ve o vasıta ile cümlemize vaki' lutfunu şükürler, minnetlerle analım. Ve onun bu uğurda döktüğü göz yaşlarını, heyecan terlerini, geçirdiği titremele-ri, çarpıntılarını, başı yanarcasına kan tazyiklerini bir an için hatırlıyarak rahmetle ve en güzel dileklerle yâd edelim.

Vefatını müteakip muhterem eşinin gönderdiği şahsım için pek büyük bir kıymet taşıyan fotoğrafını bastırıp kitapla birlikte dağıtıyorum. O simanın tatlılığına bakarak ve vasıta olduğu iyilikleri hatırlayarak hislerimizi alâkalarımızı tazeliyelim ve buna imkân verdiğinden dolayı da muhterem eşini iyi dileklerle anıp teşekkür ederim.

Enis beyle muarefem:

Enis beyi evvelce şahsen tanımadım. Mesleklerimiz içde dışda ayrı olduğu için bir hususî alâka duymamıştım. Vakta ki o, ma'nevî âlemlerle temasa geldi, etrafına ışık saldı. O ışıktan benim de gözlerim kamaştı daha yüzünü görmeden, Ankaradan akseden vâridât nûrlarıyla ne kadar tadlandım, heyecanlandım, ne kadar alâkalandım görmeğe görüşmeğe ne kadar şevk duydum.

Allah vesiyle halk etti bir kaç kerre mektuplaştık, ve İstanbulla gelişinde de bir kaç defa görüştük.

Görüşmelerin tadı bol bol ruhumda yaşıyor. Muhabberelerimin tadı da mektuplarımda duruyor. İşte onlarla okuyucularıma bir müşterek an geçirtmek üzere mektupları da burada neşretmek istiyorum.

Ayrıca Ankarada dostum Şevki Sevgin beyin Enis beyin vefatı sıralarında yazdığı mektuplardan da fıkralar dercediyorum.

Fakat :

Şimdi suretlerini alıp matbaaya vermek üzere mektuplarını önüme koyduğumda birincisini gözden geçirirken bu niyetimden vaz geçtim.

Zira :

Merhum büyük bir tevazua bürünerek beni iltifatlarına gark etmiş nâciz şahsımı veya işimi medheden bu yazıları nakle elim varmadı utandım. Tevazuunu da iltifatını da onun yüksek terbiyesine ve cömertliğine verdim. Kendim de kendi terbiyeme sadık kalarak sükût etmeği tereih ettim ve susuyorum.

*

Şevki Sevginin mektuplarındaki alâkalı kısımlar:

Şevki beyin 16/10/1949 tarihli mektubundan:

«Kendisini [Enis behic beyi] ziyaret ettim. Sıhhat ve harareti memnuniyyet verici halde idi. Yalnız bir gün evvel kendisini ziyaret edip malûm konuşmalara saatlerce devam edenler muhteremi yormuşlar ve geceyi buhranlı geçirmesine sebep olmuşlar.

Müfide hanım efendi [zevcesi] bu halden çok müşteki idi. Sizin de duyduğunuz ve bildiğiniz şikâyetleri saydı döktü.

*

Şevki beyin 18/10/949 tarihli mektubundan :

«Dün akşam saat (21) e doğru Müfide hanım efendi telefonla acele diyerek ve büyük bir heyecanla beni çağırdı. Refikamla koştuk. Enis Behic beye üçüncü ve çok şiddetli bir kriz daha gelmiş olduğunu gördük. Bizi müteakip doktor da geldi. [Enis bey] donuk ve mustarip bakışlarla bana ve doktora bir çok bakdıktan sonra bir şeyler söylemek istedi. İlk kelimeyi (çok) der gibi anladım. Fakat sonraki sözlerin hiç birini anlamak kabil olmadı.

15 — 20 dakika sonra gaseyan başladı, ve müteakiben koma'ya girdi. Doktor ümitsiz bir bakışla gözlerime bakarak : (fena başlangıç) dedi. Müfide hanımın perişanlığı da insanı ayrıca harab ediyordu.

Ben gece yarısına kadar tahammül gösterdim. Beni oradan uzaklaştırdılar. Son deminde başında bulunmadım. Bu sabaha başımın sancısından bakıye ağrılarla kavuşmuşum. Buna rağmen yine oraya gidecektim. Fakat gazeteden vefatına muttali olduk. Şimdi evinden geliyorum ve bu satırları postahannede yazıyorum.

*

Şevki beyin 26/10/949 tarihli mektubundan :

[Enis beyin] refikası doktor tavsiyesiyle biraz kalıp oturmağa ve konuşmağa çalışmaktadır. Allah sabr-ı

cemil ihsan buyursun. Onun perişan hali Enis bey merhumun vefatı kadar hüznün ve elem vericidir.

Son günleri:

Son günleri çok iyi, sıhhatli, ve neş'eli olarak geçiyormuş [hatta] çok güzel, güneşli bir son bahar gününde refikasına : (Oh, bugün her günden daha iyiyim) diyerek refikasına da inşirah vermiş olan Enis bey; üç gün zarfında ödenmesi istenilen 1600 liranın banka mektubunu okuduktan sonra düşünceye dalmış ve [ondan sonra] bütün bu iyilikleri, neş'esi, inşirahı mahvolmuş akşamı da büyük bir krizle hayata dört saat içinde veda' edip gitmiş. Ankarada kitabının bitip ikinci tab'ının basıldığını göremeden ve bu sevinci tadamadan.

*

Şevki beyin 23/11/949 tarihli mektubundan :

Enis bey merhum İstanbuldan Ankaraya döndükten sonra (Bezm-i Âlî) olmamıştır.

Geçen pazar bana İsmail Hüsrev bey gelmişti. Sohbetimiz pek tabii olarak Enis bey merhuma temas etti. Enis beyin vefatından bir kaç gün evvel İsmail Hüsrev bey Enis beyi ziyaret etmiş bir an gelmiş başka misafir gitmiş yalnız kalmışlar bu sırada Enis bey şöyle bir yeni kanaat izhar etmiş ve demiş : (Ben de anlıyorum ki bu İlâhî şiirleri söyleyen Süleyman Çelebi [isimli bir insan ruhu] değil, benden içeri olan bir varlık bende söylüyor. Şimdi ben bunu söyleyecek olursam Süleyman Çelebi diye bir şahsiyete kuvvetle inanmış ve bağlanmış olanlar şaşırıp kalacaklar !)

*

Şevki beyin 25/4/950 tarihli mektubundan :

Sizin öğrenmek istediğiniz şeyi [Müfide hanım efendiye] sordum. [Cevaben] : (Birinci kriz [Enis beye] sizdeki toplantının ertesi günü gelmişti, ikinci kriz de bir sene sonra aynı ayda!) dedi.

O geceyi hatırlıyorum: Tarihi 28/29 Ocak 1948 dir.

—

MA'NEVÎ İŞARET

Bu şerh kitabını yazmaklığımın mukadder olduğu tebşiratını hazreti Suleymanın Ankarada kurulan bir Bezm-i Âlîde sadır olan şu kelâmından aldım. Ve Allaha şükür ederek ümidle doldum. Kelâmın metni :

«Ömer Fevzi şerh ve tefsirin yaparken Fânûsun mülhem-i nûr efşan olduğun unutmaya.»

(Vâridâtı Süleyman) kitabındaki kelâmın Allaha tecelli ettiğine, yani Enis Behic beyin harice naklettiği bu mübarek kelâmı; Süleyman Çelebi diye ad konmuş bir mübarek ruhda yer alan Rûh-ül-kudüs'ün söylediğine ve Enis beyin yaptığı işin hazreti Süleymânın ruhu ile kendi içine giren Rûh-ül-kudüs'ün kelâmını harice nakilden ibaret olduğuna dair sarîh açıklamaları ihtiva eden fıkralardan başlıcalarını buraya topladım:

5 NCİ BEZM-İ ÂLÎDE

MISRA'

- 19 — Server-i âlemi Cibrîl nasıl cezbeledi
20 — Bizdeki mevcî'i ziya öylece Fânûsa
geçer
4 — Eski Fânûsu kırıp bir yeni Fânûsa
geçer

6 NCİ BEZM-İ ÂLÎDE

Satır : 6 —

Sahib-i kelâm olan mevcud-i lâyezâl dilediği kelâmı dilediğine söyler.

7 NCİ BEZM-İ ÂLÎDE

SATIR:

- 13 — Esiyor sende bir nesim-i Hüdâ
16 — Akıyor parmağından ilham
19 — Sanma her rûha böyle nefha eser
20 — Hak diler esdirir dilerse keser
23 — Sûre-i müddessir'le koş Hakka

Sûre-i müddessirin 1 : 7 ayet-i kerîmeleri : «Ey örtüsüne bürünen, kalk kavmini Allahın azabından korkut ve Rabbinı büyükle ve elbiseni necasetten temizle ve murdar şeylerden [günah-tan] uzak ol. Ziyadesini istemek için verme. Yahut çok ibadetinle Rabbinâ minnet verme. Ve Rabbinın rızası için kâfirlerin ezasına sabret.»

- 24 — Hem devam eyle sûre-i alaka [bu sûre-i şerîfenin ikinci âyeti şu ma'nadadır: «Rabbinın ismi ile oku.»]
33 — Anlara sûn parmağından sen zülâl'i hikmeti

8 NCİ BEZM-İ ÂLÎDE

SATIR:

- 7 — Envâr-i şems-i Hakka açık ravzen'i dil'in
10 — Terketti hâb-i gafleti nûr oldu her sözü

- 12 — Hurşid-i a'zamın yüreğinden tulûuna
13 — Ol nûr-i sermesdîyi taşursun
içinde sen
14 — Pervâneveş tavaf ederim varlığında
ben

11 NCİ BEZM-İ ÂLÎDE

MISRA' :

- 7 — Haml-i Meryem gibi Fânûsâ süzül-
düm geçtim
8 — Anı fânîler içinden bana kendim
seçtim
9 — Gelür elbette munafıklara bir lah-
zai Din
10 — Olmaz elbette Hüdâ nefhası küfrana
karîn
11 — Dinleyüb savt-ı Süleymânı Enîsim
dilden
12 — Verecek münkire bir ders-i bekâ
Cibrîlden

Dikkat:

[Bu Kelâm Süleyman Çelebi adlı ru-
hun; melek hazreti Cebrâil olduğunu ap
açık söylüyor.]

12 NCİ BEZM-İ ÂLÎDE

Sahife - 54, Satır - 2

Biz belki fi yevmiküm hâza evfak olan bir tarz-ı naşinide-i telkin ile kalpleri müstagrak-i iman etmek için Fânûs-ıfânî-de vâridâtımız üzere bir sırat-i Rahmânî inşa kılmakdayız.

13 NCÜ BEZM-İ ÂLÎDE

SAHİFE - 55 SATIR — 9 :

Menba' nûr; halik-i azîm-üş-şandır.
Bu kürsî; bir ma'kes-i nîday-i Rahmândır.

SAHİFE - 57 - MISRA' - 5 ve 6:

«Mahiyyetimin işte bu; ta'rif-i vecîz-i»
«Ey varlığımın ma'kes-i fânî-iazîzi»

14 NCÜ BEZM-İ ÂLÎDE

SAHİFE - 58 MISRA' -7 ve 8:

«Ey merd olan aç bayrağı âcizler
önünde»

«Kıl secde sana - rehber olan izler
önünde»

SAHİFE — 59 SATIR - 12:

Elini sînene bastırasın. Orada Hakkın
nasıl vurduğunu duyasin,

SATIR 29:

Nazmımız dahi Hakk-ı Nâsûtı nizam üz-
re te'min için inşad oluna

SON SATIRLAR :

Yâ Hak, yâ Hak, yâ Hak, yâ Hak! bu
dört nidâ; siz derdlere emr-i Hüdâdır.
kasem ediniz.

15 NCİ BEZM-İ ÂLÎDE

SAHİFE - 61 MISRA' — 5 ve 6 ;

«Bezm-i âlîmizde beklenmekdesin.»
Ol zaman fehmeyley âlem sen nesin.»

SON SATIRLAR:

Ben sen'im, sen de ben. Bunu böyle
bilesin. Sanma ki bir vücûd-i nâfilesin. Sen
Allah ilesin, sen Allah ilesin.

18 NCİ BEZM-İ ÂLÎDE

MISRA' :

- 8 — [Nidâ] «Bu; bir rûh-ı pâk ve berrîn-
den gelür.»
9 — «O zat-il-maânî'nin ilhamıdır.»
10 — Cemâl ve kelâmından ikramıdır.
11 — O Hurşid-i â'zam ki etmiş tulû'
12 — Ziya-pâş olan ses onun namıdır.
18 — Kelâmdan akseylesün Zül-Cemâl
19 — Sözü'n hüsn-ü aşkın mezâmiridir

23 NCÜ BEZM-İ ÂLÎDE

MISRA :

- 7 — Ger duymasa nidây-i ilâhîyi kalb-
den [Enis]

- 8 — Kim der ki böyle şî'ri pür imanla
cûş ider.
17 — Her kim huşu' kalp ile dinler
kelâmımız
18 — Anlar ki barigâh-ı ezeldir makamımız

24 NCÜ BEZM-İ ÂLÎDE

MISRA' :

- 43 — Menba'-ı Lâhutdan bir câm sundum
ben sana
44 — Nûş edip peymane-i imanla dilmest
ol'sana
45 — Muhtevây-i bâde olmaz menba'dan
gayrı su

31 NCİ BEZM-İ ÂLÎDE

MISRA 12:

Bu tecellada Süleyman deyu bir nâm aluruz

SAHİFE — 106 SONDAN SATIR - 4 :

Biz vahy-i Cibrîlden imanımızı tam aluruz

36 NCİ BEZM-İ ÂLÎDE

SAHİFE, 737 KIT'A — 2, MISRA' 8

Kâhice Süleyman deyû bir nâm aluruz

Allahın mukaddes işi ve Allaha güvenen işçilerin muvaffakiyyeti

1 — Haziran 1951

Allahın mukaddes işinin işçiliği gayesiyle tam bir sene evvel [12 Haziran 1950 de] kurulan kurumumuz [İlâhiyyât Kültür Te'lifleri Basım Yayım Kurumu] işe başlarken maddî sermaye olarak beş yüz lira borç alarak işe başladı. Bu para da iki çocuğun amcası tarafından verilip biriken emanet bir paradan ibaretti.

Bu kadcılık para neye yarardı? Bir kitap bile basamazdı denmedi, çünkü herkes Allaha güvendi, ve onun eline baktı.

Kuruma çok insan davet edelim, aidatdan çok para toplansın öyle işimizi görelim de denmedi. Hiç propaganda yapılmadı, kimler ne gibi vesiyelerle haber aldılarsa, kimler yürekten Allaha bağlı ve Allahın işçileri arasında bulunayım dedi ise, parasızlık kimleri ürkütmedi, bin bir endişe ile kaçırmadı ise ve nihayet Allah kimlere nasib etti ise onlar kurum ortaklığına talip oldular. Sessiz, şahsî ihtirassız sırf Allahın yolunda bulunmak gayreti ile kuruma onlar yazıldılar. Altı liradan ibaret altı aylık ilk taksiti ceste ceste verecek derecede içinde yoksulları da vardı.

Girenler içinde hastalık ve ölüm hadiselerine karşı elli altmış liralık bir ihtiyat parasını aşk ile şevk ile kuruma teberru' edenler de oldu. Kurum hiç kimseye

yani ne kendi uzuvlarına, ne de dışardaki insanlara para yardımı için baş vurmadi. Hiç bir muavenet istemedi. Ve hatta halinin müsaadesizliğine rağmen kendini sıkı beş on lira teberru'de bulunmak isteyenlerin arzularını da ı'saf etmedi. Kimsenin avucundaki lüzumlu parayı almadı. Allah bilir nereden verdirecekse o verdirir dendi.

Öyle de oldu. İlk günlerde İstanbulun Ankara caddesinde ma'ruf kırtasiyeci Afitap ticarethanesi sahibi — isminin Murtaza olduğunu sonradan öğrendiğim gayretli bir zat — Kurumun bütün kırtasiyesini meccanen gönderdi. Bütün defterlerimiz, başlıklı evrakımız makbuz koçanlarımız onun mürüvveti ile elimize geldi ve halâ onları kullanıyoruz.

Çok yüksek ruhlu bir müslüman hanımı, Tasnifli Kur'ânı kerîmin basılmasına başlanmak üzere ansızın Basım masrafını gönderdi. Bu muhterem hanım efendi den de hiç kimse yardım istemiş değildi. O dahi Allahın ilhamı ile bu güzel hareketi ihtiyar etmişti.

Haşim Mardin dahi Allah yolunda hizmete iştirak için her ay ikişer yüz lira kuruma yardıma başladı. Böylece Elhamd-ü-lillâh Kur'ânı kerîm basıldı ve yayınlandı akabinde bu şerh kitabı da üç cild olarak Allahın lutuf ve keremiyle basıldı. Yayınlanmak üzeredir, yalnız onbir bin lira kadar masrafa mal olan bu iki kiptan ma'da kurumun (Köylü kardeş) serisinden 4 risale ve (Kore) risâlesi ile (Muhacirlere) Din borcumuzu tevsik eden mukaddes vesikaları havi risale ki cem'an on kadar kitap ve risale eder Bunların hepsi bu bir sene içinde Allahın inayeti ile basıldı.

En zengin bir kurum için bile bu netice fevkal'adedir. Ya bu kadar parasız kurumu kim yürüttü. Allah yürüttü. İneyetleri ile bu neticeleri ihsan etti.

Bir kaç gün evvel kurum senelik ilk kongresini usûlen yaparken cild hesabından Afitap ticarethanesine 800 lira küsur, matbaa hesabından da kurum azasına 375 lira borcumuz vardı. Buna mukabil elde yalnız kırk liralık kadar nakdimiz vardı. Fakat kitap olarak depoda 17 bin liradan fazla kitabımız duruyordu.

Eldeki mütedavil sermayenin azlığı üzerinde kurum azalarının temiz kalpleri birleşip Allaha yöneldi. Azadan biri kongre sonunda evine dönerken yolda rastladığı bir satıcıdan bir tayyare piyango bileti aldı ve hemen Cenâb-ı Hakka niyaz ile kuruma yardım için beş bin lira adayarak bileti cebine koydu. Bir hafta sonra gazeteler bu biletin sahibine elli bin lira isabet ettiğini yazdı. Adak sahibi bankadan parayı aldı ve kurum namına beş bin lirasını tevdi etti. Allah sayesinde kurum bir gece içinde beş bin lira işler sermayeye malik oldu. Allaha sonsuz şükürler olsun. Her an sonsuz minnet, ve hamd-ü senâ olsun.

Ey küçük sürü korkma! Allahın eli işçilerinin Üzerinde.

*

Güzel hatıralar:

Kitapları mücellithaneden mükemmel ciltli olarak aldığımız zaman borcumuzu bilelim diye fatura istemiştik. Fakat çok yüksek ruhlu insan adam Murtaza bey müteessir olmuş ve arkadaşımıza: (Sizden para isteyen mi var? Fatura şimdi dursun,) demişti. Parasızlığımızdan ziyade bu iyiliğin minneti altında ezilmeğe kavrulmağa başladık. Fakat kısa zamanda Allah beş bin lira ihsan etmekle aman Allah ne sevinçle o Afitap mağazasına koşuldu. İlk işimiz borcumuzu ödemek oldu ve

sonra Allaha şükran dolu bir kalp ve rahat bir nefesle elimizdeki nakit para bankaya kondu.

Kurumun masrafı :

Allah; işçilerinin işini her yüzde kolaylaştırdı. Kitap için kâğıt bedeli, matbaa ücreti ve cild bedeli gibi esasa taallûk eden şeylerden ma'da tâlî derecede kurumun hiç bir masrafı yoktur. Yani ne yazıhane kirası ne depo kirası, ne me'mur ücreti yoktur.

Allah dostlarından biri yazıhanesini bilâ ücret kuruma merkez olarak tahsis etti, diğer biri mağazasının üst katını kurumun kitaplarına depo olarak vakfetti. Faal azalar ufak masrafları ceplerinden ekler oldular, kurumdan bir şey istemezler. Arkadaşlardan Abdürrahim Güzel yazıcı; haftanın üç gecesini, Vahid Özgüner haftanın iki gecesini, Necmettin Oyman bey de haftanın bir gecesini gönüllü olarak iş nöbeti tutarlar. Her akşam matbaadan gelen provaları bu âciz kul ile karşılaştırırlar. Ve ancak gece yarısı evlerine dönerler. Bunun için yol masrafını dahi kendileri öderler. Bu on kitapda bunların; geceleri bile böyle hasbeten-lillah hizmetleri mesbuktur. Onlar bu işleri hakiki Allah yolu mücahidleri gibi ifa etdiler. Kış yaz demeden karda yağmurda her akşam geldiler gece yarısı gittiler.

Her sabah provaları ve müsveddeleri Kadıköyden alıp İstanbula matbaa'ya götürmek, ve akşamları yine provaları getirmek ve matbaa ihtiyaçlarını yakından ta'kibetmek işini de Allah razı olsun Ekrem Kansu dostumuz benimsedi ve bütün sene şevk ile bu işi gördü.

İşte:

Muhterem okuyucular Allah sayesinde kurumun bu günkü durumu bu güzelliكتedir. Ve her gün Allahın inyeti ile daha iyidir. Hiç bir gün parasızlık yüzünden kurumun işi sekteye uğramış değildir. Ve bugün bir tüccara, bir matbaaya bir kuruş borcu yoktur. Hazâmin fadlı Rabbî Elhamd-ü-lillâh Hepsi Allahtan her başarı Allahtan, her ni'met Allahtan, sonsuz şükürler Allaha.

NİYE CİLDLERE AYIRDIK

Basım işini hızlandırmak için ilk yazıları bastırduğumuz matbaadan ayrılmak mecburiyeti hasıl oldu. İşinin ve harflerinin çok güzelliğine rağmen bu ayrılışa; o matbaanın işinin çokluğu, iki haftada bir forma bile bastıramamaklığımız sebep olmuştu. Ondan sonraki matbaada basılan kısımlar ise otuz dokuz formayı geçiyordu. Otuz dokuz formayı basit karton cilt ile ciltliyemezdik. Bezden sağlam kap lâzımdı. Bu ise kitabın maliyyetini fazla yükseltecekti. Onun için bu kısmı da ikiye bölerek yine karton ciltle ciltlemeğe karar verdik. Bu suretle kap çeşidi birinci cilde uyacak, hem de alım külfeti azalacaktı. Öyle yaptık ve yeni basımın maliyyeti daha aza mal olduğundan ikinci ve üçüncü ciltlere de aynı fiyatları koyabildik. Yani on dokuz ve yirmi formalık yeni ciltleri 13 formalık birinci cild fiyatına vermek imkânını bulduk.

FİHRİSTLER

BİRİNCİ CİLDİN FİHRİSTİ

Sahif e

- 3 — Mühim bir hadise [başlangıç]
10 — Ön söz
12 — Edebiyat âleminde metapsychique
bir hadise
[Sayın Edib (Tevfik Ararad) 'ın (Vâ-
ridât-i Süleyman) kitabı hakkında
beş makalesi]
36 — [Haşiye - 1] Enis Behic beyin vefatı
37 — Şerh kitabında tutulan usûl
37 — Aslında hadise nasıl başladı
39 — Nasıl devam etti ve kitaba müncer oldu
39 — [Haşiye-2] Vâridât kitabının tab'ı işi
41 — (Vâridât-ı Süleyman) şerhi
41 — Bezm-i âlî — I
42 — (Niday-i İlâhî) [nazım]
52 — Bezm-i âlî - II
«Ben aşk-ı ilâhî ile yandım da
uyandım» [nazım]
58 — «Rındâne şıarım bana mey sunma'da
(Huuu) çek» [nazım]

- 64 — «Ol kimse ki tarik-i ilâhîden ayrılır» [nazım]
- 68 — Bezm-i âlî - III
«Sen; sen değilsin, sen; bensen ancak» [nazım]
- 71 — «Kalb-i şeydâ ile Allahına yalvar da açıl» [nazım]
- 74 — «Sen Yûnûs Emrenin sözünü kıl murâkabe» [nazım]
- 75 — «Birakın safsata-i felsefeyi» [nazım]
- 76 — «Kâ'beden maksud-i âlîdir gönüller birliği» [beyt]
- 77 — «Bir nehr-i ateşîn-i teheyyücdür aşk-ı nâb» [beyt]
- 77 — «Bir çöp gibi döndük, yine döndük o denizde» [beyt]
- 78 — «Gayetle uzaktan o büyük yangına baktım» [beyt]
- 79 — Bezm-i âlî - IV
(O münkire beyanımdır) [nazım]
- 82 — «ey aşk-ı sermedî ile sûzan olan Enis» [nazım]
- 83 — «Her dem tefekkür eyle (enel-Hak diyen eri» [nazım]
- 85 — «Kul var ki bî ibadet, ve bî zühd-ü bî duâ» [nazım]

- 98 — «Sofî-i bî küşayiş-ü napuhte'den
sakın» [beyt]
- 104 — Bezm-i âlî - V
(Derbeyan-i ruh) [nazım]
- 110 — Bezm-i Âlî - VI
(İman) [ta'lim]
- 118 — (Fatiha-i şerîfe hakkındaki mura-
kabe emri)
- 123 — «Kelam sahibi Allah; dilediği kela-
mı dilediğine söyler.»
- 124 — (Terbiye) [ta'lîm]
- 128 — Bezm-i Âlî - VII
«Sen; seni bilmedikçe» [nazım]
- 133 — «Fânûsuma diğer bir beyanımdır. »
[nazım]
- 140 — Bezm-i Âlî - VIII
«Hak ta'rife sığmaz, arife zahir
olur.» [ta'lim]
- 145 — «Kendi kendinden iştibahın var.»
[nazım]
- 150 — (Vücûd vahdeti) [ta'lim]
- 152 — Bezm-i Âlî - IX
«Sen dua etmekten aciz kaldığın
demlerde de» [nazım]
- 159 — Bezm-i âlî - X
«Hakka tapan batıla tapmaz» [ta'lim]

- 161 — (Huuu...) [nazım]
- 167 — Bezm-i âlî - XI
«İdrak-i şeytanî; Rahmânîye sekte
vermez. » [ta'lîm]
- 169 — (İman-ı tam beyanındadır.) [nazım]
- 174 — «Kelam izharının hikmeti» [izah]
- 174 — «Kimi inandırmak dilersin.» [ta'lim]
- 176 — Bezm-i âlî XII
«Ol yerdekim hevâ pür dûd ola»
[ta'lim]
- 177 — (Eyvaallah...) [nazım]
- 184 — «Ol abd-i mütereddid» [ta'lim]
- 192 — Bezm-i âlî - XIII
(Huuu... Eyvallah..) [ta'lîm]
- 197 — (Fânûs, bu sana beyandır)
«Seni senden mi çıkarsın cüce bir
hırs-ı hayat. » [nazım]
- 200 — (Yine Fânûsa beyanımdır)
«İman ki cihânda sana kuvvet-ü
ferdir. »
- 203 — (Beyân-ı diğer)
«Sen nûr-i hakikatle hayâlâtı ayır-
ma.» [nazım]

İKİNCİ CİLDİN FİHRİSTİ

Forma 14 - 32 [dahil]

Sahife

- 212 — Kitabın mahiyet ve ehemmiyeti
- 214 — Bezm-i âlî — XIV
(Der beyân-ı Hak) [nazım]
«Hak ikidir. Hakk-ı Lâhût ve Hakk-ı Nâsût» [ta'lim]
- 233 — Bezm-i âlî - XV
«Hayır olsun sâlin, hal olsun kalın»
[temennî]
«Sanma bir avâz-i bî sûd ahını»
[nazım]
- 234 — (Vesaya)
- 244 — Bezm-i âlî - XVI
«Kalbin ki hafi hafi çalıştı» [nazım]
«Bezm-i âlî üç fânî ile in'ikad etmek asıldır.» [usûl]
(Gavs-i a'zam beyanındadır) [beyt]
- 257 — (Zilullah) [beyt]
- 259 — Bezm-i âlî — XVII
«Sen çok talep etme az verilmez»
[beyt]

- (Derbeyan-i rahmet-i Rahmân) [nazım]
- 260 — «Sükûn libasın giyesin» [vesâya]
- 269 — Bezm-i âlî - XVIII
«Kelâma gel» [emir]
(Kelâm) [nazım]
- 275 — Bezm-i âlî - XIX
(Müşafaha-i rûh) [nazım]
- 282 — Bezm-i âlî - XX
(Farisî nazım ve türkçesi)
- 283 — (Murâkabe mevzuu) [ta'lim]
- 291 — (Vâridât'ın bastırılması fikri)
- 302 — Bezm-i âlî - XXI
(Nûra müstaid olanla olmıyanı tef-
rik) [ta'lim]
- 311 — (Hüsn-ü aşk sırâtından visâl-i Zül-
Cemal'e nailiyet beyanındadır)
[nazım]
- 312 — (Hüsn-ü aşk sıratı) [ta'lim]
- 317— [Haşiye — 3] : (su mevzuu)
- 323 — [Haşiye — 4] : (Kelam mertebeleri)
- 335 — Bezmi âlî - XXII
(Zübde-i münacât) [nazım]
- 343 — Bezm-i âlî - XXIII
«Bedenden daha çok ruhuna ait bu
maraz [beyt]
«Zül-cemal» [ta'lim]

- 344 — (Ey yarân-i Hak kulak tutasız) [nazım]
357 — Bezm-i âlî — xxiv
(Fânûs'u îykaz) [nasihat]
358 — (Derbeyan-i nefis ve takdîr-i Hüdâ)
[nazım]
360 — «Kulu Allaha bağılıyan saik» [ta'lîm]
379 — Bezm-i âlî - xxv
(Ruh) [ta'lim]
380 — (Derbeyân-i nedamet-ü gufrân)
[nazım]
381 — (Ruh uyanıklığı ve nedamet hak-
kında) [ta'limat ve emir]
399 — Bezm-i âlî - xxvi
«Sıdk-ı tam» [ta'lim]
(Der beyân-i şikesten-i dil ve ter-
biyet-i ruh) [nazım]
411 — Bezm-i âlî - XXVII
«Sanma ki ölüm hayatdan gayrı ola»
(Derbbeyan-ı vahdet ve sırr-ı inti-
kal) [nazım]
415 — [Haşiye - 5] Birlik ve eşitlik
420 — Bezm-i Âlî - xxviii
«Sözün hüsn-ü aşkın mezamîrdir»
[beyt]
«Tahdis-i ni'met» [beyt]

- 421 — «Nazmımız öyle fesihâne ki Mensûr
gibi» [nazım]
- 433 — Bezm-i Âlî - xxix
(Vâridât'ın sene'i devriyesi) [ta'lîm]
- 434 — (Ahadüssamed beyanındadır) [nazım]
- 457 — Bezm-i Âlî - xxx
«Sure-i A'rafın bir ayeti» [i'kaz]
[Haşiye — 6] A'raf sure-i şerîfe-
sindeki ayet-i kerimenin ma'nası
- 458 — «Hañçer-i berk ile yırtıldı nikab-ı
esved» [manzum]
- 459 — «Amâ; kendini bilince Rab oldu»
[kelâm]
«Öyle mecnunum ki ma'şukam be-
nim Leyla değil» [manzume]
(Giryân olmak) [nasihat]
«Esdikce Vâridât-ı Süleyman Enisi-
me» [beyt]
- 460 — (Dilmesti-i Mevlâna ve farisî kıt'a)
- 470 — Bezm-i Âlî - XXXI
(İman hakkında) [ta'lîm]
«Maksud ne Din-u tarikat ne icti-
had» [Manzum]
- 471 — «İnsanlığa saadet getirmiyen i'tikad
bir nasib-i naşaddır» [ta'lîm]

- «Nagme-i nay-i elemzaddan ilham
aluruz. » [nazım]
- 472 — (İlham) [ta'lim]
- 473 — «Kâ'beden maksud-i âlîdir gönül-
ler birliği» [beyt]
- 493 — Bezm- âlî -XXXII
(Aks-ül-cemâl beyanındadır) [nazım]
[Haşîye — 7] Vârid olan kelamın
kıymet ve ehemmiyyeti
- 498 — (Sevmek emri) - [düşmanını sev]
- 512 — [Haşîye - 8] Hazır bulunduğum
Bezm-i âlîden kayıdlarım

ÜÇÜNCÜ CİLDİN FİHRİSTİ

Forma 33 : 52 [dahil]

- 513 — 32 nci Bezm-i âlînin devamı :
(Aks-ül-Cemal manzumesinin devamı)
ve [8 nci haşiyenin devamı)
- 519 — Sevgi emrinin izahı
(Düşmanı sevmek mükellefiyyetinin
izahı)
- 525 — Sevgi ve kemal mertebesinin izah
- 526 — Sevginin iktizalarını izah
- 528 — [Haşiye — 9] sevgi hakkında Pey-
gamber efendimizin mübarek sözleri
- 534 — Kemal devrinin vasıfları hakkında
mukaddes vesikalara müstenit
ma'lumat
- 541 — Bezm-i âlî - xxxııı
«Ey varan-i Hak, sükûn içre olası-
nız» [nasihat]
(Niyaz be Mesih) [nazım]
[Haşiye - 10] Mesih
- 557 — [Haşiye—11] bir mes'ele: (Peygam-
berimiz hazreti Muhammed efendimizin
umum insanlara peygamber olarak

geleceğini evvelâ Musevî mukad-
des kitabının sonra İncîl-i şerîfin
müjdelediği keyfiyeti üzerine bir
Hıristiyan ahbabımla muhaberem
ve bu vesile ile bütün hakikatleri
açıklayan mukaddes vesikaların, ak-
lî ve mantıkî delillerin ortaya kon-
ması

597 — Bezm-i âlî - xxxiv

«Nefisde kötü temayüllerin ölümü»

[îykaz]

«Her kim bizim kelâmımıza vakf-ı
Gûş ider» [beyt]

«Ba'sü ba'del mevt» [nazım]

599 — (Ba'sü ba'del mevt-i amm'ın tasviri)
[ta'lim]

636 — [Haşiye - 12] mehlukat Allah ta-
rafından sevk ve idare olunur.

648 — Bezm-i âlî - xxxv

«Kalbinde aşk-ı Samedâni yanar
[îykaz]

«Aklın kitabın içre velî ol Kitab;
sen» [kıt'a]

(Aks-ül-Cemâl hakkında) [ta'lim]

649 — «Zevki bakâ olur mu şu fânîyyet
olmasa» [nazım]

- «Düşünesiniz» [ta'lim]
657 — Bezm-i alî - xxxvı
(Bu kıt'acık senin sözüdür) [kıt'a-ı]
658 — «İlham aluruz» [kıt'a - 2]
«Ey yâran-ı Hak, şu mısraı fikir
edesiz»
663 — Bezm-i alî — xxxvıı
«[Fânûs] her dem seni kendime
bağlarım, seni bağlar Allahını sana
sağlarım, yolun açar, zulmetleri
çırarlarım» [ta'lîm]
(Der beyân-ı rûh-u cesed) [nazım]
(Ruh ve cesed bahsi) [ta'lim]
665 — «Neden el çekmek istersin, ceset-
den, nefs-i fânîden» [ta'limin devamı]
666 — «Cemale bakub Zül-Cemali bütün
bünyende duyasin.» [ta'limin neticesi]
667 — [Haşiye — 13] ruh, beden meselesi
691 — Bezm-i Alî - xxxvııı
«Hala niçün hitabıma alışmazsın»
[nasihat]
(Der beyan-ı zevk-i intikal) [nazım]
692 — «Asl-ıl esası ibadet; hamd etmektir»
[ta'lim]
693 — «Kalam ve kitabın sonu» [ta'lim]

- 705 — Kitap [kitap hakkında mülâhazalar]
709 — Hatimet-ül- kitap
(Allahın maksûdu) [nazım]
«Gülbang-ı şerîf hakkında» [emir]

İkinci devre - I

- 715 — Vâridât-ı Süleyman kitabı basıldıktan sonraki devre
716 — Bezm-i Âlî - xxxix
«Sükûn hakkında» [vesâyâ]
718 — «Gözünde renk yalnız yeşildir.»
[ta'lim]
719 — «Bir an-ı mestî, bir an-ı heyecan,
bir an-ı a'râm, Allah işte böyledir.
budur.» [ta'lim]
(Allaha hamd-ü senâ hakkında farisî kıt'a)
Türkçe devamı :
«Fikir eyledin mi, derk edebildin
mi ey hakîm»
721 — «Allaha hasret» [ta'lim]
722 — «Allaha ittisalin bir askısı Gülbang-ı Cemâlîdir»
727 — [Haşiye - 14] seciyye, ideal

İkinci devre - 2

- 747 — Bezm-i Âlî - xxxx
«Allahtan korkmak ve Allahı sevmek esasları» [ta'lim]
- 748 — «Senlik de yoktur, benlik de bizde»
«Zerrat-ı abız bir tek denizde» [beyt]
- 749 — «Sen gurûbun, sen tulû'un rengin-
desin oraya ereceksin» [ta'lîm]
- 750 — «Ruh orada [ahirette] sevinür ve her
an dirilirsün. Sen orada dirilürsün
Buradaki ölümü dirilik sanursun. »
«Sevmediklerinizi unutun»
«En nefret ettiğınızı sevin» [îykaz]
- 755 — Enis beyin Vâridâtı naklederken
hali

İkinci devre - 3

- 763 - Bezm-i Âlî - XXXXI
«Öyle merasim ola ki ona riayet
gerektir» [ta'lîm]
- «Ey dost, senden olmak için dehre
müjderes» [beyt]
- «Dünyadaki dost-ı fânî» [faltîf]

- 764 — «Vazgeç bu galeyandan» [nasihatler]
765 — «Gülbang-ı şerîf söylemeden kela-
ma geçme» [ta'lîm]
766 — «Her hale hamd-ü senâ» [ta'lim]
«Ey dost, deriz biz Allaha» [ta'lîm]
767 — «Sofî-i bî küşayîş-ü na puhteden
sakın» [beyt]
(Ömer Fevzi Mardine hitab)
781 — Cennete kimler girer [Kur'ânı ke-
rîmden]
788 — Kemal devri
793 — Taassub
795 — Niyazım
798 — İkinci devrenin sonu
800 — İlâhî vazifelerimiz
802 — Enis Behic bey hakkında hatıralarım
803 — Şevki Sevginin mektuplarındaki
alâkalı kısımlar
807 — Manevî işaret
808 — Vâridâtdaki kelamın Allahtan tecel-
li ettiğini açıklayan fıkralar
814 — Allahın mukaddes işi ve Allaha gü-
venen işçilerim muvaffakiyyetî
816 — Güzel hatıralar
819 — Niye ciltlere ayırdık

**BU KİTAP BİRİNCİ CİLDİN VE ÜÇÜNCÜ CİLT DAHİ BU CİLT
MUHTEVİYATININ FASILASIZ DEVAMIDIR.**

**Kurum tarafından şimdiye kadar basılan ve yayımlanan
kitap ve risaleler.**

Yayın Sıra No.	Fiatı	İ S M İ
	10	Kurum Beyanname ve Nizamnamesi
1	50	Köylü Kardeş I
2	15	» » II
3	15	» » III Türk ve Demokrasi.
4	750	Kur'anı Kerim Türkçesi (Şerhli ve mevzu- lara göre tasnifli ve mükemmel bez ciltli)
5	250	Varidatı Süleyman Şerhi (Din kültürü) Bu şerh kitabı üç cilttir. Her cildin fiyatı 250 şer kuruştur.
6	75	Köylü kardeşe din bilgisi (İslâmın beş şartı)
7	15	Muhacirlere İlâhî Borcumuz.
8	50	Kore Harbine iştirakimizin siyasî ve dinî mecburiyeti.

Toptan tevzi yeri :

Kurum Merkezi : Büyük Postahane arkası Âşirefendi Cad.
İmar Han, Kat : 3 No. 23, Telef. : 26948

Perakende tevzi yerleri :

İstanbul Babıâli Cad. - İbrahim Hilmi - Gayret - İnkıâp
Kitabevleri.